

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
учасників
**ХІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**
«ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ
ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

05 грудня 2019 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XIII Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 05 грудн. 2019 р.). К., 2019. 228 с.

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та наукові керівники

З М І С Т

Секція 1. Історія та теорія держави та права, філософія права; історія учень про державу і право; порівняльне правознавство	9
<i>Атякшева Дарина. Характеристика романо-германської правової системи</i>	<i>9</i>
<i>Банкерт Настасія. Права, за якими судиться малоросійський народ ...</i>	<i>11</i>
<i>Велика Софія. Правове забезпечення прав дитини</i>	<i>13</i>
<i>Вертецький Ельдар. Правове виховання як важливий елемент суспільного життя</i>	<i>14</i>
<i>Володіна Аліна. Столипінська аграрна реформа</i>	<i>16</i>
<i>Глова Анна-Марія. Питання української держави у концепції митрополита Андрея Шептицького</i>	<i>18</i>
<i>Гудим Валерія. Забезпечення громадського порядку - основна функція жандармерії (на прикладі ЗУНР)</i>	<i>23</i>
<i>Заболотня Марія. Демократія</i>	<i>27</i>
<i>Іщик Софія. Особливості форми української держави</i>	<i>28</i>
<i>Качмарик Олег. Становлення та розвиток основних цінностей західної правової традиції у правовій системі давнього Риму</i>	<i>29</i>
<i>Коваль Роман. Утопічний соціалізм XIX-XX ст.(теоретико-правовий аналіз)</i>	<i>33</i>
<i>Королюк Анастасія. Розвиток законодавчої техніки в умовах глобалізаційних процесів</i>	<i>35</i>
<i>Кузьменко Марина. Гетьманські універсали як джерела права XVIII століття</i>	<i>37</i>
<i>Мальчик Оксана. Становлення поняття «ґендерна рівність» (історико-правовий аспект)</i>	<i>40</i>
<i>Мельник Андрій. Формування збройних сил ЗУНР</i>	<i>43</i>

<i>Мілош Влада</i> . Порівняльно-правовий аналіз кримінальної відповідальності за злочини у Стародавньому Вавилоні та Індії.....	47
<i>Мосійчук Олена</i> . Основи встановлення та розвитку кримінальних норм у Запорозькій Січі.....	49
<i>Нагорна Анна</i> . Протидія домашньому та гендерно зумовленому насильству: досвід Швеції та перспективи для України	52
<i>Олексійчук Надія</i> . Інститути спадкування у Римському праві	54
<i>Олех Марта</i> . Законодавче регулювання питань громадянства в ЗУНР .	57
<i>Валерія Філіппенкова</i> . Поліархічна форма правління	61
<i>Чикунова Катерина</i> . До питання безоплатної правової допомоги в Україні	63
Секція 2. Конституційне право, муніципальне право.....	65
<i>Смельяненко Карім</i> . Правова культура посадових осіб органів місцевого самоврядування в Україні.....	65
<i>Ольшевський А.О.</i> Право людини на життя	66
Секція 3. Міжнародне публічне та приватне право	69
<i>Бутіна Марія</i> . Вплив міжнародних договорів на законодавство України	69
<i>Гула Вікторія</i> . Щодо деяких питань шлюбу у міжнародному праві.....	71
<i>Гусак Юлія</i> . Поняття «місця несвободи»: вітчизняне законодавство та європейський стандарт	73
<i>Добровольська Тетяна</i> . Право на медичну допомогу в практиці Європейського суду з прав людини	77
<i>Довга Ольга</i> . Щодо деяких питань євроінтеграції України	79
<i>Євтушенко Олександр</i> . Фундаментальні принципи міжнародного публічного права	81
<i>Жученко Вікторія</i> . Міжнародно-правовий аспект генотехнологічної системи клонування людини	83
<i>Ільченко Каріна</i> . Переваги та недоліки подвійного громадянства	85

<i>Полулях Олександр.</i> Адаптація законодавства України до права ЄС у контексті охорони генетичних ресурсів, традиційних знань та фольклору	87
<i>Славко Анна. Аліна Рассохіна.</i> Захист честі, гідності та ділової репутації в епоху соціальних мереж	90
<i>Хомутовська Тетяна.</i> Питання правового статусу людини і громадянина в Європейському Союзі та в Україні	92
Секція 4. Екологічне, земельне, аграрне, природоресурсне право.....	95
<i>Вдовиченко Олександра.</i> Щодо поняття та сутності сільського зеленого туризму в Україні	95
<i>Вороніна Аліна.</i> Щодо розвитку агрохолдингових компаній в Україні.....	97
<i>Дідух Анастасія.</i> Правова проблематика сільського зеленого туризму в Україні	100
<i>Дубович Назар.</i> Фермерське господарство та перспективи розвитку в Україні	103
<i>Ільченко Каріна.</i> До питання юридичної відповідальності за порушення у сфері аграрного законодавства.....	107
<i>Колесник Альона.</i> Правове забезпечення охорони флори і фауни в ЄС	110
<i>Кучеренко Дарія.</i> Щодо використання водних об'єктів у сільському господарстві в Україні	112
<i>Олениченко Олександра.</i> Правові проблеми розвитку освіти на селі... ..	115
<i>Попова Олена.</i> Перспективи збереження біорізноманіття на прикладі Національного природного парку «Олешківські піски»	117
<i>Руденко Олена.</i> Систематична несплата орендної плати за землю як підстава для розірвання договору оренди.....	120
<i>Свида Крістіна.</i> Правове регулювання щодо розвитку сільської медицини	122
<i>Терновенко Оксана.</i> Загальна характеристика тваринного світу як об'єкта правової охорони в ЄС.....	125

<i>Ящук Наталія. Щодо державної підтримки фермерських господарств в Україні</i>	127
<i>Шейко Олександра. Поняття екологічних злочинів</i>	130
Секція 5. Цивільне право та процес	131
<i>Бевз Аліна. Сучасне нормативно-правове регулювання щодо права інтелектуальної власності як інституту цивільного права</i>	132
<i>Березуцький Кирило. Проведення експертизи на замовлення учасників справи</i>	134
<i>Зозуля Надія. Необхідність правового захисту корисної моделі</i>	136
<i>Козир Аліна. Право на життя: цивільний аспект правового регулювання</i>	138
<i>Мальчик Оксана. Роботодавець як суб'єкт права на одержання патенту</i>	141
<i>Сергієнко Богдана. Правове регулювання прав на художній дизайн виробу: авторське чи патентне право?</i>	143
Секція 6. Сімейне право, житлове право	144
<i>Поволоцька Юлія. Актуальні проблеми державної допомоги сім'ям з дітьми як форми соціального захисту</i>	145
Секція 7. Господарське право та процес	148
<i>Вивроцький Назар. Судове вирішення спорів щодо усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою</i>	148
<i>Катерина Гаєва. Сутність та особливості управління корпоративними правами держави</i>	150
<i>Гуцул Галина. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система в господарсько-процесуальному праві України</i>	152
<i>Марина Зуйкова. Форми власності за цивільним кодексом України та господарським кодексом України</i>	154
<i>Іванова Валентина. Державний нагляд(контроль) у сфері господарської діяльності</i>	156

<i>Мартьянова Аліна. Захист суб'єктів господарювання: принципи їх здійснення</i>	158
<i>Мілішкевич Микола. Окремі аспекти господарсько-правового забезпечення рекламної діяльності в Україні</i>	160
<i>Фещин Юлія. Застосування медіації при вирішенні господарських спорів</i>	162
Секція 8. Трудове право, право соціального забезпечення	164
<i>Балазюк В.В. Правове регулювання роботи в поліції</i>	164
<i>Максимів Діана. Поняття механізму забезпечення трудових прав суддів</i>	169
Секція 9. Адміністративне право та процес, фінансове, інформаційне право	172
<i>Грицай Владислав. Охоронна діяльність: адміністративно-правовий аспект</i>	172
<i>Лящевська Анна. Актуальні питання оподаткування діяльності сільгоспвиробників в Україні</i>	175
<i>Поляруш Вікторія. Вплив принципів податкового контролю на ефективність його здійснення</i>	177
Секція 10. Кримінальне право, кримінально-виконавче право	179
<i>Банкерт Настасія. Вбивство на замовлення в законодавстві України та зарубіжних країн</i>	179
<i>Василевська Анастасія. Штучний інтелект та питання відповідальності в кримінальному праві</i>	181
<i>Євтушенко Олександр. Кримінальна відповідальність при вчиненні ексцесу</i>	184
<i>Коротич Юлія. Юридична особа як суб'єкт злочинів кримінального права</i>	187
<i>Підківка Б.І. Кримінальне право в системі національної безпеки України</i> .	189
<i>Руда Марина. Чинники, що обумовлюють злочинність неповнолітніх</i> ...	193

<i>Федорович Анна</i> . Добровільна відмова при незакінченому злочині	195
<i>Червонна Вікторія</i> . Мотив та мета злочинів у сфері обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, вчинені із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх.....	197
<i>Шейко Олександра</i> . Історія розвитку кримінального законодавства в Україні з часів Київської Русі до радянського періоду	200
Особливий погляд	203
<i>Дмитро Грицан</i> . Запровадження ринку землі через призму реалізації власності на природні ресурси	203
<i>Богдан Кривівецький</i> . Правові аспекти забезпечення захисту житлових прав внутрішньо переміщених осіб	205
<i>Дар'я Мазанко</i> . Правові питання здійснення медіації у цивільному судочинстві	207
<i>Євген Швед</i> . Деякі правові аспекти щодо забезпечення громадян житловим приміщенням у будинках державного та громадського житлового фонду	209
<i>Гбур Люся</i> . Роль адміністративно-правових заходів у забезпеченні протидії сепартизму в Україні	212
<i>Данилюк Ольга</i> . Принцип добросовісності як правова цінність.....	215
<i>Качур Віра</i> . Перспективи застосування принципу ізоморфізму при дослідженні правової культури.....	217
<i>Павленко Юрій</i> . Ціннісний вимір діяльності профспілок в Україні	219
<i>Поліщук Наталія</i> . Ціннісні аспекти договірного регулювання публічних відносин	222
<i>Протосавіцька Людмила</i> . Правова культура і правова свідомість на сучасному етапі розвитку України	224
<i>Улютіна Олена</i> . Роль правової культури посадових осіб у забезпеченні національної безпеки України	226

Секція 1

Історія та теорія держави та права, філософія права; історія учень про державу і право; порівняльне правознавство

Атякшева Дарина

студентка 1 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Характеристика романо-германської правової системи*

Однією з основних та найбільш розповсюджених правових систем у сучасному світі є романо-германська правова система. Вона була сформована в Європі, але набула значного поширення у багатьох неєвропейських державах. Романо-германська правова сім'я об'єднує різні правові системи держав, побудовані на основі римського права та об'єднані спільними характерними особливостями. Найбільш характерною особливістю романо-германської правової системи є визнання нормативно-правового акту основним джерелом права. Також романо-германська правова система має багато інших властивих тільки їй особливостей, що помітно вирізняють її серед правових систем світу [1, с.1] .

В своїх роботах вивченню романо-германської правової системи приділили увагу такі дослідники: Зайчук С. В., Оніщенко Н. М., Скакун О. Ф. та інші.

Романо-германська (континентальна) правова сім'я – це сукупність національних правових систем держав, які мають загальні риси, що проявляються в єдності закономірностей і тенденцій розвитку на основі давньоримського права та його пристосування до нових національних умов, (характерною рисою якої є домінування нормативно-правового акту (закону) як форми (джерела) права) [2, с. 142].

У своєму розвитку романо-германська правова сім'я зазнала кілька періодів.

Перший етап – це період звичаєвого права (V-XI). На ньому створюються передумови для формування єдиної системи континентального права. Після падіння Римської імперії германські народи принесли в галузь права свої національні звичаї, своє національне германське право. Воно складалося переважно з неписаних звичаїв, що існували в народній пам'яті [3].

Другий етап – етап формування романо-германської правової сім'ї (XII–XVIII). На думку багатьох компаративістів, саме його слід вважати

* Науковий керівник – старший викладач кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України, к.ю.н. Попова О.В.

часом, коли з наукової точки зору з'являється система романо-германського права.

Рене Давид характеризував цей період як такий, коли нове суспільство знову почало розуміти необхідність звернення до права, оскільки тільки право може забезпечити порядок і безпеку [3].

Третій період асоціюється з посиленням розвитку законодавства в європейських країнах і кодифікацією [3]. Закон стає основним джерелом романо-германського права. У XIX столітті в більшості країн Європейського континенту приймаються численні кодекси [3].

Романо-германська правова сім'я (континентальне право) сформувалася в Європі до XII століття і набула великого поширення в численних неєвропейських державах [4, с. 213].

Для всіх правових систем романо-германської сім'ї загальними є такі джерела права: нормативно-правові акти; міжнародні договори; правові звичаї; судова практика (судові прецеденти); правова доктрина; загальні принципи права [8].

Система права романо-германської сім'ї складається із двох підсистем: публічне право та приватне право. Публічне право є сукупністю правових норм, що регулюють відносини у сфері публічного (загальнодержавного) інтересу громадян держави (до галузей підсистеми публічного права належать, наприклад, конституційне, кримінальне, фінансове, міжнародне публічне право). Приватне право – це сукупність правових норм, що регулюють інтереси громадян у сфері приватного інтересу (до галузей підсистеми приватного права, наприклад, належать, цивільне, сімейне, міжнародне приватне право) [1.с.2].

Загальною особливістю для всіх країн, що належать до романо-германської правової сім'ї, є нормативність права. У країнах романо-германської правової сім'ї норму розуміють як правило поведінки загального характеру, що створив законодавець, а також розглядають як основу (своєрідне «ядро»), яку можна роз'яснювати та деталізувати для вирішення конкретних справ.

Важливою рисою норми є її узагальнений характер, що викликає необхідність у тлумаченні та конкретизації. У країнах з романо-германською правовою системою закон виступає найважливішим джерелом права. Норми мають системно-ієрархічний характер. Найвищу юридичну силу мають норми, що закріплені у конституціях країн романо-германської правової сім'ї [1, с.2].

В правовій системі існують і інші типи правових систем держав, які мають свої характерні ознаки та особливості.

Література

1. Огін Л.С. Особливості романо-германської правової системи режим доступу: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1282/> 26.11.2014

2. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: навч. посіб. / М. В. Кравчук. – Тернопіль : Карт-бланш, 2002. – 247 с.

3. Романо-германська правова сім'я режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Романо-германська-правова-сім%27я>

4. Цвік М. В., Ткаченко В. Д. Загальна теорія держави і права: підруч. / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, О. В. Петришин та ін. – Харків : Право, 2002. – 329 с.

Банкерт Настасія

студентка 3 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Права, за якими судиться малоросійський народ*

Як ми знаємо, право розвивалися протягом великого проміжку часу та знаходило свій вияв у різних джерелах. К. Еллен визначає джерело права як “діяльність, за допомогою якої норми поведінки набувають характеру права, стаючи об’єктивно визначеними, постійними і, передусім обов’язковими” [1]. Одними із виявів джерел права можна назвати пам’ятки історії, такі як статuti, договори, пакти, літописи, а також судові справи та звичаї, які існували історично та були діючим правом (законодавством). Окрім того, вони також визначали основні напрями становлення в певні державі.

Однією із пам’яток історії та своєрідним джерелом права є проект зводу законів Гетьманщини XVIII ст. Сам збірник складався із 30 глав, які висвітлювали правове регулювання різних відносин, як щодо кримінальних правопорушень, так і цивільних правочинів. Так у творі визначалися: права, свободи “малоросійських”, положення про встановлення опіки та піклування, про порядок наслідування, про судоустрій та статус суддів, про купівлю-продаж, дарування, злочини проти життя та здоров’я осіб, проти статевої свободи та статевої недоторканності особи, проти власності, проти правосуддя, положення про види та порядок призначення покарання.

Хоча звід законів не був введений у дію через ряд причин (нерішучість козацької старшини, ліквідації гетьманства в Україні та її автономії наприкінці XVIII ст.), він мав величезний вплив на подальше вивчення права та дав змогу вивчити суспільне життя українського народу часів Гетьманщини. Цьому сприяли два фактори:

Перший – збірка включала Литовський статут, окремі норми козацького звичаєвого права, а також деякі оригінальні новели.

* Науковий керівник – доцент кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України Протосавіцька Л.С.

Другий – відображення національних особливостей у регулюванні суспільних відносин в Україні.

Так “малоросійський народ”, який є православним, може бути обраним на військовий чин в “малоросійські старшини” вищим правителем, проголосивши присягу.

Судова система складається із таких органів: Правління Гетьманське, Військова Генеральна Канцелярія, Суд Військовий Генеральний, Третейський Суд.

У полках передбачалося створення: Канцелярія Полковіє при полковниках, Суди Полковіє, у сотнях Сотенніє, у привілейованих містах Магістратові, у непривілейованих – Градські Ратушні, у селах Сільські Суди.

Суддями можуть обраними тільки освіченими в праві православні особи, які відповідають віковому цензу (від 25 до 70) та народжені в законному шлюбі, без фізичних, психічних вад.

За кримінальні правопорушення по відношенню до судів пропонувалось застосовувати такі види санкцій: відрізання руки, двійний платіж, четвертування,

Збіркою “Права, за якими судиться малоросійський народ” передбачалось також примирення сторін, які набували двох форм:

За допомогою посередників, які обираються сторонами та самі розглядають спір, приймають рішення. За допомогою спільної згоди, коли самі сторони дійшли консенсусу. Для забезпечення виконання такого примирення сторони зобов’язані перед розглядом справи підписати розписку про те, що вони повинні виконати те рішення, що було прийнято шляхом консенсусу або посередників. У разі невиконання або неналежного виконання рішення, винна сторона зобов’язана сплатити штраф, який передбачений в рішенні. У разі якщо одна зі сторін є знатною, то вона в розписці не тільки зазначає обов’язок виконати рішення, а й те, що вона не має образи та не буде мститися іншій стороні.

Ще одною особливістю такого способу правосуддя – це неможливість апеляції. Тому автори здійснюють великий наголос на розумний вибір посередників, аби вони добросовісними, мали великі знання з права, повнолітніми, не були ні глухими, ні німими, ні безумними.

Сторони також повинні привести 2-3 свідків під час процесу такого примирення.

Отже, однією із пам’яток історії та своєрідним джерелом права є проект зводу законів Гетьманщини XVIII ст. Сам збірник складався із 30 глав, які висвітлювали різні відносини, включаючи положення про судоустрій та статус суддів. У ній відображались норми щодо форм судочинства, органів судової системи, вимоги до суддів.

Література

1. Allen C. K. Law in making. – Oxford, 1952 – 632 p.

2. Остапенко Т. О. "Права, за якими судиться малоросійський народ" 1743 р.- Важливий етап систематизації права України-Гетьманщини XVIII ст. / Т. О. Остапенко. – 2014. – №51. – С. 440–446.

3. Пам'ятки політико-правової культури України. Права, за якими судиться малоросійський народ / [О. М. Мироненко, К. А. Вислобоков, І. Б. Усенко та ін.]. – Київ, 1997. – 598 с. – (ISBN 966-02-0202-4).

Велика Софія

студентка 1 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Правове забезпечення прав дитини*

Для початку нагадаємо, що дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом (Всесвітня декларація прав людини. Стаття 25).

На даний момент, у нашій державі триває правотворчий процес, який спрямований на забезпечення прав і свобод людини, вільний і всебічний розвиток її особистості, виховання поваги як до національних традицій, так і до законодавства держави. Тому особливої уваги заслуговує забезпечення гармонійного розвитку дітей та підлітків і захист неповнолітніх від протиправних посягань на їх моральний та фізичний розвиток.

Варто зазначити те, що визначення місця і ролі дитини у дорослому світі, забезпечення її захисту та всебічного розвитку є однією з найгостріших проблем сьогодення, від вирішення якої залежить майбутнє нації в сучасному світі.

Забезпечення прав дитини є однією з глобальних проблем сучасності, в вирішенні якої зацікавлена вся світова спільнота. Це пояснюється визначною роллю підростаючого покоління в гарантуванні життєздатності суспільства та прогнозуванні його майбутнього розвитку.

Кризи, які відбуваються в економічному, політичному, соціальному житті України, останнім часом набули практично систематичного характеру і позначаються передусім на дітях.

Враховуючи саме це, можна стверджувати, що ситуація у сфері, яка стосується дітей, є складовою демографічної кризи, котра полягає в погіршенні не лише кількісних, а й якісних характеристик населення, загостренні проблеми здоров'я дітей. Актуалізуються проблеми культури спілкування, адаптованості дітей і підлітків до навчально-виховних колективів.

*Науковий керівник – доцент кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України Чомахашвілі О.Ш.

В Україні створено основні засади законодавчого забезпечення у сфері захисту прав дітей. Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в цілому відповідають загальносвітовим гуманітарним підходам та положенням Конвенції ООН про права дитини, ратифікованої Україною в 1991 році.

Висновок. Не зважаючи на сучасні тенденції сім'я є і залишається природним середовищем для фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього. Саме вона має виступати основним джерелом матеріальної та емоційної підтримки, психологічного захисту, засобом збереження і передачі національно-культурних і загальнолюдських цінностей наступним поколінням.

Отже, на сьогоднішній день міжнародні договори, учасницею яких є Україна, дозволяють вирішувати питання, пов'язані із здійсненням батьківських прав і виконанням обов'язків як матеріального, так і нематеріального характеру, незалежно від громадянства і місця проживання батьків і дітей.

Слід зазначити, що в Україні основні підходи до осмислення й реалізації прав дітей, визначених міжнародним та вітчизняним законодавством, протягом останнього часу істотно змінилися. Це пов'язано з посиленням уваги з боку держави до інтересів дітей, удосконаленням механізму контролю за дотриманням чинного законодавства у сфері охорони дитинства, розвитком інституцій соціально-правового захисту дітей та багатьма іншими факторами.

Вертецький Ельдар

студент 1 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Правове виховання як важливий елемент суспільного життя*

В умовах розбудови незалежної правової держави та громадянського суспільства в Україні особливого значення набуває рівень правової культури і правової свідомості особи [1,с.13].

Повага до права, визнання його основним соціальним регулятором суспільних відносин це показник високого рівня правової свідомості особи, що, в свою чергу, є позитивним результатом її правової соціалізації [2, с.13].

Однією з важливих передумов формування громадянського суспільства є правове виховання. У вузькому розумінні його можна

* Науковий керівник – старший викладач кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України, к.ю.н. Попова О.В.

розглядати як цілеспрямований повсякденний, систематичний вплив юридичної теорії та практики на свідомість людей з метою виховання в них відповідного рівня правової свідомості, культури та зразкової правомірної поведінки. У широкому розумінні - як вплив всіх правових чинників суспільного життя, в тому числі й правової системи на формування в індивідів і колективів людей певних правових якостей, які відповідають досягнутому в суспільстві рівню правової свідомості та правової культури, тобто розуміючи під правовим вихованням скоріше правову соціалізацію [3, с.12].

Правове виховання як одна з передумов формування громадянського суспільства полягає у тому, щоб дати людині необхідні в житті юридичні знання і навчити її поважати закони і підзаконні акти, а головне їх дотримуватися, тобто сформуванню достатньо високий рівень правової культури, здатний уникнути правопорушень або значно зменшити їх кількість [4,с.31].

Питанням та дослідженням різноманітних аспектів правового виховання в своїх роботах приділяли велику увагу такі вчені та дослідники: В. В. Іванов, М. І. Козюбра, П. М. Рабінович, та інші.

Завдання правового виховання полягає в тому, щоб у своїй реалізації досягти такого рівня правосвідомості, коли кожен член суспільства дотримувався б соціальних правил поведінки та правових норм лише через внутрішню необхідність, власні переконання, а не під страхом примусу [5, с.57].

Вплив правового виховання на процес формування громадянського суспільства відбувається за рахунок таких чинників, як: а) показники і якість правової вихованості громадян, які уможливають функціонування державного механізму; б) рівень правової вихованості суб'єктів владних повноважень як гарантія дотримання режиму неухильного виконання законів; в) стан юридичної науки, яка впливає на державотворення шляхом формування суспільного ідеалу, концептуального обґрунтування і розробки державно-правових реформ; г) якість вищої юридичної освіти, що зумовлює створення корпусу професійних кадрів; д) здатність правового виховання попереджувати та виправляти викривлення правосвідомості, тобто орієнтувати населення на правомірну поведінку тощо [6, с. 46].

Також , важливим елементом у правовому вихованні в суспільному житті особи відіграє самовиховання.

Самовиховання формує в індивіда повагу до права, потребу неухильного дотримання правових норм шляхом самонавчання, самостійного аналізу правової дійсності й особистої практики [7 с.59].

Розглянувши чинники за рахунок яких відбувається вплив правового виховання на процес формування громадянського суспільства, варто зауважити, що саме особистість, а не суспільство є об'єктом і метою правовиховного впливу. Тому доцільно акцентувати увагу на тому, якою має

виховуватися особистість, щоб бути здатною відтворювати правову реальність у громадянському суспільстві [8 с.32].

Література

1.2.Д.О.Мальцев, В.Ю.Швачка Правове виховання як невід’ємна складова правової соціалізації особистості /Теорія та історія держави і права режим доступу:[www/irbis-nbuv.gov.ua](http://www.irbis-nbuv.gov.ua)

3. Орлова О.О. Методологічний аналіз інтерпретації поняття «правове виховання» / О.О. Орлова // Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. - 2007. -№2,- С. 12-17.

4.8.Т.В.Наливайко Роль правового виховання в становленні громадянського суспільства//Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014

5.7. Оніщенко Н. М., Матвієнко О. В., Береза С. В., Томашевська М. О. Європейський правовий вимір гендерно чутливої політики : Монографія. - К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. - 144с

6 . Максимов С.И. Правовая реальность: опыт философского осмысления / С.И. Максимов. -Х., 2002. -310 с.

Володіна Аліна

студентка 1 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Столипінська аграрна реформа*

Столипінська аграрна реформа – реформа спрямована на заміну общинної і подвірної приватної власності індивідуальною власністю, створення одноосібних володінь у формі відрубного і хуторського господарства та проведення переселенської політики. Назва реформи походить від прізвища П.Столипін, який був ініціатором її підготовки та проведення. Реформа передбачала низку заходів, які мали на меті підтримку та розширення обсягів функціонування приватної власності на землю, посилення заможного селянства через зниження впливу селянської общини. Реформування розпочалося з указу 22 (9) листопада 1906 "Про доповнення деяких постанов діючих законів, які стосуються селянського землеволодіння і землекористування", основним законодавчим актом став закон 27 (14) червня 1910, згідно з яким кожний селянин набував права закріпити свій земельний наділ у приватну власність і поселитися на хутір або відруб. Порядок проведення землевпорядкувальних робіт, пов'язаних із

* Науковий керівник – старший викладач кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України, к.ю.н Попова О.В.

запровадженням реформи, визначався законом 11 червня (29 травня) 1911, і в такий спосіб завдався удар по общинному землеволодінню.

Царським указом від 9 листопада 1906р. розпочалася реалізація нової аграрної програми, націленої на створення на общинних землях дрібної селянської власності. Услід за С. Вітте, одним із її натхненників і реалізаторів був П. Столипін, який займав на той час посаду голови Ради міністрів. Через це реформу стали кваліфікувати як столипінське землевпорядкування. Уряд розраховував на підтримку заможних селян, які повинні були першими покинути общину й зосередити у своїх руках більшу частину общинних, казенних та банківських земель, що були скуплені селянським поземельним банком у поміщиків. [1, с. 546].

Після оприлюднення нової аграрної програми навколо її положень розпочалася гостра боротьба, що віддзеркалювала інтереси різних станів і прошарків суспільства. З часу селянської реформи 1861 р. приріст сільського населення був колосальним [1, с.431].

Від підвищення врожайності сільськогосподарських культур залежав обсяг експорту на зовнішні ринки. Останнє визначало стабільність грошової одиниці, виплату боргів за іноземні кредити на імпорт необхідних товарів. [1, с.431].

Однак вирішальне значення для впровадження нової аграрної програми мали інтереси помісного дворянства, що домінувало на політичній сцені імперії і визначало як внутрішню, так і зовнішню політику. За даними Центрального статистичного комітету, приватні власники мали в Україні 20.605 тис. десятин орної і неорної землі або на 476296 десятин (1,16%) більше, ніж мільйони селянських сімей [2, с.116,119].

Столипінська аграрна реформа прискорила процес майнової диференціації селянства. Закріпивши надільну землю у приватну власність, незаможне селянство, що не мало інвентарю та худоби, не могло отримати кредит для господарювання і змушене було продавати її за низькою ціною. В Україні протягом 1906–1912 продали свої наділи близько 263 тисяч селян, вийшли на хутори 226,5 тисяч власників. Серед продавців землі перебувало також чимало поміщиків, які 1906–1912 в Україні продали понад 385 тисяч десятин землі. Покупцями банківської землі ставало переважно заможне селянство, що скуповувало землю і далі здавало її в оренду невеликими частинами переважно незаможному селянству. Часто такі орендарі не могли платити високу орендну плату, тому їм залишалося або пролетаризуватися, або переселятися. Переселенська політика була складовою Столипінської аграрної реформи. Низькі ціни на землю за Уралом, заохочувальні урядові кредити, щоправда під високі відсотки, приваблювали бідне селянство та спонукали його до міграції [3, с. 1].

На нових місцях значна частина селян не змогла закріпитися. Незвичні кліматичні умови, голодування, відсутність медичної допомоги змушували їх повертатися назад на попередні місця проживання. Упродовж

1906–1913 в українській губернії повернулася майже четверта частина переселенців [3, с. 1].

З економічної точки зору в роки реформи розширились масштаби селянських переселень. Виробництво стало активно сприяти переселенню селян на окраїни. Проте засвоєння нових земель було не під силу розореним селянам. Реформа прискорила і полегшила процес залучення селянської надільної землі в торговий оборот. На його основі росла класова диференціація селянства, велика кількість селян, які продавали землю, розорювались.

Література

1. Ососов А. Земельный вопрос в 3-й Государственной думе. – С.Пб., 1913.
2. Агрономический журнал. Издание Харьковского общества сельского хозяйства. – Выпуск 5. – Харьков, 1915.
3. Волковинський В.М., Хоптяр Ю.А. СТОЛИПІНСЬКА АГРАРНА РЕФОРМА [Електронний ресурс] . – Режим доступу:<http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe>

Глова Анна-Марія

студентка III курсу Правничого коледжу
ЛНУ імені Івана Франка (м. Львів)

Питання української держави у концепції митрополита Андрея Шептицького*

В час, коли Україна стоїть перед викликом російської загрози, вчення Андрея Шептицького та його погляди є чи не найактуальнішими для нас. Постать Митрополита Андрея в історії та культурі українського народу займає непересічне місце. На різних етапах суспільно-політичного процесу він, як Глава Церкви, проявив себе мудрим тактиком і далекоглядним політичним діячем, меценатом української культури і високоморальною людиною. Андрей Шептицький вважав, що духовенство має неоднозначний вплив на вірних, тому не може бути відсторонене від політизації суспільства.

Науковий інтерес до інтелектуальної спадщини Митрополита Андрея Шептицького одночасно стимулюється і стримується її багатогранністю як результату гідної подиву діяльності. Про зміст цієї діяльності найкраще сказав сам Митрополит у Пастирському посланні до вірних: «Перше слово Пастиря» 1899 р.: «Я не лікар, не хлібороб, ані політик, я – отець. А вітцєві нічого не є чужим, що синів, дітей його обходить. Ісус казав мені вести Вас

* Науковий керівник – викладач ЛТЕК Національного університету «Львівська політехніка» Новосядло І.Ю.

дорогою спасення і дав мені серце людини і людську любов до Вас...» [8, с. 57].

Отож, правові погляди Митрополита Андрея Шептицького – це не систематичні погляди професійного юриста, чи правознавця. Проте вони мають світоглядний характер і, що найважливіше були реалізовані в успішній практичній діяльності. З огляду на це неможливо відділити їх від поглядів мислителя на державу, владу, правителя, загальне благо, економіку, громаду, право (природне та юридичне), верховенство права, милосердя та його прояви.

Саме цілісний науковий аналіз дозволяє виокремити та усвідомити розуміння Митрополитом Андреем Шептицьким цих державно-правових явищ та необхідності їх правового регулювання.

Митрополит А. Шептицький мав ґрунтовні знання у сфері права, філософії, історії. Ще перебуваючи в армії він розпочав навчання на юридичному факультеті Ягеллонського університету у м. Кракові. Надалі продовжив навчання на юридичному факультеті Вроцлавського університету, де слухав лекції з теології та філософії. Через рік А.Шептицький повернувся до Ягеллонського університету, де 19 травня 1888 р. одержав ступінь доктора права. У 1889-1890 рр. студював право і філософію у Мюнхені та Відні [4, с.4-5].

Суспільно-політичні погляди А.Шептицький яскраво виявив на початку Першої світової війни, а його державотворча концепція перепліталась з ідеями представників консервативного напрямку в українській історико-політичній думці міжвоєнної доби .

Митрополит Андрей Шептицький виклав своє бачення інституту державної влади та визначає засади відносин між Церквою й державою і суспільством у своїх пастирських посланнях «Про Церкву» та «Як будувати Рідну Хату».

У «Пастирському посланні до духовенства та вірних» від 17 січня 1901 р. Митрополит писав: «Лише така влада сильна і тривка, що опирається на любови. Тільки така влада, що є опікою підпорядкованих, і за прикладом Христа, службою, а не пануванням! Отже підвалиною всякої влади, малої чи великої, Є любов. Якщо хочете, щоб підвладні Ваші слухали Вас і Вас любили, Ви перші показуйте любов» [7, с. 126-128].

На початку Першої світової війни за ініціативою уряду Австро-Угорщини у Львові розпочалися консультації з лідерами українського руху Східної Галичини. 15 серпня 1914 р. Митрополит написав меморандум до австрійського уряду. Він висловив пропозиції щодо адміністративно-політичних заходів, які треба було вжити на територіях, після захоплення південно-західних губерній Російської імперії. Слід запровадити нові форми військової, соціально-правової та церковної організації, щоб відокремити українські губернії від Росії.

Реалізація політичних задумів А.Шептицького ґрунтувалася на використанні історичних традицій України. Ці задуми плекали у

Митрополита ще з дитинства, коли його дідусь розповідав про героїчне минуле Козацько-Гетьманської держави.

Отож, очолити українську державу мав гетьман. Влада гетьмана мала поширюватися як на військо, так і на цивільне населення. Гетьман мав бути уповноваженим проголошувати універсали до армії і населення, іменувати отаманів, осаулів.

Через важке державне становище посаду гетьмана не зміг би обіймати українець. Проте до нього слід призначити радника, який добре б орієнтувався в історії України та займався б редагуванням гетьманських універсалів.

Меморандум А.Шептицького про організацію державного життя був єдиною програмою, яка передбачала найближчу перспективу можливості українських земель підвладних Російській імперії бути самостійними [1, С. 56-59].

Відповідно до поглядів Андрея Шептицького, держава регулює відносини між людьми. Держава може утворитися двома шляхами: 1) від природного розвитку родини та її об'єднання у більш складний організм – громаду; 2) шляхом збройної боротьби і здобуття краю.

А.Шептицький теж важливу роль відводить громадянському суспільству: «У громадському житті пізнає кожний, якою є важливою справедливість, чесність у використанні спільних грошей, ощадність у видатках громади, відповідальність за голосування». Структура громадянського суспільства за А.Шептицьким: родина – громада – добровільні товариства і спільноти людей, Церква всенаціональний організм [3, С. 42-45].

Державна організація тим досконаліша, чим менше влада порушуватиме природну свободу складових суспільного життя. Внутрішню силу державного організму забезпечують, крім ряду державних ознак, засади організації, спільні переконання та потреби, традиції, відчуття солідарності.

Основними завданнями світської влади, на погляд Митрополита, були наступні:

1. Своїми законами і розпорядженнями дотримуватись прав людини і природних та християнських законів подружжя.

2. Дотримуватись та захищати приватну власність, свободи і чести одиниць і родин та інших злук чи спільнот поодиноких людей [11, С. 136-138].

До основних обов'язків держави та державної влади він відносив такі: гарантувати і помагати людям у виконанні обов'язків та допомагати в організації оборони від зовнішніх ворогів.

Ці обов'язки держави, на думку Митрополита, були вичерпні.

Шептицький вимагав, щоби політична влада була справедливою. Це ще один критерій, який би свідчив, що ця влада є встановлена Богом. Цієї справедливості, заснованому на Божому законі, митрополит вимагав і в

австрійському парламенті, і в галицькому сеймі, членом яких він був, і від російської окупаційної влади, і від польської влади, і від двох тоталітарних режимів (нацистського та комуністичного), за яких жив.

«В устрою Батьківщини, мабуть, найважливішою справою буде забезпечити громадам якнайбільшу свободу», - погляд Андрея Шептицького про функціонування держави [12, С. 89-92].

Щоб забезпечити політичну та соціальну гармонію, А.Шептицький виокремлює основні засади побудови держави. Перш за все, влада походить від Бога, бо вона є природним наслідком суспільного життя людини і її природи. Люди природно об'єднуються у спільноти для задоволення власних потреб. Оскільки люди формують народ, націю, то влада лежить у природі цілого народу. Народ має природне право вибирати форму провідної влади, беручи у ній участь через вибори, плебісцити та референдуми. В свою чергу влада повинна служити загальному добру, задля збереження та оборони свободи громадян, шляхом встановлення справедливих законів, які не суперечать божому закону. Судівництво має бути незалежним та розмежовувати взаємні права і обов'язки громадян. Щоб бути цивілізованою, держава повинна гарантувати релігійну свободу та толерантне ставлення до різних вірувань і культів. Забезпечення життя, майна та інших прав громадян – є основним обов'язком держави, а громадяни повинні підкорюватись державній владі. Поняття «влади» у А.Шептицького християнське. Влада повинна ґрунтуватися на любові, якщо ж вона використовується тільки для своєї користі, то втрачає вплив і повагу [11, С. 133-138].

З усіх організацій держави демократію А.Шептицький вважав найменш шкідливою. Митрополит залишає за державою функцію забезпечення прав одиниць, але, при цьому, самовільно не втручатися у сімейні стосунки. Громадяни повинні коритися справедливим вказівкам влади. Політик, як представник народу, повинен знати і відчувати всі народні потреби, щоб їх захищати.

Отже, А.Шептицький вважав, що в українців є все, зокрема внутрішня воля, для створення власної держави. Але поряд з цією волею є й інша: прагнення окремих політичних сил, а то й окремих осіб створити такий державний лад, який би відповідав саме їх уявленням. Тому, він пропонував дотримуватися демократичних принципів свободи особистості, заради правової організації українського суспільства. Митрополит наголошує на незалежності Церкви від світської влади. Церква має можливість критично висловлюватись стосовно тих чи інших дій представників державної влади. Світська влада походить від Бога, тому Церква признає державу і її права. Для того щоб досягнути ідеалу, необхідне злагоджене спів життя цих двох влад. Шептицький наполягав на тому, що незалежність церкви є основою суспільного і політичного життя держави.

Отже, суспільно-політична діяльність Андрея Шептицького підпорядковувалась єдиній меті – створенню української суверенної

соборної держави за етнографічним принципом як основи для самовизначення народу. В умовах Австро-Угорщини А. Шептицький солідаризувався з українськими парламентаріями у боротьбі за політичні та національно-культурні права галицьких українців. Очолювана Митрополитом А. Шептицьким греко-католицька церква стала дієвим фактором українського національно-політичного і державотворчого процесів тому, що він надавав перевагу легітимним формам та методам політичної боротьби.

Фундаментальною основою політичної влади і будь-якої діяльності, за словами митрополита, повинна бути християнська чеснота – любов до ближнього, яка, за словами самого Христа, є першою християнською заповіддю після любові до самого Бога, на якій вона ґрунтується і з якої випливає. Таку думку ми знаходимо у одному з його перших послань: "Лише та влада сильна і цупка, яка тримається на любові. Тільки таку владу визнають люди, яка, за прикладом Христа, є водночас службою і підчиненням, а не пануванням".

Література

1. Гладка Г. Державотворча концепція Митрополита Андрея Шептицького в період Першої світової війни / Г. Гладка // Нова політика. – 1999.
2. Гладка Г. Суспільно-політичні погляди А. Шептицького в контексті церковних відносин у Східній Галичині / Г. Гладка // Спадщина Митрополита Андрея Шептицького в національному й духовному відродженні України. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – С. 99-102.
3. Козовик І. Філософсько-релігійний ідеал української держави у концепції Андрея Шептицького / І. Козовик // Спадщина Митрополита Андрея Шептицького в національному й духовному відродженні України. – Івано-Франківськ : Плай, 2000. – С. 42-45.
4. Кравченко О. Хроніка життя і діяльності Митрополита Шептицького // Патріярхат. За єдність церкви і народу. - 1990.
5. Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали. Церква і суспільне питання, т. II, кн.1
6. Митрополит Андрей Шептицький. Документи і матеріали. Церква і суспільне питання, т. II, кн.2
7. Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність : документи і матеріали 1899-1944. – Т. III: Церква і душпастирство. Пастирські листи і послання 1901-1914 / упор. І. Костюк. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2000. – 446 с.
8. Митрополит Андрей Шептицький : життя і діяльність : документи і матеріали (1899–1944 рр.) : у 2 т., 2 кн. / упорядкував А. Кравчук. – Львів : Місіонер, 1998. – Т. 2 : Церква і суспільне питання. – Кн. 1: Пастирське вчення та діяльність. – 1998. –572 с.

9. Расевич В. Митрополит Андрей (Шептицький) і проблема національно-політичної консолідації українців (1918-1920 рр.) / В. Расевич // Ковчег: науковий збірник з церковної історії, число 2: матеріали наукової конференції « Митрополит Андрей (Шептицький): на вшанування 50-ї річниці з дня смерті (Київ-Львів, 1-4 листопада 1994 р.)» / за ред. о. Бориса Гудзика, Ігоря Скочилися, Олега Турія. – Львів: Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2000. – С. 212-223.

10. Шептицький А. За єдність святої віри, церкви і нації / А. Шептицький. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. – 64 с.

11. Шептицький А. Пастирське послання «Наша державність» (1941) / Митрополит Андрей Шептицький. Пастирські послання 1939 – 1944 рр. – Т. 3. – Львів: АРТОС, 2010. – С. 133 – 158.

12. Шептицький А. Письма-послання (1939-1944 рр.) / А. Шептицький / До друку підготував І. Стефанюк. – Львів : Фонд Духовного відродження ім. Митрополита Шептицького, 1991. – 454 с.

13. Шептицький А. Як будувати Рідну Хату? / А. Шептицький ; [упоряд.: Р. Тереховський, Р. Хрін, О. Гайова] ; Центральний держ. іст. архів України, м. Львів. – Львів : Гердан, 2003. – 47 с.

Гудим Валерія

студентка II курсу Правничого коледжу
ЛНУ імені Івана Франка (м. Львів)

Забезпечення громадського порядку - основна функція жандармерії (на прикладі ЗУНР)*

Для забезпечення громадського порядку на місці розпущеної колишньої австрійської жандармерії, в якій в основному служили поляки, частково австрійці і в незначній кількості українці, була утворена українська жандармерія.

Оскільки жандармерія в Австрії, на відміну від Росії не була політичною, а загальною поліцією, замість неї місцеві комісари з перших днів існування ЗУНР формували так звану народну міліцію. Часто вона обиралася на зборах чи вічах. Але це було місцевою самодіяльністю, а державі потрібні були чітко організовані і дисципліновані органи охорони публічного порядку. Тому вже 6 листопада 1918 року Національна Рада прийняла рішення про створення Корпусу української державної жандармерії. Її очолювала команда державної жандармерії на чолі з головним комендантом (спочатку Лев Індишевський, а з лютого 1919 року О.Красіцький) [4, с. 272-273].

* Науковий керівник – викладач ЛТЕК Національного університету «Львівська політехніка» Новосядло І.Ю.

У повітах створювалися команди жандармерії, які очолювалися повітовими командирами (комендантами). Останнім підлягали сільські і міські станиці жандармерії.

Останнім підлягали сільські і міські станиці жандармерії. Окремо для жандармів зауважувалося: “З населенєм треба поводити ся як найкраще щоби не давати причин до негодовань і заворушень. На большевицький рух звертати пильну увагу, а про всі прояви його, повідомляти нечаяно команду” [7, с. 203].

14 листопада 1918 р. товариш держсекретаря внутрішніх справ Перфецький своїм наказом оголосив Рескрипт Державного секретаріату внутрішніх справ (№8), в якому наказувалося всім українським повітовим комісарам і всім іншим політичним властям ЗУНР “дати негайно повну поміч Команді української Жандармерії в зорганізованню публічної служби безпеченства. Всім зарядженням Команданта української державної жандармерії безумовно підчинитись” [1, с. 56]. Подібний наказ всім українським військовим командам того ж дня видав й державний секретар військових справ Д.Вітовський.

Структурно команда жандармерії мали такий поділ: а) команда Української державної жандармерії; б) експонований офіцер Української державної жандармерії; в) відділ української державної жандармерії; г) повітова команда Української державної жандармерії; ґ) станиця Української державної жандармерії [5, с. 211].

У перші місяці українсько-польської війни Корпус державної жандармерії підпорядковувався Державному секретаріату військових справ. Це диктувалося необхідністю організації бойової підготовки, добору і вишколу старшин, оперативного-тактичного керівництва військових операцій на фронті. Наприкінці листопада 1918 р. командування Корпусу переїхало зі Львова до Тернополя, а на початку січня 1919 р. - до нової тимчасової столиці Станіславова, де розмістилися Національна Рада і уряд ЗУНР. І лише спеціальним законом Української Національної Ради від 15 лютого 1919 р. вказаний корпус пере підпорядковано Держсекретаріату внутрішніх справ, де створено шостий відділ жандармерії та поліції (його начальником призначили майора Юрія Волощука). Зауважимо, що проти цих організаційних новацій активно виступали депутат Національної Ради соціал-демократ з Дрогобича Семен Вітик, а також велика група старшин жандармерії. Начальна команда Галицької армії теж не бажала втрачати цей вишколений корпус [7, с. 210-212].

Законом від 15 лютого 1919 Українська Національна Рада ЗУНР провела реорганізацію жандармерії. В питаннях забезпечення громадської безпеки вона підпорядковувалася державним повітовим комісарам, а у військовій, господарсько-адміністративній, підготовки кадрів та контролю службах – своєму безпосередньому керівництву (комендантам). Найвищою інстанцією у всіх справах стало Державне секретарство внутрішніх справ, при якому було створено 6-й відділ жандармерії і поліції замість скасованої

посади інспектора жандармерії. Для несення служби безпеки на залізниці рішенням Державного секретарства військових справ від 24 березня 1919 створено Залізничну жандармерію (командант – Ю. Буцманюк, згодом – Матвій Яворський) [1, с. 88].

У червні 1919 р. Є. Петрушевич підпорядкував Корпус української державної жандармерії Команді запілля Начальної Команди Галицької армії, а невдовзі Військовій канцелярії Диктатора ЗУНР. Після липневого відступу за Збруч корпус дістав назву Народна сторожа (наддніпрянці зі злобою згадували репресивну політику царської жандармерії). З переходом галицьких бригад у стан Червоної армії наприкінці 1919 р. Народну сторожу розпущено [7, с. 211].

Улітку 1919 р. особовий склад команди був таким: 6 булавних старшин, 25 сотенних старшин і хорунжих, 1000 „завадових” (фахових) жандармів, 4 000 пробних жандармів (українського та австрійського вишколу), 3000 міліціонерів.

Кандидат для служби в ній мав бути громадянином ЗУНР (ЗОУНР), вести моральний спосіб життя, мати 20-40 років, бути неодруженим (вдівцем), фізично здоровим, вміти добре писати, читати і рахувати, знати державну мову (українську) і мову національної меншини (як правило, польську чи німецьку), яка компактно проживала на території, де мала проходити служба. Пробна служба кандидата мала тривати один рік, а дійсна - чотири роки.

Цікаво, що поряд з українцями у жандармерії служили поляки і німці.

На Державну жандармерію покладали такі функції: охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю і контрабандою, попередження правопорушень тощо [1, с. 123-125].

Українські жандарми нейтралізували економічний саботаж, спекуляцію і проституцію, знешкоджували іноземні диверсійні групи, місцеві злочинні угруповання, охороняли ешелони з полоненими, що поверталися з Росії в Галичину та східноєвропейські держави (вони викликали посилений інтерес іноземної агентури, більшовицьких агітаторів), тощо.

Загалом Українська державна жандармерія мала 23 відділи, а саме в містах краюї дислокації: Львів, Перемишль, Ярослав, Сянок, Самбір, Сокаль, Рава Руська, Городок, Дрогобич, Тернопіль, Тереховля, Чортків, Бучач, Броди, Золочів, Бережани, Стрий, Калуш, Станіславів, Городисько, Коломия, Чернівці, Сторожинець [5, с. 202].

Варто зазначимо, що в багатьох містах (Львів, Гусятин, Щирець, Чортків, Станіслав, Тернопіль) діяли відділи жидівської міліції³.

На місцях продовжувала діяти і народна міліція. Вона формувалася на громадських засадах шляхом виборів. На літо 1919 року до Корпусу української державної жандармерії входило близько 1 тисячі жандармів, 4 тисячі стажистів, 30 офіцерів. До органів охорони громадського порядку входило також близько 3 тисяч народних міліціонерів.

Після ліквідації в червні 1919 Державного секретарства внутрішніх справ жандармерію було перепідпорядковано: спочатку Начальній команді УГА, потім – команді запілля, а згодом – військовій канцелярії Диктатора Західної Області УНР Євгена Петрушевича. У середині липня того ж року в корпусі служило 28 старшин, понад 1150 жандармів і 2000 міліціонерів; командир– отаман І. Дичка. Під час воєнних дій на українських землях, що раніше входили до складу Російської імперії, в липні 1919 Державну жандармерію перейменовано на Народну сторожу, щоб у населення назва формування не асоціювалася із жандармерією царського уряду. Після переходу на Велику Україну жандармерія ЗУНР підпорядкована Команді етапу УГА [1, с. 113].

Державна жандармерія перестала функціонувати на початку 1920 р. водночас із припиненням існування УГА.

Швидке і конструктивне творення нових органів влади засвідчило щире бажання українців, і не тільки інтелігенції, створити нові демократичні органи законодавчої і виконавчої влади задля побудови суверенної демократичної республіки. Як слушно зазначає історик Орест Субтельний, в основу власної адміністрації ЗУНР були «покладені австрійські моделі – галичани не вдавалися до радикальних експериментів, поширених на сході, й укомплектовували її українцями, а часто-густо й поляками-професіоналами. Незважаючи па необхідність вести жорстоку війну, західно-українська держава досягла успіху щодо підтримання стабільності й порядку на своїй території.

Література

1. Гай-Нижник. ЗУНР – ЗО УНР: становлення органів влади і державного управління (1918-1919 рр.). – Київ, 2018. – 146 с.
2. Гловацький І.Ю. Українські адвокати Східної Галичини (кінець XVIII – 30-ті роки ХХ ст.) / І.Ю. Гловацький, В.І. Гловацький. – Львів, 2004. – 164 с.
3. Закревський А. Є. Правовий статус спеціалізованих підрозділів поліції у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини (1771-1918 рр.) / А. Є. Закревський // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 272-276.
4. Закревський А. Є. Утворення органів поліції у Галичині в складі Австрії (1772-1867 рр.) / А. Є. Закревський // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Юридична. – 2011. – Вип. 1 (1). – С. 80-90.
5. Литвин М. Історія ЗУНР / М. Литвин, К. Науменко. – Львів, 1995. – 361 с.
6. Терлюк І.Я. Історія держави і права України. Київ: Атіка, 2011. 944 с.
7. Тищик Б. Й. Західно Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів: Тріада плюс, 2004. – 392 с.
8. Тищик Б.Й., Бойко І.Й. Історія держави і права України. Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2015. 807 с.

Демократія*

Демократія-важливий метод та засіб для вирішення складних проблем та конфліктів у будь-який час. Найперше цей термін застосовувався у Стародавній Греції. Перші трактування демократії знаходимо у наукових роботах Перікла та Аристотеля.

Поняття «Демократія» вживається у різних значеннях: форма держави; політичний режим; принцип організації та діяльності державних органів і громадських організацій.

Виділяють такі ознаки демократії: дотримання прав людини; верховенство закону; поділ влади; співвідношення держави та громадянина.

До функцій демократії можна виділити та віднести такі, як: регулятивно-компромісну; організаційно-політичну; суспільно-стимулюючу; контрольну; охоронну.

Цінність демократії може виражатися в усіх елементах принципах, формах та інститутах:

а) брати участь у формуванні органів держави та органів місцевого самоврядування;

б) самоорганізовуватися в партії, профспілки, рухи тощо;

в) захищати суспільство і державу від протиправних дій, відкіля б вони не виходили;

г) здійснювати контроль за діяльністю обраних органів влади та інших суб'єктів політичної системи суспільства. Інструментальна цінність демократії реалізується через її функції та функціональні інститути.

Основою демократії є розвинутий публічний діалог (комунікація) представників різної політичної орієнтації.

Парламентська меншість покликана відбивати реально існуючі в суспільстві інтереси груп, що мають не домінуючі, але солідарні, політичні настанови (рухи, партії) або не мають ідеологічно виражених позицій (позапартійні, професійні та інші групи). Загальні положення про захист прав національних меншин містяться у конституціях Данії, Португалії, Румунії, Чехії, Словаччини, Албанії, Хорватії, Литви. В інших конституціях (Італія, Швейцарія, Росія, Болгарія) йдеться про захист мовних меншин. У демократичній державі воля більшості і прав меншості є захищеними законом і інститутами, що втілюють закони в життя.

* Науковий керівник – доцент кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України Чомахашвілі О.Ш.

Особливості форми української держави*

Для українського народу становлення національної державності відбувалося досить складно. Однак, незважаючи на всі труднощі, Українська державність укріпилася і має свою давню історію.

Із розпадом СРСР і утворенням незалежних держав, зокрема української, перед національними історіографією і юриспруденцією постало актуальне питання формування Української державності. За часів існування СРСР це просто було неможливо, адже радянська історіографія заперечувала самобутнє існування українського народу і його державності, розглядаючи їх як невід'ємну частину Росії. І тільки (16 липня 1991 р.) з проголошенням незалежності України перед українцями постала проблема етнічнополітичної самоідентифікації.

Натомість ще у 1949 році український письменник, державний та політичний діяч Володимир Винниченко визначав : «Державність як комплекс тих інститутів економіки, політики, культури, які діють на території, населеній національним колективом, які зв'язують його в компактну цілість та забезпечують його розвиток у сучасному і майбутньому.»

Державність – це устрій усього матеріального і духовного буття цілого народу. Ознаки державності: 1) втілення права нації на незалежність, що є першим кроком на шляху до власної державності; 2) наявність органів публічної влади, яка виступає у двох формах:

1. Державна влада, до якої належать: глава держави; органи законодавчої, виконавчої та судової влади; силові органи (поліція, органи держбезпеки, прокуратури, збройні сили тощо).

2. Муніципальна влада, до якої належать представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування.

3) державний суверенітет, який передбачає верховенство держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах;

4) система правових норм (закони та підзаконні акти), які регулюють відповідні суспільні відносини;

5) міжнародне визнання держави та, як наслідок, її міжнародна правова ідентифікація.

Державні символи – це закріплені в законодавстві офіційні знаки (зображення, предмети) чи звукові вираження, які символізують суверенітет держави. Державними символами є – Державний прапор, Державний герб і

* Науковий керівник – доцент кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України Чомахавілі О.Ш.

Державний гімн, які є основою історичної свідомості громадян та процесів державотворення (відповідно до статті 20 Конституції України).

Атрибути держави – це її ідентифікаційні національні символи, що пов'язані з розвитком титульної нації та її роллю у становленні державності на певній території. Атрибутами державності є: 1) власна територія, населена національним колективом, із визначеними кордонами, офіційна назва, час заснування або дата першої письмової згадки держави, що є важливими атрибутами суверенності та політичної ідентифікації держави; 2) мова як невід'ємний державницький атрибут, адже мова – найважливіший маркер національної самоідентифікації; 3) національне вбрання, національні страви, національні музичні інструменти, національна народна пісня, видатні історичні та сучасні постаті; 4) в Україні від 4 жовтня 2018 р. Верховною Радою запроваджено ще один атрибут – національне гасло: «Слава Україні! Героям Слава!» як офіційне вітання у Збройних Силах та Національній поліції, хоча нині всі громадяни дуже часто використовують його у повсякденному суспільно-політичному житті.

Качмарик Олег

студент III курсу Львівського техніко-економічного коледжу
Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

Становлення та розвиток основних цінностей західної правової традиції у правовій системі давнього Риму*

Правова свідомість є елементом правової культури, яка у свою чергу, базується на цінностях, що закладають основу відповідної правової традиції: західної чи східної. Як відомо, на формування західної правової традиції великий вплив мали грецька філософія, римське право, та християнська ідеологія. Саме ці три складові стали фундаментом для формування європейської свідомості та європейського права.

В архаїчному Римі законом визнавали правові норми, санкціоновані народом, норми, які приймали із клятвою всіх громадян підпорядковуватися прийнятим нормам. Разом з тим, римські юристи виокремлювали право як сукупність приписів природи і людини. Тобто, у правовій думці архаїчного Риму існувало розмежування таких юридичних понять як право (*ius*) і закон (*lex*). У той час закон розуміли як наказ народу, котрий санкціонує право, надає йому юридичної сили [7, с. 86].

Діяльність римських юристів спрямовувалась на задоволення потреб правової практики, зокрема на пристосування чинних норм права до змінних потреб правового спілкування. Водночас у своїх коментарях і відповідях на

* Науковий керівник – викладач ЛТЕК Національного університету «Львівська політехніка» Новосядло І.Ю

потреби вирішення конкретних справ, а також у творах навчального профілю вони розробили низку загальнотеоретичних положень, що містять чимало філософсько-правових узагальнень та новел. Так, римські юристи відносили природне право до чинного права, вважаючи його специфічною складовою, не розглядаючи його як теоретико-правову конструкцію, зовнішню для норм і принципів фактично чинного права. Норми природного права вони виводили із природи людини, із природи речей та з відношень людини до людей і речей [4, с. 182]. Людський дух має пристосуватися до законів Природи і творити відповідно до них, оскільки природне право (як природний чинник) є вищим, справжнім законом, за допомогою якого можна врегулювати всі суспільні відносини, оскільки важливою цінністю римляни вважали порядок у державі. [3, с. 120].

Із прийняттям Закону XII таблиць виникає правова рівність громадян, які належать до однієї общини, що передбачало право вільно розпоряджатися своїм майном. Закріплення рівноправності римських громадян, у свою чергу, посприяло зростанню ролі закону порівняно з іншими джерелами права. Таким чином, уявлення про пріоритет закону перед іншими джерелами права, яке закріпилося у правовій системі давнього Риму ще в архаїчний період, залишається характерним і для класичного та посткласичного періодів. Більше того, ця ідея – одна із тих, що сьогодні також ідентифікує традицію права як західну.

У Законі XII таблиць зібранні норм права архаїчного періоду, зафіксовані принципи, які мали важливе значення для розвитку правової системи давнього Риму, а далі і системи континентального права. Йдеться, по-перше, про визнання законом волі народу; по-друге, про право апеляції до народу; по-третє, про основи свободи особи; по-четверте, про принцип рівності громадян перед законом; по-п'яте, про визнання публічної і приватної власності та володіння.

Уявлення про закон як про справедливість є важливою характеристикою європейської правової думки. Для римлян принцип справедливості та його роль у бутті права. Римське право з часів свого виникнення прагнуло справедливості, тому той, хто не переслідував цю мету в своїй діяльності, не міг бути юристом. Римські юристи говорили про справедливість як про начало рівності всіх у сфері права і перед законом. Свою діяльність римські претори і юристи здійснювали, виходячи із принципу *aequitas* як уявлення про добро і справедливість, яке не лише дозволяло, а й примушувало відступати від вимог формального права, якщо це право не відповідає уявленню про добро і справедливість. Тому їхня діяльність не була свавіллям, а виразом розсуду, який базувався на *aequitas* [6, с. 45-47].

На думку римського філософа Цельза, поняття право походить від *justit* (правда, справедливість), тому право є *ars* (мистецтво, знання та вміння, які дістають практичну реалізацію), наука *boni* (добра) і *algui* (рівності, справедливості). В опоетизованій формі римський поет Овідій

доносить до нас міф про богиню справедливості Юстицію, яка найдовше залишалася з людьми і лише в кривавий вік останньою з богів залишила Землю. «Основний закон» римлян – Закони XII Таблиць – гарантували право на справедливе судове рішення, на захист законом не лише громадянам, а й будь-якій людині (чи то перегрину, чи то рабу) [1, с. 17].

Римський юрист Ульпіан писав про справедливість як про незмінну і постійну волю надавати кожному його право. «Приписи права суть наступні: жити чесно, не чинити шкоди іншому, кожному віддавати те, що йому належить. Справедливість є пізнання божественних і людських справ, наука про справедливе і несправедливе» [6, с. 30-31].

Справедливість у Стародавньому Римі стала орієнтиром природно-правових цінностей, яка оцінювала чинне право на предмет відповідності моральності.

Античні мислителі, філософські ідеї яких і сьогодні залишаються основою формування європейських цінностей, наголошували на тому, що несправедливий закон – законом не є, що у випадку, якщо закон стає несправедливим, то справедливість стає законом. Античні правові системи також виробили механізм легального невиконання несправедливого закону в кожній конкретній життєвій ситуації (казусі). Яскравим підтвердженням цьому є конструкція публіціанського позову в правовій системі давнього Риму [6, с. 176-177].

Характерною особливістю римського права було те, що воно не лише складалося із позитивно-правових норм, а й містило істотну морально-правову складову, що являла собою набір неписаних звичаїв, які застосовувалися лише до громадян. В античному Римі юридичні принципи взагалі базувалися на таких поняттях, як совість, добропорядність, чесність, повага до інших, людяність, вірність тощо. Наприклад, таке поняття як «повага» в юридичних фразях виражалося багатьма термінами: *aestimatio*, *reverentia*, *pietas*, *honorifici sentia* та інші. Подібні поняття римляни обожествляли [26 с. 164].

Слід шанувати й такі блага, як Здоров'я, Перемогу, Допомогу, Надію, завдяки яким можна сподіватися на краще облаштування земного буття. Ціцерон вважав, що певними якостями повинні бути наділені храми, щоб люди, які ними обдаровані, знали, що вони розміщені в їх серцях самими богами [2, с. 166-167].

Моральні принципи, які розвинулись ще у римському праві мають актуальність та продовжують цінуватись й у теперішньому суспільстві, зокрема з європейській цивілізації. Вони продовжують регулювати стосунки між людьми, на основі цих принципів відбуваються вирішення тих чи інших конфліктів. Принцип справедливості є і буде в подальшому ключовою ознакою розвиненої правової системи сучасної держави. Фундаментальні положення римського права, відображені у принципах, ідеях, цінностях, протягом другої половини ХХ ст. здійснили позитивний вплив на створення і розвиток сучасної Європейської правової спільноти. Саме на цих

принципах і базується право Європейського Союзу. На основі принципів рівності, справедливості та свободи слова діє Європейський Союз, охороняючи ці засади та слідкуючи за їх додержанням.

Завдяки збереженню у традиціях духу римських мислителів у праві Європейського Союзу акумулюється різноманіття правових культур. На цій основі розбудовується європейський правовий простір, заснований на спільній історичній долі, системі правових цінностей, культурній спадщині народів тощо. Сьогодні спостерігається формування нової європейської правової культури, яка поєднує в собі окремі елементи романо-германської та англо-американської правових систем. Право Європейського Союзу формує таку соціальну даність, в умовах якої, за визначенням філософів права, можливе поєднання, узгодження різнорідного і відносна однаковість різного, тобто такий правопорядок, який забезпечує процеси інтеграції європейських співтовариств із метою одночасного формування єдиної європейської правової культури та вироблення національної ідентичності держав-членів. Сучасна національна правова культура зіткнулася зі складним завданням, вирішення якого полягає у тому, щоб у кожній національній правовій системі зберегти власну правову ідентичність, вписатися у полікультурний діалог і водночас запозичити і засвоїти корисний досвід загальноєвропейської правової культури з урахуванням національних культурних особливостей.

Висновки. Отже, підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що римське право є одним з найвищих досягнень цивілізації. Система римського права базувалася на ідеях природного права, на засадах порядності, справедливості, доброчесності, рівності усіх перед законом, що зумовило її довершеність та універсальність та стала фундаментом для формування європейської правової традиції та європейської свідомості.

Література

Вовк В.М. Римське право і сучасне європейське право / В.М. Вовк // Порівняльно правові дослідження: українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал. – 2009. – № 2. – С. 14-19.

Дихта Н.М. Категорія фідучія в Стародавньому Римі: Поняття та зміст *fides* та *fiducia* / Н.М. Дихта // Актуальні проблеми політики: зб. наук. праць. – 1997. – Вип. 37. – С. 164-171.

Котюк В.О. Основи держави і права: навчальний посібник / В.О. Котюк. – 3-тє вид., доп. і перероб. – К.: Атіка, 2001. – 432 с.

Проблеми правосвідомості особи: навч. посібник / С.С. Сливка, О.В. Гришук, Т.З. Гарасимів [та ін.]; за ред. О.М. Балинської. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – 508 с.

Сливка С.С. Філософія права: навчальний посібник / Степан Степанович Сливка. – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – 264 с.

Федущак-Паславська Г.М. Практикум з римського приватного права. – Львів: ПАІС, 2012. – 234 с.

Харитонов О.Є. Основи римського приватного права : посібник для аудиторного та самостійного вивчення курсу / Є.О. Харитонов. – Одеса : Букаєв В.В., 2016. – 399 с.

Коваль Роман

студент 2 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Утопічний соціалізм XIX-XX ст.(теоретико-правовий аналіз)*

Витоки соціалістичних вчень беруть початок з моменту виникнення людства та ґрунтувались на соціальній рівності, захищеності, справедливості. Варто відзначити головні концептуальні праці Т. Мора («Утопія») та Т. Кампанелли («Місто Сонця») як такі, що заклали основи змістового значення та бачення реалізації справедливого суспільства різних. Історичними передумовами актуалізації соціалістичного руху в XVI ст. стали формування великих капіталовласників, суттєве та стрімке розшарування населення та виникнення численних форм експлуатації людської праці в неприйнятних умовах.

Проте, представники раннього соціалізму мали значну фантастичну частку в своїх ідеях, які вкрай важко було реалізувати без інституційних, економічних, політичних важелів впливу на тогочасне суспільство та державу. Послідовниками основоположників стали А. Сен-Сімон, Ш. Фур'є, Р. Оуен, П. Жозеф Прудон. Головними чинниками формування та видозмінення ідеології соціалізму в XIX-XX ст. стали: масове розорення безземельного селянського стану, погіршення становища робітничого класу, та, як наслідок, загострення соціальних суперечностей. Якщо теорії раннього утопічного соціалізму були більш прагматичними і переважно досліджували господарські реальності та матеріальні умови економічної діяльності, то в концепціях пізніх соціалістів-утопістів створюються фантастичні проекти швидкої побудови справедливого суспільства, опираючись на тогочасні суспільні інституції – державу, науку, мораль, політику і наявну економічну базу.

Розвиток капіталізму покликав до життя явища, що свідчили про недосконалість нового економічного устрою. Капіталізм і наслідки його панування в усіх сферах суспільного життя суворо критикували не тільки його противники, а й прихильники. Зокрема, Сімонді та Прудон, захисники дрібнотоварного виробництва, завершуючи свою політичну економію соціальними висновками, значно розширили межі, відведені цій науці основоположниками. Але, висуваючи на чільне місце проблему

* Науковий керівник – доцент кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України Протосавіцька Л.С.

справедливого розподілу багатств, не торкалися приватної власності, визнавали її необхідною і законною. Саме прийняття приватної власності у видозміненому, чи існуючому порядку властиве більшості пізніх соціалістів, оскільки держава в ході розвитку досягне рівня централізованої керованої промислової асоціації, яка функціонує на підставі планів виробництва.

Важливою особливістю, яку виділяють А. Сен-Сімон, Ш. Фур'є є необхідність глибинного переходу світорозуміння, постійну еволюційну зміну системи принципів та поглядів існування суспільства. Так, наприклад, руйнування феодального ладу спричинило перемогу ідей Просвітництва над панівною теологією. Зокрема, актуальними бачив ідеї зміни правлячих класів, приходу до влади учених, інженерів, художників. Оскільки лише всесвітній розвиток промисловості на основі ефективного використання наукових принципів організації праці може позбавити трудящих від злигоднів і страждань, спричинених підневільним становищем і тяжкою фізичною працею. До таких принципів відносив запровадження обов'язкової для всіх продуктивної праці, забезпечення рівних можливостей для застосування своїх здібностей, створення планової організації виробництва.

Англійський мислитель Р. Оуен розроблення теорії свого суспільного ідеалу почав із розгляду сутності характеру людини і вважав, що характер людини є результатом впливу навколишнього середовища. Так само умови життя, що складаються в суспільстві, формують характери соціальних груп і класів. Становлення капіталістичних відносин, на думку Р. Оуена, негативно вплинуло на формування характеру людей, сприяло падінню моральних засад суспільства, неосвіченості й невігластву, поширенню розпусти. Щоб змінити життя на краще, мислитель вважав за необхідне передусім здійснити революцію в свідомості людей, для чого пропагувати основні істини його теорії про формування характеру, цінності «більш високої структури суспільства», а також ухвалення юридичних законів, «гуманного фабричного законодавства», спрямованого на здійснення реформ.

Отже, незважаючи на те, що твори соціалістів-утопістів не мали серйозної теоретичної основи, вони відобразили пошуки ідеального справедливого суспільства та справили значний вплив на еволюцію економічної думки. Зокрема тривалий час існувала школа фур'єристів у Франції, активно діяли послідовники Сен-Сімона та продовжували розвивати ідеологію Оуена його численні наступники.

Створені Сен-Сімоном, Фур'є і Оуеном моделі "справедливого" суспільства різнились між собою. Але вони створили теоретичну систему, що містить у собі майже всі ті ідеї та формули, які стали обов'язковими для пізніших соціалістичних доктрин XIX - XX століть. Таким чином, утопічні соціалісти здійснили значний поступ в розвитку та позиціонуванні соціалізму як ідеалістичної, проте реальної політико-правової ідеології.

Література

1. Безродний Є. Ф., Уткін О. І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
2. Шульженко Ф. П., Андрусак Т. Г. Історія політичних і правових вчень. К.: Юрінком Інтер, 1999. – 304 с.
3. Мірошніченко М. І., Мірошніченко В. І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. К.: Атіка, 2007. 224 с.
4. Кузнецов А. О. Експлікація ідеї соціальної справедливості у творах соціалістів-утопістів (частина друга). Актуальні проблеми державного управління. 2013. № 1. С. 26-33.

Короліук Анастасія

студент 1 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Розвиток законодавчої техніки в умовах глобалізаційних процесів*

На початку третього тисячоліття, незважаючи на активізацію процесів демократизації суспільних відносин, практично в усіх державах Східної Європи стрімко впав рівень довіри до влади взагалі і судової влади зокрема. То чи не нашкодило авторитету правосуддя впровадження в законодавство теорії поділу влади і виокремлення судової діяльності в окрему гілку державної влади? Чи головним чинником у цій ситуації є непослідовність у проведенні реформ, їх незавершеність? А правова держава – це міф чи реальність? Відповіді на ці та багато інших подібних запитань очікує суспільство. Чіткі відповіді на поставлені запитання можна отримати лише після стабілізації суспільно-політичних, економічних, правових процесів у державі.

Жодна держава, перебуваючи в умовах нестабільності і в стадії тривалих реформ, не може розраховувати на повністю позитивну оцінку суспільства. Разом з тим мінімізувати негативні явища і знизити рівень незадоволення громадян таким станом можна за рахунок розробки наукових доктрин і концепцій реформування як у цілому, так і окремих галузей права.

Проголошення на конституційному рівні України правовою державою явно випередило впровадження конкретних механізмів такої держави, адаптованих до сучасності.

Як слушно зауважує Р. Лукас, «будь-яка гармонізація законодавства має здійснюватися таким чином, щоб нове законодавство було не лише прийняте, а й діяло на практиці» [1, с. 38]. У цьому контексті важливого значення для аналітико-методологічного забезпечення гармонізації

* Науковий керівник – доцент кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України Чомахашвілі О.Ш.

законодавства України і ЄС набуває досвід колишніх країн-кандидатів на до ЄС.

С. С. Алексєєв під законодавчою технікою розуміє «сукупність засобів та прийомів, що використовуються відповідно до прийнятих правил при розробці та систематизації правових (нормативних) актів для забезпечення їх досконалості» .[2] Ю. А. Тихомиров законодавчу техніку розуміє як систему правил, які створені та використовуються для пізнавально-логічного і нормативно-структурного формування правового матеріалу та підготовки тексту закону [3]. О. О. Ушаков у своїх працях відстоює дещо іншу позицію й поділяє законодавчу техніку на два види: зовнішню і внутрішню. Зовнішня юридична техніка, на думку О. О. Ушакова, вивчає, як повинно бути створено і побудовано право, які характерні риси властиві законодавчому процесу. До внутрішньої автор відносить питання юридичної норми, а також співвідношення всіх частин законодавства, які утворюють одне ціле [4].

Більш розширений поділ юридичної техніки на види подає А. О. Дутко. На його думку, остання поділяється на такі основні види: 1) нормотворча, тобто техніка створення та оформлення нормативно-правових приписів, до складу якої входять законодавча техніка та техніка підзаконної нормотворчості; 2) систематикаційна, тобто техніка упорядкування нормативних актів у певну систему і створення систематизованого акта; 3) правореалізаційна – техніка створення актів реалізації права; 4) правозастосовна – техніку створення та оформлення правозастосовних актів; 5) інтерпретаційну – техніка створення акта, що роз'яснює норму і виявляє її точний зміст [5].

Основною метою законодавчої техніки є створення якісних за формою та змістом законів та їх систематизація, необхідна для ефективної реалізації. Значення законодавчої техніки виявляється як у правотворчості, так і у правореалізаційній діяльності.

Законодавча техніка посідає вагомим місце у правовій системі суспільства. Саме вона становить основу законотворчості як особливої та однієї з найважливіших функцій держави й суспільства, є визначальним засобом високої ефективності регулювання суспільних відносин. Особливо актуальним є питання техніко-юридичної досконалості законів, забезпечення їх системності в умовах постійного зростання їх кількості.

Рівень розвитку та наукового опрацювання засобів законодавчої техніки, їх соціальне призначення, практичне застосування зумовлюються рівнем розвитку суспільства, правової системи, у тому числі законодавчої техніки як її складового елемента. Саме дієве застосування засобів і правил законодавчої техніки є основою для покращення якості законів. Культура правотворчості передбачає логічно послідовний виклад тексту закону, чітко витриманий професійний стиль і мову закону й разом із тим її простоту, зрозумілість, доступність широким верствам населення. Адже помилково побудована фраза, непослідовність, неправильне використане слово здатні

викликати негативні наслідки. Чим досконаліший текст закону, тим менше виникає ускладнень під час його виконання, дотримання й застосування. Саме тому логіка, стиль і мова закону – одні з основ засобів законодавчої техніки.

Література

1. Лукас Р. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС та економічна реформа / Р. Лукас // Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом : зб. наук.-практ. матеріалів / ред. М. Т. Кравчук; Ін-т зак-ва Верхов. Ради України. - К. : [б. в.], 2005. - Вип. 4. - С. 38-41.
2. Алексеев С. С. Общая теория права : учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. / С. С. Алексеев. – М. : ТК Велби : Проспект, 2008. – С. 482.
3. Тихомиров Ю. А. О правилах законодательной техники / Ю. А. Тихомиров // Журн. рос. права. – 1999. – № 11. – С. 111.
4. Ушаков А. А. О понятии юридической техники и ее основных проблемах / А. А. Ушаков // Учен. зап. Перм. гос. ун-та. – 1961. – Т. XIX, вып. 5. С. 82–84.
5. Дутко А. О. Юридична техніка: види та зміст / А. О. Дутко // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Сер. юрид. – 2006. – Вип. 3. – С. 28.

Кузьменко Марина

студентка 1 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Гетьманські універсали як джерела права XVIII століття*

Історія України багата на безліч джерел, які дають комплексні уявлення про минуле України. Різним історичним епохам притаманні різні види джерел. Одним з найважливіших видів писемних джерел є адміністративно-правові акти. У період козацької державності (середина XVII-XVIII ст.) вони відображені в дипломатичних документах Б.Хмельницького, численних мирних угодах між Україною, Московщиною, Польщею, Туреччиною, Швецією; гетьманських універсалах, "статтях", що уклалися між царем і кожним новообраним гетьманом; "Гадяцькому трактаті", Конституції Пилипа Орлика, царських указах про заборону українських друкарень, ліквідацію Запорізької Січі тощо. У XVIII столітті на території Лівобережної України існувала держава козаків – Гетьманщина, головною рушійною силою якої були козаки. Вони так чи інакше були пов'язані із всіма подіями які мали місце в державі. Офіційна резиденція

* Науковий керівник – старший викладач кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України, к.ю.н. Попова О.В.

гетьмана й адміністративна столиця Гетьманщини на початку XVIII ст. містилася в Батурині. Гетьманщина була відносно густо заселеним і добре розвиненим краєм. Вона включала 11 великих міст, 126 містечок і близько 1800 сіл. У 1700 р. її населяло близько 1,2 млн. чоловік, тобто майже чверть усього населення тогочасної України. [1, с.57]

Гетьманські універсали – це нормативно-правові акти глави української держави другої половини XVII - початку XVIII ст., котрі регламентували суспільні відносини шляхом встановлення (скасування або зміни) правових норм, визначали права і обов'язки конкретних учасників правовідносин, встановлювали ступінь відповідальності окремих осіб та суспільних станів за вчинені ними правопорушення. Універсал - термін, рецептований із римського права, найбільш поширеним енциклопедичним визначенням якого є: офіційні акти державної влади України-Гетьманщини, які видавалися від імені гетьмана й Генеральної військової канцелярії та містили в собі закони та розпорядження [2, с. 184].

Правовими джерелами гетьманських універсалів були: козацьке право, Статті про устрій Війська Запорозького 1648 р., козацькі правові звичаї постанови ради старшин [1, с.35] , Зборівські статті 1649 р., сеймові конституції та королівські привілеї, а починаючи з 1654 р., – Переяславсько-Московські статті та інші україно-російські угоди другої половини XVII ст., царські жалувані грамоти [2, с.81] Залежно від обсягу владних повноважень; котрі зосереджувалися в руках гетьмана, універсали приймалися ним одноособово або за участі ради старшин, або радою старшин від імені гетьмана.

Класифікація універсалів за призначенням, поділялися на загальні та спеціальні. Загальні універсали відносилися до усього населення держави, стосувалися, як правило, поточного управління [3, с. 67-68]. Спеціальні універсали відносилися до окремих установ, станів чи груп населення, прикладами таких можуть бути: універсал І. Скоропадського від 5 червня 1713 р. про заборону використання на косовицю селян Прохорської сотні Ніжинського полку [3, с. 13]; універсал Генеральної військової канцелярії від 1746 р. про невтручання генеральної старшини полковників і сотників Стародубського полку у справи Стародубського магістрату [3, с. 199] тощо. Останні становлять найбільшу кількість усіх універсалів, за змістом вони відображають різні сторони життя Лівобережної України, розкривають механізм діяльності гетьманської влади, але насамперед у них йдеться про господарські справи. Проте ця класифікація не може забезпечити повного та достатнього висвітлення усього масиву виданих того часу універсалів, а тому може використовуватися лише як додаткова. За змістом традиційно поділяють універсали на закличні, адміністративні, військові, податкові, митні, хоронні, підтверджуючі та подорожні.

З юридичної точки зору за галузями правового регулювання універсали слід розділити на три основні групи: адміністративно-правові, цивільно-правові і кримінально-правові. Проте слід мати на увазі, що такий

поділ є досить умовним, адже чіткій систематизації за галузями права не піддається значна частина універсалів, котрі мають комплексний характер і містять кілька правових норм, що належать до різних галузей права. До адміністративних слід віднести універсали про призначення на посаду полковників і сотників та делегування їм відповідних повноважень, про підтвердження права міст на самоврядування [4, с.98].

В Україні-Гетьманщині суд не було відділено від адміністрації, тому до названої групи універсалів можна віднести і ті, що стосувалися судоустрою. Цивільно-правові універсали врегульовували відносини власності – підтверджували право власності або надавали у власність («посесію») монастирям, шляхті, міщанам, магістратам, козацькій старшині земельні угіддя – «грунти», «маєтності» та іншу нерухомість [5, с.47].

Крім цього, гетьманські універсали регулювали такі цивільно-правові відносини, як купівля-продаж, оренда, зокрема оренда землі. Універсали встановлювали «послушенство» – повинності селян і міщан, або навпаки, звільняли їх від платежів і повинностей на користь держави, монастирів, магістратів, шляхти та козацької старшини, дозволяли або забороняли займатися господарською діяльністю. До кримінально-правової групи слід віднести так звані охоронні або захисні універсали про «гетьманську протекцію», видані монастирям, шляхті, міщанам. Вони кваліфікували злочин та вказували на можливе покарання за його вчинення. Однак більшість універсалів, незалежно від свого основного змісту, вказували на правопорушення та покарання за нього. Універсалів мали також і військові розпорядження гетьмана як командувача козацького війська. Вони містили накази про проведення військових операцій, передислокацію полків, мобілізацій) чи демобілізацію козацького війська [3, с.83]

Отже, підсумовуючи відомості про Гетьманські універсали, можна зробити висновок про те, що вони займали вагомe місце серед інших джерел права Козацької України. Назву і форму універсалу як правового акта гетьманським урядом реєстрових козаків було запозичено у Польщі і апробовано в першій половині XVIII ст. Універсали гетьманів Війська Запорозького, як джерела права, за юридичною силою і значенням у суспільно-політичному житті можна було прирівнювати до законів. Таким чином, впродовж другої половини XVII- XVIII ст. гетьманські універсали стали основним видом нормативно-правового акта, що свідчило про високий ступінь розвитку правової системи того часу.

Література

1. Бойко О. Д. Історія України. – К.: 1999.
2. Універсали Богдана Хмельницького. 1648–1657 / Упор. І. Крип'якевич, І. Бутич, редкол. В. Смолій та ін. - К., 1998.
3. Гетьманські універсали в колекції Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського / І. Ситий // Сіверянський літопис. - 1998.

4. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [голов. редкол. : Шемшученко Ю. С. та ін.]. - К. : Українська енциклопедія, 1998. - Т. 6 : Т-Я. - 2004.

5. Прус В. З. Універсали гетьмана як джерело права Лівобережної України другої половини XVII - першої половини XVIII ст. / В. З. Прус // Наук. вісн. Київ. нац. ун-ту внут. справ. - 2008. - № 3.

Мальчик Оксана

студенка 1 р.н. магістратури юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Становлення поняття «ґендерна рівність» (історико-правовий аспект)*

Актуальність. Ґендерна рівність в Україні продовжує сприйматися переважно частиною українського суспільства як щось таке, що нав'язується міжнародними інституціями і актами, як щось чуже, зайве і непотрібне для українських реалій. В зв'язку з цим виникла необхідність відобразити нерозривний зв'язок ідеї ґендерної рівності з інтелектуальним, культурним, економічним, соціальним та національним розвитком українського народу [1].

Ґендер являє собою змодельовану суспільством та підтримувану соціальними інститутами систему цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що, насамперед, визначається соціальними, політичними, економічними і культурними контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі [2, с.11].

Ґендерне питання вперше було підняте одразу після Другої світової війни в Статуті ООН. В ньому йшлося «про основні права людини, про гідність та цінність людської особистості, про рівноправність чоловіків і жінок а також про рівність прав великих і малих націй» [3]. Дана норма відстоювала права тих хто зазнав порушень прав і свобод у ході воєнних дій, і як наслідок, положення Статуту ООН поступово почали закріплюватись у національних актах.

Поняття «ґендерна рівність» є логічним продовженням іншого важливого поняття – «рівності», яке було закріплене в Загальній декларації прав людини. Європейське суспільство, будучи заляканим і виснаженим першою та другою світовими війнами, бажало встановити такий порядок, який дозволив би йому відчувати себе максимально захищеним.

* Науковий керівник – доцент кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України Протосавіцька Л.С.

З метою встановлення та дотримання ґендерної рівності в світі при Генеральній Асамблеї ООН було створено Комісію зі статусу жінок. До компетенції даної комісії входила «підготовка рекомендацій і доповідей Економічній і Соціальній Раді про захист прав жінок в політичній, економічній, соціальній і просвітницькій сферах» [4]. Крім того Комісія почала надавати рекомендації Раді з нагальних проблем у сфері прав жінок (women`s rights), які потребували термінового вирішення.

Економічна і Соціальна Рада дедалі активно працювала над розвитком та укоріненням ґендерної рівності, регламентуючи ширші права жінок. Радою було прийнято низку нормативно-правових актів, які відкрили доступ жінкам до соціальних та економічних благ, тим самим розширивши межі компетенції громадянського суспільства. Зокрема були прийняті такі документи як: Конвенція про політичні права жінки; резолюція яка стосувалася Керівництва у виборі професії і професійного та технічного навчання жінок; резолюції про необхідність вивчення питання про роботу працівників, які мають обов'язки по відношенню до сім'ї і дітей, а також про трудовий статус жінок вікової групи старше 40 років порівняно з чоловіками [5].

Варто також згадати такі два документи як Декларація про ліквідацію дискримінації щодо жінок та Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Оскільки Декларація в хронологічному порядку йде першою, то можливо зробити висновок, що вона лежить в основі конвенції, адже головними її постулатами є розуміння того, що інтенсивний розвиток держави також лежить на плечах жінки на рівні із чоловіком, а тому ті країни, що прагнуть до швидкого економічного приросту мають у своєму законодавстві закріпити рівність між двома статтями.

У вітчизняному законодавстві дане поняття закріплене в Законі України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» від 2005 р., в якому вказано, що «ґендерна рівність –це рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства» [6]. Даний закон не втратив чинності, його норми продовжують діяти і сьогодні. Він закріплює положення про рівності між чоловіком та жінкою. Попри наявність такого закону ми кожного дня зустрічаємось із ґендерною нерівністю. Так негласно в Україні зарплата жінок на 25% менша від чоловіків; згідно з трудовим законодавством існує перелік професій за якими жінки не можуть працювати. Сюди ми можемо віднести заборону жінкам працювати машиністом метро, кранівником, водолазом, тістомісом, трактористом, гірником. В такий спосіб радянське минуле ніби й оберігає жінку, а з іншого боку обмежує її, адже в жодній з європейських країн такого обмеження не існує.

Таким чином, підводячи підсумки, можемо констатувати, що питання «ґендерна рівність» вперше було закріплено в Загальній декларації прав людини, що послужило основним фактором подальшого функціонування

цього інституту. Велику увагу цьому питанню присвятили Економічна і Соціальна Ради та Комісія зі статусу жінок, а всі декларації, регламенти прийняті ними несуть основоположний характер і мають на меті установлення режиму рівноправ'я. В Україні на законодавчому рівні закріплено гендерну рівність між чоловіками і жінками проте на рівні підзаконних актів зустрічаємо порушення прав жінок.

Література

1. Дослідниця і правозахисниця Ірина Андрусяк: «Сучасне українське суспільство обтяжене гендерними стереотипами» // Українська Гельсінська спілка з прав людини : веб-сайт. URL: <https://helsinki.org.ua/articles/doslidnytsia-i-pravozakhysnytsia-iryna-andrusiak-suchasne-ukrains-ke-suspil-stvo-obtiazhene-gendernymy-stereotypamy/> (дата звернення: 19.11.2019).

2. Основи теорії гендеру: навч. посібник. – К.: «К.І.С.», 2004. – 481 с.

3. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945.№ 995_010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_010 (дата звернення: 19.11.2019).

4. Резолюции, принятые по докладам соединенного Второго и Третьего комитетов. 532 (VI) Организация и функционирование Экономического и Социального Совета и его комиссий. А. Комиссия по правам женщины.

5. 445 (XIV) Комиссия по правам женщины. Резолюции от 23, 26 и 28 мая 1952 года. Руководство о выборе профессии и профессиональное и техническое обучение женщин.

6. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків Закон України від 8.09.2005 р.№ 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2866-15> (дата звернення: 19.11.2019).

Мельник Андрій

студент III курсу Правничого коледжу
ЛНУ імені Івана Франка (м. Львів)

Формування збройних сил ЗУНР*

Відповідно до ст. 17 Конституції України захист суверенітету та територіальної цілісності країни – це одна з найважливіших функцій держави. Тому одним з пріоритетних напрямів держави має бути побудова сильної, боєздатної армії.

«Військо – це право нації на існування», - говорив Микола Міхновський. Українці неодноразово доводили світові своє прагнення до створення власної, національної держави. У кризові моменти національної історії саме українському війську нерідко доводилось відігравати ключову роль. Адже саме армія виступає і слугує головним чинником і Українці ніколи не плекали ілюзій, коли йшлося про наміри навколишнього світу щодо Вітчизни, а формували військо і зі зброєю в руках захищали свою територію, свою державу. На жаль і сьогодні нашим побратимам доводиться зі зброєю захищати соборність України, виступати гарантом національного, державного суверенітету, забезпечувати одну із сутнісних ознак держави. Тому питання формування армії, українських збройних сил є вкрай актуальним і сьогодні.

Процес формування Галицької Армії розпочався відразу після Листопадового повстання 1918 року у Львові. У той час розрослася загрозлива політична ситуація. Небезпека полягала в тому, що польський політичний провід у Галичині виступив за приєднання до Польщі тих українських земель, на який польська культура домінувала. Тому початок польсько-української війни 1918-1919 років змусив уряд ЗУНР приділити особливу увагу розбудові власних збройних сил [7, с. 463-465].

Саме війна стала своєрідним каталізатором створення власних збройних сил. Вже 1 та 2 листопада УНРада опублікувала звернення до усіх вояків і офіцерів – українців колишньої австро-угорської армії стати на захист рідного краю від агресорів. Мобілізації до Галицької Армії відповідно до директиви, оголошеної Розпорядком IV Державним секретарством з військових справ від 13 листопада 1918 р., підлягали чоловіки віком від 18 до 35 років. Інші мали стати на військовий облік. Відповідно до цього закону Державний секретаріат військових справ 15 листопада 1918 року проголосив загальну мобілізацію чоловічого українського населення вказаних вікових категорій та організував військово-територіальний поділ держави. Особи інших національностей мобілізації не підлягали, але до армії зголосилося багато німців і євреїв, здебільшого лікарів. Оголошена

* Науковий керівник – викладач Правничого коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка Новосядло І.Ю.

мобілізація була із розумінням зустрінута населенням ЗУНР. Про це свідчать численні повідомлення тогочасної преси, спогади учасників тих подій та ін. [9, с. 59-62]/

Надалі Головна команда українських військ разом з ДСВС приступили до формування збройних сил ЗУНР, які отримали назву Українська Галицька Армія (УГА).

Основу УГА складала Українські Січові Стрільці (вояки-українці, які в період Першої світової війни зголосилися вступити до австрійської армії для оборони свого краю). Саме вони під час Листопадового (повстання) чину, 1 листопада 1918 року відіграли ключову роль у здобутті влади українцями у Львові. За ініціативою Д. Вітовського в ніч на 1 листопада 1918 р. УСС була проведена чітка військова операція з захопленням ключових пунктів міста Львова і передачі їх українській владі, яка була сформована ще 19 жовтня 1918р. Д. Вітовський був призначений наказним отаманом. Основою УГА стали очолювані полковником Д.Вітовським 2400 вояків при 60 старшинах та 3-й і 11-й курені Легіону УСС та військові формування добровольців з усієї Галичини. 13 листопада 1918 року до галицьких частин приєднався козацький загін ім. Гонти, під командуванням А. Долуда, який складався з добровольців Наддніпрянської України [4, с. 92-95].

21 листопада 1918 року в українських військових підрозділах налічувалось 161 старшина і 4517 стрільців [10, с. 54].

Але вже в грудні 1918 р., у зв'язку з мобілізацією і бурхливим зростанням чисельності Галицької Армії, виявився серйозний брак командних кадрів. Відсутність в армії вищих і штабних старшин вдалося заповнити через запрошення на службу добровольців - насамперед німців, здебільшого уродженців Галичини, або вояків інших національностей, які служили на теренах Галичини [7, с. 464-470].

Творенням і розбудовою Української Галицької Армії керувала Начальна команда УГА (НКУГА). Начальна команда була найвищим органом управління Української Галицької Армії, яка фактично виконувала функції генерального штабу і керував усіма військовими операціями, організацією фронту і прифронтової смуги. Вона складалася з двох відділів – оперативного, який керував воєнними діями та організаційно-матеріального, що займався матеріальним забезпеченням і обслугою дійових частин [4, 132-134].

Начальним командантом УГА у грудні 1918 р. з великої України був запрошений бойовий генерал М.Омелянович-Павленко, а начальником штабу – полковник Є.Мишковський. Вони здійснили реформування структури УГА з точки зору тогочасних вимог ведення війни. Отож, у складі УГА було утворено три корпуси. Перший корпус, який займав фронт від Сокаля по Жовкву – Яворів, очолив полковник В.Курманович; другий корпус оточував Львів. Його очолив полковник М.Тарнавський; третій корпус займав фронт від Львова по Карпати. Його очолював полковник Г.Коссак (потім – А. Кравс) [10, с. 75-78].

У структурі УГА спочатку були такі роди військ і служби: піхота, кіннота, артилерія, санітарна та ветеринарна служби, військово-судівництво, інтендантська служба, канцелярська служба [8, с. 528].

Згодом, у грудні – січні, появились ще й інші роди військ і служби: повітряні сили («летунський» відділ), які очолив син Івана Франка, поручник Українських січових стрільців Петро Франко, саперний кіш і ін. А 4 лютого 1919 р. ДСВС видавало наказ про організацію духівництва Українського війська (капеланської служби). Крім своїх безпосередніх, релігійних обов'язків, капелани вели «метрики смерті» про загиблих у боях чи померлих у лікарнях вояків, повідомляли їхні родини, проводили вінчання військовослужбовців, оформляли їхні заповіти і ін. [9. 234].

В УГА були встановлені такі військові звання: стрілець, старший стрілець. вістун, десятник. старший десятник. підхорунжий. хорунжий (молодший лейтенант), сотник (капітан), отаман (майор), осавул (підполковник), полковник, генерал – четар, генерал-поручник, генерал-сотник.

Перші польові формації Української Галицької Армії виникли стихійно, завдяки прагненню українців захистити свій край. Вони носили напівпартизанський характер і діяли проти польських бійців у Львові та польських підрозділів, що надходили з Польщі. У грудні 1918 р. існувало 15 бойових груп різної величини. До їх складу входили самостійні полки, курені, навіть самостійні сотні. Нечіткість і різнобій військових формацій УГА, їхня неупорядкованість змусила Начальну команду на початку січня 1919 року провести знову реорганізацію, для перетворення збройних сил ЗУНР у регулярну армію. Ідея реорганізації та її проведення належала тодішньому начальникові штабу НКУГА полковникові Є. Мишковському. Усі військові формування звели до трьох корпусів. До корпусу входило 4 бригади, кожна з яких складалася з 3-5 піхотних куренів, полку артилерії, кінної сотні, сотні зв'язку, технічної сотні і допоміжних формацій [10, с. 89-93].

У червні 1919 року Начальна команда на чолі з генералом О. Грековим запланувала створення ще восьми бригад, тобто, двох нових корпусів. Закінчив реорганізацію В. Курманович, який заступив полковника Є. Мишковського на посаді шефа штабу НКГА. Реорганізована УГА налічувала: 45 куренів піхоти, близько 40 батарей і кілька сотень кінноти, що становило приблизно 25 000 крісів, 150 гармат і близько 600 шабель. Окрім того, армія мала багато допоміжних відділів та установ, що збільшувало її чисельний склад удвічі.

На березень 1919 р. до УГА було мобілізовано 126 тисяч вояків і старшин. Чисельність на фронті становила 52 тисячі вояків і 1412 старшин. У своєму складі УГА мала бойові формації піхоти, артилерії, кінноти, літунства (авіації), залізничних та автомобільних військ, технічних частин (саперів, мостобудівників), допоміжних формацій (зв'язку, розвідки, санітарної служби, польової пошти) та інших. За твердженням науковців, уряд ЗУНР зумів за короткий час створити армію, яка мала визначену

структуру і всі свої роди і види військ, характерні тодішній високоорганізованій армії [9, с. 211].

За короткий час, продовжуючи вести запеклі бої на фронті, УГА була перетворена у бойову силу загальною чисельністю близько 60 тисяч бійців. Проте відсутність ритмічного матеріального забезпечення (зброї, боеприпасів, амуніції), регулярного поповнення особового складу, недостатній вишкіл новобранців та брак вищих старшин значно послаблювали боєздатність армії і в цілому призвели до втрати своєї території, а отже і держави.

Висновок. Українська Галицька Армія – це перша кадрова, боєздатна українська армія. Вона відзначалася високою національною свідомістю старшин і вояків, військовою дисципліною, а також взаємною повагою між командуванням та рядовими вояками. Командний склад УГА був різноманітний. Престиж старшин УГА був високий, оскільки більшість з них мали відповідну військову освіту і військовий, а особливо – бойовий досвід. Про боєздатність УГА свідчать її численні перемоги, часто над краще озброєними противниками. Незважаючи на велику нестачу матеріальних засобів та інші труднощі, УГА була кращою армією серед тих, що постали на руїнах попередніх режимів.

Поразка Армії ЗУНР сталася внаслідок різних причин, серед них можна визначити наступні:

1. Ігнорування світовими державами і, в першу чергу, європейськими країнами, найсуттєвішого права кожної нації – на самовизначення, зокрема, права українців Галичини мати власну державу.

2. Відсутність тилової бази необхідної для всебічного матеріально технічного забезпечення УГА було негативним фактором її боєздатності, про що підтвердила Чортківська офензива.

3. Вагомим чинником у військовому будівництві також була відсутність єдності між українцями, що знесило їхню потугу у боротьбі за утвердження Української Держави, що і призвело до її втрати [3, с. 450-453; с. 463-468].

Існування УГА має велике історичне значення: вона відновила українську військову традицію на західних українських землях і змогла поширити її серед широких мас. Інтенсивне плекання цих традицій було головною рушійною силою відновлення збройної боротьби в лавах УПА, інших українських збройних формаціях у роки Другої світової війни та розбудови Збройних Сил в сучасній Україні.

Література

1. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть? /Історія України-Руси: в 11 т. Т. 4(1). Київ: «Наукова думка, 1994-1998. 321 с.
2. Довідник з історії України: у 3 т. Т. 2 // За ред. І. Підкови та Р. Шуста. Київ: Генеза, 1995.
3. Дорошенко Д.І. Нарис історії України. Львів: Світ, 1991. 573 с.

4. Лазарович М. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Тернопіль: Джура, 2005. 590 с.
5. Плохій С. Брама Європи. Харків: КСД, 2016. 494 с.
6. Субтельний О. Україна. Історія. Київ: Либідь, 1991. 510 с.
7. Терлюк І.Я. Історія держави і права України. Київ: Атіка, 2011. 944 с.
8. Тищик Б.Й., Бойко І.Й. Історія держави і права України. Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2015. 807 с.
9. Тищик Б.Й. Західно-Українська Народна Республіка (1918-1923 рр.). Львів: Тріада-плюс, 2004. 359 с.
10. Українські січові стрільці 1914-1920 рр. // За ред. Б. Гнаткевича. Львів: Слово, 1991. 160 с.

Мілош Влада

студентка 1 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Порівняльно-правовий аналіз кримінальної відповідальності за злочини у Стародавньому Вавилоні та Індії*

Одними з перших законодавчих зводів були закони царя Хаммурапі у Стародавньому Вавилоні та закони Ману у Стародавній Індії. Ці закони контролювали зобов'язальні, шлюбно-сімейні, цивільні, а також кримінальні та кримінально-процесуальні відносини у суспільстві.

Відповідальність за злочини у Вавилоні та Індії на той час мала мету залякування, аби ті, хто бачив смертну кару, що часто застосовувалася за різноманітні злочини, чи будь-яке інше покарання, не мав бажання скоїти злочин та повторити долю спійманого злочинця.

Відповідальність за злочини у цих країнах були подібними: смертна кара у різних варіаціях, штрафи, передбачені законодавством, вигнання. членушкоджувальні покарання : відрізання пальців, ніг, рук, язика.

Закони Ману : глава VIII , § 270: «Народжений один раз, який ображає жадливою лайкою «двічі народжених», заслуговує на відрізання язика, адже він – найнижчого походження» [1].

§280 : «Піднявши руку чи палку, він заслуговує на відрізання руки; лягнувши у гніві ногою, він заслуговує на відрізання ноги»[2].

Закони Хаммурапі : § 205: «Якщо раб людини вдарить по щоці когось із людей, то треба відрізати йому вухо»[3].

Мова йде про відповідальність за неналежну поведінку людини нижчої за статусом за повноправного громадянина. Тут застосовується тілесне

* Науковий керівник – старший викладач кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України, к.ю.н. Попова О.В.

покарання. В той же час людина повноправна за той самий злочин має сплатити штраф, або взагалі не несе відповідальності за скоєний злочин.

Закони Ману : глава VIII , § 345: «Людина, що скоїла насилля, мусить вважатися гіршим злодієм, ніж лайлива людина, крадій чи вдаривший палицею , її треба стратити» [4].

Закони Хаммурапі мають декілька статей з описанням насильства та відповідальності за нього, де покаранням також є страта.

Але, також, між законами Ману та законами Хаммурапі є й відмінності, яких набагато більше, аніж подібного. Наприклад, у Стародавньому Вавилон діяв принцип «таліону», тобто рівне за рівне, чого не було передбачено Ману:

§ 196. Якщо людина пошкодить око іншій людині, то треба пошкодити її око [5].

§ 197. Якщо вона зламає кістку людині, то треба зламати її кістку[6].

§ 200. Якщо людина виб'є зуба людині, рівній собі, то треба вибити її зуба [7].

Відрізнялася й кримінальна відповідальність за деякі злочини.

Закони Ману : глава VIII , §364 : «Хто знечестить дівчину проти її волі, той негайно підлягає тілесному покаранню, але людина, що знечестить дівчину з її згоди не підлягає тілесному покаранню, якщо він – рівний їй» [8].

Закони Хаммурапі : § 130 : «Якщо чоловік зґвалтує жінку, яка не пізнала чоловіка і живе у будинку свого батька, і ляже на її лоно, а його схоплять, то цього чоловіка треба вбити; ця жінка звільняється від відповідальності» [9].

Тобто закони Ману більш лояльно ставляться до зґвалтування, передбачаючи лише тілесне покарання за цей злочин, в той час, як за законами Хаммурапі за цей злочин кримінальною відповідальністю є смерть.

Також, у законах Ману чітко розрізняється крадіжка та грабіж. Глава VIII, §332: «Діяння, вчинене у присутності власника і супроводжуване насиллям, – грабіж, якщо це здійснене за його відсутності, – крадіжка, навіть якщо вона після вчинення заперечується» [10]. І покарання за цей злочин у

Стародавньому Вавилоні та Стародавній Індії, згідно їхнім законодавствам, відрізняються.

Закони Ману : глава VIII, §339 : «Збирання коріння і плодів з дерев, дров для вогню, трави для корів Ману оголосив не крадіжкою» [11].

§341. «Двічі народжений мандрівник, позбавлений засобів до існування, який бере з чужого поля дві стеблини цукрової тростини чи два корені – не повинен сплачувати штраф» [12].

Закони Хаммурапі : § 8 : «Якщо людина вкраде або вола, або вівцю, або віслюка, або свиню, або човна, то, коли це боже або двірцеве, вона може віддати його у 30-кратному розмірі, а якщо воно належить мушкенуму, – вона може відшкодувати у 10-кратному розмірі; якщо ж злодію нічим віддати, то його треба вбити»[13].

У законах Ману серед злочинів проти особи, які визначаються загальним поняттям «насилля», перше місце посідають убивства і тілесні ушкодження. Суворість покарання за ці злочини залежить, по-перше, від їх тяжкості, по-друге, від соціального становища злочинця і потерпілого. Найтяжчим злочином цієї групи вважається убивство брахмана [14].

Література:

1. Академия наук СССР институт востоковедения памятники литературы народов востока Законы Ману перевод с.д.эльмановича проверенный и исправленный Г.Ф.Ильиным. Режим доступу: <http://www.koltunov.ru/WordLiterature/ZakonyManu>.

2. Закони Хаммурапі – Вікіпедія режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Закони_Хаммурапі

3. Злочини і покарання за законами Ману режим доступу: http://studies.in.ua/ippu_seminar/3780-zlochyni-pokarannya-za-zakonami-manu.

Мосійчук Олена

студент 1 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Основи встановлення та розвитку кримінальних норм у Запорозькій Січі*

Козацтво як суспільний стан, що остаточно утвердився в XVI ст., суттєво відрізнявся від попередніх типів суспільних груп: у нього був особливий зовнішній вигляд, світогляд, спосіб життя, і найважливіше – особиста воля [1].

У Запорізької Січі не було писаного закону і там впродовж всієї її історії користувались звичаєвим правом, яке було результатом правових переконань [2, с.2]. Рівень злочинності у Запорізькій Січі не був значним, хоча панорама злочинів була широкою і різноманітною. Під вчиненням злочином розуміли матеріальну дію, яка завдавала шкоди чи особистим, чи майновим правам окремого козака або всього Війська Запорізького, а також формальну дію, яка полягала в порушенні встановлених правових звичаїв.

Суб'єктом злочину за козацьким правом Запорізької Січі могли бути особи, що досягли 16-річного віку. Осудними вважалися навіть психічно хворі люди.[3, с. 21].

Із кримінальних злочинів найбільшим вважалося убивство козаком товариша, побої, завдані козаком козаку у тверезому чи п'яному стані, крадіжка чогось козаком у товариша й переховування ним крадених речей:

* Науковий керівник – старший викладач кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України, к.ю.н. Попова О.В.

«особливо суворими були за велику крадіжку, за яку, при двох певних свідках, карають на смерть». Зв'язок із жінкою і содомський гріх, з огляду на звичай, що забороняв січовим козакам одруження, кривда жінки, коли козак «знеславить жінку, як не належить», бо такий злочин «до знеславлення усього Війська Запорізького служить», зухвалість щодо начальства, коли козак відбрав у товариша коня, худобу й майно; дезертирство, тобто самовільне відлучення козака під різними приводами у степ під час походу проти неприятеля; гайдамацтво, тобто крадіжка коней, худоби та майна у мирних жителів [4, с.189] або у купців та мандрівників, що проїжджали запорізькими степами; приведення у Січ жінки, не виключаючи матері, сестри чи дочки; пияцтво під час походу на неприятеля. Останнє завжди вважалося у козаків кримінальним злочином і тягло за собою найсуворіше покарання. [5, с.189]

Суворі закони, пояснюються у Запоріжжі трьома причинами: по-перше, тим, що туди приходили різні прошарки населення; по-друге, тим, що військо жило без жінок і не зазнавало їх пом'якшуючого впливу на звичаї; по-третє, тим, що козаки вели постійну війну й тому для підтримання порядку у війську потребували особливо суворих законів [6, с.190].

Покарання у запорізьких козаків залежало від ступеня тяжкості вчиненого злочину і мало на меті кару та перевиховання злочинця, відновлення прав потерпілого, превентивне залякування та покуту гріха [7, с. 178]. З покарань застосовувалися: прив'язування до гармати на площі за зневагу начальства й особливо за грошовий борг: якщо козак заборгує козакові й не захоче чи не зможе сплатити йому борг, винного приковують ланцюгами до гармати й залишають до того часу, поки або він сам не заплатить свого боргу, або хтось інший не поручиться за нього [8, с. 191], шмагання нагаєм під шибеницею за злодійство й гайдамацтво: «будучи самі великими злодіями з погляду стороннього, вони жорстоко карають тих, хто й найменшу річ украде у свого товариша»; допускалося, хоча і рідко [9, с. 191].

Страти, як і покарання, у запорізьких козаків призначалися різні, залежно від злочину, вчиненого тією чи іншою особою. Смертна кара поділялася на просту та кваліфіковану. Проста здійснювалася шляхом повішання. До кваліфікованих смертних кар належали саджання на палю, закопування живцем і забиття киями [10, с. 247]. Оскільки найтяжчим злочином у Запорізькій Січі вважалося вбивство одного козака іншим козаком, за нього призначалося найважче покарання – кваліфікована смертна кара [11, с. 182].

Зрештою, якщо вбивця був хоробрим воїном і добрим козаком, його звільняли від цієї страшної страти, замінюючи її штрафом.

Але найпопулярнішою стратою у запорізьких козаків було забивання киями біля ганебного стовпа. [12, с. 190].

Крім ганебного стовпа у запорізьких козаків використовували шибеницю й залізний гак: до них засуджували за «велику» або неодноразову крадіжку. [13,с. 190].

Суддями у запорізьких козаків була вся військова старшина, тобто кошовий отаман, суддя, писар, військовий осавул, довбиш, паланковий полковник і часом весь Кіш. Кошовий отаман вважався вищим суддею, оскільки мав верховну владу над усім військом. Рішення суду Коша часом повідомлялося особливим документом, в якому писалося: «За наказом пана кошового отамана такого-то, військовий писар такий-то». [14,с. 190].

До особи судді пред'являлись певні вимоги: крім природнього добродієвства, він мав бути сумлінним, розумним, вмілим у письмі та найкраще знати права [15, с. 538]. Всі справи повинні були вирішуватись за принципом справедливості, незалежно від того, хто судиться.

Таким чином у Запорозькій Січі існували такі ще види злочинів: убивство, крадіжка, зв'язок із жінкою, дезертирство і гайдамацтво. Та такі види покарань: прив'язування до гармати, пошкодження частин тіла, повішання, закопування живцем, забивання киями.

Література

1. Козацьке право як історичний тип українського звичаєвого права (XVI ст. – 40 рр. XIX ст.) М. Бедрій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/211-537-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/211-537-1-PB%20(1).pdf)
2. Д-ский А. Система карательных мер в Запорожьи (Историко-юридический очерк) / А. Д-ский // Киевская старина. – 1893. – Т. 40.
3. Терлюк І. Огляд історії кримінального права України / І. Терлюк. – Львів : Ліга-Прес, 2007.
4. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. В 3 т. / Д. І. Яворницький. – Львів: Світ, 1990. – Т. 1.
7. Бойко І. Й. Кримінальні покарання в Україні (IX – XX ст.) / І. Й. Бойко. – Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2013.
10. Права, по котрымъ судится малороссійській народъ / Под ред. А. Ф. Кистяковского. – Київ, 1879.
11. Бедрій М. Копні суди на українських землях у XIV-XVIII ст. : історико-правове дослідження / Мар'ян Бедрій. – Львів: Галицький друкар, 2014.

Нагорна Анна

студентка 1 курсу ННІ права
Сумського державного університету (м. Суми)

Протидія домашньому та гендерно зумовленому насильству: досвід Швеції та перспективи для України*

Гендерно зумовлене та побутове насильство є серйозними всесвітніми соціальними проблемами, які щоденно завдають шкоди честі та гідності, здоров'ю та емоційному стану людини, часто характеризуються летальними наслідками, призводять до суїцидів, а також порушують права та свободи людини. За даною ПРООН інформацією, від гендерно зумовленого і в тому числі фізичного та сексуального домашнього насильства в Україні страждає орієнтовно 1,8 мільйона жінок та дівчат, і 90% з них не звертаються до поліції. Близько 120 мільйонів жінок у всьому світі стали жертвами примусового статевих контакту або інших примусових статевих актів. Найбільш поширеними винуватцями сексуального насильства щодо жінок є нинішні або колишні чоловіки, партнери або хлопці [1].

Зауважимо, що хоча поняття «гендерно зумовлене насильство» та «домашнє насильство» є близькими за змістом, ототожнювати їх не варто. Зауважимо, що гендерно зумовлене насильство (або насильство за ознакою статі) – діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті[2]. Як вже було сказано, гендерно зумовлене насильство часто пов'язане з гендерними стереотипами (типізованими уявленнями про характеристики та поведінку представників певного гендеру) та гендерними ролями (набори очікуваних оточенням зразків поведінки відповідно до статі особи). У той же час, домашнє насильство – це насильство, якого особа зазнає від близьких осіб, членів сім'ї чи родини. У свою чергу, домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [3]. Зауважимо, що жертвами обох видів насильства найчастіше стають жінки. За даними Міжнародної амністії, у країнах Європейського Союзу насильство з боку чоловіків, статевих партнерів або родичів є основною причиною смерті, недієздатності чи каліцтва жінок віком від 16 до 44 років [4].

* Науковий керівник – асистент кафедри МЄПЦПД ННІП СумДУ Славко А.С.

З метою запобігання, протидії та профілактики такому негативному явищу, як домашнє та гендерно зумовлене насильство, Україна зобов'язалася виконувати низку міжнародних документів, зокрема Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Декларацію ООН про викорінення насильства щодо жінок, Пекінську декларацію тощо.

На сьогодні центральним актом регіонального рівня щодо протидії домашньому насильству є «Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», відома також як Стамбульська конвенція, яку вже підписало всі 47 країн-членів Ради Європи, у тому числі й Україна. На жаль, нашою державою документ й досі не ратифіковано. У листопаді 2016 року низка організацій категорично виступила проти введення в українське законодавство термінів непритаманних українському суспільству, як, наприклад, «гендер» та статті 4 Конвенції, яка буцімто легалізує одностатеві шлюби. Проаналізувавши цю аргументацію, зауважимо, що критикована стаття 4 Конвенції містить лише вичерпний перелік осіб, проти яких забороняється дискримінація – йдеться про сексуальну орієнтацію і гендерну ідентифікацію. Крім того, в українському законодавстві слово «гендер» виникло та існує ще з 2000-х років, а гендерна рівність закріплена у низці законодавчих актів України таких як Кодекс законів про працю, Кримінально-процесуальний кодекс, Цивільний кодекс України тощо. Більш того, в українському законодавстві діють чинні Закони України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» та «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

Зараз в Україні триває процес імплементації міжнародних стандартів у сфері запобігання та протидії гендерно-обумовленому й домашньому насильству. Незважаючи на закріплення у законодавстві можливості видачі термінового заборонного припису та обмежувального припису стосовно кривдника, механізм їх реалізації все ще залишається не до кінця зрозумілим. Чинне законодавство не містить ні вказівок на те, яким чином поведінка кривдника, стосовно якого винесено терміновий заборонний чи обмежувальний припис, буде контролюватись на предмет відсутності порушень припису, ні норм, які б передбачали термінове реагування на виклики жертв домашнього/ гендерно зумовленого насильства. Вважаємо, що досвід Королівства Швеція може стати прикладом для нашої країни, адже ця держава ще у 1970-х роках почала боротьбу з гендерно зумовленим та домашнім насильством. Зокрема, у Швеції жертві насильства надається «тривожна кнопка», яку вона натискає у разі небезпеки з боку кривдника. У свою чергу, кривднику одягають електронний браслет на ногу, за допомогою якого він відстежується поліцією. У разі порушення передбачається ув'язнення строком до 1 року [5]. Вважаємо, що такі заходи, у разі закріплення їх в національному законодавстві, допоможуть уникнути повторення випадків домашнього/гендерно зумовленого насильства.

Література

Вороніна О. А. Міжнародно-правові документи у галузі прав жінок та гендерної рівності. – URL: <https://juristoff.com/resyrsi/biblioteka/gendernoe-pravo-ukrainy/> (дата звернення 27 листопада 2019 року)

ЗУ «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 № 2866-IV / База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15> (дата звернення 27 листопада 2019 року)

ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-VIII / База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2229-19> (дата звернення 27 листопада 2019 року)

Оленіна Я. Г. Матеріальні джерела положень Конвенції Ради Європи про попередження та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством від 2011 року щодо криміналізації злочинних діянь. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2016. Вип. 37(3). С. 59-63.

Попов Г. Запобігання та протидія домашньому насильству: досвід Королівства Швеція. Вісник Національної академії прокуратури України. 2018. № 3. С. 99 – 108.

Олексійчук Надія

студентка 1 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Інститути спадкування у Римському праві*

Спадкування – це перехід майна після смерті його власника до інших осіб. Під майном розуміють сукупність прав і обов'язків померлого. Отже, до складу спадщини належать як права, так і обов'язки, актив і пасив, наявне майно померлого і його борги, які він не встиг скасувати за життя [1.ст.430].

Спадкове право – сукупність правових норм, що регулюють порядок переходу майна небіжчика до інших осіб. Римське спадкове право не допускали одночасного спадкування за заповітом і законом [2.ст.431].

Основні етапи розвитку Римського спадкового права:

А) Спадкування за *jus civile*- регламентував Законами XII таблиць, які передбачали спадкування за заповітом і спадкування за законом.

Б) Спадкування за преторським едикти. Істотні зміни в спадкове право внесла преторська практика. Преторські реформи спадкового права почали

* Науковий керівник – старший викладач кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України, к.ю.н. Попова О.В.

розвиватися і ще у період ранньої республіки і поширювалися у період принципату.

В) Спадкування за імператорськими законами. У період імперії було прийнято чимало сенатус-консультів та імператорської конституцій, спрямованих на подальше удосконалення Римського спадкового права. Спадкове право, особливо спадкування за законом, залишалось досить складним, обтяженим численними уточненнями і додатками.

Г) Спадкування у «праві Юстиніана». Тут варто нагадати, що «право Юстиніана» не є власне римським правом. У 529р. новела 115 Юстиніана приводить у чітку систему спадкування за заповітом і, зокрема, необхідне спадкування. У 535р. новелою 118, а в 529р. 127 реформується спадкування за законом [3.с.433-436].

Спадкування за законом настає в тих випадках, коли після померлої особи не залишилось заповіту або коли спадкоємець за заповітом із тієї чи іншої причини не прийняв спадщини. Якщо після спадкодавця не залишилось «своїх» спадкоємців, до спадкування закликався найближчий за ступенем агнатський родич. Так, насамперед закликався до спадкування брати, сестри та мати померлого, яка перебувала з його батьком у шлюбі.

Спадкування за заповітом відображені уже в Законах XII таблиць і виражає принцип свободи заповіту, який є конкретизацією принципу індивідуалізму і права розпорядження.

Існують приватні та публічні заповіти.

Приватні заповіти здійснюються без участі органів державної влади. Залежно від форми волевиявлення приватні заповіти могли бути письмовими і усними. Укладення заповіту в будь-якій формі відбувалося за присутності семи свідків. За свідків брали тільки вільних та дієздатних осіб. Свідками не могли бути жінки, глухі, німі, сліпі. Для письмових заповітів встановлювалися особливі вимоги щодо їх складання. Так, заповіт, як правило, мав укладатися особисто заповідники і підписуватися ним власноруч у присутності семи свідків.

Поряд із приватними, практикувалися публічні заповіти, які укладалися за участю органу державної влади:

А) шляхом внесення усної волі заповідавача та протоколу суду (судовий заповіт)

Б) шляхом передачі до імператорського архіву на зберігання письмового заповіту [4.с.203-204].

Відкриття спадщини-закликання спадкоємця для прийняття спадку. Закликання було дійсним стосовно добровільних спадкоємців і мало місце у випадку, якщо особа призначалася спадкоємцем за заповітом або у випадках, передбачених законом.

Процедура відкриття письмового заповіту передбачала, що це має відбуватися впродовж трьох-п'яти днів по смерті заповідавача в присутності місцевого магістрату. Заповіт для відкриття передавався магістратові тією особою, у якої він зберігався. В обов'язковому порядку магістрат мав

відібрати у присутніх свідків визнання автентичності їх печаток і підписів, відіслати заповіт для визнання тим, хто відсутній, і давав розпорядження про відкриття і читання заповіту у присутності свідків [5.с.228-229].

У момент відкриття спадщини спадкоємці ще не стають її власниками. Для цього слід здійснити такі юридичні дії:

1.Вжити заходів щодо повного виявлення спадкового майна та його охорони.З цією метою проводиться інвентаризаційний опис виявленого спадкового майна, що слугувало правовою підставою визначення його складу;

2.Виявити потенційних спадкоємців.Вони могли перебувати як у місці відкриття спадщини,так і далеко від нього-в провінціях,походах тощо.

Треба було підготувати спадщину до прийняття спадкоємцями, для чого необхідно було іноді багато часу.

Для прийняття спадщини вимгналися такі умови:

1.Здатність закликають спадкоємців до прийняття спадщини;

2.Висловлена певним чином воля на прийняття спадщини;

Якщо закликані до спадкування спадкоємці не здатні самі прийняти спадщину через свою недієздатність, замість них спадщину приймають їх законні представники (батьки, опікун, піклувальники).

Воля на прийняття спадщини могла бути висловлена одним із двох способів:

А) Заявою про намір прийняти спадщину

Б) Фактичним вступом в управління спадковим майном [6.с.444-445].

Спадкова трансмісія-перехід права на прийняття спадщини до спадкоємців особи, яка була заликана до спадкування, але не встигла за життя реалізувати своє право на прийняття спадщини.

За стародавнім цивільним правом спадкова трансмісія була неможливою. Якщо заликаний до спадкування спадкоємець не приймав спадщину, вона вважалася безгосподарською.За преторським правом володіння спадкове майно пропонувалося в цьому випадку іншим спадкоємцями. Якщо ж спадщину не приймав до своєї смерті спадкоємець за заповітом,то відкривалися спадкування за законом.

Отже, право прийняти спадщину розглядалося як особисте право спадкоємця, яке є невідкладним та не переходить до його спадкоємців. Але згодом допускалися винятки,а саме:

Претор допустив, якщо спадкоємець помре, не встигнувши прийняти спадщину без своєї вини, то його спадкоємцями може бути надане право прийняти спадщину [7.с.213].

Література

1.2.3.6. Міністерство освіти і науки;О.А.Підпригорова,Є.О.Харитонов / Римське право ,Київ,2009

4.7. Міністерство освіти і науки України/підручник/За загальною редакцією Борисової В.І. та Барокової Л.М/Основи Римського приватного права/Харків,2008

5. Калюжний Р.А ,Вовк В.М/Римське приватне право. Київ,2014

Олех Марта

студентка III курсу Правничого коледжу
ЛНУ імені Івана Франка (м. Львів)

Законодавче регулювання питань громадянства в ЗУНР*

Україна – демократична та правова держава, головним завданням якої є дотримання прав і свобод людей, котрі становлять її населення. Так, до основних прав людини відповідно до Загальної декларації прав людини належить право на громадянство.

Важливим питанням в кожній державі є громадянство. Оскільки громадянство є правовим зв'язком між державою і її громадянином, то тільки такий зв'язок породжує обов'язки і може забезпечити права особи. Воно є тією необхідною підставою, яка надає особі можливість повною мірою долучатися до політичного, економічного, правового та культурного життя суспільства і держави. Громадянство є одним із визначальних чинників у характеристиці правового становища особи, одним із найважливіших елементів її правового статусу.

В ЗУНР це питання було вирішене з прийняттям 8 квітня 1919 р. Закону «Про право горожанства на Західній області Української Народної Республіки». До цього закону видавалось розпорядження Державного Секретаріату внутрішніх справ від 10 квітня 1919 р., яке деталізувало закон, а також ставило особливі вимоги до державних службовців [6, с. 194].

Важливо звернути увагу на назву закону, який вказує на зміну назви держави ЗУНР на ЗО УНР. 22 січня 1919 р. Директорія УНР видала Універсал, в якому оповістила про злиття в єдину державу – Українську Народну Республіку – Галичини, Буковини, Угорської Русі та Надніпрянської України. Того ж дня на Софіївському майдані в урочистій обстановці проголошено Акт злуки ЗУНР та УНР та утворення Єдиної незалежної соборної української держави. Трудовий Конгрес України у Києві 23 січня 1919 р. затвердив об'єднання УНР і ЗУНР в одну державу. Увійшовши до складу УНР, ЗУНР отримала повну автономію як Західноукраїнська область УНР. Проте таке об'єднання «мало лише декларативне значення, бо остаточну ратифікацію актів з'єднання обох республік, згідно з постановою Української Національної Ради від 3 січня 1919 р. в Станіславові мали

* Науковий керівник – викладач Правничого коледжу Львівського національного університету імені Івана Франка Новосядло І.Ю.

провести лише Українські Національні Збори, скликані з території цілої України» [7, с. 143].

Закон «Про право горожанства на Західній Області Української Народної Республіки» мав просту структуру і складався з 9 параграфів (статей). Що ж до вищеназваного розпорядження, то воно складалось з 5 параграфів (статей). Закон та розпорядження до нього були опубліковані у «Вістнику державних законів та розпорядків Західної Області Української Народної Республіки». Закон підписали за виділ Української Національної Ради А. Горбачевський та Є. Петрушевич, а розпорядження - державний секретар внутрішніх справ І. Макух [6, с. 196].

Згідно з цим законом, кожна особа, яка на день його оголошення мала «право приналежності до однієї з громад краю», вважалася громадянином УНР. Тобто, як бачимо, окремого громадянства для народу ЗУНР не встановлювалося.

Щодо осіб, які були чужинцями і не мали «права своїни», однак постійно проживали в одній з громад ЗУНР не менше 5 років, вони могли набути громадянство ЗУНР за умови отримання відповідної постанови. Важливим також є те, що особи за своїм бажанням могли подати заяву до державної влади першої інстанції, яка могла надати їм громадянство за умови прийняття їх до однієї з громад і складення заяви вірності УНР (об'єднана).

У законі також було піднято питання подвійного громадянства: «особи, яких інша держава признала своїми громадянами, а вони досі мають «право своїни» в одній з громад ЗОУНР і даліше мешкають на тій області, не можуть через прийняте громадянство ухилитися від громадських обов'язків в ЗУНР». Тобто подвійне громадянство не визнавалось, а ця норма є фактично відображена у сучасному законодавстві: «...Якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо іноземець набув громадянство України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України...» [8, с. 34].

Рішення щодо надання громадянства приймав уповноважений орган ЗОУНР, яким на той час був Державний Секретаріат. У разі виникнення питань це рішення можна було оскаржити у Віділі УН Ради.

У випадку якщо хто-небудь з осіб не хотів набувати громадянства, то повинен був до 20 травня подати про це заяву. Якщо в сім'ї були неповнолітні діти, то батьки подавали заяву і від їх імені. Однак такої заяви органи влади могли не прийняти, якщо «заявляюча сторона сею заявою хоче лише ухилитися від громадянських обов'язків». Таким чином, було вжито запобіжних заходів для тих випадків, коли особи бажали таким чином уникнути військової повинності. Якщо ж заява прийнята, то така особа одержувала правовий статус «чужинця» і могла при бажанні в будь-який час виїхати за межі ЗО УНР. Чужинці, які залишаються в країні, «повністю

користають з оборони і опіки права ЗО Української Народної Республіки». Також, важливим є факт, що зміна місця постійного проживання не перешкождала набуттю громадянства [5, с. 32-33].

Ст. 1 Розпорядку визначала, що таким видом документу, який посвідчує особу, як закордонний паспорт, є основним видом документу, з яким можна було виїздити за межі держави (крім Наддніпрянщини). Для його отримання необхідно було надіслати письмове звернення до Державного секретаріату закордонних справ, у якому обов'язково слід вказати мету та місце подорожі. У закордонних паспортах, на відміну від внутрішніх, відбувалась ідентифікація особи за допомогою фото. У посвідченнях для поїздок між різними повітами, крім вказаних вище відомостей про особу та опису рис її зовнішності, обов'язково вказувався регіон, куди подорожує особа та мета подорожі. Для поїздок у Наддніпрянську Україну необхідний був окремий вид посвідчення. Ще однієї відмінністю між усіма видами посвідчень особи в ЗУНР була їх вартість. Розпорядок містив такі положення відносно цього: посвідчення, які видавались військовими урядами у прифронтових регіонах чи з військовою метою поїздки, були безкоштовними, посвідчення для пересування в межах держави коштували 5 крон, а для поїздок в Наддніпрянську Україну – 10. Вартість закордонного паспорта становила 35 крон [6, 198-199].

Важливим доповненням Розпорядку було введено кримінальної відповідальності за спекуляцію з надання посвідчень громадянам. За такі протиправні діяння передбачалось покарання у вигляді арешту до 8 діб або штрафом у розмірі до 800 крон.

Для організації роботи дипломатичних місій з вирішення питань видачі паспортів громадянам ЗУНР за кордоном, був розроблений розпорядок «Про організацію роботи паспортних відділів для представництв ЗУНР» від 1.09.1920 р. Основним завданням відділу встановлювалася видача паспортів своїм громадянам, продовження та припинення їх дії. Зазначалося, що кожен, хто перетинає кордон ЗУНР чи то громадянин чи то іноземець, повинен мати при собі паспорт, який є підтверджуючим особу документом. Легітимаційні карти, робітничі книжки тощо, не мали ніякої юридичної сили (арт 5) [2]. Встановлювався зразок паспорта, в якому повинні були бути всі необхідні відомості про особу та обов'язково її фото з печаткою на ньому (печатка ставилася таким чином, щоб половина її була на фото, а половина на самому паспорті). Власник паспорта засвідчував на своєму фото підпис в присутності органу, що видає документ. Паспорт був індивідуально визначеним документом, куди могли вписуватись тільки діти до 14 років. Українці для перетину кордону могли отримувати й закордонні паспорти, які підтверджували їх громадянство за межами української території. При кожному перетині кордону у паспорті громадянина ЗУНР ставилася відповідна відмітка. Паспорт видавався на три місяці, а у виняткових випадках і на більш тривалий термін [3, с. 56].

Висновок. Закон «Про право горожанства на Західній Області Української Народної Республіки», прийнятий 8 квітня 1919 р. здійснював правове регулювання таких важливих аспектів громадянства як умови його набуття; відмови від нього; порядок оформлення громадянства; набуття громадянства державними службовцями та іноземцями. Було вирішено питання з видачі паспортів громадянам ЗУНР за кордоном.

Інститут громадянства дотримувався основних демократичних принципів, які були сформовані в результаті еволюції європейської правової культури. Перш за все набуття громадянства відбувалось на основі принципу рівності осіб перед законом, що давало можливість особам різних національностей набути громадянство в результаті натуралізації без обмежень.

Наступним принципом, який набув закріплення у Законі був принцип єдиного громадянства. Даний принцип відображався у законодавстві заборонаю подвійного громадянства, що містило вимогу виходу з попереднього громадянства чи підданства для набуття громадянства української держави. Подвійне громадянство не визнавалось, оскільки, особи не могли ухилитись від громадянських обов'язків в ЗУНР (ст. 5 Закону).

Аналізуючи законодавство, яке здійснювало регулювання громадянства, варто зазначити, що набуття громадянства відбувалось на основі принципу «права ґрунту» та набуття громадянства іноземцями в результаті прийняття у громадянство (натуралізація). Іноземців, котрі бажали натуралізуватись в громадянство держави мали проживати на території держави протягом п'яти років, мати дієздатність та бути прийнятими до відповідної громади.

Демократичний характер українського громадянства був продемонстрований в закріпленні, так званого «нульового варіанту» набуття громадянства, що давало можливість усім бажаючим, які проживали на момент прийняття цього закону на території держави, стати її громадянином. Демократичність була відображена і в свободі вибору громадянства, тобто була можливість відмовитись від його автоматичного набуття.

До найбільш явних недоліків цього закону можна віднести – відсутність правового регулювання у питаннях втрати, виходу, позбавлення громадянства.

Дія закону поширювалось лише на набуття і відмову від громадянства з наслідками для державних службовців. Закон не мав чіткої визначеності з названих питань, тому в статті 8 зазначалося, що всі попередні постанови стосовно набуття, виконання та втрати громадянства залишаються діючими, оскільки даний закон не вносить ніяких змін. Отже, для правового регулювання відносин стосовно втрати, виходу чи позбавлення громадянства потрібно було звертатись до попереднього австрійського законодавства.

Література

1. Західно Українська Народна Республіка. 1918–1923: Історія / відпов. ред. О. Карпенко. Івано-Франківськ: Сіверсія, 2001. – 628 с.
2. Збірка нормативно-правових актів з питань громадянства України (1918-2000 рр.) / Упор. В. Андрієнко та ін. – К., 2000. – 384 с.
3. Копиленко О. З історії законодавства про громадянство України / О. Копиленко. – К.: Новий парламентський інституту, 2001. – 71 с.
4. Литвин М. Історія ЗУНР / М. Литвин, К. Науменко. – Львів, 1995. – 361 с.
5. Луцький М.І. Правова характеристика конституційного законодавства в ЗУНР Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія право. Випуск 27. Том 1, 2014. – с. 30-33.
6. Тищик Б. Й. Західно Українська Народна Республіка (1918–1923). Історія держави і права. Львів: Тріада плюс, 2004. – 392 с.
7. Тищик Б. Й., Вівчаренко О. А., Лешкович Н. О. Становлення державності в Україні (1917–1922 рр.). Львів–Івано-Франківськ: Світ, 2000. – 271 с.
8. Трошкіна К. Становлення і розвиток інституту громадянства в період Української революції 1917-1920 рр. // Теорія і практика: науковий юридичний журнал, 2017. – С. 31-35.

Валерія Філіппенкова

студентка 1 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Поліархічна форма правління*

Поняття влада використовується у сучасному житті у багатьох сенсах, але, перш за все, воно означає суспільне явище взаємодії між людьми. За Політологічним енциклопедичним словником поняття влада означає спроможність нав'язати свою волю іншим. У додаток, науковці визначають багато різних видів влади серед яких є державна, політична, сімейна, економічна тощо. Вважають, що найвпливовішим видом влади є політична влада, бо може бути насаджена на всі сфери життя суспільства, її основною формою є державна влада. Відомо, що засоби здійснення влади, а саме деспотичні та демократичні мають прямий вплив на мету використання державної влади.

За науковими теоріями та концепціями, від діяльності влади, від її функціонування залежить характер правління в державі. Розрізняють п'ять підходів до вивчення влади: теологічний, соціологічний, поведінковий,

* Науковий керівник – доцент кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України Чомахавілі О.Ш.

психологічний, системний підходи. Середньовічні вчені, вивчаючи владу у всіх її проявах розробили теорію поділу влади. Теорія була розроблена поступово, бо тогочасна монархія, яка узурпувала все, окрім абсолюта, не давала спокою, тодішнім науковцям.

У 1688 році ситуацію змінив Джон Локк – англійський філософ та прихильник лібералізму, перегорнувши погляди народу на владу. Він став ідейним засновником компромісної теорії та випустив свою працю “Два трактати про державне правління”, саме у якій містилось його політико-юридичне вчення.

Сутність праці полягала в тому, що в державі повинно існувати три галузі влади, серед яких законодавча – є верховною, але не абсолютною. Філософія автора полягала у тому, що людина – це суспільна істота, а монархія – це тиранія та деспотія, яка суперечить людській природі, бо людина повинна бути причетна до державного правління. Тож, наявність таких природних рис у людей аргументує поділ влади на три гілки: законодавчу, виконавчу та судову.

Шарль Луї де Монтеск'є - послідовник Джона Локка також висунув свої ідеї щодо теорії поділу влади. Взагалі, майже нічого нового від не досліджував, вагомим в його дослідженнях є те, що він дуже вдосконалив дослідження Локка. У своїй праці “Про дух законів” автор пояснює, що тільки помірне державне правління дозволяє політичну свободу там, де не існує зловживання владою. Ідеальний державний устрій за філософією автора полягає в тому, що в державі мають існувати три гілки влади, щоб взаємно стримувати одна одну, щоб уникнути беззаконня. Ш. Монтеск'є мав на меті обґрунтувати законність поділу влади та гарантувати людям безпеку від незаконності та зловживання владою.

Найбільш унікальним у цих двох теоріях є те, що вони існують і зараз, тобто саме на цих засадах сформовані майже всі держави в світі, а ще тому що поки що більше ніхто з науковців не спромігся ще більш вдосконалити чи дослідити нову систему поділу влади, яка, можливо, могла б бути універсальною для всіх.

Теорія поліархії, яку розробив Р. Даль, сьогодні є поки що не зовсім зрозумілою кожному, тому що в розумінні людей поліархія – це організація держави, яка своєю сутністю означає демократію, але не всі пам'ятають, що демократія не може бути політичною організацією суспільства. Поліархія, насправді – це впровадження демократичних принципів суспільного та політичного життя в реальність. Роберт Даль дослідив співвідношення понять демократія та поліархія у своїй фундаментальній політичній праці “Поліархія: участь і опозиція.”, а також виділив низку необхідних умов, які можуть забезпечити існування поліархії.

Враховуючи вищесказане, поліархія – є надзвичайно актуальною у теперішніх реаліях суспільно-політичного життя, тому що може забезпечити всі потреби суспільства та характеризується наявністю в своїй формі всіх свобод і прав людини (право на самовираження, право об'єднуватися в

організації, у тому числі і політичні тощо), також головними рисами поліархії є надзвичайно висока толерантність до опозиційних груп та можливість впливати на дії уряду. Саме це робить поліархію дуже ефективною моделлю державного управління сьогодні. На мою думку, сучасний світ без поліархії неможливий, вона забезпечує мир в тих країнах, в яких існує, але треба вміти встановлювати правильні межі такої системи, бо як казав Джон Локк: “Абсолютна демократія – це утопія”, тож щоб встановити не утопічний варіант поліархії, треба правильно розмежувати державне управління і владу народу.

Чикунова Катерина

студент 1 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

До питання безоплатної правової допомоги в Україні*

Інститут безоплатної правової допомоги пройшов довгий та складний шлях створювання, розвитку та запровадження. Спочатку він мав лише вигляд товариської допомоги, який з появою писанного права став професійним заняттям. На всіх етапах історичного розвитку існувала тенденція «безоплатної відносної адвокатури», оскільки вона була дуже дієвим засобом для різних маніпуляцій над людиною та її свідомістю. Безкоштовні послуги юриста мали невисоку якість. Бідні верстви населення не мали можливості захистити свої права. Ефективний механізм реалізації права на БПД відсутні навіть і на сьогодні. Проведення сучасних демократичних реформ, зокрема судової, є значними кроками на шляху до державного гарантування захисту прав людини. Проблема практичної реалізації права на якісну БПД на сьогодні залишається актуальною. Тільки детальне вивчення і аналізування історичного досвіду дозволить зробити вірні кроки на шляху до реформування інституту захисту прав та свобод людини і громадянина.

Безоплатна первинна правова допомога, суб'єктами права на яку є усі особи, які перебувають під юрисдикцією України, включає такі види правових послуг, як надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг, інших документів правового характеру (крім процесуальних), а також надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації. Безоплатну первинну правову допомогу надають органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи приватного права, спеціалізовані установи, місцеві центри з надання безоплатної

* Науковий керівник – доцент кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України Чомахашвілі О.Ш.

вторинної правової допомоги/бюро правової допомоги усім громадянам України, які перебувають під юрисдикцією України.

Безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя, і включає такі види правових послуг, як захист; здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на таку допомогу в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення документів процесуального характеру.

Існує система безоплатної правової допомоги, коли таку допомогу може надати будь-який адвокат, до якого звернулася особа. Після її надання, адвокат звертається до відповідних органів (комісій з безоплатної правової допомоги) з документами, що підтверджують факт його участі у справі, для отримання плати за надану допомогу. Така система характерна для Англії.

Отримати правову допомогу можна особисто, звернувшись до найближчого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги, бюро правової допомоги або до громадських правозахисних організацій. Знайти найближчий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги, бюро правової допомоги та офіс громадської правозахисної організації можна тут: [Всеукраїнська карта правових потреб, інституцій та партнерів системи безоплатної правової допомоги.](#)

Секція 2

Конституційне право, муніципальне право

Ємельяненко Карім

старший викладач кафедри теорії та історії
держави і права НУБіП України, к.ю.н. (м.Київ)

Правова культура посадових осіб органів місцевого самоврядування в Україні

Місцеве самоврядування як один із основних інститутів громадянського суспільства має суттєвий вплив на розвиток правової культури загалом. І проблеми правової культури найбільш актуальними та гострими стали в процесі реформування місцевого самоврядування, перейшовши тим самим на новий якісний рівень надання публічних і адміністративних послуг. Водночас, слід відзначити, що без підвищення рівня правової культури населення неможливо побудувати ефективне місцеве самоврядування і громадянське суспільство в Україні. За практичними спостереженнями Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад, можна стверджувати, що чим вищий рівень правової культури громади, тим вищий рівень правової культури посадових осіб місцевого самоврядування, що зумовлено високою громадською активністю та вимогливістю з боку громадян щодо недопущення порушень правових приписів. Тобто правова культура кадрового потенціалу є пропорційною рівню та умовам функціонування громад та впливає на відповідний сталий розвиток території. Для прикладу, за тематичними дослідженнями НУБіП України, серед посадових осіб апаратів органів місцевого самоврядування в різних регіонах України (Одеська область, Хмельницька область, Волинська область, Харківська область) найвищий рівень правової культури спостерігається в регіонах, що мають територіальну близькість сполучення до профільних вищих учбових закладів освіти. Однак, працівники та посадові особи апаратів рад районного центру поступаються рівнем знань з правової культури, досвідченості та рівнем прийняття рішень посадовим особам апаратів об'єднаних територіальних громад, зокрема це стосується об'єднаних громад – селищ міського типу та центрів громад, що знаходяться у відносній близькості (до 30 км) до обласних центрів або промислових центрів.

Слід обов'язково мати на увазі, що правова культура посадових осіб органів місцевого самоврядування є невід'ємною частиною загальної правової культури суспільства, базується на тих же принципах і є відображенням його рівня розвитку. Адже, якщо загальний рівень правової культури по населеним пунктам в державі низький, то не можна чекати від посадових осіб місцевого самоврядування, чи апаратів рад, чи посадових

осіб їх виконавчих органів високого рівня якостей правової культури. Слід також відзначити, що правова культура в такому середовищі як місцеве самоврядування не є якимось особливим видом правової культури, для рівня розвитку правової культури обов'язковими є політична, моральна, естетична складова, рівень досвідченості та освіченості лідера громади. Ці складові правової культури об'єднує мета створення такого морального і правового середовища в суспільстві, який гарантує забезпечення реалізації прав і свобод людини, ставить її в центр економічних, соціальних, політичних, культурних процесів як найвищу соціальну цінність не лише на рівні громади, а й суспільства загалом.

Ольшевський А.О

здобувач вищої освіти 1 курсу 4 групи юридичного факультету
Львівського державного університету внутрішніх справ

Право людини на життя*

Актуальність теми. Право на життя є одним із найбільш важливіших гарантій з боку держави для будь-якої людини. На міжнародному рівні одним з перших документів, спрямованих на захист права на життя, є Статут Організації Об'єднаних Націй (26 червня 1945р.), та Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948р. На регіональному (європейському) рівні є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950р [1].

Важливою гарантією у реалізації права на життя є заборона смертної кари. 28 квітня 1983р. було прийнято Протокол №6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод – Протокол щодо скасування смертної кари. Стаття 1 Протоколу №6 проголошує скасування смертної кари. Нікого не може бути засуджено до такого покарання або страчено. Відповідно до ст. 2 Протоколу, держава може передбачити у своєму законодавстві смертну кару за діяння, вчинені під час війни або неминучої загрози війни; таке покарання застосовується лише у випадках, передбачених законом і згідно з його положеннями [2].

Серед обов'язків держави з реалізації права на життя є передусім зобов'язання держави створювати належні умови для реалізації цього права. Як порушення зазначених зобов'язань держави у цій сфері розглядають неефективну діяльність системи охорони здоров'я. У світовій практиці є різноманітні приклади контролю над ефективністю системи охорони здоров'я. Наприклад, у Великій Британії діє омбудсман з прав людини та охорони здоров'я; в Італії працює Трибунал із захисту прав

* Науковий керівник – доцент кафедри господарсько-правових дисциплін ЛьвДУВС Гамалюк Б.М.

пацієнтів, представники якого є в усіх регіонах країни; у США, де, крім комісій з етики, куди входять лікарі, юристи, представники страхових компаній, права пацієнтів відстоює безліч громадських організацій.

Основним завданням держав є охороняти права та свободи осіб, які перебувають під їх юрисдикцією, держава, яка видає особу, зобов'язана пересвідчитись, що права цієї особи, гарантовані Конвенцією, не будуть порушені запитуючою країною, навіть якщо ця країна не є учасником Конвенції. Тому дуже важливо для компетентних органів запитуваної держави пересвідчитись у тому, що з боку запитуючої сторони до особи не буде застосовано жодних дій, які порушують її права за Конвенцією. Частиною позитивних обов'язків держави також є інформування населення про ризик та процесуальні обов'язки, що стосуються ретроспективного розслідування будь-якого насильницького позбавлення життя.

У національному правопорядку державних утворень на території України перші законодавчі акти Української Народної Республіки (УНР): «Статут про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки (Конституція УНР)», ухвалена 29 квітня 1918р. Центральною Радою. Конституція УСРР, прийнята 14 березня 1919р. III Всеукраїнським з'їздом Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, розділів про права людини чи громадян не містять.

У той же час Конституція УНР закріплювала, що «громадянин УНР і ніхто інший на території її не може бути покараний смертю, ані відданий яким-небудь карам по тілу, або іншим актам, які понижують людську гідність...». Аналіз кримінального законодавства радянського періоду історії України свідчить про відсутність розробленої та визнаної концепції права на життя і вирішення питання смертної кари.

30 січня 1937р. була прийнята Конституція УРСР, в Розділі Х «Основні права й обов'язки громадян» з'явилася ст. 126: «Громадянам УРСР забезпечується недоторканність особи». У Конституції 1978 р. також з'явився новий розділ «Держава і особа», в якому глава 6 мала назву «Основні права, свободи і обов'язки громадян Української РСР». Стосовно права на життя Конституція 1978р. повторювала текст Конституції УРСР 1937р. Проте, закріплення такого положення звучало як нонсенс, бо саме в цей час між буквою закону і практикою його застосування була нездоланна прірва.

Аналіз суспільно-правової практики України радянських часів свідчить про те, що перешкодами для здійснення декларативно-гуманістичних конституційних положень були не тільки численні порушення прав людини з боку державних (власне – партійних) органів, а й низький рівень правової свідомості, «культура мовчазної більшості». Сучасним наслідком тоталітарного минулого є «стан ціннісно-нормативного вакууму» в суспільстві, який має бути заповнений оновленим розумінням сутності права взагалі і прав людини як ціннісних орієнтирів зокрема.

Лише Конституція України 1996 р. визнає людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю (ст. 3). А ст. 27 закріплює положення: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини», що є свідченням вибору Україною європейських природно-правових цінностей.

Після вступу України до Ради Європи виконання смертних вироків спочатку було призупинено але суди продовжували їх виносити. Лише з прийняттям нового КК України, який набрав чинності з 1 вересня 2001 року, смертна кара як вид покарання остаточно зникла. В Рішенні Конституційного Суду України від 29 грудня 1999 року наголошується, що «Конституція країни не містить будь-яких положень про можливість застосування смертної кари як винятку з положення статті 27 Конституції України про невід'ємне право на життя кожної людини».[

Відповідно до ЦК України до змісту права на життя відносяться такі елементи: заборона позбавлення життя фізичної особи; захист свого життя і здоров'я та інших осіб від протиправних посягань не забороненими законом засобами; неможливість проведення медичних, наукових та інших дослідів щодо неповнолітньої, недієздатної особи чи без її вільної згоди; заборона задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя; недозволеність стерилізації щодо неповнолітньої особи та особлива вимога щодо порядку стерилізації недієздатної особи; визначений порядок проведення операцій по штучному перериванню вагітності, штучного запліднення та перенесення зародка в організм жінки.

Момент закінчення права на життя

Кінцевим моментом права на життя вважається біологічна смерть, тобто момент, коли внаслідок припинення роботи серця відбулися необоротні процеси розпаду клітин центральної нервової системи [9].

Згідно з розділом I «Інструкції щодо констатації смерті людини на підставі смерті мозку», затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25 вересня 2000р. №226, «смерть мозку– повне та незворотне припинення всіх його функцій, які реєструються при серці, що працює, та примусовій вентиляції легенів». Смерть мозку прирівнюється до смерті людини. Рішучим для констатації смерті мозку є поєднання факту припинення функцій всього головного мозку з доказом незворотності цього припинення. Право на встановлення діагнозу смерті мозку дає наявність точної інформації щодо причин і механізмів цього стану" [11].

Від біологічної смерті відрізняють клінічну, коли, незважаючи на припинення дихання і серцебиття, протягом дуже короткого часу життя в організмі не припиняється і його життєздатні функції можуть бути відновлені.

Література

1. Федюк Л. Право на життя у цивільному законодавстві // Право України. 2004. №9. С. 107–109.

2. Домбровська О.В. Теоретичні проблеми кримінально-правової охорони життя людини // Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи: Матер. Наук.-практ. конф. [Харків] 22– 23 квітня 2004 року. К. Х.: Юрінком Інтер, 2004. с.42– 44
3. Сташис В. В., Бажанов М.І. Особа під охороною кримінального закону.– Х.: Право, 1996.– 224с.
4. Ольховик Л.А. Право на життя // Актуальні проблеми політики. Вип. 17. О.: Юридична література / гол. ред. С.В.Ківалов, 2003. с.160– 167.
5. Швець Г. В. [Текст і сучасність. Життєва позиція „право на життя”](#)// Питання літературознавства. 2013. № 87. С. 348–360.

Секція 3

Міжнародне публічне та приватне право

Бутіна Марія

студентка 2 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Вплив міжнародних договорів на законодавство України*

Сьогодні переважна більшість держав прагне співвідносити своє право і законодавство з міжнародним правом, роль якого постійно зростає, на що є об'єктивні причини, адже в сучасному світі спостерігається посилення тенденцій взаємозалежності та взаємовпливу держав.

Відповідно до статті 18 Конституції України від 26.06.1996 р., зміст зовнішньополітичної діяльності України спрямований на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права. [1]

Міжнародний договір України як джерело права слід розуміти як родове поняття, що охоплює всі найменування міжнародних договорів, які укладаються нашою державою у письмовій формі, серед яких найчастіше зустрічаються: конвенції, договори, декларації, пакти, угоди, протоколи, статuti, юридичних розбіжностей між якими не існує. Втім, моніторинг міжнародних договорів України, дає підстави визначити, що серед міжнародних договорів – за назвою домінують конвенції.

Ключовими у визначенні впливу міжнародних договорів на законодавство України виступають Конституція України (ч.2 ст.9) та Закон

* Науковий керівник – доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства НУБіП України, д.ю.н. Шульга Є.В.

України «Про міжнародні договори України» (ч. 2 ст.19). Аналіз конституційних положень свідчить про те, що Конституція не врегульовує це питання, а прийнятий на її основі Закон України «Про міжнародні договори України» пропонує при визначенні співвідношення міжнародних договорів та законів використовувати правило «виключності», відоме й радянському праву, відповідно до якого пріоритет норм міжнародного договору над національним законом визначається виключно в разі їх суперечності. Пріоритет над законами можуть мати міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і в жодному разі – міжнародні договори, затверджені Президентом, Урядом, чи центральним органом виконавчої влади. [2]

Слід зазначити, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права. У законодавстві України також відображені міжнародно-правові норми, присвячені демократичним інститутам правової держави. Відбувається зміна цивілізаційної парадигми розвитку, планетарне життя стає взаємозалежним. [3] Світове співтовариство впритул підійшло до появи нового феномену – всесвітньої цивілізації, що охоплює все людство. Права людини, що є відображенням і активним важелем цих процесів, перейшли на наступний рівень свого розвитку, а саме на рівень універсальної глобалізації. Вони демонструють свою достатню зрілість для участі в проблемах «глобальної гармонізації» світу, що, безперечно, знаходить своє відображення в міжнародному праві.

Цілком зрозуміло, що від того, скільки в нашому законодавстві буде враховано норм і принципів міжнародного права, стільки ж відповідно буде їх закріплено в національному законодавстві, яке повинно розвивати конституційні положення. Слід зазначити, що такий підхід був використаний і під час розробки та прийняття нової Конституції України. Багато міжнародно-правових актів спрямовано на розвиток демократичних принципів правової держави, інститутів громадянського суспільства, визнання і захист прав і свобод людини. Так, згідно зі Статутом Ради Європи верховенство права є основою будь-якої істинної демократії. Враховуючи це, Конституція України (ст. 8) закріпила принцип верховенства права. [4]

Отже, міжнародні договори відіграють важливу роль в активізації правотворчої діяльності законодавця, в інтеграції України в правову систему цивілізованого світу. Україна бере активну участь у всіх напрямках діяльності ООН, найважливішими з яких є підтримання міжнародного миру та безпеки та зміцнення верховенства права у міжнародних відносинах. Наша держава є стороною основних міжнародних договорів у сфері захисту прав людини.

Література

1. Конституція України від 26.06.1996 р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Назаренко О.А. Закони як джерела конституційного права України // Держава і право. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки – 2002. Вип. 16. С. 97-102.
3. Лукашук І. І. Глобалізація, право, XXI століття / Лукашук І. І. М.: Спарк, 2000. С. 36.
4. Шиб Т. Співвідношення міжнародного та національного права України / Т. Шиб. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.viche.info/journal/2430/>.

Гула Вікторія

студентка 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Щодо деяких питань шлюбу у міжнародному праві*

На сьогодні питання шлюбних відносин у міжнародному аспекті досить актуальне, оскільки кількість шлюбів, укладених громадянами України з іноземцями значно зростає. Варто зазначити, що шлюбно-сімейні відносини - це комплексні відносини особистого немайнового і майнового характеру, засновані на родинних зв'язках та регульовані нормами цивільного права.

Аналізуючи українське законодавство, можемо стверджувати, що одним із головних регулюючих нормативно-правових актів у цій галузі виступає Сімейний кодекс. У той час, коли у деяких країнах він взагалі відсутній, у результаті чого, сімейні правовідносини регулюються цивільним законодавством, як от у Німеччині. У Франції перший Сімейний кодекс був прийнятий тільки в 1998 р. У більшості сучасних держав сімейне право відокремлене від цивільного, кодифіковані і являє собою самостійну галузь права [1, с. 120].

З початку ХХ починаються спроби уніфікації шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом. Задля цього на універсальному рівні було розроблено цілий комплекс Гаазьких конвенцій з питань сімейного права: про врегулювання колізій законів і юрисдикції в області розлучень і судового розлучення подружжя 1902; про право, застосовне до аліментних зобов'язань, 1972 р.; про співробітництво в галузі іноземного усиновлення 1993 р.; про врегулювання колізій законів у галузі укладення шлюбу 1995 р. тощо (всього близько 50) [2, с. 69].

* Науковий керівник – професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Курило І. В.

Прийнято вважати, що область шлюбно-сімейних відносин не повністю, а лише частково входить в об'єкт регулювання міжнародного приватного права. Це пояснюється тим, що шлюбно-сімейні відносини мають не тільки цивільно-правову, а й адміністративно-правову природу.

У доктрині міжнародного приватного права сьогодні діє позиція, згідно з якою об'єктом міжнародного приватного права можуть бути тільки цивільно-правові відносини міжнародного характеру. З цього випливає, що відносини, що виходять за рамки цивільно-правових, вже будуть регулюватися не міжнародним приватним правом, а нормами інших галузей права. До таких відносин можна віднести порядок державної реєстрації актів громадянського стану, порядок і терміни зберігання книг державної реєстрації та аналогічні відносини, які мають адміністративно-правовий характер і регулюються виключно нормами національного права. У цьому випадку, варто вважати, що міжнародне приватне право регулює тільки ті відносини з області шлюбно-сімейних, які мають цивільно-правову природу.

Порядок укладення шлюбу і його основні форми з точки зору виникнення правових наслідків у різних країнах визначаються принципово по-різному:

тільки громадянська форма шлюбу (Російська Федерація, Швейцарія, Франція, ФРН, Японія); тільки релігійна (Ізраїль, Ірак, Іран, окремі штати США та провінції Канади); альтернативно або та, або інша (Великобританія, Іспанія, Данія, Італія); одночасно і цивільна, і релігійна (латиноамериканські держави, держави Близького Сходу і Південно-Східної Азії) [3, с. 208].

Умови укладення шлюбу в національних законах також принципово різні, але можна виділити і ряд загальних рис: досягнення встановленого законом шлюбного віку; відповідальність за приховування обставин, що перешкоджають реєстрації шлюбу; заборона шлюбів між близькими родичами, усиновлювачами та усиновленими, опікунами та підопічними; заборона вступу в шлюб з обмежено дієздатними або повністю недієздатними особами; необхідність явно вираженої згоди нареченого і нареченої [4, с.10-12].

Умовами дійсності шлюбу в праві зарубіжних країн є дві групи вимог: матеріально-правові та формальні [5, с. 125-128]. До матеріально-правових належать: шлюбна дієздатність, відсутність іншого не припиненого офіційно шлюбу, згода осіб (наречених) на укладення шлюбу, відсутність родинних зв'язків між ними, відсутність певних видів захворювань, які за законом є перешкодою до укладення шлюбу, виконання встановлених законом обмежень для вдів і розлучених. До формальних умов належать: оприлюднення шлюбу шляхом публікації, одержання ліцензії чи здійснення заручин, встановлена законом церемонія (цивільна чи церковна), особиста присутність наречених, присутність свідків, реєстрація, видача свідоцтва про шлюб.

Досягнення шлюбного віку особами, які бажають побратися, передбачене правовими джерелами всіх держав. з них вік шлюбного

повноліття нижчий від віку загального повноліття; шлюбний вік для жінок здебільшого нижчий, ніж для чоловіків. У різних державах цей вік неоднаковий.

Отже, можемо сформулювати ряд висновків. По-перше, законодавство досліджених держав урегулює форму шлюбу за місцем його укладання (колізійна прив'язка *lex loci celebrationis*), а матеріальні умови визначаються за особистим законом кожної з осіб, які укладають шлюб.

По-друге, за загальним правилом право на шлюб визначається особистим законом кожного з подружжя. Вибір застосовуваного права вони можуть здійснювати, якщо не мають спільного особистого закону, спільного місця проживання або якщо особистий закон жодного з них не збігається з правом держави їхнього спільного місця проживання.

Література

1. Ануфрієва Л. П. Міжнародне приватне право: У 3-х т. Том 1. Загальна частина: Підручник. М.: БЕК, 2002. 288 с.
2. Швидак І.Г. Міжнародна уніфікація колізійних норм сімейного права. Право і економіка. 1999. С. 69.
3. Дружинін В.М. Психологія сім'ї. Єкатеринбург: Ділова книга, 2005. С. 208.
4. Казарян К.А. Шлюбний договір у міжнародному приватному праві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2016. 18 с.
5. Міжнародне приватне право. навч. посіб..За ред. С. Г. Кузьменка. К.: Центр учбової літератури, 2010. 316 с.

Гусак Юлія

магістрантка 2 року навчання ННІ права
Сумського державного університету (м. Суми)

Поняття «місця несвободи»: вітчизняне законодавство та європейський стандарт*

Зауважимо, що Конституцією Україна визначена як соціальна та правова держава, а її найвищою соціальною цінністю є людина. Відповідно, зміст та спрямованість державної діяльності мають бути визначені правами та свободами людини, їх гарантіями, а головний обов'язок держави полягає в дотриманні та реалізації прав кожного.

Вважаємо, що аналізуючи стан дотримання в Україні прав людини, особливо осіб, які знаходяться у «несвободі», першочергово необхідно визначити зміст терміну «місця несвободи» та їх переліку. Як у

* Науковий керівник – асистент кафедри МЄПЦПД ННІП СумДУ Славко А. С.

національному, законодавстві, так і в актах Європейського Союзу та Ради Європи дефініції поняття «місця несвободи» не наведено, проте в ході дослідження тотожних понять, їх аналізу, ми спробуємо визначити цей термін та заклади, які під ним слід розуміти, та головне – відповісти на питання щодо рівня відповідності вітчизняного законодавства нормам, встановленим Радою Європи.

Так, у контексті визначень, наведених у ч. 1 ст. 61 та ч. 1 ст. 63 КК України, під «місцями несвободи» варто розуміти: 1) кримінально-виконавчі установи відкритого типу без ізоляції від суспільства за умови здійснення за засудженим нагляду з обов'язковим залученням до праці, та 2) кримінально-виконавчі установи закритого типу з ізоляцією засудженого від суспільства на визначений строк. Ст. 11 КВК України закріплено визначення органу виконання покарань – це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, його територіальні органи управління, уповноважені органи з питань пробації. До установ виконання покарань відносять: арештні доми, кримінально-виконавчі установи, виховні колонії, слідчі ізолятори, військові частини, гауптвахти, дисциплінарні батальйони. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» щодо національного превентивного механізму» та Щорічної доповіді Уповноваженого з прав людини за 2017 рік під «місцями несвободи» слід розуміти: місця, в яких особи примусово тримаються за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу відповідно до закону, в тому числі ізолятори тимчасового тримання, кімнати для затриманих та доставлених чергових частин органів внутрішніх справ, пункти тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, кімнати для перебування тимчасово затриманих військовослужбовців, слідчі ізолятори, арештні доми, кримінально-виконавчі установи, приймальники-розподільники для дітей, загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, центри медико-соціальної реабілітації дітей, спеціальні виховні установи, військові частини, гауптвахти, дисциплінарні батальйони, спеціальні приймальники для тримання осіб, підданих адміністративному арешту, міські, районні управління та відділи, лінійні управління, відділи, відділення, пункти органів внутрішніх справ, спеціалізовані автомобілі (у тому числі спеціалізовані автомобілі з конвоєм), приміщення (кімнати) для тримання підсудних (засуджених) у судах, заклади примусового лікування; психіатричні заклади; пункти тимчасового розміщення біженців; приміщення для транзитних пасажирів у пунктах пропуску через державний кордон; будинки дитини, дитячі будинки-інтернати, притулки для дітей, дитячі будинки, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, центри соціальної реабілітації дітей-інвалідів, центри соціально-психологічної реабілітації дітей; психоневрологічні інтернати; геріатричні пансіонати, будинки-інтернати для

громадян похилого віку та інвалідів; пансіонати для ветеранів війни і праці; соціально-реабілітаційні центри [1]. Даний перелік є невичерпним у зв'язку з постійними реформами у соціально-економічному, політичному устрою держави. Звертаючись до правової доктрини, вкажемо на визначення, запропоноване Харківським інститутом соціальних досліджень: «місце несвободи» – це місце (державне чи приватне), де особа утримується (поміщається та вибуває), або може утримуватись за наказом будь-якого судового, адміністративного чи іншого органу або за його вказівкою, з його відома чи мовчазної згоди (офіційні та неофіційні місця утримання) під вартою, в ув'язненні або під опікою, яке ця особа не має права залишити з власної волі або не має можливості реалізувати цю волю (за фізичним або матеріальним станом) [2].

Щодо закріплення дефініції поняття «місця несвободи» на міжнародному рівні, передусім варто звернути увагу на ст. 4 Факультативного протоколу Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. Зокрема, у ній для позначення місць несвободи використовується словосполучення «custodial setting», де під словом «custody» необхідно розуміти: 1) опіку, опікунство, турботу, нагляд, захист, охорону та 2) тюрмне ув'язнення, позбавлення волі. На рівні Ради Європи, відповідно до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, діє Комітет проти катувань, який здійснює перевірки місць несвободи. У звіті згадані установи за 2013 рік були викладені результати перевірки таких установ: відділків поліції, слідчих ізоляторів, кімнат охорони при лікарнях швидкої допомоги, спеціальних приймальників-розподільників для осіб, що перебувають під адміністративним арештом, кримінально-виправних колоній, – саме ці установи, на нашу думку, варто розглядати як місця несвободи.

Вкажемо також, що, аналізуючи правозастосовну практику, можна зіткнутися із вказівкою на інші місця та установи, які розглядались як місця несвободи. Так, у рішенні ЄСПЛ у справі «Медведев та інші проти Франції» від 29 березня 2010 р., екіпаж камбоджійського торгового судна «Уінер» за підозрою у перевезенні великої кількості наркотиків було перехоплено та доставлено під нагляд до французького порту Брест. ЄСПЛ визнав, що екіпаж судна, перебуваючи на судні, що конвоювалось до французького порту, був у місці, аналогічному місцю несвободи [3]. У справі «Ґуццарді проти Італії» від 2 жовтня 1980 р. пану Мікеле Ґуццарді суд обрав запобіжне утримання у виді перебування під особливим наглядом з одночасним проживанням на території «адміністративного району острову Асінара» на трирічний строк за скоєний злочин. У цьому випадку ЄСПЛ також вказав на обмеження свободи заявника у зв'язку з перебуванням на острові [4]. У справі «Амуур проти Франції» заявники тривалий час перебували в терміналі аеропорту, без можливості покинути його інакше, як на борту

літака, що прямував би в іншу країну. При цьому в заявників не було впевненості, що будь-яка інша держава зможе їх прийняти. ЄСПЛ вказав, що таке поводження можна прирівняти до позбавлення волі у розумінні статті 5 ЄКПЛ, а термінал, відповідно – до місць несвободи [5].

Підводячи підсумки дослідження змісту поняття «місця несвободи», їх переліку як на європейському, так і на національно-правовому рівнях, вкажемо, що, з огляду на продемонстровані випадки з правозастосовчої практики, вбачається за неможливе на законодавчому рівні закипіти вичерпний перелік місць і установ, які можуть вважатись «місцями несвободи», адже в окремих випадках такі місця можуть бути «ситуативними», випадковими, у залежності від поводження, яке отримує особа. Відтак, вважаємо, що більш доцільним буде формулювання легального визначення поняття «місця несвободи», яке дозволить охопити більшою чи меншою мірою охопити всі місця та установи, в яких особи утримуються поза власною волею.

Література

1. Щорічна доповідь Уповноваженого з прав людини за 2017 р. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.ombudsman.gov.ua/files/Dopovidi/Report-2018-1.pdf
2. Посібник «Місця несвободи в Україні» / [Д. О. Кобзін, А. М. Черноусов, С. В. Щербань та ін.]. – Харків: Харківський інститут соціальних досліджень, 2012. – 204 с.
3. Справа «Гуццарді проти Італії» від 2 жовтня 1980 р. – URL: http://european-court.eu/uploads/ECHR_Guzzardi_v_Italy_06_11_1980.pdf
(дата звернення 15 жовтня 2019 року)
http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a92
4. Справа «Медведев та інші проти Франції» від 29 березня 2010 р. – URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97979> (дата звернення 15 жовтня 2019 року)
5. Справа «Амуур та інші проти Франції» від 25 червня 1996 р. – URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57988> (дата звернення 15 жовтня 2019 року)

Добровольська Тетяна

магістрантка 2 року навчання ННІ права
Сумського державного університету (м. Суми)

Право на медичну допомогу в практиці Європейського суду з прав людини*

На жаль, не викликає сумнівів інформація, що на сьогодні законодавство України у сфері охорони здоров'я не відповідає світовим вимогам і є застарілим. Наразі можна констатувати наявність низки проблем не тільки з доступом населення до закладів охорони здоров'я, а й з якістю послуг, що надаються лікарями. Чимала кількість юридичних лакун у сфері охорони здоров'я призводить до того, що вчинені лікарями правопорушення, які тягнуть за собою каліцтва або смерті пацієнтів, дуже часто залишаються без належної реакції з боку правоохоронних органів та держави в цілому. Неоднозначність законодавства про охорону здоров'я та непередбачувана практика його застосування дозволяє лікарям уникати відповідальності та продовжувати поводитись недбало щодо пацієнтів. При цьому лише невелика кількість постраждалих наважується звертатися за судовим захистом через складність доказування вини медичних працівників. Відтак, вважаємо, що існує потреба у глибокому вивченні стандартів надання медичної допомоги, встановлених у країнах Ради Європи, задля внесення змін до вітчизняного законодавства.

Нагадаємо, що Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) та Протоколами до неї передбачено алгоритм захисту прав і свобод через інструментарій Європейського суду з прав людини (далі – Суд, ЄСПЛ), в тому числі й права на якісну медичну допомогу як складової права на життя. Право на життя захищене статтею 2 Конвенції [1]. При цьому, згідно зі сталою практикою ЄСПЛ, на це право відбувається посягання не тільки у разі позбавлення конкретної особи життя – ЄСПЛ часто тлумачить право на доступ до лікарської допомоги саме в матеріальному контексті права на життя.

Серед основних гарантій права на життя у контексті стаття 2 Конвенції – система охорони здоров'я, її постійний розвиток, прогрес медичної науки, покращення медикаментозного забезпечення, удосконалення системи медичного обслуговування. Коли йдеться про медичну допомогу, то потрібно враховувати не тільки підтримання фізіологічного існування людини, а й внутрішній (психологічний) і зовнішній (матеріальний) стан людини. При цьому доволі часто у випадках, коли ЄСПЛ констатував порушення права на медичну допомогу в Україні, причиною цього було не недостатнє фінансування чи непрофесіоналізм лікарів, а недосконалість та суперечливість законодавства у сфері охорони здоров'я.

Зокрема, до таких висновків дійшов Суд у справі «Арская проти України», де заявниця скаржилась на неякісну медичну допомогу, надану її сину, та відсутність належного розслідування його смерті. У згаданій справі, по-перше, пацієнт не мав можливості отримати доступ до інтенсивної

* Науковий керівник – асистент кафедри МЄПЦПД ННІП СумДУ Славко А. С.

терапії, по-друге, медичні працівники не надавали належного лікування сину заявниці, посилаюсь на його власну відмову від лікування. При цьому пацієнт демонстрував деякі ознаки ментальної неспроможності. Для того, щоб визначити психічний стан сина заявниці, до нього навіть викликали психіатра, який у своєму висновку встановив, що оглянутий ним пацієнт не до кінця усвідомлює стан свого здоров'я і тому не може приймати обґрунтовані рішення щодо власного лікування. При цьому законодавство України не передбачає норм, які регулюють надання медичної допомоги у випадку наявності сумніву у лікарів щодо здатності приймати виважені та усвідомлені рішення пацієнтом [2].

Суд наголосив, що у сфері надання медичної допомоги відмова від певного виду лікування може призвести до фатальних наслідків, тому медичний працівник зобов'язаний пояснити законному представнику можливість настання тяжких наслідків для пацієнта. Тим не менш, українське законодавство не передбачало алгоритму дій медиків у разі, якщо сам пацієнт не може приймати рішення щодо свого здоров'я, а його законний представник не контактує з лікарняним закладом. В результаті Суд зазначив: з аналізу, проведеного органами охорони здоров'я, випливає, що одним з факторів, які призвели до ненадання сину заявниці належної медичної допомоги, є невідповідність підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють співробітництво між міськими лікарнями.

31 березня 2015 року УГСПЛ подала до Комітету Міністрів індивідуальну комунікацію щодо стадії виконання вирішення, зазначивши, що аналізована справа стосувалась двох аспектів законодавства у сфері надання медичної допомоги:

Правового регулювання доступу пацієнтів до реанімаційних відділень інших закладів охорони здоров'я;

Питань надання обов'язкової лікарської допомоги у разі відмови хворого від її отримання, якщо є сумніви в адекватності пацієнта.

Проте ніяких змін у законодавстві, які б могли вирішити такі проблеми, на поточний момент так і не відбулося. Таким чином, існує нагальна потреба внести зміни до законодавства, сформувані систему охорони здоров'я, відповідно до європейських загальноновизнаних стандартів, щоб розуміти який має бути обсяг та порядок надання медичної допомоги як для пацієнтів, так і для медичних працівників.

Література

1. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 року / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 27 листопада 2019 року)

2. Рішення у справі «Арская проти України» від 05 грудня 2013 року /HUDOC European Court of Human Rights Database. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-170553> (дата звернення 27 листопада 2019 року)

Довга Ольга

студентка 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Щодо деяких питань євроінтеграції України*

Інтеграційні процеси України є ключовим питанням у подальшому розвитку держави та її існуванні. Нині Україна визначає своє подальше майбутнє крізь призму інтеграційних процесів. Міжнародні інтеграційні процеси впливають на добробут держави, адже, як відомо, інтеграція впливає на подальше зростання національної економіки країни. У зв'язку з цим важливим є дослідження правового розвитку сучасної України в умовах євроінтеграції.

Європейський вибір України, який був визначений у початковий період формування основ її зовнішньої політики, став природним наслідком здобуття країною державної незалежності. Він відображає життєво важливі інтереси України, викристалізувався з усієї попередньої історії українського народу, його ментальності та глибоких демократичних традицій, ґрунтується на законному прагненні громадян України бачити свою державу невід'ємною частиною єдиної Європи [1, с. 51]. Так, євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог її правового розвитку. У системі зовнішньополітичних пріоритетів України вона посідає особливе місце.

Євроінтеграційні прагнення України стали невід'ємними реаліями політичного сьогодення. Європейські орієнтири набули практичного втілення у низці рішень та дій як української держави, так і офіційних органів Євросоюзу. Практичні зрушення у сфері євроінтеграційних устремлень України потребують переходу від політико–ідеологічних до прагматичних підходів у цій сфері. Євроінтеграція України має сприйматися як інструмент реалізації стратегічних цілей і завдань національного соціально–економічного, громадсько–політичного, культурного розвитку [2, с. 129]. Інтеграція розвивається на базі інтернаціоналізації всього громадського суспільства, що прискорюється науково-технічним прогресом. На сучасному етапі міжнародна інтеграція здійснюється в будь-якій сфері (соціальній, політичній, економічній тощо).

* Науковий керівник – професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Курило І. В.

Для нашої держави важливого значення набувають як процес її послідовного наближення до ЄС, досягнення відповідності копенгагенським критеріям членства у ньому, що значною мірою збігається з головними завданнями здійснення системних перетворень в державі та суспільстві, так і стратегічний результат цього процесу – повноправне членство в ЄС. Як невід’ємна (в географічному, історичному та культурному аспектах) частина Європи України орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Крім того, для України основними політичними вигодами послідовної європейської інтеграції є зміцнення стабільності демократичної політичної системи, модернізація правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства, поглиблення культури демократії і поваги до прав людини тощо [3, с. 91].

Євроінтеграція – цивілізаційний вибір України, одна з ключових вимог Революції гідності [4, с. 66]. Для України європейська інтеграція – це шлях правового розвитку. Політичні переваги інтеграції України у ЄС пов’язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією та інструментом розбудови демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство у ЄС відкриє шлях до колективних структур спільної безпеки Євросоюзу, надасть нові перспективи співробітництва з розвинутими країнами континенту, можливості економічного розвитку, зміцнення позицій України у світовій системі міжнародних відносин [5, с. 244].

Таким чином, говорячи про правовий розвиток сучасної України в умовах євроінтеграції, маємо зазначити, що для України європейська інтеграція – це шлях модернізації її правової системи, наближення системи вітчизняного законодавства до міжнародно-визнаних стандартів у галузі забезпечення прав людини і громадянина та принципів функціонування державної влади.

Інтеграція України у світове співтовариство сприятиме більш активному долученню нашої держави до європейських демократичних цінностей, поширенню на неї зони загальноєвропейської стабільності та безпеки. Членство в ЄС дозволить більш ефективно використовувати переваги міжнародної спеціалізації та кооперації, що стане важливою передумовою прискорення економічного розвитку та модернізації країни.

Література

1. Воронова Т. Євроінтеграційні перспективи України. Актуальні проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України : матер. 9-ї регіон. наук.-практ. конф., 17 травня 2012 р. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2012. С. 50-52.
2. Жаліло Я. А. Євроінтеграційні перспективи України: від декларацій – до дій. Стратегічні пріоритети. 2009. Вип. 3 (12). С. 129-135.

3. Павлюченко В. В. Проблеми та перспективи входження України до Європейського Союзу. Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції: Матеріали VI Всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Реформи законодавства України в умовах євроінтеграції», 30 жовтня 2014 р. К: Нац. акад. внутр. справ, 2014. Ч. 2. С. 91-92.

4. Сіренко К. Ю. Євроінтеграційна політика України: позитивні та негативні аспекти. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22(3).С. 65-68.

5. Сюсько А. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. Геополітика України: історія і сучасність. 2016. Вип. 1. С. 243-250.

Євтушенко Олександр

студент 3 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Фундаментальні принципи міжнародного публічного права*

Загальні принципи права складаються переважно із фундаментальних правових принципів, які є передумовою функціонування правопорядку. Таким чином, ці принципи є спільними для всіх галузей права. Водночас доктрина та практика зі своїми специфічними потребами звужують межі цих джерел міжнародного права до декількох базових принципів [3, с. 141]. Саме поняття міжнародного права породжує певні особливості щодо принципів, на яких воно будується.

Міжнародне публічне право – це система договірних та звичаєвих норм і принципів, що створюються переважно державами в процесі співробітництва і суперництва, що виражають відносно узгоджену волю держав і регулюють відносини між державами, створеними ними міжнародними організаціями та деякими іншими суб'єктами міжнародного спілкування. [2, с.37]. Самі принципи в міжнародному праві визначають засади взаємодії суб'єктів міжнародного права специфічним чином, закріплюючи основні права і обов'язки держав.

Першим і основним принципом міжнародного публічного права слід визначити верховенство права, який є основним і для національного права. Теорія права розкриває зміст даного принципу як обов'язок держави забезпечувати і захищати основні права людини, якими вона наділена від народження і які закріплені в основному законі держави. В національному праві для здійснення даної функції встановлена певна система органів

* Науковий керівник – професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Курило І. В.

контролю і захисту, однак в міжнародному праві реалізація даного принципу вимагає дещо іншого підходу.

На 65-й сесії Генеральної асамблеї ООН було прийнято Резолюцію Генерального секретаря ООН «Укріплення та координація діяльності ООН в сфері верховенства права» та Резолюцію, основу на докладі Шостого комітету ООН, присвячену Верховенству права на національному та міжнародному рівнях. Аналізуючи зазначені документи, можна виокремити декілька основних напрямків діяльності у формуванні принципу верховенства права на рівні міжнародного права: 1. кодифікація та прогресивний розвиток міжнародного права, здійснення і дотримання міжнародно-правових зобов'язань, що випливають як з договорів, так і з міжнародного звичаєвого права; 2. забезпечення обов'язку суб'єктів міжнародного права на міжнародному рівні нести відповідальність за виконання своїх зобов'язань; 3. забезпечити систему контролю і захисту основоположних прав людини на міжнародному рівні;

Згідно ч.2 ст. 1 Статуту ООН Організація Об'єднаних Націй має на меті розвивати дружні відносини між націями на основі дотримання принципу рівноправності та самовизначення народів, а також вживати інших відповідних заходів для зміцнення загального миру [1].

Таким, чином наступним принципом слід виділити принцип рівноправності. Суть даного принципу полягає в тому, що кожен суб'єкт міжнародного права наділений рівними як правами, так і обов'язками, також зобов'язаний нести відповідальність у випадку порушення чужих прав або ж невиконання свої обов'язків.

Принцип самовизначення народів. Згідно з даним принципом кожен народ і нація мають право власною волею визначати свою долю, розв'язувати питання свого політичного статусу аж до утворення незалежної держави, а всі держави і міжнародні організації зобов'язані поважати рішення, які приймаються іншими народами та націями. Нормативний зміст принципу самовизначення народів найбільш повно викладений в Декларації про принципи міжнародного права. Зокрема, в ній містяться такі основні правила поведінки держав:

усі народи мають право вільно визначати без втручання ззовні свій політичний статус і здійснювати свій економічний, соціальний і культурний розвиток при обов'язковому поважанні цього права з боку всіх держав;

кожна держава зобов'язана сприяти за допомогою спільних і самостійних дій здійсненню цього принципу згідно зі Статутом ООН;

усі держави зобов'язані утримуватися від будь-яких насильницьких дій, які позбавляють народи їхнього права на самовизначення, свободу і незалежність;

народи у своїх домаганнях на здійснення права на самовизначення мають право звертатися і одержати підтримку від інших держав і міжнародних організацій згідно зі Статутом ООН;

Підсумовуючи, хочу зазначити, що міжнародне право будується на багатьох принципах, які визначають його особливість. Однак вищепераховані принципи спрямовані перш за все на визначення основоположних прав людини, створення ефективної системи захисту і їх забезпечення, встановлення певних обов'язків один перед одним та формування прав кожного суб'єкта міжнародного права.

Література

1. Статут ООН і Статут Міжнародного Суду: міжнародний документ від 26.06.1945 р. - [Електронний ресурс] - режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/%20995_010
2. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпка В. Е. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 608 с.
3. Загальні принципи права як джерело міжнародного права: природно-правовий та позитивістські підходи / О. В. Київець // Вісник Маріупольського державного університету. Сер. : Право. - 2013. - Вип. 5. - С. 141-148.

Жученко Вікторія

магістрантка 1 курсу юридичного факультету
ННІП СумДУ (м.Суми)

Міжнародно-правовий аспект генотехнологічної системи клонування людини*

Сучасне міжнародне законодавство свідчить про те, що існує нагальна потреба в абсолютно новому підході до регулювання питань у галузі біотехнологій. Якщо раніше правове регулювання концентрувалося у сферах етики та прав пацієнтів, евтаназії, абортів і навіть трансплантації органів – наразі не можна не звернути увагу на актуальність глибокого вивчення генетики та дослідження клонування. Біотехнології, як і будь-яка суспільна діяльність має бути врегульована нормативно-правовими актами, але зважаючи на її транснаціональну значимість – таке регулювання безспірно матиме міжнародно-правовий напрям. Біоетично-різноманітні погляди окремих країн вимагають встановлення і власного – національного законодавства у сфері регулювання геному людини, адже такі гострі та неприйнятні експерименти для одних країн, зовсім не виключають наукової новизни та доцільності використання у інших.

* Науковий керівник – доцент кафедри міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін ННІП СумДУ Плотнікова М. В.

На думку Дж. Аннаса, американського науковця, існує два підходи до розуміння сутності та нагальності правового регулювання біотехнологічної системи клонування людини, які і формують її правовий аспект.

Першим визначається інструментальний підхід, який визначає клонування, як певну систему знань, можливостей застосування та небезпек. Але як і будь-який різновид знань (не можна оминати і ядерну енергетичну сферу) – є небезпечним або ж корисним незалежно від технології, а залежно від цілей, задля яких вони використовуються. Доцільно навести уривок з наукової статті: «Ми, люди, чітко визнали ризик розщеплення атома та розробки ядерної зброї; і більшість людей визнають ризик використання людських генів для модифікації самих себе. Оскільки ризик є для всього виду, він вимагає відповіді на види. Багато країн вже прийняли заборони, мораторії та суворі норми щодо різних технологій зміни видів. Однак ця проблема є глобальною, і дії на міжнародному рівні повинні бути ефективними» [1, с. 173]. Вищезгадане твердження узагальнює: наявність небезпек у біотехнологічних відкриттях, акцентує увагу на обов'язковому контролі такої діяльності, а також вказує на перевагу міжнародного врегулювання клонування, підтверджуючи це глобальністю ризиків. Таким чином, без перебільшень міжнародне нормативно-правове регулювання, а головне потужна система відповідальності за порушення у сфері біотехнологічної системи клонування є надзвичайно важливими та актуальними. Наразі набагато важливішим є направлення біотехнологій на вивчення та дослідження законних та етичних цілей, оминаючи ризики, які можуть встановити загрозу для всього людства – а саме безповоротну зміну генів людського організму.

Другим підходом до міжнародного правового регулювання генотехнологій є універсальний підхід. Він розкривається з двох боків: морально-ціннісного та фізичного. Морально-ціннісна складова полягає у тому, що клонування наражає на небезпеку права та гідність людини, які є універсальними для абсолютно всіх людей. Зокрема, це підтверджується Декларацією про геном людини та права людини, яка визначає геном людини «надбанням людства» [2]. Моральна складова безперечно пов'язана з фізичною, яка розкриває клонування як небезпеку усунення біологічного різноманіття. Так як геном людини є універсальним для всього виду, то на ризик фізичного вимирання наражається абсолютно все людство. Але саме універсальний підхід втілює необхідність міжнародного втручання у сферу біотехнологій, задля збереження людини як виду та захисту моральних цінностей світового співтовариства.

Як інструментальний, так і універсальний підходи чітко окреслюють взаємозв'язки біотехнологічної системи клонування, національного права та міжнародного регулювання даної сфери. Не можна заперечувати важливості наукового прогресу у питаннях геному людини, але задля уникнення ризиків, на які можуть наражати людство геотехнологічні експерименти – безперечно важливим є встановлення законних цілей та

глобального реагування на поточні дії, а також розширене коло міжнародних та національних нормативно-правових актів, які всебічно регулюватимуть розглянуті питання та запобігатимуть небезпеці вимирання людини як виду.

Література

1. G.J. Annas et al., "Protecting the Endangered Human: Toward an International Treaty Prohibiting Cloning and Inheritable Alterations". URL: <https://gefrees.org.nz/assets/pdf/cloning.pdf> (дата звернення: 26.11.2019).

2. Загальна декларація про геном людини і права людини. 11 листопада 1997 р. URL: <http://unesco.org.ua/ua/archive/documents/downloads/genome.pdf> (дата звернення: 26.11.2019).

Льченко Каріна

студентка 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Переваги та недоліки подвійного громадянства*

На сучасному етапі розбудови України дедалі більшого значення набувають проблеми прав і свобод людини, взаємовідносин особи й держави. Побудова демократичної, правової, соціальної Української держави передбачає не тільки створення достатньої матеріально-технічної основи життя суспільства, а й належний ідейно-політичний та духовний рівень розвитку людей.

Проблема подвійного громадянства в Україні останнім часом набула виняткової актуальності. Необхідність удосконалення інституту громадянства України стала предметом обговорення багатьох дослідників.

Конституцією України передбачено єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом.[1].

У міжнародному праві поняття подвійного громадянства розглядається в якості більш широкого поняття множинного громадянства, а саме як одночасної належності особи до громадянства двох або більше держав (ст. 2 Європейської конвенції про громадянство 1997 року) [2].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про громадянство України» у разі, якщо громадянин України набув громадянства іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України [3, с.1].

Протягом останніх років багато європейських країн запровадили інститут подвійного громадянства. Багато з цих країн є географічними

* Науковий керівник – професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Курило І. В.

сусідами України (Угорщина, Румунія). Практика застосування подвійного громадянства в Україні запроваджувалося ще з початку 90-х років минулого століття, хоча Конституція України визначає в Україні єдине громадянство.

Варто зазначити, що множинне громадянство має як позитивні, так і негативні наслідки. Необхідно виділити позитивні наслідки встановлення множинного громадянства, до яких належать: 1) додаткові гарантії реалізації та захисту прав і свобод людини, оскільки особи, які володіють множинним громадянством, мають рівні права й обов'язки з громадянами держави, у якій вони проживають, водночас, зберігаючи культурні й інші зв'язки з державою походження; 2) вигоди щодо права на проживання у двох і більше державах, права на повернення та збереження громадянства в змішаному шлюбі; 3) держава, що приймає, легше інтегрує резидента з множинним громадянством, ніж іноземного громадянина, а держава походження зберігає зв'язок зі своїм громадянином, що, насамперед, важливо для держав, які розвиваються; 4) наявність значної кількості осіб із множинним громадянством може сприяти інтенсифікації зв'язків між державами [4, с. 137–138].

Водночас множинне громадянство має певні негативні наслідки, зокрема:

1. Множинне громадянство здатне створити для індивіда додаткові обов'язки, виконати які або доволі складно, або ж занадто обтяжливо, оскільки особу можуть зобов'язати нести військову службу у двох або більше державах, сплачувати податки одразу у двох державах (США, Канада) у випадку, коли відсутня відповідна міждержавна угода про уникнення подвійного оподаткування, тощо.

2. Особа з множинним громадянством, згідно з Гаазькою конвенцією 1930 р., має значно менші права на дипломатичний захист. Згідно з міжнародним правом, захист державою її громадянина щодо держави іншого громадянства особи не дозволяється, що підтверджується міжнародною практикою держав;

3. Неминучі колізії в правовому статусі особи з множинним громадянством через суперечності в законодавстві двох або більше держав вирішуються зазвичай не на користь цієї особи;

4. Стосовно осіб з множинним громадянством виникають труднощі у сфері міждержавних відносин, оскільки, з одного боку, може виникнути суперечка про громадянство особи між державами, які вважають її своїм громадянином, а з іншого – третя держава з тих чи інших підстав може бути змушена вирішувати, якому громадянству особи з множинним громадянством надати перевагу.

5. Державою особа з множинним громадянством завжди буде сприйматися як недостатньо лояльна;

6. Множинне громадянство не розв'язує проблеми культурної, мовної та іншої інтеграції;

7. У правовому контексті ефективність множинного громадянства і для особи, і для держави мінімальна – особа може повноцінно користуватися правами та виконувати обов'язки лише перед однією державою, права ж і обов'язки перед іншою державою фактично є декларативними [5, с. 11].

На сьогодні залишається ряд проблем, пов'язаних з реалізацією цього принципу, однією з яких є недосконалість чинного законодавства з даного питання.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року [URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Браун А.А. Проблема подвійного громадянства в Україні. Міжнародний науковий вісник: збірник наукових статей за матеріалами XXVII Міжнародної науково-практичної конференції, Ужгород – Будапешт, 26-29 листопада 2013 року. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2014. Вип. 8(27). С. 266-269.

3. Закон України «Про громадянство України» № 2235-III від 18.01.2001. [URL] : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.

4. Российское гражданство : [учеб. пособие для вузов]/под ред. В. Я. Кикотя. М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2003. 272 с.

5. Винокуров А. А. Развитие института гражданства: современные тенденции и конституционно-правовой опыт России : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 . М., 2006. 31 с.

Полулях Олександр

магістрант 1 курсу ННІ права
Сумського державного університету(м. Суми)

Адаптація законодавства України до права ЄС у контексті охорони генетичних ресурсів, традиційних знань та фольклору*

У процесі кардинальних змін та перетворень наша країна прагне бути високорозвиненою, маючи конкурентоспроможний рівень з-поміж інших учасників, які входять до Європейського Союзу (далі – ЄС). Водночас, слід констатувати, що в складних умовах сьогодення, на жаль, Україна перебуває у процесі реформації усіх без винятку суспільних відносин, де правове регулювання охорони генетичних ресурсів, традиційних знань та фольклору залишається неоднозначним. Відтак, дана проблематика підвищує інтерес та актуальність дослідження.

Так, в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

* Науковий керівник – доцент кафедри міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін ННІП СумДУ Плотнікова М. В.

членами, з іншої сторони, в окремій статті передбачено нормативне регулювання генетичних ресурсів, традиційних знань та фольклору. У відповідності до якої, норми національного законодавства Сторони мають поважати, зберігати та підтримувати знання, інновації та практичні надбання корінних й місцевих громад, які втілюють традиційні стилі життя, що відповідають збереженню та тривалому використанню біологічного різноманіття та сприяють їх широкому застосуванню із залученням та погодженням власників таких знань, інновацій і практик, та заохочують справедливий розподіл переваг, що виникають у результаті використання таких знань, інновацій та практик [1].

Зокрема, під генетичним ресурсом розуміють генетичний матеріал, який має фактичну або потенційну цінність. Справжня цінність біологічного різноманіття та екологічне, генетичне, соціальне, економічне, наукове, виховне, культурне, рекреаційне й естетичне значення біологічного різноманіття і його компонентів регулюється положеннями Конвенції про охорону біологічного різноманіття від 1992 року, яка ратифікована Україною від 29 листопада 1994 року [2].

У Регламенті (Євросоюзу) № 511/2014 Європейського Парламенту та Ради від 16 квітня 2014 року (далі – Регламент) йдеться про заходи відповідності для користувачів відповідно до Нагойського протоколу щодо доступу до генетичних ресурсів і спільного користування на справедливих і рівних засадах перевагами від їхнього використання у Союзі [3]. Не випадково, будь-яка спільна діяльність, у тому числі й духовна, мешканців однієї держави має бути належним чином узгоджена й організована. У даному випадку, найкращим інструментарієм правового регулювання – є нормативно правова база, проте незначна увага, яка їй приділена у нашій державі – очевидна.

Щодо традиційних знань, слід вказати, що вони слугують регулятором багатьох взаємозв'язків. Проте, на жаль, суспільство не завжди розуміє їх важливість. Наприклад, традиційна медицина інколи виявляється єдиною можливістю для виживання. Чому ж в Україні традиційні знання не є об'єктом охорони інтелектуальної власності? Тут відповідь неоднозначна.

Зокрема, у Рекомендаціях парламентських слухань «Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування», що схвалені Постановою Верховної Ради України від 27 червня 2007 року відзначено, що законодавством належним чином не визначено порядок охорони таких прав [4, с. 73]. У цьому випадку, йдеться про те, що для законодавства України буде прийнятним внести відповідні зміни та доповнення у сфері охорони інтелектуальної власності.

Проблематика правового регулювання фольклору залишається аналогічною. Законом України про «Авторське право і суміжні права» передбачено, що фольклор (твори народної творчості) – є об'єктом таким, що не охороняється його нормами [5].

Таким чином, як вважає більшість дослідників, генетичні ресурси, традиційні знання та фольклор – є окремими категоріями. І це справедливо, оскільки кожен із них має свою сутність та спрямування. В Україні охорона вищевказаних об'єктів законодавчо не закріплена. У цьому зв'язку, вбачаємо абсолютно прийнятним наступним кроком законодавця – внесення змін до законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Література

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Угоду ратифіковано із заявою Законом [№ 1678-VII від 16.09.2014](#) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n1626 (дата звернення: 12.09.2019).

2. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 1992 року. Конвенцію ратифіковано Законом N [257/94-ВР](#) від 29.11.94 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030/ed20101029/find?text=%C3%E5%ED%E5%F2%E8%F7%ED%B3+%F0%E5%F1%F3%F0%F1%E8 (дата звернення: 16.09.2019).

3. Regulation (EU) No 511/2014 of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on compliance measures for users from the Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of Benefits Arising from their Utilization in the Union. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0511&from=EN> (дата звернення: 28.09.2019).

4. Сидоренко С. Г. Правове регулювання відносин щодо традиційних знань як інтелектуальної власності. Наука та інновації. Т. 6, № 6, 2010. С. 69-73.

5. Закон України «Про авторське право і суміжні права». Відомості Верховної Ради України (ВВР) від 1994 року. № 13, ст. 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 28.09.2019).

Славко Анна

асистент кафедри МСПЦПД ННІ права
Сумський державний університет, м. Суми

Аліна Рассохіна

студентка другого курсу магістратури ННІ права
Сумський державний університет, м. Суми

Захист честі, гідності та ділової репутації в епоху соціальних мереж*

Відповідно до панівної на сьогодні правової доктрини, честь, гідність та ділова репутація вважаються особистими немайновими благами, які підлягають захисту в порядку цивільного та - у деяких випадках – господарського судочинства. Незважаючи на багату та різноманітну практику судового захисту від дифамації, у цій сфері окреслились певні проблеми, пов'язані, передусім, з активним розвитком інформаційних технологій. Інтернет-ЗМІ та соціальні мережі роблять поширення інформації практично миттєвим, забезпечують широке охоплення контентом певних категорій користувачів, а виявити особу, яка розмістила дифамаційну інформацію, буває доволі складно. Вкажемо на кілька проблем, які можуть виникнути у зв'язку з посяганнями на честь, гідність, ділову репутацію особи у соціальних мережах та, через глобальний характер таких дифамацій, лежать в площині міжнародного приватного права.

1. *Визначення належного відповідача у справі.* Вбачається, що відповідачем у справі про захист гідності, честі чи ділової репутації є фізична та/або юридична особа, яка поширила недостовірну інформацію, а також автор цієї інформації (пункт 9 Постанови Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи»). Проте, варто зауважити що в окремих випадках можуть виникнути певні труднощі з ідентифікацією особи в соціальних мережах – доволі часто профіль користувача в мережі не містить жодної інформації крім імені/прізвища, містить неактуальні ім'я/прізвище або взагалі є практично анонімним. Суворість ідентифікації залежить від внутрішньої політики соціальної мережі. Зокрема, соціальна мережа Facebook просить своїх користувачів створювати акаунти з ім'ям, яким ті користуються у повсякденному житті. При цьому, імена користувачів не зазнають попередньої модерації, тому потенційно можливе створення профілю з будь-яким іменем. Перевірка справжності імені здійснюється соціальною мережею лише за скаргами інших користувачів. Для підтвердження імені достатньо надати скан-копію документа, який

*

підтверджує особу. Після надходження скарги і до надання такого документу деякі функції соціальної мережі будуть для користувача недоступними.

Соціальна мережа Instagram взагалі не обмежує своїх користувачів у виборі імен – профіль може бути зареєстровано як на справжні ім'я та прізвище особи, так і на вигаданий псевдонім. Крім того, соціальна мережа заохочує використання додаткових символів – цифр, верхніх і нижніх підкреслювань, зірочок, лапок, амперсанду тощо. В Instagram також існує опція підтвердження акаунту, яка потребує надання модераторам мережі скан-копій посвідчення особи державного зразка, але така функція доступна лише публічним особам, знаменитостям та глобальним брендам.

Вирішенням проблеми, на нашу думку, могло б стати притягнення адміністрації соціальної мережі як співвідповідача у судовому процесі – у разі, якщо вона ігнорувала скарги позивача на образливий контент і не видаляла його.

2. Існує ціла низка проблем із оформленням належним чином доказів дифамації. Судова практика у цій сфері є різноманітною: від прийняття в якості доказу роздруків дописів у соціальних мережах до визнання таких доказів неналежними. На постраждалу особу покладається обов'язок доведення лише факту поширення недостовірних відомостей особою, до якої пред'явлено вимогу; в свого чергу, тягар доказування щодо правдивості поширеної інформації цілком лягає на відповідача [1].

Вважаємо, що існує кілька способів підтвердити факт поширення відомостей, які принижують честь, гідність та ділову репутацію: витребування в інтернет-провайдера log-файлів; проведення комп'ютерно-технічної експертизи; пошук в кеші Google чи іншої пошукової системи; запит до адміністрації відповідної соціальної мережі за допомогою надсилання доручень судам інших держав.

3. Найбільш складною проблемою при захисті честі, гідності та ділової репутації, на які відбулось посягання в соціальних мережах, є визначення застосовного правопорядку. У разі подання транскордонної скарги про дифамацію у соціальних мережах можуть виникнути два різні, але пов'язані між собою питання у контексті міжнародного приватного права. Перше: який суд може заслухати позов. Друге: який правопорядок буде застосовувати суд [2]. За загальним правилом, передбаченим статтею 48 ЗУ «Про міжнародне приватне право», до зобов'язань, що виникають з дії однієї сторони, застосовується право держави, у якій мала місце така дія. Схожу позицію займає законодавець інших країн. Наприклад, у законодавстві та правозастосовній практиці Європейського Союзу існують два підходи щодо визначення застосовного правопорядку у справах про дифамацію в інтернеті: а) відповідно до статті 7(2) Регламенту ЄС № 1215/2012 від 12 грудня 2012 року «Про юрисдикцію та визнання та виконання рішень у цивільних та комерційних справах», застосовним є той правопорядок, де відбулось завдання шкоди; б) у справі eDate and Martinez Суд ЄС визначив,

що у справах про онлайн-дифамацію може бути також застосовним правопорядок центру життєвих інтересів позивача.

Для вирішення того, де знаходиться центр життєвих інтересів позивача, пропонуємо взяти до уваги такі критерії: інформація стосується громадянина України чи особи, яка проживає/працює в Україні; інформацію поширено у групах чи на сторінках, підписниками/ членами яких є переважно мешканці України; інформацію викладено однією з мов, доступних до розуміння населенню України.

З огляду на те, що зазначені проблеми лежать переважно в площині правозастосування, а також враховуючи, що, відповідно до статті 36 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» до повноважень Верховного суду належить забезпечення однакового застосування норм права судами різних спеціалізацій, а також аналіз судової статистики, узагальнення судової практики, пропонуємо ухвалити відповідне роз'яснення Верховного суду, яке б включало в себе зазначені положення.

Література

1. Лежух Т. І. Особливості доказування при розгляді справ, що виникають при захисті честі, гідності та ділової репутації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: : Право. 2014. Вип. 25. С. 65-68.

2. Mills Alex (2015) The Law Applicable to Cross-Border Defamation on Social Media: Whose law governs free speech in 'Facebookistan'? Journal of Media Law, Vol. 7, 1-35 pp.

Хомутовська Тетяна

студентка 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Питання правового статусу людини і громадянина в Європейському Союзі та в Україні*

Однією з найважливіших проблем сьогодення на міжнародному рівні є питання про захист прав людини та громадянина. Права людини є пріоритетом для будь-якої демократичної держави, тому захист даних прав є конституційно-правовим та міжнародним обов'язком сучасних розвинених держав, який реалізується за допомогою системи принципів, механізмів, інститутів та процедурно-правових правил.

В умовах нинішньої політико-економічної ситуації інститут основних прав і свобод громадянина у країнах Європи становить собою сукупність

* Науковий керівник – професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Курило І. В.

норм права ЄС, які закріплюють найбільш важливі, спільні для всього Союзу стандарти у сфері захисту основних прав і свобод людини, а також принципи відносин особистості з органами публічної влади на всіх рівнях. Проте можна зауважити, що на перших етапах діяльності ЄС значної уваги питанням захисту прав людини не приділяли, оскільки вони перебували поза межами економічної інтеграції. «Компетенція інститутів Європейських Співтовариств у сфері захисту прав людини була обмеженою, тому Суд ЄС не мав кримінальної юрисдикції, що звужувало його можливості займатися питаннями захисту прав і свобод людини. При розгляді справ тільки час від часу йому доводилося займатися політичними і соціальними правами», – зазначає Т. В. Лесько [2, с. 2]. Проте, саме Суд ЄС почав процес поширення компетенції Співтовариств на сферу захисту прав людини.

Наразі можна стверджувати, що питання прав і свобод людини та громадянина, є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав світової співдружності. «Адже стан права у сфері їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої країни і суспільства в цілому. Тому на сучасному етапі основні права і свободи людини стали об'єктом всього міжнародного об'єднання, а не лише внутрішньою справою окремої держави» [1, с. 158].

Європейські стандарти щодо основних прав і свобод людини регулюються низкою правових актів, які визначають політичні, природні, культурні, соціальні права тощо. «До найважливіших міжнародно-правових актів зараховують: Загальну декларацію прав людини (1948 р.); Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.); Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.); Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950р.), ратифікована Україною 17.07.1997р., набула чинності 11.09.1997р.» [3, с. 119].

Разом ці акти утворюють Міжнародну хартію прав людини. Вона має особливий статус у праві ЄС та являється джерелом стандартів захисту прав людини для усіх органів та інституцій Європейського Союзу. Переважна більшість прав, що закріплені хартією, – це «права людини».

Україна є повноправним членом Ради Європи та учасником Європейської Конвенції про захист прав людини, яка є «міжнародно-правовим інструментом в галузі прав людини, договором, юридично обов'язковим для Високих Договірних Сторін, який встановлює систему контролю за здійсненням прав людини в межах країни-члена Ради Європи» [3, с. 120]. В українській правовій системі перевага віддається міжнародно-правовим нормам ніж національним. Це зумовлює існування системи захисту прав і свобод людини, однією з підсистем якої є правозахисний механізм передбачений Європейською Конвенцією про захист прав людини й основних свобод. Українські законотворці прагнуть реформувати дану систему з наближенням її до сучасної європейської системи права, що

забезпечить розвиток як політичної, так і соціально-культурної активності громадян України. Ця діяльність зумовлена тим, щоб права були не лише наявні в конституції, але й втілені у повсякденне життя.

Для громадян України важливим кроком є приєднання до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та визнання основних прав кожного індивіда. Безумовно, кожна держава визнає за людиною права – можливості, які є невід'ємним елементом її свободи і забезпечує особі не лише важливі умови життєдіяльності, а й надають змогу вільно розпоряджатися собою, гарантувати невтручання у сферу її індивідуальної життєдіяльності.

Отже, участь Європейського Союзу в процесі реалізації захисту прав людини і громадянина засвідчує, що наразі здійснено уніфікацію правових систем європейських країн у галузі захисту прав людини. Зокрема прийняття Хартії Європейського Союзу про основні права та запровадження громадянства ЄС відкриває нові можливості для більш повноцінного здійснення функції захисту прав людини і громадянина. Для нормального функціонування правової системи в країнах, які прагнуть долучитись до ЄС, виникає необхідність мати стійкі демократичні інститути та незалежні органи правосуддя, свободу слова, совісті тощо. У зв'язку з цим наша держава поступово намагається створювати ефективні засоби захисту прав людини, аби досягти відповідності до правових стандартів ЄС.

Література

1. Аракелян М. Р., Василенко М.Д. Право Європейського Союзу: підручник . Одеса, Фенікс, 2012. 390 с.
2. Лесько Т. Захист прав людини в Європейському Союзі. Матеріали XLVII Науково-технічної конференції Інституту соціально-гуманітарних наук Вінницького Національного Технічного Університету. 2018. [URL] : <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20186/4269.pdf?sequence=3>.
3. Махновський І. Правові аспекти розвитку соціальної держави в Україні: на шляху євроінтеграції. Право України. 2006. Вип. 8. С.118–122.

Секція 4

Екологічне, земельне, аграрне, природоресурсне право

Вдовиченко Олександра

студентка 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Щодо поняття та сутності сільського зеленого туризму в Україні*

На сучасному етапі формування туристичної індустрії в Україні набуває поширення сільський зелений туризм як специфічна форма відпочинку на селі. Дослідження поняття та сутності зеленого туризму викликає все більшу зацікавленість у багатьох науковців, оскільки неправильне тлумачення може призвести до неврахування всіх його властивостей.

Щодо сільського зеленого туризму, то в Україні не має достатньої правової бази, оскільки він розглядається в Законі України від 04.11.2018 № 324/95 «Про туризм» лише як вид туризму, поділяючи його на сільський та екологічний (зелений) і не містить чіткого визначення особливостей цього туризму [1–2]. Слід зазначити, що такі особливості не вказані і в інших законах України, в тому числі Законі України «Про особисте селянське господарство». Слід згадати, що в Верховній Раді України було зареєстровано законопроекти «Про сільський туризм» від 25.06.2006 р. № 0920 та «Про сільський зелений туризм» від 12.04.2007 р. № 3467 [1].

Для визначення сутності, варто також відмежовувати сільський зелений туризм від зеленого туризму, адже перше поняття є ширшим.

Суб'єктний склад осіб, які надають послуги в сфері сільського туризму, є специфічним. Головною його відмінністю від інших видів туризму є те, що туристичні послуги у цій сфері можуть надаватися фізичними особами на базі майна особистого селянського господарства, що згідно із ст.1 Закону України «Про особисте селянське господарство» є одним із основних видів його діяльності. [2, с. 56]

Сутність сільського туризму, на думку Б. Л. Фіногєєва, полягає в тому, що сільські жителі, котрі не забезпечені роботою, приймають у себе охочих провести відпочинок на природі, в екологічно чистій місцевості. Основними напрямками послуг сільського туризму є розміщення, харчування, послуги транспорту, релаксація, ознайомлення з навколишнім природним та історичним багатством сільської місцевості [3, с. 98].

Щодо сільського зеленого туризму, то М. Й. Рутинський вважає його видом проведення вільного часу у формі стаціонарного відпочинку, який передбачає проведення походів та поїздок [4, с. 19].

Щодо більш розгорнутого визначення сільського зеленого туризму, варто звернути увагу на закріплення даної дефініції в чинному законодавстві,

* Науковий керівник – професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука НУБіП України Гафурова О.В.

а саме: Законі України від 05.04.2015 № 742-IV «Про особисте селянське господарство». Стаття 1 Закону передбачає поняття «особистого селянського господарства», яким є «господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і проживають спільно, для задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму» [5].

Деякі аналітики ототожнюють поняття «сільського» і «зеленого» туризму. Так, наприклад, в Україні у назві «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму» присутнє поєднання двох термінів – «сільський» та «зелений» туризм з метою особливого акцентування на тому, що відпочинок відбувається у безпосередньому контакті з природним середовищем та є за сутністю окремим видом туризму. Але, як вже було вищевказано, що в різних країнах науковці по-різному тлумачать ці поняття. Отже, зелений туризм відноситься до будь-якої форми туризму, який має відношення до природного середовища, а сільський туризм концентрується тільки на сільських територіях. Сільський туризм (агротуризм) і екотуризм відрізняються основними цілями використання вільного часу, їхня головна різниця полягає у базових мотивах подорожування [6, с. 90].

Т. М. Булах подає таке визначення: сільський зелений туризм – це вид туризму, що передбачає знайомство з місцевим побутом в агрооселях, вивчення традицій проведення народних свят, фольклорної творчості, організацію подорожі вихідного дня з полюванням, рибальством, турів «народна аптека» зі збиранням лікарських трав, «пасіка» – з качанням меду, «сам собі господар» – з навчанням традиційним народним технологіям виробництва соків, вин, консервування овочів і фруктів, «дари лісів» – консервування ягід і грибів тощо [7, с. 144].

Різне трактування науковцями сільського зеленого туризму показує широкий спектр думок щодо розуміння його змісту. Але спільним для більшості авторів є те, що сільський зелений туризм – це вид відпочинку, який пов'язаний із виїздом у сільську місцевість та ознайомленням із культурно-етнографічною, історичною спадщиною регіону, побутом та діяльністю сільських жителів.

Отже, виходячи із вищесказаного треба зазначити, що сільський зелений туризм – форма відпочинку в селі з використанням природного, матеріального та культурного потенціалу даної місцевості.

Наразі в Україні та в усьому світі взагалі, сільський зелений туризм знаходиться ще на стадії дослідження, але розвивається дуже швидкими темпами і в деяких країнах привертає значну увагу для багатьох туристів. Ця діяльність є досить новим і перспективним напрямом, адже, проаналізувавши, можна зробити висновок, що зелений туризм - одна з найперспективніших сфер у туристичному бізнесі.

Література

1. Проект Закону України «Про сільський зелений туризм» № 4299 від 23.10.2003 р.; Сесія реєстрації: 4 сесія IV скликання ВРУ. Відомості Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4299&skl=5
2. Гафурова, Е.В. Основные тенденции развития законодательства в сфере аграрного туризма в Украине и странах Европейского Союза/ Е.В. Гафурова// Менталитет славян и интеграционные процессы: история, современность и перспективы: материалы VII Междунар.науч. конф. Гомель, 26-27 мая 2011г. В 2 ч. Ч. 2./ М-во образования Респ. Беларусь [и др.]; под. общ. Ред. В.В. Кириенко.- Гомель: ГГТУ им. П.О. Сухого, 2011. – С. 55-57.
3. Финогеев Б. Л. Вынужденные мигранты Крыма. Трудовой потенциал – пути реализации. Симферополь: Таврия-Плюс. 2002. С. 98–99.
4. Рутинський М. Й. Зінько Ю.В. Сільський туризм: навч. посіб. Київ. 2006. 271 с.Ч. 2./ М-во образования Респ. Беларусь [и др.]; под. общ. Ред. В.В. Кириенко.- Гомель: ГГТУ им. П.О. Сухого, 2011. – С. 55-57.
5. Про особисте селянське господарство: Закон від 15.05.2003 № 742-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/742-15>
6. Сердюкова О. М. Сутність сільського зеленого туризму. Економіка та держава 3. 2014. С. 87-90.
7. Булах Т. М. Сільський туризм як перспективний напрям для соціально-економічного розвитку села. Формування ринкових відносин в Україні. 2010. № 11. С. 143–147.

Вороніна Аліна

студентка 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Щодо розвитку агрохолдингових компаній в Україні*

Сьогодні, важливу роль у формуванні сільськогосподарського ринку України почали відігравати інтегрально-вертикальні структури – агрохолдинги. У зв'язку з деградацією матеріально-технічної бази аграрного виробництва, зниженням продуктивності праці, а також значним погіршенням соціально-демографічної ситуації на селі в теперішньому аграрному бізнесі функціонування таких підприємств набуло неабиякої актуальності. Оскільки, як зазначає Гафурова О.В., для більшості сільськогосподарських підприємств проведення соціальної діяльності

* Науковий керівник – професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука НУБіП України Гафурова О.В.

залишається традиційним. Крім того, за відсутності коштів у місцевих бюджетах тільки самі підприємства здатні гарантувати розвиток соціальної інфраструктури на селі за рахунок власних доходів [1, с. 87].

Наразі, в Україні немає спеціального закону, який би регулював діяльність агрохолдингів, проте, при дослідженні цього питання слід звертатися, перш за все, до Господарського кодексу України. Так, ч. 5 ст. 126 Кодексу визначає холдингову компанію, як відкрите акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності) [2]. Законом України «Про холдингові компанії в Україні» від 15 березня 2006 року № 3528-IV передбачається, що холдингова компанія - акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств [3].

Однак, агрохолдингові формування в АПК, використовуючи здебільшого механізми злиття і поглинання сільськогосподарських підприємств, створювались в основному шляхом поступки прав на оренду земель сільськогосподарського призначення у вигляді товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ), приватних підприємств (ПП) тощо.

Розвиток агрохолдингових компаній в Україні набув особливої динаміки, починаючи з 2005 року. Процес становлення та функціонування агрохолдингів в Україні умовно поділяють на такі етапи: - 2005 - 2010 рр. – бурхливий ріст вертикально інтегрованих структур (простежувались тенденції до стрімкого укрупнення земельного банку та залучення іноземного капіталу); - 2011 - 2015 рр. – перехідний період від агресивної акумуляції ресурсів до підвищення ефективності виробництва; - 2016 - 2020 рр. – прогнози експертів щодо подальшого розвитку агрохолдингових компаній. Стосовно останнього етапу, згідно проведених досліджень членами асоціації «Український клуб аграрного бізнесу», земельний банк агрохолдингових компаній буде зростати в перспективі до 2020 року до 6,25 млн. га [4, с. 249].

В результаті реформування сільськогосподарського сектору економіки до 2014 року в Україні створено 52,5 тис. сільськогосподарських підприємств, із них 62% надавалось фермерським господарствам. Цей процес нерозривно пов'язаний з перерозподілом земельних угідь через систему приватизаційних операцій та реалізацією орендних відносин [5, с. 36]. В цьому ж році агрохолдингові компанії забезпечили 19,6%, тобто 34,9 млрд. грн. виробництва всієї валової продукції рослинництва України, що на 3,6% більше ніж в 2013 році.

За даними АПК-Інформ, в Україні нараховується 27 домінуючих агрохолдингів [6, с. 32]. А загальний земельний банк, що знаходиться в користуванні агрохолдингів, становить близько 5 млн. га орної землі

(приблизно 20% ріллі) і вважається найбільшими виробниками зернових і культурних культур.

Аналізуючи останні 2-3 роки, можна зробити висновок, що в лідери аграрного ринку України за обсягом земельного банку входять наступні:

UkrLandFarming. Станом на 1 липня 2018 року, UkrLandFarming управляє земельним банком в Україні у 570 тис. га орних земель. Компанія володіє мережею елеваторів потужністю 2,5 млн тон зерна. Компанія входить в топ-10 світових земельних операторів. Це найбільший власник земель, що включає 22 українські області, 3 кліматичні зони, що дозволяє ефективно управляти ризиками;

Kernel Group, площа земель якої становить 550 тис. га, компанія здійснює свою діяльність на території Тернопільської, Одеської, Миколаївської, Кіровоградської, Черкаської, Полтавської, Сумської та Чернігівської областей. На частку Kernel припадає близько 8% світового виробництва соняшnikової олії;

Агропросперіс (NCH) – площа земель становить 430 тис. га, на даний час здійснює своє виробництво в 14 областях України;

Миронівський хлібопродукт – 370 тис. га земельних угідь, розташованих на території Київської, Черкаської, Полтавської, Сумської, Донецької, Дніпропетровської, Херсонської, Івано-Франківської, Вінницької областей та АР Крим;

Астарта-Київ – земельний банку якого становить 250 тис. га.

Важливу роль в агробізнесі України відіграло злиття компаній. Так, у вересні 2009 року відбулося об'єднання активів «Ленд Вест компанії» та «Західної компанії «Дакор», внаслідок чого утворилася нова компанія «Дакор Агро Холдинг». Структура об'єднання складалася з чотирьох заводів з виробництва цукру, 163 тис. га сільськогосподарських земель, парку сучасної техніки, а також компанії із забезпечення логістики і зберігання продукції [7, с. 244].

Протягом 2017-2019 років в стратегії діяльності підприємств спостерігалися певні зміни, а саме: збільшення земельного банку, вихід на міжнародний ринок капіталів та прагнення компаній перерости в структуру агрохолдингу за рахунок залучення міжнародних інвестицій.

Таким чином, за результатами аналізу розвитку та функціонування агрохолдингових компаній в Україні, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що така форма організації виробництва та економічних взаємовідносин в аграрній сфері економіки поступово розвивається, перетворюється на лідируючу. Тобто їх роль є значною, сприятиме забезпеченню комплексного благоустрою, соціально-економічної й еколого зрівноваженої трансформації сільських територій і поселень й надалі.

Література

1. Гафурова О.В. Правовий механізм передачі об'єктів соціальної інфраструктури села у комунальну власність. Юридична Україна. 2010. № 3. С. 84–88.
2. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Про холдингові компанії в Україні: Закон від 15. 03. 2006 № 3528-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15>
4. Пасічник Д. П. Особливості підприємницької діяльності агрохолдингів України. Львів, 2019. С. 248-251.
5. Гирник Л. В. Діяльність агрохолдингів в Україні та їхній вплив на розвиток сільського господарства. Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія: Економіка і менеджмент 1. 2016. С. 35-43.
6. Солодкий М. О., Гниляк В. О., Донченко О. Ю. Іро як інструмент залучення іноземних інвестицій вітчизняними агрохолдингами на біржовому ринку Польщі. Агросвіт 7. 2012. С. 31-34.
7. Зеліско І. Злиття та поглинання в інтеграційних процесах аграрної галузі. Економічний аналіз. 2012. Т. 10(2). С. 243-246.

Дідух Анастасія

студентка 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Правова проблематика сільського зеленого туризму в Україні*

На сьогодні в умовах трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні, особливо важливим є збереження національної ідентичності. Виникають питання, який напрям розвитку обрати для України, яким чином використати переваги глобалізаційних процесів, за допомогою яких ресурсів зберегти та відроджувати культурно-історичні пам'ятки, традиції та звичаї народу. І враховуючи, що третина населення України це селяни, цілком розумно було б використання ресурсів для розвитку саме сільського зеленого туризму.

Хоч зараз для сільських територій в Україні характерними стають вплив молоді та трудових ресурсів, нарощування демографічних проблем, населені пункти стають безлюдними, деградує і навіть зникають з географічної карти. Відповідно саме розвиток туризму на сільських територіях є соціально значущим видом підприємницької діяльності, який сприятиме сталому розвитку сільських територій: розвитку інфраструктури, поліпшення якості життя, збільшення доходів місцевого населення,

* Науковий керівник – професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука НУБіП України Гафурова О.В.

створення робочих місць, підтримки та збереження традицій і культури, збереження екології. Не дивлячись на великий потенціал, сільський зелений туризм в Україні перебуває у стані зародження. У зарубіжних країнах він став одним з головних джерел підвищення добробуту населення та дає значні доходи у місцеві бюджети. Сільський зелений туризм є своєрідним ключовим елементом агропромислової структури. Він традиційно входить в аграрну економіку і в значній мірі визначає зайнятість місцевого населення.

Вагомою проблемою є відсутність в українському законодавстві визначення поняття «сільський зелений туризм». Необхідність визначення поняття «сільський зелений туризм», пояснюється тим, що хибне тлумачення або відступ від його основних ознак, що визначають специфіку, може призвести до неврахування всіх його властивостей, або присвоєння тих, що йому не притаманні. Поняття «сільський зелений туризм» є багатофункціональним, комплексним та системним явищем, яке активно поширюється у господарському житті аграрних територій та сприяє їх економічному та соціальному розвитку в Україні. Розвиток інфраструктури сільського зеленого туризму не вимагає значних капіталовкладень, як інші види туризму і може здійснюватися за рахунок коштів самих селян без значних додаткових інвестицій [1, с. 80].

У законодавчому полі нашої держави термін «сільський зелений туризм» вжито у Законі України «Про особисте селянське господарство» [2] щодо одного з видів діяльності особистих селянських господарств (ОСГ) – надання послуг сільського зеленого туризму з використанням майна цих господарств. Члени ОСГ здійснюють діяльність на свій розсуд і ризик у межах встановленого правового господарського порядку, дотримуючись вимог законів України та інших нормативно-правових актів. Така діяльність пов'язана з веденням особистого селянського господарства, не належить до підприємницької діяльності, позиціонується як один із різновидів робіт і послуг в особистому підсобному господарюванні та підлягає обліку, який здійснюють місцеві органи влади.

Так само сумнівним є твердження про регулювання вказаних відносин законодавством про туризм. Звичайно, певною мірою законодавство про туризм поширюється на всі можливі види туризму, проте на сьогодні чинний Закон України від 15 вересня 1995р. «Про туризм» [3] фактично не регулює сільський туризм і, відповідно, не враховує його специфічні особливості, включаючи визначення організаційних форм та видів сільського туризму, врегулювання питань безпеки, фінансового забезпечення, відповідальності осіб, що надають такі послуги та ін. Крім того, специфіка відносин у галузі сільського туризму полягає в тому, що одним з основних об'єктів такої діяльності є землі сільськогосподарського призначення та сільських населених пунктів, які виступають просторовим базисом для здійснення сільського туризму. Ще одним специфічним об'єктом розглядуваних правовідносин виступає сільськогосподарська продукція, яка виробляється

селянами і використовується, в тому числі, для забезпечення харчування відпочиваючих [4, с. 100].

Суб'єктний склад осіб, які надають послуги у сфері сільського туризму, є також специфічним. Головною його відмінністю від інших видів туризму є те, що туристичні послуги в цій сфері можуть надаватися фізичними особами на базі майна особистого селянського господарства, що згідно зі ст.1 Закону України «Про особисте селянське господарство» є одним із основних видів його діяльності. Слід погодитися з думкою О.В. Гафурової, [5, с. 56] про необхідність розширення кола таких суб'єктів, зокрема за рахунок фермерських господарств, а також осіб, які отримали земельні ділянки для будівництва та обслуговування жилого будинку і господарських будівель (присадибна ділянка) та індивідуального дачного будівництва. Агротуристичною діяльністю зацікавлені й інші сільськогосподарські підприємства, адже це дозволить їм отримувати додаткові прибутки. На наш погляд, аграрні товаровиробники будь-яких організаційно-правових форм можуть надавати послуги у сфері сільського зеленого туризму за умови, що така діяльність буде для них допоміжною. Отже, зазначене доводить, що сільський туризм є категорією саме аграрного права, а така діяльність більше відноситься до сільськогосподарської, ніж до туристичної.

Актуальною проблемою правової підтримки сільського туризму є формування організаційно-господарського механізму його функціонування і державної підтримки у вирішенні таких питань: а) прийняття нормативних документів, які регулюватимуть діяльність різних форм сільського туризму; б) здійснення заходів щодо підтримки та просування сільського туризму на внутрішньому та міжнародному туристичному ринку; в) забезпечення організаційної й матеріальної підтримки з боку держави нового виду послуг на селі – сільського туризму та агротуризму [6, с. 106].

Отже, на нашу сільський зелений туризм є соціально значущим видом підприємницької діяльності, і водночас дієвим способом вирішення соціально-економічних проблем села. Перетворення села на осередок зеленого туризму є поштовхом для розвитку в ньому закладів культури, торгівлі, транспортної інфраструктури, поліпшення благоустрою, збільшення доходів місцевого населення, створення робочих місць. Тому на сучасному етапі головним завданням, яке потребує розв'язання для ефективного функціонування сільського туризму, є належне правове регулювання цієї галузі, а також наукове та законодавче визначення основних категорій у вказаній сфері.

Література

1. Степанов В. Ю. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / В. Ю. Степанов // Актуальні проблеми

державного управління. - 2018. - № 1. - С. 79-83. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2018_1_14

2. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №31. – С.241.

3. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15 травня 2003 року № 742-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 29. – Ст. 232.

4. Туєва О. М. Сільський зелений туризм як категорія аграрного права [Електронний ресурс] / О. М. Туєва // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. - 2016. - Вип. 4(1). - С. 99-102. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2016_4\(1\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2016_4(1)_24)

5. Гафурова Е.В. Основные тенденции развития законодательства в сфере аграрного туризма в Украине и странах Европейского Союза/ Е.В. Гафурова // Менталитет славян и интеграционные процессы: история, современность и перспективы: материалы VII Междунар.науч. конф. Гомель, 26-27 мая 2011 г. В 2 ч. Ч. 2. / М-во образования Респ. Беларусь [и др.]; под. общ. Ред. В.В. Кириенко. – Гомель : ГГТУ им. П.О. Сухого, 2011. – С. 55–57.

6. Транченко Л. В. Сільський туризм як перспективний напрям зайнятості на селі [Електронний ресурс] / Л. В. Транченко // Економічний форум. - 2014. - № 3. - С. 104-110. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2014_3_17

Дубович Назар

студент 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Фермерське господарство та перспективи розвитку в Україні*

Сучасний стан сільського господарства дає можливість передбачати у розвитку фермерства один із шляхів його майбутнього перспективного розвитку. Активна динаміка економічних та політичних змін, що відбуваються в українському суспільстві вимагає активної та адекватної реакції. Зусилля мають бути направлені на мінімізацію негативних впливів на економіку суспільства та корисності від поглиблення економічної інтеграції [1].

На сучасному етапі багато методологічних і методичних питань, що визначають організаційно-економічні основи функціонування фермерських господарств як на макро-, так і на макрорівнях. Ці питання недостатньо відпрацьовані, що зумовлює необхідність наукових досліджень,

* Науковий керівник – професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука НУБіП України Гафурова О.В.

спрямованих на формування і розвиток фермерських господарств, їх ефективне функціонування, що забезпечить вихід агропромислового комплексу країни з тривалої кризи [2].

Закон України «Про Фермерське господарство» від 16.06.2003 р. № 973-IV визначає правові, економічні та соціальні засади створення та діяльності фермерських господарств як прогресивної форми підприємницької діяльності громадян у галузі сільського господарства України. Закон спрямований на створення умов для реалізації ініціативи громадян щодо виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також для забезпечення раціонального використання фермерських господарств, правового та соціального захисту фермерів України [3].

Однією з ефективних форм господарювання на селі, важливим засобом вирішення продовольчих, економічних і соціальних проблем суспільства і сільських територій зокрема є фермерські господарства. Проте, одноосібне ведення сільськогосподарського виробництва не забезпечує високої його ефективності, тому виникає потреба об'єднати зусилля для продуктивної діяльності [4].

Фермерські господарства виникли шляхом виходу їхніх власників із сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм власності. Засновники фермерських господарств не мали необхідного професіоналізму, стартового капіталу, не одержали вони й належної підтримки з боку держави. Ринково-підприємницьке середовище, зокрема кон'юнктура на ринку засобів сільгосппризначення і сільгосппродукції, було й залишається вкрай несприятливим для усіх аграрних товаровиробників. Проте слід зазначити, що сільськогосподарське фермерське кооперування виконує досить важливу економічну функцію, об'єднуючи товаровиробників в напрямі підвищення ефективності використання належного їм ресурсного потенціалу. Державна підтримка фермерських господарств здійснюється через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, який є державною бюджетною установою, що виконує функції з реалізації державної політики щодо фінансової підтримки становлення і розвитку фермерських господарств. Кошти Українського державного фонду підтримки фермерських господарств надаються фермерським господарствам на безповоротній основі та на конкурсних засадах на поворотній основі. На безповоротній основі кошти надаються на такі цілі: відшкодування вартості розробки проектів відведення земельних ділянок для ведення фермерського господарства; відшкодування частини витрат, пов'язаних із сплатою відсотків за користування кредитами банків, та часткову компенсацію витрат на придбання першого трактора, комбайна, вантажного автомобіля, будівництво тваринницьких приміщень, пільгові умови кредитування, страхування фермерських господарств; підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів фермерських господарств у сільськогосподарських навчальних закладах; розширення досліджень з

проблем організації і ведення виробництва у фермерських господарствах; забезпечення гарантій при кредитуванні банками фермерських господарств; забезпечення функціонування Українського державного фонду підтримки фермерських господарств та його регіональних відділень. Поворотна допомога надається для виробництва, переробки і збуту виробленої продукції, на здійснення виробничої діяльності та інші передбачені Статутом Українського державного фонду підтримки фермерських господарств цілі під гарантію повернення строком від трьох до п'яти років [5].

Професійний відбір громадян, які виявили бажання створити фермерське господарство, проводить районна (міська) професійна комісія з питань створення фермерських господарств, склад якої формується і затверджується районною (міською) радою. До складу професійної комісії з питань створення фермерських господарств включаються представники органів державної влади, органів місцевого самоврядування, представники Асоціації фермерів та приватних землевласників і громадських організацій. Фермерство є провідним сектором в аграрному виробництві щодо юридичних осіб за основним видом діяльності. Фермерське господарство вигідне, поки воно дає продукцію і дозволяє відновлювати виробництво, забезпечуючи потреби сім'ї. Звідси виключне виживання і стійкість фермерських господарств. Господарська рівновага буде тоді, коли доход, який одержує сім'я фермера забезпечує її потреби, тобто особистий бюджет сім'ї, в тому числі за рахунок діяльності за межами селянського господарства. Таким чином, розмір господарської діяльності визначають: склад сім'ї, особисте споживання, доход від сільського господарства, сукупний доход, площа землі та інші технічні елементи господарства. Побутові умови життя населення на сучасному етапі розвитку соціально-економічної системи є однією з найактивніших складових, що забезпечують формування та подальший розвиток соціального потенціалу сільської місцевості [6].

Важливим аспектом впливу фермерських господарств на регіональний розвиток є вирішення проблеми рівномірного розподілу підприємницьких структур, пов'язаних із задоволенням платоспроможного попиту населення. Фермерські господарства, у власності яких є земельні ділянки, надані їм для ведення фермерського господарства відповідно до закону, зобов'язані: забезпечувати використання земельних ділянок за їх цільовим призначенням; додержуватися вимог законодавства про охорону довкілля; сплачувати податки та збори; не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів; не допускати зниження родючості ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі; дотримуватися санітарних, екологічних та інших вимог щодо якості продукції; дотримуватися правил добросусідства та встановлених обмежень у використанні земель. Фермерське господарство самостійно визначає напрями своєї діяльності, спеціалізацію, організує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію, на власний

розсуд та ризик підбирає партнерів з економічних зв'язків у всіх сферах діяльності, у тому числі іноземних. Селянське (фермерське) господарство як юридична особа веде бухгалтерський облік відповідно до статті 24 Закону України від 20.12.1991р. № 2009 «Про селянське (фермерське) господарство», що дозволяє визначити фінансовий результат, здійснювати розрахунки з бюджетом та складати звітність [7].

Наразі в Україні на розвиток фермерських господарств впливають багато чинників, а саме: недосконалість законодавчої бази; слабка підтримка з боку державних, регіональних утворень; слабкий розвиток інфраструктури збуту, переробки і зберігання готової продукції; недостатність методичного забезпечення організаційно-економічної діяльності фермерських господарств. Створення добровільних об'єднань фермерських господарств захищає фермерські господарства в конкурентній боротьбі з монопольними структурами як на внутрішніх, так і зовнішніх ринках збуту сільськогосподарської продукції [8].

Інвестиційна діяльність в аграрній сфері спрямовується на: відтворення основних фондів; на приріст матеріально-виробничих запасів; у розвиток сільськогосподарського виробництва; забезпечення енергетичними ресурсами; засобами захисту рослин і тварин; на підвищення родючості ґрунтів; меліорацію; зберігання готової сільськогосподарської продукції та її реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках [9].

Отже, можна зробити висновок, що основними стримуючими факторами розвитку фермерських господарств є недостатньо ефективна бюджетна підтримка їх діяльності; відсутність дієвих інструментів забезпечення достатнім матеріально-технічним забезпеченням та капіталізації їхнього прибутку шляхом придбання у власність оброблюваних ними земельних ділянок. Напрямами стимулювання розвитку фермерських господарств шляхом видачі пільгових іпотечних кредитів фермерським господарствам доцільно здійснити на наступні цілі: вирощування трудозатратних продуктів харчування, у тому числі плодоовочевої продукції, органічної продукції, концентрації більшої кількості землі, диверсифікації їх діяльності, взяття участі у розбудові інфраструктури села, будівництва сучасних сховищ та елеваторів.

На сьогодні фермерські господарства на території України поки не досягли рівня розвитку, який покладався на них при їх запровадженні. Загальний економічний спад та недосконале законодавство змусили фермерські господарства покладатися на самих себе.

Література

1. Липчук В.В. Розвиток малого підприємництва в сільському господарстві : монографія / В.В. Липчук, С.В. Коробка. – Львів, Сполом, 2011. – 2011. – 227 с.

2. Макаренко П.М. Фермерські господарства України - до 20-річного ювілею / П.М. Макаренко, Л.Л. Мельник // Економіка АПК. – 2010. – № 7. – С. 16-24.
3. «Про фермерське господарство»: Закон України від 19.06. 2003 № 973 – IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
4. Макаренко Ю.П. Розвиток кооперації малих аграрних господарств у ринковій економіці / Ю.П. Макаренко // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №4 (12). – С. 171-176.
5. Сталий розвиток та безпека агропродовольчої сфери України в умовах глобалізації викликів : монографія / О.І. Павлов, М.А. Хвесик, В.В. Юрчишин та ін. ; за ред. О.І. Павлова. – Одеса : Астропринт, 2012. – 760 с. References.
6. Мішенін Є.В. Соціально-економічні та фінансові проблеми сталого сільського розвитку [Текст]: монографія / Є.В. Мішенін, Р.П. Косодій, В.М. Бутенко. – Суми: ТОВ «ТД «Папірус», 2011. – 334 с.
7. Михайлов М.Г. Організація бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу [Текст] : навч. пос. / М.Г. Михайлов, Л.І. Полятикіна, О.П. Славкова. – К. : Центр уч. літератури, 2008. – 320 с.
8. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу : навчальний посібник / Під редакцією професора І.М. Брюховецького. – Суми: Обласна друкарня, Видавництво «Козацький вал», 2001. – 474 с. https://pidruchniki.com/1393051857554/pravo/pravove_regulyuvannya_investitsiy_silске_gospodarstvo#33

Льченко Каріна

студентка 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

До питання юридичної відповідальності за порушення у сфері аграрного законодавства*

Дослідження інституту аграрно-правової відповідальності в сучасній науці має надзвичайно важливе значення, оскільки вивчення будь-якої галузі права є неповноцінним без визначення наслідків порушення правових норм, а також механізмів правового регулювання.

Вагомий внесок у дослідження даної проблематики зробили такі відомі науковці як Ю. П. Битяк, Н. С. Гавриш, І. П. Голосніченко, В. К. Колпаков, С. В. Ківалов, Л. В. Коваль, А. Т. Комзюк, Д. М. Овсянко, О. І. Остапенко, О. Заєць, А. М. Шульга та ін.

* Науковий керівник – професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука НУБіП України Гафурова О.В.

Юридична відповідальність за порушення аграрного законодавства являє собою комплексний правовий інститут, який охоплює сукупність правових норм, що закріплюють види, засоби й порядок застосування заходів юридичної відповідальності до порушників аграрного законодавства [5, с.146]

Під юридичною відповідальністю слід розуміти державний примус до виконання вимог, передбачених законодавством, охоронне правовідношення, в якому порушник зобов'язаний відповідати за свої винні вчинки. В аграрному праві відповідальність являє собою комплексний правовий інститут, який охоплює сукупність юридичних норм, що закріплюють види, засоби й порядок застосування заходів за порушення в сільськогосподарському виробництві.

Об'єктом відповідальності є винне порушення юридичних приписів, що регулюють здійснення виробничо-господарської й іншої діяльності сільськогосподарських підприємств та їхніх об'єднань [1, с. 200].

Суб'єктами відповідальності за порушення аграрного законодавства є: громадяни, що ведуть фермерське господарство, власники особистих селянських господарств, інші працівники сільськогосподарського виробництва, а також сільськогосподарські організації (підприємства, кооперативи, товариства тощо), основним видом діяльності яких є виробництво і реалізація сільськогосподарської продукції [1, с. 201].

У чинному законодавстві встановлено такі види юридичної відповідальності за вчинені правопорушення: дисциплінарна, матеріальна, майнова, адміністративна, кримінальна [3, с. 200].

Дисциплінарна відповідальність осіб, зайнятих у сільському виробництві, регулюється загальними нормами трудового законодавства, які поширюються на всіх найманих працівників, а також спеціальними нормами аграрного права, які стосуються працівників окремих видів аграрних підприємств. Дисциплінарна відповідальність полягає в накладенні на працівників аграрних підприємств, які порушили правила внутрішнього розпорядку та інші норми організації праці, дисциплінарних стягнень, передбачених КЗпП України та аграрним законодавством. Згідно зі ст. 147 КЗпП за порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано тільки один із таких заходів стягнення: догану, звільнення [4].

Матеріальна відповідальність, передбачається трудовим законодавством. Однак відповідно до ст. ст. 130, 131 КЗпП визначення шкоди, заподіяної працівником під час виконання ним своїх трудових обов'язків, враховується тільки прямиий дійсний збиток, а не неотримані доходи.

Майнова відповідальність за аграрні правопорушення регулюється нормами цивільного, земельного й аграрного законодавства. Майнова відповідальність полягає в обов'язку суб'єкта, винного в заподіянні шкоди особі аграрного товаровиробника або його майну, відшкодувати в повному обсязі заподіяні збитки [2].

Адміністративно-правова відповідальність настає за наявності в діях винних осіб адміністративних порушень, перелік яких міститься в адміністративному законодавстві, більшість із них передбачає накладення на винних осіб штрафів різних розмірів.

До винних осіб, згідно зі ст. 24 КУпАП можуть застосовуватися такі види адміністративних стягнень, як попередження; штраф; конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання; громадські роботи; виправні роботи; адміністративний арешт. Основним видом адміністративних стягнень за порушення аграрного законодавства є адміністративний штраф, що накладається в установленому порядку на громадян і посадових осіб [3, ст. 197-198].

Т. Коломоєць наводить широке коло характерних ознак адміністративної відповідальності, які відрізняють її від інших видів юридичної відповідальності. Серед запропонованих автором є такі: засобами реалізації цього виду відповідальності є самостійні юридично-репресивні (примусові) заходи – адміністративні стягнення, специфічні за змістом і відмінні від кримінальних покарань, дисциплінарних стягнень і цивільно-правових санкцій; це своєрідні правовідносини між органами (посадовими особами), що її застосовують, та правопорушниками за відсутності елементів службового підпорядкування; адміністративно-правовими нормами охороняється багато суспільних відносин, урегульованих як нормами адміністративного права, так і нормами інших галузей права; позбавлення «бюджетних міркувань», тобто органи адміністративної юрисдикції не намагаються перетворити адміністративні санкції (зокрема штрафи) на джерело поповнення прибуткової частини бюджетів тощо [5, с. 15–17].

Кримінальна відповідальність за порушення норм аграрного законодавства передбачена за вчинення екологічних злочинів та злочинів в сфері господарської діяльності, якими визнаються встановлені кримінальним законом суспільні і екологічно небезпечні дії (бездіяльність), що посягають на встановлений режим використання, відтворення і охорону земель, інших природних ресурсів, екологічний правопорядок та нормативи екологічної безпеки. Кримінальна відповідальність настає за злочини, що порушують порядок ефективного використання природних ресурсів (незаконна порубка лісу, потрава посівів і знищення насаджень та ін.), норми екологічної безпеки (забруднення водою і атмосферного повітря, забруднення моря речовинами, шкідливими для здоров'я людей або живих ресурсів моря, тощо).

Таким чином, юридична відповідальність полягає в установленні для правопорушника певних негативних наслідків особистого матеріального

характеру і служить відновленню порушених особистих і майнових прав. Підставою відповідальності є порушення правил поведінки, що регулюють здійснення виробничо-господарської та іншої діяльності суб'єктів аграрного підприємництва. В аграрному праві інститут відповідальності включає сукупність юридичних норм, що закріплюють підстави, види, засоби й порядок застосування санкцій за порушення аграрного законодавства.

Література

1. Аграрне право України: підруч. / за ред. О. О. Погрібного. – К.: Істина, 2007. – 448 с.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356
3. Погрібний О. О. Аграрне право України. Підручник/За ред. О.О.Погрібного – К.: "Істина", 2007.- 448с.
4. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
5. Єрмоленко В. М. Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк [та ін.]; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 608 с;

Колесник Альона

студентка 1 курсу магістратури, юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Правове забезпечення охорони флори і фауни в ЄС*

Необхідним компонентом збереження біорізноманіття у законодавстві Співтовариства є збереження видів дикої флори та фауни і природних середовищ існування. Постійне погіршення стану природних середовища існування та зникання видів викликає чи не найбільше занепокоєння громадськості Співтовариства. Вирішення цих проблем посідає одне з найважливіших місць серед завдань екологічної політики Співтовариства.

Відповідно до своїх міжнародних зобов'язань ЄС здійснює нагляд за торгівлею різними видами дикої фауни і флори, 92/43/ЄЕС про охорону природних середовищ існування та дикої флори і фауни та флори та Директива 79/409/ЄЕС про збереження диких птахів. Окремі вимоги щодо використання певних видів тварин, зокрема щодо використання тварин у експериментах і утримання в зоопарках, встановлюються Директивами 86/609/ЄЕС¹² та 1999/22/ЄС¹³[1].

Головне завдання законодавства Співтовариства у цій сфері – це підтримання та збереження біорізноманіття шляхом збереження природних середовищ існування і видів дикої фауни та флори. Збереження видів та

* Науковий керівник – професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Курило І. В.

середовищ існування здійснюється на основі переліків таких видів і середовищ існування, які містяться у додатках до відповідних директив.

Перше визначається як “ділянка суші чи води, що характеризується географічними, абіотичними чи біотичними властивостями”, а друге – як “навколишнє середовище, визначене специфічними абіотичними та біотичними факторами, у яких вид живе на будьякій стадії його біологічного циклу” [2].

Основним засобом збереження видів і середовищ існування є створення Європейської екологічної мережі “Натура 2000”, що включає особливі заповідні території, передбачені Директивою щодо середовища існування й особливо охоронювані території, передбачені Директивою про збереження диких птахів.

Комісія також має повноваження вийти за межі запропонованих державами переліків та визнати такою, що має значення на рівні Співтовариства, територію, яка не була запропонована державами. У такому випадку Комісія спершу проводить консультації із державою, якій належить обрана територія та намагається досягнути з нею взаємної згоди, щодо виділення цієї території [2].

Іншими заходами збереження видів і середовищ існування є:

А. Охорона ландшафтів, що мають надзвичайно важливе значення для дикої фауни та флори. Це включає заходи щодо підтримки чи, в разі потреби, розвитку особливостей таких ландшафтів.

Б. Створення системи охорони для певних видів, які перебувають під особливою загрозою. Перелік видів, щодо яких встановлюється така система охорони міститься у Додатку IV до Директиви щодо середовищ існування. Дана система передбачає ряд заборон щодо вилову, використання та вбивання/знищення видів.

Окремі заборони й обмеження встановлюються також на використання певних видів. Заборони, зокрема, встановлюються на використання певних видів тварин з експериментальною метою, згідно з Директивою 86/609/ЄЕС щодо використання тварин у експериментах. Винятками з цього може бути лише використання у експериментах/дослідженнях, метою яких є дослідження питань зі збереження даних видів або якщо ці види єдині придатні для біомедичних цілей. Окремі заборони встановлюються також щодо диких птахів.

Обмеження встановлюються також на використання деяких видів диких птахів. Забороняється, зокрема, використання у комерційних цілях певних видів птахів, на яких дозволено полювання. Це включає заборону продажу, транспортування з метою продажу, утримування з метою продажу та виставлення на продаж живих або мертвих птахів, їх частин чи продуктів із них [2].

Необхідність тісної співпраці з європейською спільнотою у сфері охорони довкілля обумовлена не тільки визначеними нею екологічними імперативами її стратегії, але й потребами самої України у подоланні того стану, який можна охарактеризувати як кризовий, що формувався протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення її природно-ресурсного комплексу [3].

Важливого значення для збереження видів і середовищ існування мають також наукові дослідження, що сприяють пошуку необхідних рішень та заходів для реалізації таких завдань.

Варто відзначити, що одне із важливих завдань та обов'язків держав-членів відповідно до законодавства щодо збереження видів та середовищ існування – заохочення і сприяння відповідних досліджень та наукових робіт. При цьому держави також повинні здійснювати необхідний обмін інформацією для ефективного координування даних досліджень у державах-членах чи на рівні Співтовариства.

Література

1. Зубченко Н.І. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.11. Одеса, 2016. 26 с.

2. Микієвич М.М., Андрусевич Н.І., Будякова Т.О. Європейське право навколишнього середовища: навч.посіб. Львів, 2004. С. 256.

3. Екологічна політика ЄС. [URL] : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%84%D0%A1.

Кучеренко Дарія

студентка 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Щодо використання водних об'єктів у сільському господарстві в Україні*

Нинішнє покоління людства прагне здійснювати раціональне використання природних ресурсів таких, як атмосферне повітря, ґрунтів, рослинного і тваринного різноманіття, а також водних об'єктів, оскільки без води неможливе життя і сільськогосподарське виробництво.

Інтенсифікація антропогенної діяльності й величезні можливості індустріалізації призводять до порушення і навіть руйнування природних механізмів функціонування водної екосистеми. Тому раціональне використання і збереження води є актуальною проблемою сучасності й майбутнього.

Вода – головний компонент біосфери, від кількості та якості її залежить життя на планеті. Нині до 50 % населення планети має ті чи інші проблеми зі здоров'ям, обумовлені споживанням неякісної питної води. За даними професора О. П. Капіци, понад 1 млрд особам уже сьогодні бракує

* Науковий керівник – професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука НУБіП України Гафурова О.В.

чистої води, а 80 % захворювань виникають через інфекції, поширені водою [1, с. 22].

Відповідно до Водного кодексу України, водні ресурси як обсяги поверхневих, підземних і морських вод відповідної території, а водний об'єкт як сформований природою або створений штучно об'єкт ландшафту чи геологічна структура, де зосереджуються води (річка, озеро, море, водосховище, канал, водоносний горизонт). Особливістю є те, що всі води (водні об'єкти) є виключно власністю народу України і надаються тільки у користування [2].

У сільському господарстві такий водний об'єкт, як озера використовується для обводнення і зрошення земель, водопостачання тваринницьких ферм і комплексів, розвитку рибного господарства і водоплавної птиці. Окрім озер і лиманів, в Україні нараховується 22,3 тис. ставків загальною площею 170 тис. км. і об'ємом води - 2,5 млрд. куб м, більшість яких використовується для розвитку рибного господарства і розведення водоплавної птиці [3, с. 109].

При поливі по борознах (це найпоширеніший у світі спосіб зрошення) втрати води становлять від 40 до 70% і більше, при поливі із застосуванням дощувальних машин – близько 20%, при внутрішньогрунтовому поливі (коли вода підводиться до кореневої системи рослин за допомогою системи тонких «трубок» капілярів) – не більше як 10%. Наприклад, за рахунок забору води із Дніпровських водосховищ зрошується більше 2 млн. га сільськогосподарських угідь, підвищено водозабезпеченість цілих територій, транспортну прохідність Дніпра, зросли вантажопотоки.

Найбільша кількість прісної води (приблизно 70% від теперішніх витрат) використовується в сільському господарстві. За вегетаційний період на один гектар кукурудзи витрачається 3000 м³, капусти – 8000 м³, рису – від 12000 до 20000 м³ води. Для отримання 1 т пшеч. ниці потрібно 1500 м³ води, бавовни – 10000 м³ [4, с. 4].

Якщо сільськогосподарське використання водних ресурсів здійснюється із значним навантаженням на екосистему, наприклад, для зрошення сільськогосподарських угідь, скидання дренажних вод або забруднюючих речовин у водні об'єкти та інших видів діяльності, які не віднесено до загального водокористування, господарюючі суб'єкти повинні мати спеціальний дозвіл на первинне або вторинне водокористування. Згідно з Водним кодексом України до первинних водокористувачів віднесено юридичних та фізичних осіб, що мають власні водозабірні споруди і відповідне обладнання для забору води та скидання стічних вод у водні об'єкти. Всіх інших водокористувачів можна віднести до групи вторинних, які реалізують право спеціального водокористування на підставі певних дозволів і договорів із первинними водокористувачами [2]. Цікавим є те, що дозволи на спеціальне використання водних ресурсів видаються відповідними органами залежно від охоронного режиму водних об'єктів, а також сплачується державний збір.

Варто зазначити, що Україна належить до європейських держав, найменш забезпечених водою. Такими за стандартами Єврокомісії ООН

вважаються країни, де на одну людину припадає менше півтори тисячі метрів кубічних води на рік. У нашій країні питома величина забезпеченості одного жителя становить 0,57 тис. м³. Однак, протягом останніх років в межах економічної кризи, споживання води в Україні зменшилось, особливо у промисловості та сільському господарстві.

Сьогодні сільським радам доводиться вирішувати відразу декілька задач у галузі централізованого водопостачання. По-перше, забезпечення водою населених пунктів, які користуються привізною водою, шляхом організації будівництва нових об'єктів водопостачання, по-друге, забезпечення належного утримання існуючих мереж водопостачання, їх поточного та капітального ремонту; по-третє, забезпечення нормативної якості води шляхом сприяння застосуванню новітніх технологій в цій галузі, будівництву необхідних споруд та технологічного обладнання, а також здійснення контролю у цій галузі. [5, с.74]

На підставі вищевикладеного, підсумовуючи, можна сказати, що значення води, як ресурсу життєзабезпечення Землі, важко переоцінити, особливо через надмірну потребу людства в чистій питній воді, зокрема, для потреб сільського господарства. Необхідно запровадити водозберігаючі форми господарювання, створити замкнуті цикли водокористування з мінімальним забрудненням води, забезпечити відновлювані функції водних джерел, посилити соціальну спрямованість водокористування, забезпечивши права людини на сприятливе водне середовище з урахуванням екологічної місткості водоресурсних джерел, щоб в подальшому протидіяти зловживанню суб'єктами господарювання користування водними об'єктами для збереження водних ресурсів у сільському господарстві.

Література

1. Гончарук В. В. Національна екологічна безпека та екологічна паспортизація водних об'єктів. Вісник національної академії наук України. 2009. № 5. С. 22-29.
2. Водний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>
3. Шаповалова І. О. Наявність та використання водних споживчих ресурсів. Культура народів Причерномор'я. 2007. С. 107-111.
4. Хвесик М. А. Водні ресурси – інвестиція сьогодення і перспектива майбутнього. Інвестиції: практика та досвід. 2009. №1. С. 2-8.
5. Гафурова, О. В. "Правове регулювання забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів." Юридична Україна 2 (2010): 72-76.

Олениченко Олександра

студентка 4 курсу юридичного факультету

Правові проблеми розвитку освіти на селі*

Нині, в умовах сучасних трансформаційних процесів, які відбуваються у сфері освіти України, спостерігається недосконалість забезпечення належного рівня якісної освіти в сільській місцевості, оскільки освіта виступає одним із важливих факторів економічного та загальнокультурного розвитку села, а загальноосвітні заклади виконують функцію впливу на соціокультурний фон оточуючого середовища.

Освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Фінансування освіти є інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави[1].

У сільській місцевості середню освіту отримує 1,2 млн. українських учнів. Це майже третина всіх учнів у країні. Сільська школа – це сукупність різних типів загальноосвітніх навчальних закладів, які функціонують у сільській місцевості. Ці школи різні за кількістю учнів, територіальним розташуванням, соціальним оточенням, національним складом. Усі вони покликані забезпечувати освітні потреби дітей і виконують соціокультурні функції [2, с. 277].

Сьогодні, сучасна сільська школа, особливо це стосується початкової ланки, стикається з великою кількістю невирішених проблем щодо врегулювання освітніх завдань. Такими завданнями, насамперед, є: відсутність належного фінансування з боку держави, а також низьке матеріальне становище батьків сільських школярів, нестача необхідних підручників, спортивного обладнання та сучасних інформаційних засобів навчання, відсутність певних гуртків для розвитку творчої діяльності учнів.

За даними Державної служби статистики України, 19% сільських шкіл взагалі не мають комп'ютерів, а близько третини – комп'ютерів, підключених до інтернету. Низька оснащеність сільських шкіл методичним і демонстраційним матеріалом. У містах 70–80% шкіл забезпечені спеціально облаштованими кабінетами з різних дисциплін. На селі лише 30–40% шкіл мають кабінети з хімії, географії, біології, іноземних мов і літератури. Трохи більше половини сільських шкіл (53%) – з математики та фізики і лише 2/3 забезпечені кабінетами української мови і літератури. Лише 2/3 шкіл у сільській місцевості мають фізкультурну залу [3, с. 164].

Брак висококваліфікованих досвідчених вчителів. Низький рівень заробітної плати на тлі нерозвиненої інфраструктури та загального низького рівня життя села робить практично неможливим залучення кваліфікованих кадрів у сільські школи. Так, дані свідчать, що попри зменшення різниці між

* Науковий керівник – професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука НУБіП України Гафурова О.В.

грошовими доходами та сукупними ресурсами у сільській місцевості та містах у 2010–2016 роках, їх рівень у селі залишається нижчим [4, с. 54].

Згідно соціологічних досліджень, 88% сільської молоді вважає, що в неї немає можливості отримати освіту відповідної якості за місцем проживання. Це свідчить про негативну тенденцію стосовно втрати популярності аграрної освіти, оскільки молодь обирає вищу освіту, яка знаходиться за межами села та не торкається сільського господарства, в результаті чого відмовляється від повернення на сільські території та змушені мігрувати за кордон задля пошуку належного рівня знань, для власного вдосконалення досвіду та продовжувати подальший розвиток у плані післядипломної освіти.

Згідно з даними Всеукраїнського перепису населення, зростає кількість неписьменних людей. Сільська місцевість за цим показником значно перевищує місто: якщо в місті на 100 тис. населення неписьменних зареєстровано 342,5, то у селі – 1095,0 осіб. Незважаючи на те, що Україна здійснила ряд важливих кроків щодо формування нової молодіжної політики, наразі зробленого явно недостатньо [5, с. 392]. Охоплення населення більш високими рівнями освіти – навіть загальнообов'язковою повною загальною середньою – значно гірші. Так, серед населення 15–19 років частка осіб, що її набували у загальноосвітніх навчальних закладах, становила 32,1 %, у професійно-технічних навчальних закладах – 14,5 %. Вищою освітою було охоплено відповідно 24,3 % молоді 15–19 років, 19,7 % – 20–24- річних, 4,2 % – 25–29-річних і 1,6 % – 30–34-річних наших співвітчизників. Після 35 років навчалася менше 1% населення даної вікової групи [6, с. 70–71].

Таким чином, політика соціального розвитку села має складатися з комплексу заходів, спрямованих на забезпечення соціальної справедливості, а саме: поступове підвищення рівня та якості життя селянства, забезпечення йому гідних умов існування та гарантування конституційних прав на працю, соціальний захист, освіту, охорону здоров'я, культуру, житло тощо [7, с.46].

Отже, на підставі вищевикладеного, можна зробити наступні висновки:

По - перше, потрібно надати певні гарантії, які зможуть запевнити сільське населення в успішному майбутньому, а також розробити чітку стратегію для подальшої фінансової підтримки з боку держави, а по – друге, необхідна оптимізація шкільної мережі, а саме створити відділ маркетингу (призначити особу), який буде безпосередньо керувати профорієнтаційну роботу установи. Таким чином, реалізація даної стратегії підвищить якість освіти в сільській місцевості.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.

2. Щербей У.В. Початкова сільська освіта: реалії та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2017. Випуск 2 (41). С. 277-279.

3. Прокопів Л. Динаміка розвитку сільських малочисельних шкіл гірського регіону Івано-Франківщини (2000-2016 рр.). Гірська школа Українських Карпат 16. 2017. С. 160-165.

4. Ярмоленко Ю. О. Пріоритети розвитку сільської освіти у контексті формування високопрофесійного фахівця для аграрного виробництва. Агросвіт 6. 2018. С. 51-57.

5. Леган І. М. Освіта сільської молоді як чинник конкурентоспроможності робочої сили України. Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. 2012. № 1(2). С. 389-397.

6. Безулік Т. В., Білий А. І., Бородін Є. І. Сільська молодь України: стан, проблеми та шляхи їх вирішення. Щоріч. доп. Президентів України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2004 р). К.: Гопак. 2005. 264 с.

7. Гафурова, О. В. "Політика соціального розвитку села: правові аспекти." Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право 173 (3) (2012): 41-48.

Попова Олена

старший викладач кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України, к.ю.н. (м.Київ)

Перспективи збереження біорізноманіття на прикладі Національного природного парку «Олешківські піски»

Екосистема та біорізноманіття належать до найголовніших надбань кожної держави, адже живі організми виконують життєво важливі функції і є індикаторами всіх змін довкілля. Тому зміни біорізноманіття відносяться до найнебезпечніших змін і мають незворотній характер. Втрата біологічного різноманіття є однією з глобальних екологічних проблем.

Збереження біорізноманіття є складною та комплексною програмою. Їх успішне вирішення в повній мірі залежить від багатьох наукових, правових, екологічних, фінансових, виховних заходів тощо.

Зниження рівня біорізноманіття займає особливе місце серед головних екологічних проблем сучасності. Наслідком зникнення видів стане руйнування існуючих екологічних зв'язків та деградація природних угруповань, неспроможність їх до самопідтримання, що призводитиме до їх зникнення. Подальше скорочення біорізноманіття може привести до дестабілізації біоти, втрати цілісності біосфери та її здатності підтримувати найважливіші характеристики середовища. Внаслідок незворотного переходу біосфери в новий стан вона може стати непридатною для життя людини [1].

Так, питанням та проблемам збереження біорізноманіття, дослідженням об'єктів екосистеми в своїх роботах приділяли велику увагу такі вчені та дослідники: Ю.М.Грищенко, Є.Мішеніна, А.Я.Сохнич та інші, але питання збереження біорізноманіття та відновлення природних екосистем потребують ще подальшого вивчення та вирішення.

Серед негативних викликів сучасності втрата біорізноманіття на нашій планеті є найбільшою екологічною проблемою глобального масштабу, яка несе загрозу зникнення багатьох видів біоти, порушення роботи природних екосистем та існування людської цивілізації в цілому.

Втрата біологічного різноманіття є однією з глобальних екологічних проблем. За даними Міжнародної спілки охорони природи (IUCN), від 10 до 50% добре вивчених вищих таксономічних груп знаходяться під загрозою зникнення, зокрема 23% видів ссавців, 12% - птахів, 25% - хвойних дерев. Ще гострішою є ця проблема для Європи – 43% європейських птахів мають несприятливий охоронний статус, 12% метеликів – дуже рідкісні або значно скоротили свою чисельність, 45% рептилій та 52% прісноводних видів риб знаходяться під загрозою зникнення [2].

Тому, найефективнішими методами для збереження біорізноманіття є існування, дослідження, охорона та створення біосферних заповідників, ландшафтних парків, природних заказників тощо, оскільки ці території забезпечують необхідні умови для збереження біорізноманіття та цілісності екосистеми, та зменшують шкідливий вплив на біологічні об'єкти.

Так, серед багатьох різноманітних природних заказників, біосферних заповідників, ландшафтних парків, діяльність яких спрямована на збереження, відтворення, охорону та дослідження біорізноманіття на території Херсонської області: Каховському, Олешківському, Голопристанському районах розташований Національний природний парк «Олешківські піски».

Парк є природоохоронною, рекреаційною, культурно-освітньою, науково-дослідною установою загальнодержавного значення і входить до складу природно-заповідного фонду України, охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення та використання. Парк підпорядкований Міністерству екології та природних ресурсів України. Основними завданнями діяльності НПП «Олешківські піски» є: збереження та відтворення цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів степової зони, включаючи псамофітно-степові, лісові, лучні чагарникові біоценози, підтримання та забезпечення екологічної природної рівноваги в регіоні; організація та здійснення науково-дослідних робіт, у тому числі з вивчення природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розроблення та впровадження наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища, відтворення окремих видів флори та фауни, відновлення порушених екосистем, управління та ефективного використання природних ресурсів, організації та проведення моніторингу

ландшафтного та біологічного різноманіття; створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів; відродження місцевих традицій природокористування, осередків місцевих художніх промислів та інших видів народної творчості тощо; проведення екологічної освітньо-виховної роботи тощо [3].

Підсумовуючи все вищевикладене, можна зробити висновок про те, що сучасні втрати біорізноманіття зараз відбуваються дуже швидкими темпами. Майже всі екосистеми видозмінюються під впливом діяльності людини, що практично призводить до зникнення багатьох видів флори і фауни на Землі, особливо до втрати біорізноманіття призводять такі чинники, як зміни у землекористування, забруднення довкілля, зміни клімату і тому, питання збереження біорізноманіття та відновлення природної екосистеми мають тісний зв'язок з питаннями, які відносяться до підтримки стійкого розвитку соціально-економічної системи.

Зникнення в природі існуючих екосистем матимуть незворотні наслідки, які призведуть до катастрофічних змін в навколишньому середовищі, сучасній економіці, продовольчій безпеці тощо і для більш сприятливих відносин між природою та людиною, необхідно підвищувати рівень знань з екологічного права, із засвоєнням важливих екологічних принципів, законів саме серед суспільства, а особливо, серед молоді, оскільки розвиток суспільства в майбутньому залежить саме від сучасної молоді.

Література

1. Г.Сірко Цінність біорізноманіття // Станіславський натураліст. Час відкривати світ. серпень 2,2019 - режим доступу: naturalist.if.ua. С.1.
2. О.Василіук Навіщо нам біорізноманіття та як його зберегти //©2019Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй // – режим доступу: www.ua.undp.org. С.2.
3. Національний природний парк «Олешківські піски» – режим доступу: <https://nppop.gov.ua>. С.3.

Руденко Олена

магістранта Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету (м. Суми)

Систематична несплата орендної плати за землю як підстава для розірвання договору оренди*

Одним із найпоширеніших видів спорів у сфері земельних правовідносин є спори щодо дострокового розірвання договору оренди земельної ділянки.

Згідно зі статтями 13, 15, 21 Закону України «Про оренду землі» основною метою договору оренди земельної ділянки та одним з визначальних прав орендодавця є своєчасне отримання останнім орендної плати у встановленому розмірі. У разі систематичної несплати орендної плати за користування земельною ділянкою, тобто систематичне порушення договору оренди земельної ділянки може бути підставою для розірвання такого договору [1].

Відтак, підставою для дострокового розірвання договору оренди землі є систематична несплата орендної плати, що передбачена п. «д» частини 1 статті 141 Земельного кодексу України [2].

Відсутність визначення терміну «систематичності» у законодавстві зумовлює нестабільність судової практики та дезорієнтацію у використанні норм земельного законодавства.

У зв'язку з вищевикладеним, зміст поняття «систематичність» розкривається виключно через правові позиції Верховного Суду України, які можуть бути протилежними у порівнянні одна з одною.

У постанові Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 11 липня 2018 року у справі № 484/3687/16-ц Верховний Суд дійшов висновку, що підстава для розірвання договору виникає лише тоді, коли орендар взагалі не сплачує орендну плату. Якщо ж орендар виплачує орендну плату, але у меншому розмірі, то орендодавець має право вимагати її сплати в повному обсязі та звернутися до суду з позовом про стягнення заборгованості по орендній платі. Адже під «систематичністю» розуміється два та більше випадки несплати орендної плати, передбаченої договором. При цьому, фундаментальне значення, крім ознаки «систематичність», має значення саме несплата орендної плати, тоді як у вказаній справі має місце сплата орендної плати у меншому розмірі [3].

У Постанові Верховного Суду України від 14 листопада 2018 року у справі № 484/301/18, сформульована думка про те, що сам факт систематичного порушення договору оренди земельної ділянки щодо сплати орендної плати є підставою для розірвання такого договору, незважаючи на те, чи виплачена в подальшому заборгованість, оскільки згідно зі статті 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться [4].

* Науковий керівник – доцент Чурилова Т. М.

Проте, у постанові ВС/КЦС № 383/708/16-ц від 20.06.2019 року підтримано позицію, де систематична несплата орендної плати за землю є підставою для розірвання договору оренди, незважаючи на погашення простроченої заборгованості. У даній справі разове порушення умов договору оренди не вважається систематичним і не може бути підставою для його розірвання, але ж повторне порушення вже може свідчити про систематичність [5]. При цьому систематичне порушення договору оренди земельної ділянки щодо сплати орендної плати є підставою для розірвання договору, незважаючи на те, чи виплачена в подальшому заборгованість. Той факт, що відповідач сплатив усю суму заборгованості з орендної плати за землю, не має правового значення для вирішення цього спору, оскільки судами встановлений факт її систематичної несплати протягом періоду дії договору оренди землі.

Аналогічний висновок викладений у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів палати Касаційного господарського суду від 02 травня 2018 року у справі № 925/549/17 [6].

Аналіз зазначених норм дає підстави для висновку, що вказані положення закону, які регулюють спірні відносини, вимагають саме закріплення у законодавстві поняття «систематичної несплати орендної плати» для однакового тлумачення та застосування систематичної (два та більше випадків) несплати орендної плати, передбаченої договором, як підстави для розірвання договору оренди земельної ділянки, що також є істотним порушенням умов договору, оскільки позбавляє орендодавця можливості отримати гарантовані договором кошти за користування земельною ділянкою.

Література

1. Про оренду землі [Електронний ресурс]: Закон України від 06 жовт. 1998 р. № 161-XIV. Дата оновлення: 21.10.19. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/161-14> (дата звернення 05.11.19).
2. Земельний кодекс України. Закон України від 25 жовт. 2001 р. № 2768-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3–4. Ст. 27.
3. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 11 липня 2018 року судова справа № 484/3687/16-ц. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75395291> (дата звернення 05.11.19).
4. Постанова Верховного Суду України від 14.11.2018 року судова справа № 484/301/18. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77870570> (дата звернення 05.11.2019).
5. Постанова Верховного Суду України/Касаційного цивільного суду від 20.06.2019 року судова справа № 383/708/16-ц. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82826298> (дата звернення 05.11.2019).

6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів палати Касаційного господарського суду від 02 травня 2018 року судова справа № 925/549/17. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73793192>(дата звернення 05.11.2019).

Свида Крістіна

студентка 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Правове регулювання щодо розвитку сільської медицини*

На даний час, через вплив різних соціальних та економічних чинників якість надання медичної допомоги сільському населенню значно погіршується і зумовлюється необхідністю визначення основних напрямів розвитку охорони здоров'я населення України взагалі.

Правове регулювання права громадян на медичну допомогу є важливою умовою реалізації принципу визнання людини найвищою соціальною цінністю. Право індивіда на медичну допомогу дає права фізичним особам у цій сфері суспільних відносин і створює відповідні обов'язки для органів державної влади [1, с. 237]. Так, у положеннях ст. 49 Конституції України зазначено, що держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування, зокрема і шляхом надання безоплатної медичної допомоги у державних і комунальних закладах [2].

Разом із тим, право на медичну допомогу є особистим немайновим правом, що забезпечує природне існування фізичної особи. У нормах ст. 284 Цивільного кодексу України зазначено, що фізична особа має право на надання їй медичної допомоги [3].

Безпосередньо термін «медична допомога» визначений у спеціальному законодавстві України. Так, відповідно до ст. 3 Закону України 19 листопада 1992 року № 2801-XII «Основи законодавства України про охорону здоров'я», медична допомога - діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами [4]. Також Закон висуває норму, згідно якої мережа державних і комунальних закладів охорони здоров'я формується з урахуванням потреб населення у медичному обслуговуванні, необхідності забезпечення належної якості такого обслуговування, своєчасності, доступності для

* Науковий керівник – професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука НУБіП України Гафурова О.В.

громадян, ефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Однак, згідно статистичних даних, забезпеченість сіл лікарнями на 2010 рік становила лише 2 %, фельдшерсько-акушерськими пунктами – 52,5 % , амбулаторіями – 12,1 %, аптеками – 9,7 % [5, с. 516].

Ще у 1983 році Всесвітньою медичною асоціацією було встановлено, що сільське населення має такі ж права на отримання медичної допомоги, як і мешканці міст. Таким чином, на думку Гафурової О. В., надання медичної допомоги населенню має здійснюватися на основі пріоритетного розвитку первинної медичної (медико-санітарної) допомоги на засадах сімейної медицини [6, с. 128].

Варто зазначити, що за даними Державної служби статистики України, станом на 2015 рік (починаючи з 2000 року), кількість лікарняних закладів (з ліжками) скоротилася більше ніж в 12 разів (з 1007 до 74), самостійних лікарських амбулаторій та поліклінік більше ніж в 4 рази (з 2321 до 525), ФАПів – майже на 3000 (з 16113 до 13205) [7]. З метою зупинення зазначеного процесу Законом України від 23 лютого 2014 р. № 772-VII було введено мораторій на ліквідацію та реорганізацію закладів охорони здоров'я. Але, на сьогоднішній день, він визнаний таким, що втратив чинність. Таким чином, всупереч законодавству право сільських мешканців на охорону здоров'я, на жаль, продовжує порушуватися.

31 грудня 2017 року набрав чинності Закон України від 14.11.2017 року № 2206-VIII «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості», який спрямований на покращення стану первинної ланки медицини у селах, підвищення якості та доступності медичних послуг. Відповідно до Закону, держава забезпечує виконання заходів з підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості за такими основними напрямками: 1) наближення якісного медичного обслуговування до населення шляхом сприяння розвитку лікувальних закладів усіх форм власності у сільській місцевості; 2) впровадження сучасних технологій з медичного обслуговування у сільській місцевості, зокрема з використанням телемедицини; 3) з медичного обслуговування у сільській місцевості, зокрема з використанням телемедицини та ін. [8].

Аналіз стану медичного забезпечення сільських мешканців засвідчує, що «семашківській» системі охорони здоров'я 20-х років вдалося науково обґрунтувати соціально-економічні та медико-демографічні особливості в умовах проживання сільського населення (щільність розселення мешканців; специфіка сільськогосподарської праці; стан шляхів сполучення у сільському районі, в тому числі наявність доріг з твердим покриттям; особливості вікового та статевого складу жителів сіл), що дозволило віднайти особливості в організації медичного забезпечення сільському населенню, а саме наближення кваліфікованої та спеціалізованої медичної допомоги до сільського мешканця, етапність, значну питому вагу

долікарської медичної допомоги та у відповідності до цього створити відповідну мережу медичних закладів [9, с. 339].

З урахуванням вищевикладеного, можна зробити висновок, що наразі існуюча система охорони здоров'я не задовольняє більшості проблем надання медичної допомоги не тільки сільського, а й міського населення України. Відповідно, потрібно вдосконалити і правове регулювання щодо належного медичного обслуговування в сільській місцевості. Тому, Державна система охорони здоров'я зобов'язана забезпечити розвиток сільських медичних служб в тому ж ступені, що і міських, а відношення «лікар-пацієнт» у сільській місцевості повинні зберігатися в повному обсязі.

Література

1. Бриджит Т. Право за здоров'я: теорія і практика. М: Устойчивый мир. 2001. 370 с.
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р (зі змінами). Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254к/96-вр>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України 18.12.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19. 11. 1992 року № 2801-XII. Відомості Верховної Ради України 18.12.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
5. Малік М.Й., Кропивко М.Ф., Булавка О.Г. Соціально-економічні засади розвитку сільських територій (економіка, підприємництво і менеджмент). [моногр.]. за ред. М.Й. Маліка. К. : ННЦ ІАЕ. 2012. 642 с.
6. Гафурова О. В. Правове регулювання доступу селян до медичної допомоги. Право і громадянське суспільство. 2015. № 4. С. 128-138.
7. Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2015 році: Статистичний бюллетень. К.: Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості: Закон України від 14. 11. 2017 року № 2206-VIII Відомості Верховної Ради України 18.12.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2206-19>
9. Ходор О. Є. Правове регулювання надання медичної допомоги в Україні. Медичне право України: проблеми становлення та розвитку: матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2007. С. 337-339.

Терновенко Оксана

студентка 1 курсу магістратури юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Загальна характеристика тваринного світу як об'єкта правової охорони в ЄС*

Тваринний світ, будучи невід'ємною частиною природи, найважливішим компонентом природного середовища, грає величезну роль в підтримці балансу в природі, значно впливає на всі екологічні системи природного середовища. Він з найдавніших часів служив об'єктом інтересу людини, засобом задоволення його різноманітних потреб. Об'єкти тваринного світу використовуються як джерело живлення, як промислова і лікарська сировина, як засіб задоволення естетичних потреб. Охорона тваринного світу стає завданням міжнародного і національного значення, вимагає всебічного, комплексного правового регулювання.

Основними напрямками в галузі міжнародної правової охорони тваринного світу сьогодні є: 1) охорона природних комплексів, яка має на увазі під собою збереження середовища існування живих організмів, що, в підсумку, веде і до збереження цілих популяцій; 2) охорона рідкісних і зникаючих видів тварин; 3) забезпечення раціонального використання природних ресурсів.

Велика увага в міжнародному співтоваристві приділяється також питанням охорони тварин від жорстокого поводження. Багато європейських країн, розвиваючи даний напрямок, підписали ряд міжнародних конвенцій, а також взяли додатково національні закони. Як наслідок, у всьому Європейському співтоваристві сформувалося зоозахисне законодавство, що створює своїми правилами і вимоги обмеження для розвитку тваринництва і науки.

Європейське право навколишнього середовища – порівняно нова галузь європейського права, яка динамічно розвивається усі останні роки під впливом міжнародно-правових процесів, особливо глобального масштабу. З іншого боку, такий її розвиток має безпосередній вплив на сучасне міжнародне право навколишнього середовища та національне право усіх європейських держав [0].

В ЄС об'єктом правової охорони тваринного світу служать суспільні відносини, що виникають з приводу охорони, використання тваринних співтовариств і місць їх проживання. Як предмет охорони тваринного світу розглядаються всі співтовариства тварин, що знаходяться в умовах природного місця існування. Нинішнє законодавство не поділяє тварин на шкідливих і корисних (крім тварин-паразитів). вважаючи, що в екологічному відношенні все тварини корисні, так як вони виступають ланками в природному ланцюзі обміну речовин і енергії.

Ознаками тваринного світу, як об'єкту правової охорони є:

– для тваринного світу характерна його належність до дикої фауни;

* Науковий керівник – професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Курило І. В.

– дикі тварини повинні знаходитись у стані природної волі, бути складовим елементом навколишнього природного середовища з урахуванням при цьому тих, які утримуються в неволі або напіввільних умовах при штучно створеному середовищі перебування для збереження ресурсу й генетичного фонду об'єктів тваринного світу (природні заповідники, парки національні і природні, дендрологічні й ботанічні), а також з науковою й виховною метою;

– об'єкти тваринного світу, будучи природним ресурсом, виконують також і економічну функцію, що виявляється в тому, що дикі тварини служать джерелом для одержання промислової, лікарської й технічної сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей, необхідних для задоволення потреб людини;

– об'єктом тваринного світу, який підлягає правовій охороні, є лише індивідуалізований, самостійний матеріальний об'єкт;

– тваринний світ характеризується територіальними межами перебування [0].

Одним з основних елементів охорони тваринного світу є збереження біологічного різноманіття. Під збереженням біорізноманіття розуміється комплекс активних дій, включає в себе як безпосередні заходи щодо збереження, відновлення та сталого використання біорізноманіття, так і застосування соціально-економічних механізмів, що визначають вплив на нього різних груп населення і господарських структур [0]. Варто зазначити, що вітчизняні науковці зазначали, що закріплення особливого режиму правової охорони екологічної мережі сприяє відновленню вражених або вразливих об'єктів тваринного світу забезпеченню незмінності середовища їх мешкання [4].

Технічний аспект охорони тваринного світу у ЄС являє собою матеріально-технічну діяльність державних службовців, членів громадських організацій, громадян, спрямовану на вивчення і здійснення охорони об'єктів тваринного світу. Юридичний аспект охорони тваринного світу у Європі виражається в діяльності компетентних державних органів по підготовці, прийняттю і виданню нормативних правових актів у сфері охорони тваринного світу.

Література

1. Європейське право навколишнього середовища: навч. посіб. Львів, 2004. 256 с.

2. Книш В. І. Щодо поняття правової охорони об'єктів тваринного світу. Форум права. 2010. Вип. 1. С. 153-158.

3. Лейба Л. В. Тваринний світ як об'єкт правової охорони Проблеми законності. 2010. Вип. 112. С. 77-83.

4. Шеховцов В. В. Роль екологічної мережі в охороні тваринного світу Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. 2014. Вип. 18. С 146-148.

Ящук Наталія

студентка 4 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Щодо державної підтримки фермерських господарств в Україні*

Фермерство є перспективною формою господарювання в аграрному секторі, що має потенціал розширення підприємницького середовища та формування і стабілізації середнього класу в суспільстві. Сьогодні, проблема розвитку та фінансування фермерства, як організаційно-правову структуру, що використовує специфіку сільського життя, є вкрай актуальною для забезпечення продовольчої та екологічної безпеки України.

Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм у власність та/або користування, у тому числі в оренду, для ведення фермерського господарства, товарного сільськогосподарського виробництва, особистого селянського господарства, відповідно до закону. [1]

Питання державної підтримки фермерських господарств регулюється такими нормативно-правовими актами: Законами України від 19.06.2003 № 973-IV «Про фермерське господарство» [1], від 24.06.2004 № 1877-IV «Про державну підтримку сільського господарства України» [2], від 23.11.2018 № 2629-VIII «Про державний бюджет України на 2019 рік» [3] Постановами Кабінету Міністрів України (далі – Постанова КМУ) від 25 серпня 2004 року № 1102 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам» [3], від 7 лютого 2018 року № 106 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств» [4] тощо.

Державна підтримка фермерських господарств здійснюється через Український державний фонд підтримки фермерських господарств, який є державною бюджетною установою та виконує функції з реалізації державної політики щодо фінансової підтримки становлення і розвитку фермерства.[1;3;4]

Надання фінансової допомоги фермерським господарствам здійснюється на поворотній та безповоротній основах. Для кожної наявний перелік умов, за якими фермерським господарствам може надаватись державна підтримка.

* Науковий керівник – професор кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука НУБіП України Гафурова О.В.

Напрями та способи надання державної підтримки фермерським господарствам в обох постановою різняться.

За Постановою КМУ № 1102, фінансова підтримка надається на конкурсних засадах на безповоротній основі за бюджетною програмою «Фінансова підтримка фермерських господарств» і на поворотній основі за бюджетною програмою «Надання кредитів фермерським господарствам».

[4]

Також, варто звернути увагу на пункт 4 постанови, в якому вказано як здійснюється розподіл бюджетних коштів у розрізі регіонів, а саме: на безповоротній основі - з урахуванням кількості фермерських господарств, створених за останні три роки, фермерських господарств з відокремленими фермерськими садибами, фермерських господарств, які провадять господарську діяльність у гірських населених пунктах, на поліських територіях, за інформацією, поданою відповідними державними установами; на поворотній основі - з урахуванням обсягу виробництва фермерськими господарствами сільськогосподарської продукції (у постійних цінах) за попередні три роки, що передують звітному року, відповідно до статистичної інформації, наданої Держстатом за запитом Мінагрополітики.

[4]

З приводу новішого нормативно-правового акту, Постанови КМУ № 106, то державна підтримка надається за програмою «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств». Хоч в постанові не фігурує чітке визначення на якій основі здійснюється фінансування, однак, проаналізувавши те, за якими напрямками надається допомога, можна дійти до висновку, що лише на поворотній основі.

Варто зацентувати увагу на тому, що у статті 13-1 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» та у Постанові КМУ № 106 міститься норма щодо додаткової фінансової підтримки сімейних фермерських господарств через механізм доплати на користь застрахованих осіб – членів/голови сімейного фермерського господарства єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

[2;5]

Проаналізувавши всі вказані нормативно-правові акти можна відмітити те, що наприклад у Законі України «Про фермерське господарство» у розділі III Державна підтримка фермерських господарств [1], містяться норми тотожні нормам Постанови КМУ № 1102 [4], яка була затверджена ще у 2004 році, водночас норми Постанови КМУ №106 [5], що була затверджена у 2018 році та до якої були внесені останні зміни 30.01.2019, ніяким чином не зафіксовані у згаданому законі.

Також варто звернути увагу на те, що в обох постановою: Постанова КМУ №1102 [4] та Постанова КМУ №106 [5] все ще фігурує Мінагрополітики, проте відповідно до Постанови КМУ «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 02.09.2019 № 829 [6] Міністерство аграрної політики та продовольства реорганізовано шляхом

приєднання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, тобто ще не внесено зміни у ці підзаконні нормативно-правові акти.

Враховуючи викладене вище, можна дійти до висновку, що державна підтримка фермерських господарств в Україні здійснюється, проте не на достатньому рівні, також залишаються норми, які потребують змін, оскільки було проведено реорганізацію центральних органів виконавчої влади. Державна підтримка повинна бути направлена на створення умов конкурентоспроможності галузі, що передбачає стимулювання галузевих наукових досліджень, підвищення кваліфікації кадрів, розширення сфери послуг та головне розвиток фермерства в Україні.

Література

1. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973-IV. Відомості Верховної Ради України . 2003. № 45. ст.363

2. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. №49. ст.527

3. Про державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 23.11.2018 № 2629-VIII. Відомості Верховної Ради . 2018. № 50. ст.400

4. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2004-п>

5. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-п>

6. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2019 № 829. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/829-2019-п>

Шейко Олександра

студентка 3 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Поняття екологічних злочинів*

Розвиток промисловості невпинно веде до проблем екологічного забруднення. Зростання техногенного навантаження зумовило підняття екологічної безпеки на рівень національний та навіть міжнародний. Визначення поняття екологічних злочинів надає змогу відокремити дану категорію злочинів, і окреслити їхній об'єкт посягання.

Екологічні злочини є одними з найнебезпечніших, адже їхня шкода створює загрозу існуванню всього людства. Однак досі не існує законодавчого визначення поняття «екологічні злочини».

Відносини у сфері охорони, раціонального використання та відтворення як довкілля в цілому, так і окремих його складових регламентуються низкою законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів. Це, зокрема, Земельний кодекс України, Лісовий кодекс, Водний кодекс України, Повітряний кодекс України, Кодекс про надра, Податковий кодекс України, Закони України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд України» та ін. [1]

Кримінальне законодавство в Україні, а саме розділ VIII Особливої частини Кримінального кодексу, вміщує поняття «Злочини проти довкілля», без визначення його дефініції.

Слово "екологія" утворене від грецького *oikos*, що означає дім, помешкання, місце перебування, та *logos* - наука. [3] Розуміється як наука про відносини живих організмів та спільнот, що ними утворюються, між собою та з навколишнім середовищем.

«Екологічний» означає «той, що відноситься до навколишнього середовища», що відповідає англійському аналогу «*environmental law*». В українській мові терміну «*environment*» відповідає термін «довкілля», що означає сукупність біотичних (тобто суто впливу живих організмів) та абіотичних факторів (таких як температура, вологість, кислотність тощо), природних та змінених діяльністю людини, які впливають на живий світ планети, тобто рельєф і поверхневі відклади, повітря, кліматичні явища, ґрунти, води, рослинний і тваринний світ, що взаємодіють з антропогенними компонентами, створеними суспільством.

Ці терміни є в цілому однаковими за своїм етимологічним значенням за виключенням окремих деталей. Якщо «природне середовище» включає природні тіла і природні процеси, що взаємодіють з людиною в процесі виробничої і невиробничої діяльності, то в оточуюче середовище – «довкілля» входять окрім природного середовища, штучно створені людиною матеріальні компоненти, явища і процеси. Іншими словами,

* Науковий керівник – старший викладач кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України, Ковальова С.С.

навколишнє середовище – довкілля можна визначити, як природне середовище і створений людиною матеріальний світ, який оточує людське суспільство, впливає на нього і, у свою чергу, підлягає впливу і перетворенню з боку людини. [1]

Близьким за змістом до поняття «навколишнє середовище» є поняття «навколишнє природне середовище». У вітчизняній правовій літературі Валерієм Костянтиновичем Матвійчуком обґрунтовується позиція щодо доцільності застосування терміну «злочини, що стосуються навколишнього природного середовища» [4]

У кримінально-правовій літературі поняття «екологічний злочин» починає застосовуватися лише з початку 80-х років як аналог поняття «злочин у сфері охорони природи». [2]

На моє переконання найбільш деталізованим є визначення екологічних злочинів, сформульоване Геннадієм Сергійовичем Поліщуком у Міжнародній поліцейській енциклопедії: «Екологічні злочини (злочини проти довкілля) – передбачені кримінальним законодавством суспільно небезпечні діяння, що посягають на суспільні відносини у сфері охорони конституційного права громадян на безпечне довкілля, а також у сфері охорони, використання, збереження та відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання й усунення негативного впливу господарської та іншої діяльності людини на навколишнє природне середовище, збереження генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій» [5]

Література

1. Шульга А.М., злочини проти довкілля. Питання кваліфікації, Харків: МВС України, 2012.
2. Турлова Ю.А, «Поняття «екологічні злочини»: до проблеми визначення» Науковий вісник Херсонського державного університету, рр. 69-72, 2015.
3. Грицик В. та ін., Екологія довкілля. Охорона природи, Кондор.
4. Кримінально-правова охорона навколишнього природного середовища, Азимут-Україна, 2005.
5. Є.М. Моїсеєва та ін., «Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т.» в Т. IV. Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі засади поліцейської діяльності. , Атіка, 2007, р. 323.

Секція 5

Цивільне право та процес

Бевз Аліна

здобувач вищої освіти факультету №3 Донецького

Сучасне нормативно-правове регулювання щодо права інтелектуальної власності як інституту цивільного права*

Інтелектуальна власність, питання її захисту та охорони, суміжні права, авторські права. Плагіат, академічна не добросовісність і т.д., ряд сучасних слів та словосполучень, котрі лунають на кожному кроці. Євроінтеграція, потреба захисту, розробка відповідної нормативно-правової бази, міжнародне визнання та врегулювання щодо інтелектуальної власності та ін., визначають своєчасність звернення уваги з теоретичної сторони.

Результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага визначаються об'єктами цивільних прав, а відповідно підпадають під правовий режим захисту, охорони, несення відповідальності. Створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності є підставами до виникнення цивільних прав та обов'язків. Результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності створюють цивільні права та обов'язки відповідно до книги четвертої Цивільного кодексу України та інших законів – формують нематеріальні блага.

Спеціальна книга Цивільного кодексу України [1] присвячена висвітленню права інтелектуальної власності під якої визначено розуміти: право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом України та іншим законом. Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності є непорушним. Ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом.

Поміж об'єктів права інтелектуальної власності визначено: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування напівпровідникових виробів; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці.

Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник

* Науковий керівник – завідувач кафедри цивільно- правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України Піддубна Д.С.

тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до Цивільного кодексу України, іншого закону чи договору.

І хоча кодифіковані норми, постійно роблять посилання до закону, варто відзначити, що спеціального нормативно-правового акту у сфері інтелектуальної власності досі ще не прийнято. Вміщення норм щодо права інтелектуальної власності, є відповідністю вимогам Конституції України, а саме статті 41, яка визначила: право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності; громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової творчості, захист інтелектуальної власності, їх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності; кожен громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [2].

В залежності від передбаченого об'єкту права інтелектуальної власності, було розроблені розгалужені нормативно-правові акти, які за аналізом можливо визначити до прикладу: Закон України «Про авторське право і суміжні права»; Закон України «Про видавничу справу»; Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів»; Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»; Закон України «Про електронний цифровий підпис»; Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції»; Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»; Закон України «Про інформаційні агентства»; Закон України «Про інформацію»; Закон України «Про кінематографію»; Закон України «Про науково-технічну інформацію»; Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу»; Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів»; Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»; Закон України «Про охорону прав на промислові зразки»; Закон України «Про охорону прав на сорти рослин»; Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»; Закон України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки»; Закон України «Про рекламу»; Закон України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних»; Закон України «Про систему суспільного телебачення і радіомовлення України»; Закон України «Про телебачення і радіомовлення» [3]. І цей перелік не є вичерпним. Виникає питання, враховуючи те, що зазначені нормативно-правові акти, не є нормами, що були прийняті у 2019 році, а діють уже значний час – чому в Україні настільки залишається неврегульованим питання захисту та охорони права інтелектуальної власності, що є

інститутом цивільного права. Проблема у нормі чи механізмі виконанні та безпосередніх виконавцях.

Література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. № 435. Ред. від 28.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran161>. (дата звернення: 29.11.2019).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254. Ред. від 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 29.11.2019).
3. Законодавство України із питань інтелектуальної власності. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D1%96%D0%B7_%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C_%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96. (дата звернення: 29.11.2019).

Березуцький Кирило

студент 2 курсу факультету № 3
ДЮІ МВС України (м.Кривий Ріг)

Проведення експертизи на замовлення учасників справи*

15 грудня 2017 року набули чинності значні зміни до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, відповідно до яких з'явилося зовсім нова особливість судочинства, а саме можливість проведення судової експертизи за замовленням учасника справи до відкриття у ній провадження. Закон розроблявся з урахуванням Європейського процесуального права та радикально змінює підходи до реалізації судового процесу в Україні [1].

Протягом багатьох десятиліть однією з головних розрізняльних ознак висновку експерта було призначення експертизи виключно судом. В майже кожній науковій праці вказувалося, що результат дослідження, проведеного експертом за межами судових процедур, міг виступати лише письмовим доказом у справі. Проте в умовах чинного процесуально-правового регулювання експерт може як призначатися судом, так і залучатися

* Науковий керівник – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України Піддубна Д.С.

учасником справи, при цьому порядок проведення експертизи та складення висновку експерта є одним і тим же для обох випадків. Висновок, складений внаслідок проведення експертизи на замовлення учасника справи, та висновок, складений в результаті призначення експертизи судом, мають однакове значення і виступають одним і тим же засобом доказування – висновком експерта [2,с.23].

В реаліях життя цілком ймовірні випадки, коли кожна сторона справи надасть висновок експерта, підготовлений за її замовленням, і між двома чи більше висновками виникнуть істотні розбіжності у відповідях на аналогічні питання. Разом з тим, висновок експерта, який наданий стороною у справі, може бути недостатньо аргументований, що дає можливість на проведення повторної експертизи, яка буде вже остаточно вирішувати прогалини попередніх експертів.

У випадку призначення експертизи судом, йому надані повноваження щодо обрання експертної установи чи експерта: за умови, що сторонами не досягнуто взаємної згоди з цього питання у встановлений судом строк, експерта чи експертну установу призначає суд. Разом з тим, у ч. 3 ст. 103 Цивільного процесуального кодексу України визначається право суду з урахуванням обставин справи самостійно визначити експерта чи експертну установу самостійно. Стосовно реалізації цього права - перелік умов для його втілення не встановлений, що безпосередньо встановлює покладення вирішення вищевказаного питання на розсуд суду. Дана правомочність, не обмежена чіткими умовами, що визначає фактичну можливість суду визначити експерта самостійно, навіть без вирішення цього питання зі сторонами у справі. Внаслідок цього - звужується дія принципу змагальності, оскільки виходить за межі судового сприяння в реалізації процесуальних прав учасниками процесу. Права суду з визначення експерта або експертної установи у разі, коли сторонами не досягнуто згоди між собою, є достатнім для того, щоб вирішити питання про призначення експертизи.

Також слід звернути увагу, що в досліджуваній нормі не враховано, що у справах позовного провадження можуть брати участь не лише сторони, а й треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, у справах окремого провадження беруть участь заявники. Всі ці учасники справи можуть заявити клопотання про призначення експертизи і, відповідно, мають право запропонувати суду питання, роз'яснення яких потребує висновку експерта (ч. 5 ст. 103 ЦПК), і взяти участь у виборі експерта чи експертної установи [2, с.25].

Отже, запуск судової реформи розпочато, і залишається очікувати на її комплексне впровадження та доробок, що сприятиме швидкому та об'єктивному вирішенню судових спорів між сторонами.

Література

1. Електронні ресурси: Висновок експерта за новими процесуальними кодексами України у господарському та цивільному процесі, режим доступу: <https://ics.gov.ua/expert/useful/publications/408128/>

2. Штефан А. висновок експерта у цивільному судочинстві: Теорія і практика інтелектуальної власності – 2/2018. с. 16–28

3. Цивільний процесуальний кодекс України, Документ 1618-IV, Редакція від 28.11.2019.

Зозуля Надія

магістр 1 н.р. юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Необхідність правового захисту корисної моделі*

Кожна людина унікальна та може мати свої неповторні, а також цінні для інших, ідеї та погляди. При цьому, часто творча ідея знаходить матеріальний вираз у вигляді реальних об'єктів, які мають певне практичне значення. Такі об'єкти можуть бути корисними для застосування в економіці кожної країни та допомагати, наприклад, спрощувати певний вид діяльності.

Оскільки у наш час взаємовідносини між людьми ґрунтуються на конкретних правилах та нормах поведінки, то і відповідно повинні існувати норми та положення, які повинні захищати права осіб, які своєю працею та знаннями створюють корисні для економіки та суспільства об'єкти.

Відповідно до статті 1 Конституції Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава [1].

В умовах ринкової економіки та нормативно врегульованих взаємовідносин між суб'єктами цивільних відносин, як в Україні, так і в цілому світі загалом, особливої уваги потребує забезпечення захисту результатів інтелектуальної діяльності людини, зокрема, пов'язаної із винаходом.

При цьому, як зазначає у своїй статті Романюк Т.В., наступне пояснення щодо цього об'єкта права інтелектуальної власності надає Г. Боденхаузен: «Корисні моделі, що визнаються об'єктами правової охорони лише невеликою кількістю країн можна розглядати як «малі винаходи» (винаходи другого класу). Йдеться про правову охорону промислових новинок, що не такі значні як патентоздатні винаходи (з деякими можливими обмеженнями стосовно виду новинок на які ця правова охорона поширюється). Правова охорона надається в цьому випадку на значно коротший термін, ніж при видачі патентів на винаходи». Таким чином термін «корисна модель» (utility model) можна розглядати як узагальнюючий щодо

* Науковий керівник – доцент кафедри цивільного та господарського права НУБіП України Канарик Ю.С.

термінів «малий винахід» (Австралія), «корисне нововведення» (Малайзія), «свідоцтво про корисність» (Франція) чи «короткостроковий патент» (Бельгія, Нідерланди), що використовуються в національних законодавствах країн світу для визначення менш значних винаходів, зокрема в галузі механіки (пристроїв інструментів побутових виробів тощо) [2, с. 258-261].

Виключний характер майнових прав інтелектуальної власності передбачає, що можливість вчинення певних дій щодо винаходу чи іншого об'єкта належить лише конкретній особі (правоволодільцеві), тоді як для усіх інших осіб існує заборона вчинення таких дій без дозволу правоволодільця [3, с. 223-228].

Таким чином, вчинення дій без дозволу власника патенту, якщо такі дії певним чином шкодять власнику, є підставою для вжиття заходів щодо відновлення порушених прав.

Слід зазначити, що існує наступна класифікація процедур – способів захисту прав власника запатентованого винаходу (корисної моделі) від їх порушення: неюрисдикційна, юрисдикційна, цивільно-правова, кримінально-правова, адміністративно-правова [4].

При цьому, застосовуючи неюрисдикційну процедуру суб'єкт захищає свої виключні права на винахід (корисну модель) самостійно та не звертається до державних або інших компетентних органів. Зазвичай, такий спосіб захисту полягає у врегулюванні спору щодо використання прав на винахід (корисну модель) шляхом переговорів.

Що стосується юрисдикційного способу захисту, то він реалізується за допомогою уповноважених державних органів. Зокрема, шляхом звернення особи, права якої порушені до суду, Антимонопольний комітет та інших.

Цивільно-правова процедура вирішення спорів є найпоширенішою. Вона слугує відновленню прав і компенсуванню збитків, а не притягненню до відповідальності суб'єкта, який порушив права на винахід (корисну модель). Такий спосіб захисту полягає у зверненні із позовом до суду, зокрема, з метою: визнання виключного права; визнання недійсним договору стосовно прав на винахід (корисну модель); припинення дій, що порушують право; відновлення положення, що існувало до порушення права; компенсування збитків і інші способи компенсування матеріального збитку; компенсування морального (нематеріального) збитку; визнання незаконним рішення державного органу.

У свою чергу кримінально-правова процедура захисту прав власника запатентованого винаходу (корисної моделі) передбачає притягнення порушника до кримінальної відповідальності. Так, статтю 177 Кримінального кодексу України передбачено відповідальність за порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію [5]. Вказана стаття Кримінального кодексу України містить перелік об'єктів кримінально-правової охорони промислової власності та передбачає кримінальну відповідальність за вчинення дій щодо безпідставного

використання таких предметів та якими порушуються права власників патенту.

Адміністративно-правова процедура застосовується, наприклад, у випадках недобросовісної конкуренції. Так, особа, права якої порушені, може звернутися до Антимонопольного комітету України за захистом своїх прав. Якщо буде встановлено, що акт недобросовісної конкуренції, то Антимонопольний комітет уповноважений прийняти рішення щодо: визнання факту недобросовісної конкуренції; припинення недобросовісної конкуренції; накладення штрафів; конфіскації копій виробів іншого суб'єкта господарювання (підприємця) [4].

Отже, очевидним є те, що у кожній правовій державі, з урахуванням стрімкого розвитку економічних відносин, має бути належне, сучасне, актуальне нормативно-правове регулювання відносин, пов'язаних із використанням об'єктів інтелектуальної власності загалом та, зокрема, корисної моделі.

Література

1. Конституція України. Верховна Рада України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 27.11.2019).

2. Романюк Т. В. Суть та зміст поняття «корисна модель» в Україні та світі. Часопис Київського університету права. 2013. № 4. С. 258-261. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2013_4_63 (дата звернення: 27.11.2019).

3. Якубівський І. Є. Виникнення майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Часопис цивілістики. 2015. № 18. С. 223-228. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chac_2015_18_48 (дата звернення: 27.11.2019).

4. Захист прав на винахід (корисну модель). ІНТЕЛЕКТ.ua: веб-сайт. URL: <http://www.intellect.ua/ukr/patent/info/protection> (дата звернення: 27.11.2019).

5. Кримінальний кодекс України. Закон від 05.04.2001р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 27.11.2019).

Козир Аліна

здобувач вищої освіти факультету №3 Донецького юридичного інституту МВС України (м. Кривий Ріг)

Право на життя: цивільний аспект правового регулювання*

* Науковий керівник – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України Піддубна Д.С.

Право на життя – основа існування будь-якої людини. Право на життя можливо визначати через ряд невиключних позицій, які будуть включати різноманітні аспекти починаючи від права бути народженим, питання позбавлення життя у результаті різних способів, питання права на життя через призму мешкання у придатному навколишньому середовищі, право на життя через споживання продуктів харчування і т.п.. Нормативно, право на життя визначено у де якійсь мірі частково. Керуючись Основним законом України можливо констатувати позиції до втілення та безпосередньої реалізації під час розробки нормативно-правових актів. Так, сама Конституція України була прийнята з метою забезпечення гідних умов життя людини; людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди [1].

Такі правові норми надають певні підстави для ведення мови про передбачення на рівні Основного закону країни позицій щодо права на життя. Так як право на життя відноситься до групи особистих немайнових прав, які проявляються, переважно, у межах цивільних відносин, доцільно надати увагу і нормам за Цивільним кодексом України.

Відповідно до статті 201 Цивільного кодексу України визначено, що особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством, є: здоров'я, життя; честь, гідність і ділова репутація; ім'я (найменування); авторство; свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, а також інші блага, які охороняються цивільним законодавством. Поміж видів особистих немайнових прав, право на життя визначено на першому місці, як важливий елемент на шляху реалізації та безпосередньої наявності інших прав особистого немайнового характеру людини.

Відповідно, законодавець особисті немайнові права сформував на певні групи. Однією із таких є група – особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.

Стаття 281 Цивільного кодексу України – право на життя – визначає: фізична особа має невід'ємне право на життя; фізична особа не може бути позбавлена життя; фізична особа має право захищати своє життя та здоров'я, а також життя та здоров'я іншої фізичної особи від протиправних посягань будь-якими засобами, не забороненими законом; медичні, наукові та інші дослідження можуть провадитися лише щодо повнолітньої дієздатної фізичної особи за її вільною згодою; клінічні випробування лікарських засобів проводяться відповідно до закону; забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя; стерилізація може відбуватися лише за бажанням повнолітньої фізичної особи; штучне

переривання вагітності, якщо вона не перевищує дванадцяти тижнів, може здійснюватися за бажанням жінки; у випадках, встановлених законодавством, штучне переривання вагітності може бути проведене при вагітності від дванадцяти до двадцяти двох тижнів; Перелік обставин, що дозволяють переривання вагітності після дванадцяти тижнів вагітності, встановлюється законодавством; повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством.

Отже, у розрізі права на життя можливо визначати такі групи виникаючих відносин: безпосереднє право на життя (право бути народженим); право на життя у зв'язку із медичними, науковими та іншими дослідженнями; право на життя через заборону до її позбавлення зі сторони іншої особи, у тому числі і за проханням фізичної особи (питання евтаназії); право на життя у межах часткової заборони стерилізації; право на життя через введення обмежень щодо переривання вагітності.

Разом з тим, аналіз інших передбачених видів особистих немайнових прав не можливо розглядати досить віддалено від права на життя, адже чіткого розуміння, що є життя – не закріплено. За загальними, філософськими позиціями – це все те, що оточує, сприяє у бутті людині. Таким чином, довілля, продукти харчування породжують питання посягання спочатку на здоров'я людини, а вже потім і на життя, що і формує те загально-закріплене правило щодо права на життя. Від такого підходу, можливо визначати право на життя – як основний критерій визначеного права людини, та як вторинний критерій, що виникає внаслідок дії, впливу на здоров'я людини.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254. Ред. від 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 29.11.2019).
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. № 435. Ред. від 28.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran161>. (дата звернення: 30.11.2019).

Мальчик Оксана

студентка 1 р.н. магістратури юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ),

Роботодавець як суб'єкт права на одержання патенту*

Актуальність теми зумовлюється тим, що правове регулювання прав та обов'язків роботодавця щодо об'єктів патентного права обмежується низкою профільних законів: ЗУ «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»[1], ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки»[2]. Дана тема частково розкривається у роботах О.В. Дзери, О.Д. Святоцького, С.М. Братуся. Серед наукової доктрини трудового права лишаються малодослідженими питання об'єктів патентного права, які створені при виконанні трудової функції, їх правовий режим.

Відповідно до вищезазначених законів, роботодавцем є особа, яка найняла працівника за трудовим договором (контрактом). Після оформлення трудових відносин між роботодавцем та працівником ми можемо говорити про створення винаходів, корисних моделей, промислових зразків в контексті службових об'єктів права інтелектуальної власності. Відповідно до чинного законодавства право на одержання патенту на об'єкт патентного права належить роботодавцеві. Тому не дивно, що 80% патентів охороняють службові об'єкти.

Оскільки, наше законодавство є правонаступником радянського права, яке в свою чергу стояло на позиціях тотальної націоналізації, де перевага надавалась імперативній волі держави, тому не дивно, що нинішнє право стоїть на захисті роботодавця, як уособлення держави. При цьому права працівника є обмеженими, оскільки він наперед знає, що може розраховувати на зарплату і на винагороду за використання об'єкта, що визначається роботодавцем на власний розсуд.

Відповідно до профільного законодавства роботодавець повинен укласти з винахідником письмовий договір щодо розміру та умови виплати йому (його правонаступнику) винагороди відповідно до економічної цінності винаходу (корисної моделі), промислового зразка, і (або) іншої вигоди, яка може бути одержана роботодавцем, проте на практиці роботодавець уникає укладання договору, чим породжує спір.

Наступним положенням, що стає на сторону роботодавця виступає колізія, де йде протистояння між загальною та спеціальною нормою. За ч.2 ст.429 Цивільного кодексу України, де зазначається, що «майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якій він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором» [3] ми бачимо одну думку законодавця, а із ЗУ «Про охорону прав на промислові зразки» ми бачимо, що всі майнові права перебувають у власника патента, тобто роботодавця [2]. При такому баченні

* Науковий керівник – доцент кафедри цивільного та господарського права НУБіП України Канарик Ю.С.

ситуації спеціальним законодавством, працівник позбавлений права використовувати власний об'єкт за для матеріальної вигоди [4, с. 135].

На роботодавця покладається обов'язок надати винагороду працівнику за виконання трудових обов'язків, що завершуються виданням патенту. З практики можна спостерігати, що це відбувається в наступних формах: 1) оформленням трудового договору, де описується сума винагороди та порядок передачі майнових прав на об'єкти патентного права;

2) оформлення цивільно-правової угоди, де зазначаються суттєві положення договору, в тому числі матеріальна винагорода для працівника.

Роботодавець не застрахований від зловживань з боку працівника, оскільки часто на практиці трапляються випадки, коли останній використовує майнові права на службовий об'єкт, які йому по праву не належать. Це може проявлятися у тому, що працівник видає ліцензію (дозвіл) на використання службового об'єкта або в обхід роботодавця отримує охоронний документ. Теоретики пропонують в таких випадках спочатку використовувати трудові засоби впливу, а згодом передавати спір на вирішення суду. В першому випадку можна застосувати догану або звільнення, як стягнення за порушення трудової дисципліни [5]. Також роботодавець може звернутись до способів захисту, що передбачені цивільним законодавством.

Таким чином, нами було досліджено правовий статус роботодавця, який складає сукупність прав та обов'язків, зазначених у чинному законодавстві. Нами було встановлено, що правові норми надають перевагу роботодавцю, як уособленню держави, у питаннях володіння майновими правами на об'єкти патентного права, викрито основні зловживання як з боку роботодавця, так і його працівника-винахідника.

Література

1. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12> (дата звернення 22.09.2019).

2. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки», від 15.12.1993, № 850–IV, ред. від 5.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12> (дата звернення 22.09.2019).

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 22.09.2019).

4 Бенедисюк І. М. Посібник для суддів з інтелектуальної власності. К.І.С. 2018. веб-сайт. URL: http://nsj.gov.ua/files/1541665727IntellProperty_Handbook_.pdf. (дата звернення 22.09.2019).

5. Кодекс законів про працю України: Закон України 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 22.09.2019).

Сергієнко Богдана
магістр 1 року навчання
НУБіП України (м. Київ)

Правове регулювання прав на художній дизайн виробу: авторське чи патентне право?*

Відомий американський дизайнер минулого століття Поль Ренд висловив досить цікаву думку: «Дизайн може бути витвором мистецтва. Але дизайн може бути і дуже простим. Ось чому він такий складний» [1]. Дійсно, дизайнерська творчість - багатогранна і не проста. Не тільки очима творчої особистості, але і для нас, юридичної спільноти. Оскільки, головним запитанням, яке залишається без відповіді – яким чином здійснювати правове регулювання прав на художній дизайн виробу? Авторським чи патентним правом?

Прямої вказівки законодавця щодо способів захисту прав на художній дизайн виробу немає.

У Законі України «Про авторське право і суміжні права», визначено широкий перелік об'єктів авторського права, які прямо або опосередковано дозволяють розглядати дизайн виробу, як об'єкт авторського права. Це може бути цілісний об'єкт або ж його частина, представлена у вигляді малюнка, ескізу тощо.

Проте, художній дизайн виробу можна розглядати і в аспекті патентного права. Це зумовлено низкою причин:

По-перше, художній дизайн виробу містить ознаки новизни.

По-друге, для його створення автор використовує творчий підхід, а отже художній виріб відповідає усім вимогам патентоздатності.

На нашу думку, найважливіша риса визначення способу правового регулювання художнього дизайну виробу впливає з дефініції промислового зразку. Відповідно до Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» промисловим зразком вважається результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання [2]. Отже, дизайн виробу ми можемо розглядати як єдиний цілісний елемент з урахуванням його форми, забарвленості та інших особливостей.

А тому можна дійти до висновку, що надання свободи вибору автору дизайну – є цілком зваженим законодавчим кроком. Межі достатньої правової охорони кожного художнього дизайну виробу повинні визначатись індивідуально.

* Науковий керівник – доцент кафедри цивільного та господарського права НУБіП України Канарик Ю.С.

Розглянемо на прикладі одягу. Так, наприклад, дизайнер створив певну річ, на якій зображено його авторський малюнок. Цей малюнок несе в собі певну творчу особливість, авторську ідею, яка виділяє таку річ з поміж інших. Для охорони такої речі від копіювання, достатньо норм авторського права, оскільки весь сенс речі – виражений в малюнку, який наділяється правовою охороною вже з моменту його створення.

А отже, для дизайнера немає необхідності здійснювати процедуру патентування, і відповідно, немає правового обов'язку фінансово підтримувати таку правову охорону. Інша ж річ, коли йде мова про дизайн речі, якому притаманна багатоелементність.

Таким чином, виокремити в чистому вигляді правову природу художнього дизайну виробу фактично не можливо.

На завершення, можна привести чудові рядки віршу Марини Цветаєвої:

«Не запрещай себе творить,
Пусть иногда выходит криво,
Твои нелепые мотивы –
Никто не сможет повторить» [3].

На жаль, в сучасному суспільстві, «повторить» і «сможет» два взаємопов'язані слова. Отож, не слід забувати про правову охорону! А яким чином вона забезпечена – нехай вирішує творець.

Література

1. Відомі цитати про дизайн та креативність: крилаті вислови Драпера, Ренда та інших. DesignTalk : веб-сайт. URL: <https://designtalk.club/vidomitsytaty-pro-dyzajn-ta-kreatyvnist-krylati-vyslovy-drapera-renda-ta-inshyh/> (дата звернення 26.11. 2019 р).

2. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 № 3688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12> (дата звернення 26.11. 2019 р).

3. НЕ запрещай себе мечтать!.. - Кто же автор? Проза.ру : веб-сайт. URL: <https://www.proza.ru/2016/09/21/1760> (дата звернення 26.11. 2019 р).

Секція 6

Сімейне право, житлове право

Поволоцька Юлія

студентка 2 курсу магістратури юридичного факультету
ННІП СумДУ (м. Суми)

Актуальні проблеми державної допомоги сім'ям з дітьми як форми соціального захисту*

Конституція України проголосила українську державу соціальною, основним завданням якої є соціальний захист населення, у тому числі державна допомога сім'ям з дітьми.

Дотепер в нашій державі спостерігається економічний спад, внаслідок чого найменш захищені верстви населення опинилися в скрутному матеріальному становищі, зокрема, сім'ї з дітьми, а тому держава має здійснити невідкладні кроки спрямовані на підвищення їх соціального захисту.

Статтею 446 Конституції України закріплено право на соціальний захист, що включає матеріальне забезпечення у разі втрати працездатності, годувальника, безробіття, а також в інших випадках, визначених законом [1].

Під соціальним захистом необхідно розуміти систему економічних, правових та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення основоположних соціальних прав людини та громадянина, а також комплекс суспільних взаємовідносин між державою з однієї сторони та громадянином - з іншої, призначений для матеріального забезпечення та обслуговування окремих груп громадян завдяки функціонуванню фондів фінансових ресурсів.

Державна соціальна допомога є однією з форм соціального захисту, яка є однією з форм підтримки державою сімей з дітьми, чие матеріальне становище через народження та виховання дитини та з інших причин є нижчим межі забезпеченості.

С.Г. Кузьменко до форм соціального захисту відносить: соціальні гарантії, соціальне страхування, соціальну допомогу, соціальну підтримку, соціальні компенсації, соціальне забезпечення [3, с. 419].

Соціальна допомога - це форма соціального захисту, яка передбачає підтримку громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах, що надається у грошовій або натуральній формі, у вигляді послуг за рахунок бюджетних коштів і благодійницьких надходжень.

Досліджуючи сутність державної допомоги сім'ям із дітьми як форми соціально-правового захисту, Л.В. Кулачок указує, що під державною допомогою сім'ям із дітьми потрібно розуміти грошові виплати сім'ям із дітьми у визначених державою випадках, що виплачуються щомісяця, одноразово або періодично з Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, з Державного бюджету та інших бюджетів, визначених законом, з метою поліпшення матеріального становища сімей із

* Науковий керівник - доцент кафедри міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін ННІП СумДУ Плотнікова М. В.

дітьми і створення найсприятливіших умов для розвитку підростаючого покоління [4, с.48].

На нашу думку, державну допомогу сім'ям з дітьми як форму соціального захисту необхідно визначити в таких двох аспектах: як вид соціальної діяльності уповноважених державних і соціальних органів; як грошову виплату та допомогу в натуральній формі.

Отже, дослідивши та проаналізувавши законодавство, яке регулює соціальний захист сімей з дітьми ми прийшли до висновку, що державна допомога сім'ям з дітьми як форма соціального захисту - це діяльність уповноважених органів державної влади, що забезпечують грошові виплати сім'ям із дітьми у визначених законом випадках, які виплачуються щомісяця, одноразово або періодично із фондів фінансових ресурсів та бюджетів, визначених законом, з метою поліпшення матеріального становища сімей із дітьми.

Для реалізації конституційних положень щодо соціальної держави здійснюється підтримка в тому числі і сімей з дітьми. Форми соціального захисту визначені в Законах України. Однією із важливих форм соціального захисту сімей з дітьми є допомога, яка надається державою з метою підвищення рівня добробуту сімей з дітьми та створення сприятливих умов для підростаючого покоління за рахунок фондів соціального страхування та бюджетів, визначених законом.

Проаналізувавши законодавство України та практику його застосування ми визначили, що основні проблеми, пов'язані із реалізацією такої форми соціального захисту як допомога сім'ям з дітьми, можна розділити на три групи, а саме, проблеми, пов'язані з призначенням та виплатою державної допомоги сім'ям з дітьми, проблеми здійснення контролю за обґрунтованістю призначення допомоги, проблеми повернення державної допомоги, виплачені надміру внаслідок зловживань.

Основні проблеми, пов'язані з призначенням та виплатою державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми є нормативно-правові: існування значної кількості нормативно-правових документів, що регламентують відносини з питань призначення та виплати державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми; економічні: не забезпечують достатній рівень споживання для сімей з дітьми; відсутність механізму оцінки соціальної ефективності надання допомоги (впливу соціальної допомоги на подолання бідності); фінансові: окремі види соціальної допомоги надаються без урахування доходів одержувачів; організаційні: складність процедури призначення і виплати допомоги; необхідність значної кількості документів для призначення і виплати допомоги.

Однією з проблем здійснення контролю за обґрунтованістю призначення допомоги є недостатня автоматизація процесу перевірок. Наразі перевірка найчастіше здійснюється шляхом запиту про надання інформації в численні органи, оскільки спеціалісти соціальних служб не мають доступу до наявних баз даних.

Проблемою повернення державної допомоги, виплачені надміру внаслідок зловживань є відмова у добровільному порядку сплатити особою надмірно виплачені суми допомоги, в результаті чого органи соціального захисту мають звертатись до суду задля стягнення таких коштів.

Отже, розв'язання цим проблем сприятиме реалізації конституційного права на соціальний захист.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254к/96-вр>
2. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. Відомості Верховної Ради України від 01.12.2000, № 48, стаття 409
3. Кузьменко С. Г. Аналіз сучасних форм соціального захисту населення. Університетські наукові записки. 2012. № 3. С.419-426.
4. Кулачок Л.В. Державна допомога сім'ям з дітьми як форма соціально-правового захисту: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Л.В. Кулачок.; Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2003. 183 с.

Секція 7

Господарське право та процес

Вивроцький Назар

студент 2 курсу, освітнього ступеня «магістр»

Судове вирішення спорів щодо усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою*

Досить часто виникають такі ситуації, коли конституційне право, передбачене у ст. 41 Конституції України щодо володіння, користування і розпорядження своєю власністю порушується іншими особами[1]. Зокрема, поширеними є випадки у створенні перешкод у користуванні земельними ділянками (наприклад, облаштування паркану на чужій земельній ділянці, влаштування самовільного проїзду через земельну ділянку, тощо).

Одним із варіантів вирішення даної ситуації є звернення до суду із позовом про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою з огляду на наступне.

Відповідно до ч. 1 ст. 321 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні.

Згідно ч. 1 ст. 391 ЦК України, власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном[2].

Ч. 1 ст. 78 Земельного кодексу України визначає право власності на землю як «право володіти, користуватись і розпоряджатися земельними ділянками». Таким чином зміст відносин земельної власності традиційно розкривається через тріаду володіння, користування та розпорядження землями.

Право власності в цивільно-правовій доктрині і законодавстві є основним є основним речовим правом. У цьому розумінні право власності є абсолютним правом, вимагає поваги і утримання посягань на нього від усіх інших членів суспільства і може діяти стосовно кожного із них.

Відповідно до п. «г» та п. «е» ч. 1 ст. 91 Земельного кодексу України (далі – ЗК України), власники земельних ділянок зобов'язані не порушувати прав власників суміжних земельних ділянок та землекористувачів, а також дотримуватися правил добросусідства[3].

Зі змісту п. 3 ч. 2 ст. 16 ЦК України випливає, що способами захисту цивільних прав та інтересів може бути припинення дії, яка порушує право[2].

На підставі ч. 2 ст. 152 ЗК України, власник земельної ділянки або землекористувач може вимагати усунення будь-яких порушень його прав на

* Науковий керівник – професор кафедри господарсько-правових дисциплін ЛьвДУВС Мелех Л. В.

землю, навіть якщо ці порушення не пов'язані з позбавленням права володіння земельною ділянкою, і відшкодування завданих збитків [3].

Згідно ч. 1 ст. 114 Цивільного процесуального кодексу України, позови, що виникають з приводу нерухомого майна, пред'являються за місцем знаходження майна або основної його частини [4].

Відповідно до ч. 2 ст. 158 ЗК України, виключно судом вирішуються земельні спори з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, що перебувають у власності громадян і юридичних осіб, а також спори щодо розмежування територій сіл, селищ, міст, районів та областей [3].

Розгляд питань про повернення самовільно зайнятої земельної ділянки, усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою, а також вирішення інших земельних спорів, що відповідно до визначеної ЗК компетенції розглядалися органом місцевого самоврядування чи органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, здійснюється судами в порядку цивільного судочинства[5].

Підсумовуючи вищевикладене впливає, що держава гарантує захист законних прав та інтересів власників земельних ділянок. Для звернення до суду із позовом про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою позивачу слід мати зареєстроване речове право на вказану земельну ділянку (тобто, в нього повинно бути оформлене право власності, право оренди, право сервітуту чи інше речове право на земельну ділянку).

Література

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Земельний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
4. Цивільно-процесуальний кодекс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
5. Постанова Пленуму Верховного суду України №7 від 16.04.2004 Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04>.

Катерина Гаєва

студентка 3 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Сутність та особливості управління корпоративними правами держави*

На сьогодні досить гостро постає питання управління корпоративними правами держави, що пов'язано із соціально-економічними стратегіями держави в забезпеченні її економічного розвитку, контролю за функціонуванням соціально значущих галузей та її економічної безпеки. Фінансово-господарська діяльність підприємств, у статутному капіталі яких є державна частка є малоприбутковою, що пов'язано з неефективним управлінням корпоративними правами держави та проявляється в незначних надходженнях до Державного бюджету України дивідендів на державну частку. Тому досить актуальним є питання сутності та особливостей управління корпоративними правами держави.

Господарським кодексом України (далі - ГК України) визначено поняття корпоративних прав. Так, корпоративні права - це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами (ч.1 ст.167 ГК).

Ознаки корпоративних прав визначені в наступному виді:

1) ці права можуть належати будь-якій фізичній або юридичній особі, але, згідно з ч.2 ст.167 ГК України, законом можуть бути встановлені обмеження щодо володіння корпоративними правами та (або) їх здійснення;

2) ці права зумовлюються належністю особі частки в статутному фонді (майні) господарської організації (тобто така організація повинна мати корпоративний устрій - її статутний фонд або майно має бути поділений на частки); при цьому така частка може становити і 100 відсотків;

3) ці права включають трійку «базових прав»: право на управління господарською організацією; право на отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної господарської організації; право на отримання активів даної господарської організації в разі її ліквідації, а також можуть включати інші права, передбачені законом або установчими документами.

У господарському кодексі України [2] визначено, що відносини, пов'язані з управлінням корпоративними правами держави, регулюються Законом України «Про управління об'єктами державної власності», іншими

* Науковий керівник – доцент кафедри цивільного та господарського права НУБіП України Паськова Л.О.

законами України та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них.

У зазначеному Законі України не дається чіткого визначення категорії «корпоративні права держави». Лише у статті 3 «Об'єкти управління державної власності» зазначено, що «об'єктами управління державної власності є корпоративні права, що належать державі у статутних капіталах господарських організацій (далі - корпоративні права держави)» [3].

Державні корпоративні права виникли внаслідок політики приватизації, де в статуті капіталу підприємств залишались державні частки та необхідності збереження державної власності для забезпечення контролю за функціонуванням соціально значущих галузей. Варто відзначити, що ці процеси відбувалися без чіткої стратегії та досить часто мають негативні результати.

Державне акціонерне товариство – це в минулому державне унітарне комерційне підприємство, перетворене у випадках та порядку, передбачених законом, на корпоратизоване підприємство.

Відповідно до ст. 168 ГК України корпоративні права держави здійснюються визначеними законом центральними органами виконавчої влади та уповноваженими особами в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.. Таким чином, корпоративні права держави здійснюються або безпосередньо центральними органами виконавчої влади або через уповноважених осіб [1].

Кабінет Міністрів України відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Основних концептуальних підходів до підвищення ефективності управління корпоративними правами держави» [3] визначає систему та механізм управління корпоративними правами держави, здійснює інші повноваження щодо реалізації прав держави як власника корпоративних прав відповідно до законодавства та з урахуванням Основних підходів.

До основних завдань Фонду державного майна України належать управління об'єктами державної власності, зокрема корпоративними правами держави у статутних капіталах господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та затверджено план приватизації або план розміщення акцій; товариств, утворених у процесі перетворення (у тому числі шляхом корпоратизації) державних підприємств, що належать до сфери його управління, а також товариств, утворених за участю Фонду державного майна України [4].

Отже, корпоративні права держави здійснюються господарськими державними об'єднаннями, тобто великими, порівняно із суб'єктами малого підприємництва, підприємствами. Це обумовлює потребу вирішення декількох проблем: по-перше, визначення доцільності заснування певних господарських об'єднань на засадах корпоративних прав держави, тобто сфери корпоратизації держави; по-друге, встановлення меж адміністративно-правового впливу на діяльність цих об'єднань. Одним з

чинників вирішення цих проблем є особливості організації діяльності певного виду господарського об'єднання, де держава у володінні має частку власності.

Література

1. Іващенко О.М. Адміністративно-правове регулювання корпоративних прав держави: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.М. Іващенко ; Ін-т законодавства ВР України. – К., 2008. – 20 с.
2. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Закон України «Про акціонерні товариства» № 514-VI від 17 вересня 2008 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.
4. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» № 185-V від 21 вересня 2006 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

Гуцул Галина

студентка 2 курсу, освітнього ступеня «магістр»
Львівський державний університет внутрішніх справ (м. Львів)

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система в господарсько-процесуальному праві України*

Усі процесуальні галузі права України є надзвичайно складними й динамічними утвореннями, які, залучаючи міжнародний досвід і провідні технологічні досягнення, стрімко розвиваються. Лише за останні кілька років вітчизняне судочинство зазнало докорінного реформування, в результаті якого не лише вдосконалені чинні інститути господарського процесуального права, а й утілені в життя й успішно функціонують нові моделі процесуальної взаємодії суду та інших суб'єктів процесу. Особливо це стосується процесу документообігу.

Насправді, створення ефективної системи документообігу, що орієнтована на реальну оптимізацію процесів обігу документопотоків, на сьогодні є одним із основоположних факторів підвищення результативності функціонування будь-якої структури. Актуальність цієї проблеми є досить великою, адже діяльність будь-якої організації, у тому числі судів, зокрема господарських, неможлива без роботи з документами. Обмін паперовими носіями інформації у державних судах є насамперед засобом, що забезпечує реалізацію покладених на них повноважень [3].

* Науковий керівник – професор кафедри господарсько-правових дисциплін ЛьВДУВС Мелех Л. В.

Таким чином, нині у господарських судах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, тобто кожен учасник процесуальних правовідносин має можливість обмінюватися із судом електронними документами, одержувати повістки через текстові SMS-повідомлення, а також брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Обов'язковій реєстрації в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в день надходження документів підлягають позовні та інші заяви, скарги та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до господарського суду і можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження [1].

Згідно зі ст. 6 Господарського процесуального кодексу України, зареєструвати офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в обов'язковому порядку повинні адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, державні органи, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки. Інші особи реєструють свої офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі за власним бажанням [1].

Особи, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, можуть подати процесуальні, інші документи, вчинити інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, з використанням власного електронного цифрового підпису.

Варто розуміти, що реєстрація в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі не позбавляє права на подання документів до суду в паперовій формі [1].

Таким чином, єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система забезпечує обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їхні офіційні електронні адреси та вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Варто зазначити, що концептуально такий стан справ цілком відповідає всесвітньо визнаним міжнародним стандартам, тим більше що Комітет міністрів Ради Європи в Рекомендації № R (84) 5 від 28.02.1984 в принципі № 9 закріпив таке: «Судові органи повинні мати у своєму розпорядженні найсучасніші технічні засоби, щоб вони могли здійснювати правосуддя найбільш ефективним способом, зокрема шляхом полегшення доступу до різноманітних джерел права, а також шляхом прискорення відправлення правосуддя» [2].

Серед очевидних переваг автоматизації процесу документообігу господарських судових органів варто насамперед виділити зменшення витрат на обробку паперових носіїв інформації, вивільнення штатних одиниць, які займалися такого роду діяльністю, а також підвищення якості правозастосовних рішень суду (судді) за рахунок оптимізації процедур пошуку, обробки та надання потрібної учасникові судового процесу інформації.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 02.11.2019).
2. Рекомендація № R (84)5 Комітету міністрів Ради Європи стосовно принципів цивільного судочинства, направлених на вдосконалення судової системи. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_126. (дата звернення: 02.11.2019).
3. Смірнова В.О., Пархоменко М.М. Проблеми впровадження «електронного суду» в Україні. Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції: матеріали регіональної науково-практичної конференції (15 березня 2012 р.). Красноармійськ: КІІ ДонНТУ, 2012. С. 156-160.

Марина Зуйкова

студентка3 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Форми власності за цивільним кодексом України та господарським кодексом України*

Право власності відповідно до обраної у Цивільному кодексі концепції розглядається як основне речове право і створює основний інститут Книги третьої «Право власності та інші речові права». При цьому у Книзі третій досить повно реалізовано концепцію регулювання відносин власності, що закладена у Конституції України. Конституція та новий Цивільний кодекс передбачають приватну власність; власність Українського народу; державну власність; власність територіальних громад села, селища, міста, тобто комунальну власність.

В Цивільному кодексі законодавець взагалі не застосовує такої категорії, як форма власності. [4] Класифікацію права власності на види законодавець здійснює за суб'єктивним принципом. Відповідно до ч. 1

* Науковий керівник – доцент кафедри цивільного та господарського права НУБіП України Панькова Л.О.

ст. 318 Цивільного кодексу суб'єктами права власності є Український народ та інші учасники цивільних відносин, визначені ст. 2 ЦКУ:

фізичні особи – громадяни, а також іноземні громадяни та особи без громадянства, які користуються однаковими з громадянами України майновими та особистими немайновими правами, за винятками, встановленими у законі;

юридичні особи – вітчизняні, іноземні, спільні, вітчизняні з іноземними інвестиціями тощо;

суб'єкти публічного права – держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави тощо.

У цей же час Господарський кодекс України вживає таке поняття, як форма власності. Форма власності є одним із критеріїв, за яким у Господарському кодексі здійснено класифікацію підприємств – основної форми господарювання. Господарським кодексом передбачено можливість існування таких форм власності: власність Українського народу, державна, комунальна, колективна, приватна власність, змішана власність.

Порівнюючи види права власності, передбачені двома кодексами, бачимо, що вони не є аналогічними, і тому виникає запитання стосовно їх узгодженості між собою.

ГКУ передбачає існування колективної власності. Заперечення можливості існування колективної форми власності ґрунтується на таких аргументах: колектив – це сукупність осіб, які створюють органи управління певною організаційно-правовою формою (наприклад, господарським товариством). Тобто фактично особи, які становлять колектив, діють самі по собі, колектив як сукупність осіб виконує управлінські функції, а у цивільні відносини вступає створене ними господарське утворення, що діє самостійно і від власного імені набуває прав і обов'язків. Таким чином, колектив здійснює лише визначені функції щодо управління, які не збігаються з функціями присвоєння, що виражаються у володінні, користуванні і розпорядженні. Всі ці повноваження здійснює створена зазначеними особами юридична особа. Тому можна зробити висновок, що колективна власність – це власність юридичних осіб.

Розробники Цивільного кодексу відмовилися від поняття «право колективної власності», вважаючи, що колектив становить сукупність осіб, між якими можуть виникнути відносини спільної часткової власності або спільної сумісної власності, але ж ніяк не єдиною цілісністю. Вони стверджують, що всі «господарські товариства, кооперативи, різноманітні об'єднання – це юридичні особи. Саме як юридичні особи вони можуть бути суб'єктами права власності». Тому ст. 325 Цивільного кодексу юридичні особи поряд з фізичними особами визнаються суб'єктами права власності.

Слід також зауважити, що Господарський кодекс передбачає і «змішану форму власності». Зокрема, здійснюючи поділ підприємств на види залежно від форм власності, Кодекс визначає такий вид, як «підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних

форм власності)». Зазначене положення також не узгоджується із Цивільним кодексом, оскільки він не передбачає можливості існування «змішаної форми власності», а критерій, за яким виділено такий вид підприємства, більше стосується порядку створення такого підприємства, а не його форми власності [1].

Отже, в ЦКУ класифікацію права власності на види законодавець здійснює за суб'єктним принципом, а в ГКУ форма власності є одним із критеріїв, за яким у Господарському кодексі здійснено класифікацію підприємств – основної форми господарювання. Деякі форми власності, які наведені у ГКУ, а саме колективна і змішана не просто не узгоджується з ЦКУ, але і є неконституційними, адже Конституція України не передбачає такі форми власності.

Література

1. Даценко І. Питання права власності у цивільному та господарському кодексах України. – режим доступу: <https://www.zakon-i-normativ.info/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=194118&menu=301730>

Іванова Валентина

студент 3 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Державний нагляд(контроль) у сфері господарської діяльності*

Державний контроль виконує певну організаційну форму нагляду повноваження якої надаються певним органам державної влади, посадовим особам. В свою чергу слідкують за виконанням та дотримання певних рамок додержання правил встановлених чиним законодавством, правовою базою та нормативно-правовими актами. Відкрити всю проблематику наслідків які настають з моменту не виконання давньої форми контролю.

Відповідно до ст. 19 Господарського кодексу (далі – ГК) України та інших актів законодавства держава здійснює контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання. Ст. 1 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 р. визначає державний нагляд (контроль) як діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та

* Науковий керівник – доцент кафедри цивільного та господарського права НУБіП України Панькова Л.О.

забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт і послуг, прийнятної рівня безпеки для населення, навколишнього природного середовища.

Щодо загальних засад, контроль (нагляд) набуває триступеневого положення. Як це виявляється на практиці та що ми спостерігаємо. Основи вираження даного явища : як функція державного управління, як стадія державного управління та як засіб забезпечення законності. Свою увагу потрібно зосередити все ж на управлінській функції та її основних положеннях.

Функцію управління можна визначити як частину управлінської діяльності держави, яку здійснюють на основі закону чи іншого правового акта органи виконавчої влади притаманними їм методами для виконання завдань державного управління.

Розглядаючи організаційно господарські зобов'язання з контролю (нагляду) за господарською діяльністю, доречно пригадати характерні ознаки таких зобов'язань: загальні, притаманні їм як і зобов'язанням будь якої іншої галузевої належності, і специфічні, характерні тільки для цих зобов'язань. До загальних ознак організаційно господарських зобов'язань належать відносний характер, тобто наявність двох або більше конкретно визначених суб'єктів (сторін, учасників), який завжди відрізняє зобов'язання від інших типів правовідносин, а також особливий юридичний зв'язок між цими суб'єктами, суть якого полягає в наявності права вимоги в уповноваженої сторони і відповідного обов'язку у сторони зобов'язаної. Специфічними ознаками організаційно господарських зобов'язань, які впливають із закріпленого у ч. 1 ст. 176 ГК України їхнього легального визначення, є специфічна сфера існування (процес управління господарською діяльністю, її організації та регулювання), особливий суб'єктний склад (одним з учасників завжди є суб'єкт організаційно господарських повноважень, другим – суб'єкт господарювання), управлінсько-господарський (організаційний) характер дій (утримання від дій), що виступають об'єктами цих зобов'язань [2, с. 216–217].

Отже відносини, що виникають при здійсненні державного контролю (нагляду) за господарською діяльністю суб'єктів господарювання, у повній мірі відповідають наведеним вище ознакам організаційно господарських зобов'язань, тобто є організаційно господарськими зобов'язаннями з контролю (нагляду) за господарською діяльністю.

Як висновок, слід ще раз підкреслити, що відносини, які виникають при здійсненні контролю (нагляду) за господарською діяльністю між органом держави чи органом місцевого самоврядування, які здійснюють такий контроль (нагляд), і підконтрольним суб'єктом господарювання, є організаційно-господарськими зобов'язаннями, в яких праву вимоги однієї сторони протистоять відповідні обов'язки сторони другої. Ці зобов'язання доцільно визначити як організаційно-господарські зобов'язання з контролю (нагляду) за господарською діяльністю

Література

1. Господарський кодекс: Закон України від 16.01.2003. №436-IV // Відомості Верховної Ради України.-2003.-№.18, № 19-20, №21-22.-Ст.144
2. Віхров О. П. Організаційно господарські правовідносини : моногр. / О. П. Віхров. – К. : Видавничий дім «Слово», 2008. – 512 с.
3. Хозяйственное право Украины : учебник / под ред. А. С. Васильева, О. П. Подцерковного. – Х. : Одиссей, 2006. – 496 с. 2. Господарське право України : підруч. / за ред. В. М. Гайворонського, В. П. Жушмана. – Х. : Право, 2005. – 384 с.
4. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права : моногр. / В. С. Щербина. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 264 с.

Мартьянова Аліна

студентка3 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Захист суб'єктів господарювання: принципи їх здійснення*

На законодавчому рівні держава забезпечує захист прав суб'єктів права власності і господарювання, а саме це зазначено у статті 13 Конституції України: держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом [1].

Деякі вчені-юристи, зокрема О.Ф. Скакун, розглядають захист як відновлення порушеного правового статусу й залучення порушників до юридичної відповідальності. Крім того, поняття захисту через відновлення може бути застосоване для характеристики захисту в процесуальних відносинах. Отож можна сказати, що захист прав суб'єктів господарювання - це сукупність правових засобів і способів, які взаємопов'язані між собою, які забезпечують при такій необхідності захист законних прав суб'єктів господарювання при їх порушенні [2].

Так, відповідно до статті 20 ГК України кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів шляхами, які визначені нормами чинного законодавства: визнання наявності або відсутності прав; відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення; присудження до виконання обов'язку в натурі; відшкодування збитків; застосування штрафних санкцій; застосування оперативно-господарських санкцій;

* Науковий керівник – доцент кафедри цивільного та господарського права НУБіП України Панькова Л.О.

застосування адміністративно-господарських санкцій; установлення, зміни і припинення господарських правовідносин; [3].

Також кожна особа має право на самозахист свої прав, що означає застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства, а іншими словами – це захист без звернення до суду.

Також усім суб'єктам господарювання гарантується захист прав і свобод, законних інтересів незалежним судом, який утворений у порядку, встановленим законом. Суб'єкти господарювання мають право звертатися до господарського суду за захистом своїх порушених прав і охоронюваних законом інтересів, в тому числі для вжиття заходів, передбачених законом, спрямованих на запобігання правопорушенням [4].

Слід зазначити, що неможливо розглядати принцип рівного захисту суб'єктів господарювання без врахування зв'язків з іншими галузевими принципами господарського права, а саме: забезпечення господарського правопорядку; законності у сфері господарювання; захист економічної конкуренції; поєднання публічних і приватних інтересів у сфері господарювання.

Принцип забезпечення господарського правопорядку та законності є одним із проявів принципу верховенства права у сфері господарського права, а також виступає закріпленням загальних принципів рівності та справедливості, що є складовими принципу верховенства права.

Принцип захисту економічної конкуренції кореспондується з принципом рівного захисту суб'єктів господарювання, через спільний знаменник, який забезпечує захист, тобто через державу.

Принцип поєднання публічних та приватних інтересів у сфері господарювання відображає зв'язок між свободою підприємницької діяльності та її обмеженням.

Таким чином, можна зробити висновок, що вище вказані принципи є актуальними у процесі встановлення правопорядку у сфері господарювання.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. – Ст. 13.
2. Господарське право України : підруч. для студентів юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. В. М. Гайворонського і В. П. Жушмана – Харків: Право, 2005. – 381 с.
3. Господарський кодекс України: від 16 січня 2003 р. № 436-IV. // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. - Ст. 20.

Мілішкевич Микола

студент 3 курсу юридичного факультету

Окремі аспекти господарсько-правового забезпечення рекламної діяльності в Україні*

Законодавча база рекламної діяльності в Україні закріплена в Законі України «Про рекламу», яка регулює правові відносини, які виникають у процесі створення та розповсюдження реклами. Дія цього закону не поширюється на правовідносини, пов'язані з інформацією про соціальні події, діяльність політичних партій, релігійних і громадських організацій, призначеної для їхньої підтримки.

Якщо міжнародними зобов'язаннями України встановлено інші правила, ніж ті, що передбачено законодавством України про рекламу, застосовуються правила за міжнародними зобов'язаннями.

У сучасних умовах ринкової економіки України, суб'єкти господарювання, що провадять свою діяльність на конкурентних засадах, вимушені знаходити способи домінування над конкурентами задля активізації збуту товарів, послуг, привертання уваги споживачів та завоювання їх переваг на ринку.

Українська реклама 90-х років характеризується динамічним зростанням темпів розвитку, водночас сформувавши окрему галузь та вид господарської діяльності, яка у 1996 році отримала правового забезпечення у Законі України «Про рекламу» [1]. Отже, у ст. 1 зазначеного закону передбачено визначення поняття «реклама» як інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару. «Рекламна діяльність» є невід'ємною складовою функціонування будь-якого товарного ринку, самостійним видом є комерційної господарської діяльності (підприємницької), яка здійснюється на конкурентних засадах та полягає у проектуванні, виготовленні та розміщенні замовленого або наданого контрагентом рекламного продукту й розповсюдження з метою впливу на реципієнтів (споживачів) задля активізації збуту відповідних товарів та послуг, а також інформування їх щодо суспільно значущих фактів та подій. Зазвичай, рекламна діяльність складається з таких етапів: визначення рівня потреби в рекламі товарів, послуг чи ідей; проведення маркетингових досліджень; розробка стратегії й тактики реклами; планування рекламних заходів; створення рекламних звернень; розповсюдження рекламних звернень; оцінка ефективності рекламних заходів. Суб'єктами рекламної діяльності як виду господарської діяльності є: рекламні агентства (в особі рекламистів); розповсюджені реклами; рекламодавці. Рекламні агентства проектують рекламні концепції

* Науковий керівник – доцент кафедри цивільного та господарського права НУБІП України Панькова Л.О.

та безпосередньо створюють рекламний продукт. Над цим працюють так звані крійтори, тобто творці, які відповідають за розробку, введення та контроль рекламних проектів, маркетологи-спеціалісти з вивчення ринку, потреб та переваг споживачів. Розповсюджувачем реклами є особи, які розповсюджують рекламний продукт на мас-медіа або власних носіях, а також за допомогою діяльності промоутерів, які безпосередньо працюють з цільовою аудиторією продукту в період проведення рекламних акцій, дегустацій або роздачі пробників продукту. Рекламодавцем є особа, яка замовляє проектування та створення рекламного продукту, розміщує його для просування на ринку продукції, підвищення попиту на неї та взагалі інформування споживачів про відповідні товар та послуги. Натомість, згідно ст. 1 Закону України «Про рекламу» суб'єктами рекламної діяльності є: рекламодавець – це особа, яка є замовником реклами для її виробництва та/або розповсюдження; виробник реклами – особа, яка повністю або частково здійснює виробництво реклами; розповсюджувач реклами – особа, яка здійснює розповсюдження реклами. Як відомо, ринок рекламних послуг – важлива частина економіки будь-якої країни з ринковою системою господарювання. У зв'язку з потребою в рекламі розвивається і рекламний ринок України, народжуються нові яскраві ідеї, і саме тут рекламодавці можуть відчути вагомий позитивний вплив реклами на бізнес підприємств, зростання обсягів продажу і прибутків, підвищення рівня інформованості споживачів про кампанію та її бренди. З огляду на формування ринку як системного, ієрархічно-організованого явища, то очевидною стає необхідність формулювання визначення «ринку рекламних послуг» як підсистемної складової ринкових товарно-грошових відносин, що функціонально призначена забезпечувати просування товарів та послуг від товаровиробника до споживачів шляхом створення та розповсюдження рекламного продукту в процесі діяльності спеціалізованих суб'єктів господарювання – суб'єктів рекламної діяльності. Основна особливість інституційних засад функціонування ринку рекламних послуг проявляється в органічному та взаємодоповнюючому поєднанні жорстких правових державних засад регулювання та принципів саморегулювання рекламного ринку в світовому масштабі. Слід зазначити, що для ефективного функціонування механізму правового регулювання рекламної діяльності, в Україні необхідно виходити з того, що економічна політика держави значною мірою реалізується засобами господарсько-правової політики в якій проблеми вдосконалення законодавства отримали своє місце. Визначення останньої слушно виділяє Д. В. Задихайло, як функцію та інструмент діяльності держави, що полягає у визначенні змісту, методів та алгоритму її правового впливу на сферу відносин господарювання і яка реалізується шляхом встановлення такої конфігурації правового господарського порядку, що є суспільно необхідним на конкретному етапі розвитку національної економіки [2]. Підбиваючи підсумки слід зазначити, що стрімкий розвиток відносин, що пов'язані з рекламною діяльністю потребує подальшої

модернізації вітчизняного законодавства у відповідній сфері. А для цього необхідно продовжувати дослідження у на концептуальному рівні. Крім того, вкрай важливим є утворення механізму господарсько-правових засобів забезпечення функціонування сфери рекламної діяльності.

Література

1. Ваксман Р. В. Проблеми господарсько-правового забезпечення надання рекламних послуг / Р. В. Ваксман // Форум права. - 2015. - № 3. - С. 16–20. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_3_5

2. Тertiшна Л. С. Комплексний характер регіональної політики держави (господарсько-правовий аспект) / Л. С. Тertiшна // Вісник Національної академії правових наук України. - 2017. - № 2. - С. 198-206. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varny_2017_2_20

Фещин Юлія

студентка 2 курсу, освітнього ступеня «магістр» Львівського державного університету внутрішніх справ (м. Львів)

Застосування медіації при вирішенні господарських спорів*

Конституція України гарантує кожному судовий захист його прав у межах конституційного, цивільного, господарського, адміністративного і кримінального судочинства України.

Гарантована Конституцією України рівність усіх людей в їх правах і свободах означає необхідність забезпечення їм рівних правових можливостей як матеріального, так і процесуального характеру для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод.

Ст. 55 Конституції України «гарантує судовий захист та забезпечує право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань».

Ст. 124 Основного Закону України. вказує що «судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції» .

Відповідно до ст.4 Цивільно-процесуального кодексу України «кожен має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів» [2] .

«Юридичні особи можуть звертатися до адміністративного суду із позовними заявами в інтересах інших осіб і брати участь у цих справах»[3].

* Науковий керівник – професор кафедри господарсько-правових дисциплін ЛьвДУВС Мелех Л. В.

«Право на судовий захист є конституційною гарантією прав і свобод людини і громадянина, а обов'язкове виконання судових рішень – складовою права на справедливий судовий захист» [4] .

Не існує виключного переліку можливих та доступних засобів захисту прав та інтересів осіб, умовою є лише їхня не суперечність закону.

Право на звернення до альтернативних методів забезпечується законом.

На сьогодні проблемним моментом залишається швидке та ефективно вирішення спорів. Застосування альтернативних способів вирішення господарських спорів набуває все більше значення у зв'язку з розвитком ринкових відносин та збільшення кількості даних конфліктів.

Виходячи з цього є актуальним дослідження використання альтернативних способів вирішення господарсько-правових спорів в Україні.

Альтернативний спосіб вирішення господарсько-правових спорів -це засоби несудового впливу на спір, що виникає в процесі здійснення господарської діяльності, метою яких є усунення негативних наслідків для учасників, за мінімальних витрат часу і коштів [4] .

Альтернативне вирішення спорів дозволяє використовувати зручний та гнучкий спосіб вирішення правових конфліктів. Ці способи є додатковою гарантією реалізації конституційного права на вибір найбільш адекватного законного варіанту вирішення спору з метою захисту прав та законних інтересів.

Більшість спорів можна вирішити без судового процесу, у більш якісний та швидкий спосіб.

Переваги альтернативних методів є: добровільна участь у процесі, рівність та контроль кожної зі сторін над процедурою розгляду, незалежний третій учасник – медіатор, швидке вирішення спору, менші матеріальні витрати, порівняно із звичайним судовим процесом, зменшення конфлікту.

Медіація в господарському процесі перебуває на початкових етапах впровадження. Поняття медіації в українському законодавстві не є закріплене на офіційному рівні, тому висвітлення цієї теми є важливим та необхідним.

Згідно з положеннями проекту Закону України «Про медіацію», « медіація визначається як альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві (або більше) сторони спору намагаються в межах структурованого процесу за участю медіатора досягти згоди для вирішення їхнього спору» [6] .

В соціальній психології вчені розглядають медіацію як специфічну форму регулювання спірних питань, конфліктів, узгодження інтересів. Х. Бесемер визначив медіацію як технологію вирішення конфлікту за участю нейтральної третьої сторони. Більшість визначають медіацію – як певний підхід до розв'язання конфлікту, у якому нейтральна третя сторона

забезпечує структурований процес, для того щоб допомогти конфліктуючим сторонам прийти до взаємно прийнятного вирішення спору [5].

Основними завданнями медіації у господарських спорах є оперативне вирішення господарської суперечки, досягнення позитивного результату, який задовольнить всі сторони конфлікту, та ефективне практичне впровадження результатів медіації.

Застосування інституту медіації для вирішення господарських суперечок є ефективним і дієвим механізмом. Впровадження медіації як засобу позасудового вирішення господарського конфлікту значно розвантажить господарські суди, позитивно вплине на учасників господарського-конфлікту, які спільно можуть прийняти найбільш вигідне для всіх рішення та зберегти відносини.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996р. №254 к/96 ВР. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>
2. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991р. №1798 XII. URL:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798_12
3. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України-№ 35-36, № 37,-2005 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
4. Вознюк Н. Альтернативні способи вирішення господарсько-правових спорів. Юридична Україна.2013. URL:[file:///C:/Users/Oleg/Downloads/urykr_2013_10_15%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Oleg/Downloads/urykr_2013_10_15%20(4).pdf)
5. Белінська О. Медіація – альтернативне вирішення спорів. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 1 (5). URL:http://vru.gov.ua/Docs/visnik05_12.pdf
6. Проект Закону « Про медіацію» № 3665 від 17.12.2015 URL:http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH2TT00A.html

Секція 8

Трудове право, право соціального забезпечення

Балазюк В.В.

здобувач вищої освіти 1 курсу 2 групи
Юридичного факультету

Правове регулювання роботи в поліції*

* Науковий керівник – доцент кафедри господарсько-правових дисциплін ЛьвДУВС Гамалюк Б.М.

Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [0].

Забезпечення й захист основних прав, свобод людини та громадянина в усіх сферах суспільного життя, надання публічно-сервісних послуг установлено пріоритетним завданням держави, її правоохоронних органів, інших органів виконавчої, судової влади, місцевого самоврядування. Тому дослідження правого регулювання діяльності структурних органів поліції стало надзвичайно важливими та актуальним. Сьогодні у правовій науці та практиці вказане питання набуло значного вивчення завдяки працям В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, О.О. Бандурки, О.І. Безпалової, О.В. Джафарової, М.О. Качинської, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, Р.С. Мельника, В.П. Петкова, О.С. Проневича, О.В. Рябченко, В.В. Сокурєнка, О.Ю. Синявської, С.О. Шатрави й низки ін-ших науковців. Однак, через швидкі реформаційні процеси в країні, виникають нові питання, які потребують розгляду.

Правове регулювання діяльності поліції – це сукупність нормативно-правових актів, які регламентують діяльність поліції у сфері запобігання правопорушенням, виявлення, припинення правопорушень, притягнення винних до адміністративної, кримінальної відповідальності, розгляду звернень громадян, а також виявлення й усунення причин та умов, що сприяють правопорушенням [0].

У своїй діяльності поліція керується насамперед Конституцією України-Конституція становить основу системи і змісту усіх джерел права в нашій державі. Крім цього, вона є базою для подальшого розвитку правоохоронного законодавства України, на основі її положень приймаються всі інші нормативні акти, що регулюють діяльність Національної поліції України. При здійсненні адміністративної діяльності Національна поліція керується принципом верховенства права, закріпленим у статті 3 Конституції України, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Під час виконання своїх завдань Національна поліція України забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих розділом II Конституції України. При виконанні покладених на Національну поліцію обов'язків вона, відповідно до положень статті 24 Основного Закону, не може надавати особам будь-яких привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Згідно із статтею 28 Конституції України, ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню, отже, поліцейським при застосуванні поліцейських заходів за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або

терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. При застосуванні поліцейських заходів та реалізації інших повноважень Національна поліція поважає свободу та особисту недоторканість особи. Відповідно до статті 29 Конституції України, ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. У разі нагальної необхідності запобігти злочині чи його перепинити органи Національної поліції можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правничою допомогою захисника. Під час здійснення досудового розслідування, застосування негласних слідчих розшукових заходів поліція дотримується положень статей 30–32, згідно з якими не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду; особі гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, 67 ГЛАВА 2. Система управління органами поліції України економічного добробуту та прав людини. Це найважливіші положення Конституції, що стосуються діяльності майже кожного правоохоронного органу, і Національної поліції зокрема, згідно з якими особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом. Обмеження прав і свобод людини в діяльності Національної поліції допускається виключно на підставах та в порядку, визначених статтею 64 Конституції України і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань Національної поліції.

Також дії поліцейських регулюються Законом України «Про Національну поліцію», в якому передбачені засади діяльності поліцейського, а саме: верховенства права; дотримання прав і свобод людини; законність; відкритість і прозорість; політична нейтральність; взаємодія з населенням на засадах партнерства. Закон України «Про Національну поліцію» є основним нормативним актом, на підставі якого будується робота цього правоохоронного органу. Він складається із 10 розділів, 105 статей. Ним встановлюються завдання, принципи діяльності поліції, її система, повноваження, порядок та підстави застосування поліцейських заходів, процедури добору на посаду поліцейського, порядок проходження служби в

поліції, соціальний захист та матеріально-технічне забезпечення поліцейських

Діяльність поліції регулюється міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Отже, міжнародними нормативно-правовими актами, на підставі яких Національна поліція України організує власну діяльність, є: Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р.; Декларація про ліквідацію усіх форм расової дискримінації від 20.11.1963 р.; Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21.12.1965 р.; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р.; Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів покарання від 09.12.1975 р.; Кодекс поведінки посадових осіб при підтриманні правопорядку від 17.12.1979 р.; Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26.11.1987 р.; Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20.12.1988 р.; Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку від 07.09.1990 р.; Європейський Кодекс поліцейської етики від 19.09.2001 р.; Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005 р.

Актами Президента України який видає на виконання закріплених повноважень укази та розпорядження, спрямовані на удосконалення діяльності Національної поліції, її кадрового складу, а також у сфері забезпечення прав і свобод громадян правоохоронними органами держави. Серед прикладів таких актів варто виділити наступні: Указ Президента України «Про символіку Національної поліції України» від 09.12.2015 р.; Указ Президента України «Про День Національної поліції України» від 09.12.2015 р.; Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про загрози кібербезпеці держави та невідкладні заходи з їх нейтралізації»» від 13.02.2017 р.; Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 10 липня 2017 року «Про невідкладні заходи щодо фінансування потреб національної безпеки і оборони України у 2017 році»» від 11.07.2017 р.

Актами Кабінету Міністрів України, відповідно до Закону «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 р. [0], до його основних завдань належить здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Кабінет Міністрів України спрямовує і координує роботу міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які забезпечують проведення державної політики у відповідних сферах суспільного і державного життя, виконання Конституції та законів України, актів Президента України, додержання прав і свобод людини та громадянина. До актів Кабінету Міністрів України, що регулюють діяльність

Національної поліції, ми можемо віднести: Про утворення територіальних органів Національної поліції та ліквідацію територіальних органів Міністерства внутрішніх справ від 16.09.2015 р.; Положення про однострій поліцейських від 30.09.2015 р.; Положення про Міністерство внутрішніх справ України від 28.10.2015 р.; Положення про Національну поліцію України від 28.10.2015 р.; – Положення про грошове забезпечення поліцейських, відряджених до державних органів, установ та організацій, від 04.11.2015 р.; Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації Національною поліцією заходів щодо підвищення обороноздатності і безпеки держави, від 07.12.2016 р.

А також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України. Накази МВС, прийняті в межах повноважень, передбачених законом Про Кабінет Міністрів України: закон України від 27.02.2014 № 794-VII, обов'язкові для виконання центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами, місцевими державними адміністраціями, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності та громадянами, в тому числі Національною поліцією України. Крім цього, керівник Національної поліції в межах власних повноважень видає та підписує накази поліції, а накази по особовому складу можуть видавати керівники органів, підрозділів, закладів та установ поліції відповідно до повноважень, визначених законом, іншими нормативно-правовими актами та номенклатурою посад, затвердженою Міністерством внутрішніх справ України. Серед зазначених нормативних документів можемо виділити наступні накази МВС України та Національної поліції України: Положення про патрульну службу МВС від 02.07.2015 р.; Положення про Департамент патрульної поліції від 06.11.2015 р.; Інструкцію з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції від 06.11.2015 р.; Інструкцію з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, від 07.11.2015 р.; Інструкцію про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, від 09.11.2015 р.; Порядок присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань від 12.03.2016 р.; Інструкцію з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України від 13.06.2016 р.; Інструкцію з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень від 04.07.2016 р.; Порядок організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку від 10.08.2016 р.; Порядок укладання контракту про проходження служби в поліції від 03.02.2017 р.; Інструкцію з організації діяльності чергової служби органів (підрозділів) Національної

поліції України від 23.05.2017 р.; Правила носіння однострою поліцейських від 19.08.2017 р.

Керуючись вищезазначеними нормативно правовими актами поліція надає поліцейські послуги у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки й порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг із допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Розглядаючи завдання Національної поліції, слід відмітити закріплене нормами статті 2 її базового закону положення про те, що її діяльність визнається публічно-сервісною, що виражається у наданні органами поліції поліцейських послуг.

Отже, діяльність поліції на правовому рівні регулює низка важливих нормативно-правових актів, які були проаналізовані вище і які гарантують чистоту та якість виконання поліцією своїх прямих обов'язків.

Література

1. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підруч. для студентів ВНЗ / за ред. С. Г. Серьогіної. Харків, 2005. 256 с.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Дата оновлення: 31.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 10.11.2019);
3. Конституція України від 28.06.1996 р. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 10.11.2019);
4. Управління органами національної поліції України: підруч. за загальною редакцією доктора юридичних наук, доцента В. В. Сокурєнка. Харків, 2017. 580 с.
5. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18> (дата звернення: 10.11.2019)

Максимів Діана

здобувач вищої освіти 2 курсу,
освітнього ступеня «магістр»

Поняття механізму забезпечення трудових прав суддів*

У ст. 43 Конституції України [1] та ст. 23 Загальної декларації прав людини [2] проголошується право кожного на працю. Не є винятком із цього

* Науковий керівник – професор кафедри господарсько-правових дисциплін ЛьвДУВС Мелєх Л.В.

правила і судді. Вони належать до особливої категорії працівників, що наділені спеціальним трудо-правовим статусом. Він включає у себе комплекс правомочностей, які можуть бути реалізовані у повному обсязі тільки завдяки створенню і дії системи юридичних засобів. Вона відображається у формі механізму забезпечення трудових прав суддів.

Механізм забезпечення трудових прав суддів – це складне юридичне явище, яке, виконуючи властиві йому функції, безпосередньо впливає на правове регулювання відносин суддів у сфері праці цих осіб, оскільки є його обов'язковим структурним елементом. Така регламентація може бути ефективною тільки у разі розуміння поняття та справжньої сутності самого механізму забезпечення трудових прав суддів як працівників. Пізнання його змісту є необхідним для усунення наявних на сьогодні недоліків законодавчої та правозастосовної практики. Вони створюють реальні перешкоди для реалізації суддями своїх правомочностей під час здійснення своєї трудової діяльності.

З'ясування змісту поняття механізму забезпечення трудових прав суддів передбачає детальне вивчення складових, які його утворюють. До них належать такі юридичні категорії як «трудові права суддів», «забезпечення прав людини», «забезпечення трудових прав суддів».

Наукові погляди щодо розуміння поняття «трудові права суддів» є різноманітними. Водночас їх об'єднує постулат про те, що воно має комплексний характер. Він проявляється в таких ознаках, які притаманні трудовим правам цих працівників: 1) вони є природними можливостями суддів; 2) вони є невідчужуваними від них; 3) вони необхідні їм для задоволення їх інтересів й потреб; 4) існують у сфері реалізації суддями своєї здатності до праці; 5) закріплюються нормами права, тому мають позитивну природу; 6) вони є соціально-економічними правами суддів, оскільки спрямовані на особу працюючих та складають матеріальну основу їх добробуту; 7) вони реалізуються в індивідуальних і колективних трудових правовідносинах, тобто можуть бути індивідуальними та колективними [3, с. 82].

Отже, зазначені риси характеризують досліджувану категорію, надаючи їй значення багатогранного юридичного явища. Вони є необхідними для розкриття її змістовної наповнюваності. Однак ці ознаки виражають тільки загальну сторону правомочностей суддівських працівників у сфері праці, яка властива для усіх інших працюючих. Не заперечуючи їх важливості, все-таки видається правильним провести деяке доповнення до вище викладеного переліку. Узагальнено під ними мають на увазі особливі правові можливості суддів, що впливають із виконуваної ними головної трудової функції – здійснення правосуддя. Це означає, що трудові права суддів є спеціальними та повинні забезпечуватися своєрідним юридичним механізмом.

Крім трудових прав суддів, іншою складовою, яка входить до структури поняття «механізм забезпечення трудових прав суддів», є

категорія «забезпечення трудових прав суддів». Щодо поняття «забезпечення прав», то вчені його визначають по-різному, акцентуючи увагу на тих чи інших властивих йому аспектах. Так В.М. Андріїв вважає, що найбільш обґрунтованим є включення до поняття забезпечення прав і свобод «механізму реалізації, який проявляється в утвердженні та гарантуванні відповідних прав та свобод, механізму охорони, що спрямований на попередження порушень проголошених та закріплених прав і свобод шляхом вжиття профілактичних заходів, а також механізму захисту, спрямованого перш за все на відновлення порушених прав та свобод» [4, с. 117].

Також важливо підкреслити позицію О.І. Наливайка, який стверджує, що «серцевиною процесу забезпечення прав людини є створення гарантій їх реалізації» [5, с. 22]. Зроблений висновок підкріплюється аргументами О.Ф. Скакун про те, що «гарантії – це найважливіший чинник реального забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Без гарантій права і свободи перетворюються на своєрідні «заяви про наміри», що не мають ніякої цінності ні для особи, ні для суспільства» [6, с. 73].

Отже, гарантії виступають обов'язковим показником результативності правового регулювання суспільних відносин, в яких особи діють шляхом використання належних юридичних можливостей. З цим можна цілком погодитися і навіть назвати таку інтерпретацію своєрідною аксіомою. Сутність забезпечення прав особи не може полягати виключно в їх охороні та захисті, адже ці форми дії передбачають тільки запобігання будь-яким порушенням суб'єктивних правомочностей або їх припинення.

Підсумовуючи проведений аналіз сутності механізму забезпечення трудових прав суддів, можна зробити наступні висновки. По-перше, механізм забезпечення трудових прав суддів є складовою механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Це пов'язано з тим, що трудові права працівників взагалі є похідними від прав і свобод, якими наділена кожна біосоціальна істота, тобто людина. Вони так само є невід'ємними від суддів та не можуть бути відчужені. При цьому для механізму забезпечення трудових прав суддів характерні ті компоненти, що і для іншого зазначеного механізму. По-друге, досліджуваний механізм має системно-структурний характер. Його структуру складають внутрішні механізми: механізм реалізації, механізм охорони та механізм захисту трудових прав суддів. По-третє, зазначений механізм характеризується наявністю фактичної ознаки (можливості користуватися трудовими правами і використовувати способи відновлення порушених, невизнаних або оспорюваних трудових прав). По-четверте, такий механізм являє собою передбачену загальним та спеціальним законодавством цілісну сукупність юридичних форм, способів та засобів реалізації і захисту трудових прав суддів (сукупна ознака). По-п'яте, механізм забезпечення трудових прав суддів характеризується динамічністю й здатністю до саморозвитку й удосконалення.

Отже, можна визначити механізм забезпечення трудових прав працівників як «систему взаємопов'язаних правових заходів та засобів, спрямованих на сприяння реалізації трудових прав шляхом їхнього гарантування, охорони та захисту, що здійснюються уповноваженими органами та особами у формах та способах, передбачених законодавством». Наведена дефініція виражає усі особливості трудо-правової категорії.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Загальна декларація прав людини : Декларація ООН від 10 грудня 1948 року. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Чуйко З.Д. Конституційно-правовий механізм забезпечення національної безпеки України . Бюлетень Міністерства юстиції України. 2006. № 8. С. 81-89.
4. Андріїв В.М. Система трудових прав працівників та механізм їх забезпечення: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05.Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». О., 2012. 402 с.
5. Наливайко О.І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 . Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К., 2002. 178 с.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. 2-ге вид. К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.

Секція 9

Адміністративне право та процес, фінансове, інформаційне право

Грицай Владислав

магістр 2 року навчання юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Охоронна діяльність: адміністративно-правовий аспект*

* Науковий керівник – доцент кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України Артеменко О.В.

Постановка проблеми. Конституція України визначає життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищу цінністю. В умовах розвитку ринкових відносин загострюється питання забезпечення недоторканності речових прав. Це зумовило появу розгалуженої системи різних охоронних підприємств та необхідність адміністративно-правового регулювання їх діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закон України «Про Національну поліцію» розпочав діяльність поліції охорони 7 листопада 2015 року [1]. Постанова КМУ від 13 жовтня 2015 року № 834 «Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ» запровадила у життя процес ліквідації Державної служби оборони та створення Департаменту поліції охорони, що виконує функції міжрегіонального територіального органу Національної поліції, та територіальні органи поліції охорони [2]. Новостворені органи поліції охорони є прямими правонаступниками Департаменту Державної служби оборони при Міністерстві внутрішніх справ.

Основним нормативно-правовим актом, що визначає напрямок охоронної діяльності в Україні та загальні засади розвитку і функціонування охоронних структур є Закон України «Про охоронну діяльність» від 18 жовтня 2012 року [3].

Прогресивним моментом Закону є те, що усі приватні структури, за наявності відповідних ліцензій від МВС, мають законне право на використання сльозоточивого газу, службових собак та, за згодою замовника послуг з охорони - оглядати територію, будинки, приміщення та майно що охороняється. (ст. 9 Закону України «Про охоронну діяльність»). Згідно з зазначеною статтею, закріплений чіткий перелік спеціальних засобів, які можуть застосовуватися виключно суб'єктами охоронної діяльності та у встановленому законом порядку, що передбачений постановою КМУ від 11 лютого 2013 року № 97 [4].

У контексті питання застосування спеціальних засобів приватними охоронними підприємствами, варто зазначити дискусійне питання застосування вогнепальної зброї. Наразі, поліція охорони займає домінуюче положення на ринку надання охоронних послуг через те, що виступає єдиним представником збройної охорони, що прямо суперечить ст. 16 Закону України «Про захист економічної конкуренції», ст. ст. 25, 27 ГК України. Незважаючи на можливості застосування спецзброї приватними структурами охорони, державний сектор зайняв монопольну позицію у цьому питанні. Це призводить до спонукання приватних підприємців до пошуку шляхів обходу законодавства для зіставлення хоча б якоїсь конкуренції.

Закон України «Про ліцензування певних видів господарського діяльності» від 01 грудня 2009 року № 505, затверджений наказом МВС, закріплює перелік ліцензійних умов з надання охоронних послуг. Закон

встановлює виключний перелік господарської діяльності, що підлягає обов'язковому ліцензуванню, встановлює єдиний варіант їх ліцензування та методи контролю за дотриманням умов ліцензії, а також визначає межі відповідальності за порушення законодавства у сфері ліцензування певних видів господарської діяльності [5].

Перелік органів, які виконують функцію ліцензіатів, встановлений у постанові КМУ від 14 листопада 2000 року № 1698 «Про затвердження органів ліцензування». Відтак, МВС визначено як орган ліцензування приватних охоронних підприємств щодо проведення професійної охоронної діяльності [6]. Повертаючись до Закону України «Про охорону діяльність», орган ліцензування охоронної діяльності виконує і контролюючу функцію у сфері нагляду за якістю надання відповідних послуг.

Висновки. Державні організації займають домінуюче положення понад приватними охоронними підприємствами у зв'язку з можливістю використання вогнепальної зброї. Окрім цього, центральний орган ліцензування охоронної діяльності виступає конкурентом надання охоронних послуг та одночасно контролюючим органом додержання ліцензійних умов.

Література

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2015 р. - № 40-41. - стор. 1970. - стаття 379
2. Питання функціонування органів поліції охорони як територіальних органів Національної поліції та ліквідації деяких територіальних органів Міністерства внутрішніх справ : Постанова КМУ від 13.10.2015 № 834 // Офіційний вісник України. - 2015 р. - № 84. - стор. 71. - стаття 2814.
3. Про затвердження переліку спеціальних засобів придбання, зберігання та використання яких здійснюється суб'єктами охоронної діяльності : Постанова КМУ від 11.02.2013 № 97// Офіційний вісник України. - 2013 р. - № 12. - стор. 70. - стаття 456.
4. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 № 2210-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001 р. - № 12. - стаття 64
5. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015 р. - № 23. - стор. 1234. - стаття 158
6. Про затвердження органів ліцензування : Постанова КМУ від 05.08.2015 № 609 // Офіційний вісник України. - 2015 р. - № 68. - стор. 8. - стаття 2232

Лящевська Анна

слухачка магістратури II року навчання
Навчально-наукового інституту права

Актуальні питання оподаткування діяльності сільгоспвиробників в Україні*

Сільське господарство України безперечно має надвисокий потенціал, про що свідчить його вагомий вплив на економіку України в цілому. Оцінюючи важливість та цінність ефективного функціонування аграрного сектору розуміємо, що в більшій мірі саме від засобів державного регулювання залежить економічно-сприятливі умови для ефективної фінансово-господарської діяльності та розвитку агросектору України. Одним із головних фінансових інструментів регулювання виступає оподаткування.

Враховуючи сезонність та велику ризиковість діяльності сільськогосподарських товаровиробників, оподаткування сільськогосподарських підприємств завжди було одним із особливих видів податкових взаємовідносин [1, с. 250].

Є.С. Подаков, в свою чергу, зауважує, що ефективне ведення аграрного бізнесу є можливим лише за умови стабільності та прогнозованості податкового законодавства, що забезпечує оптимальне податкове навантаження з урахуванням міжнародного досвіду, особливо в умовах євроінтеграційних процесів нашої країни [3, с. 75].

Ю.О. Швець у своїй праці зазначає, що податкове навантаження є високим, це пов'язано з недоліками системи оподаткування, до яких належать: завищена ставка єдиного податку четвертої групи (розмір ставки для ріллі, сіножатей і пасовищ – 0,95), розрахунки з контрагентами виключно у грошовій формі, велика кількість необхідної до подачі звітності, регулярні зміни у Податковому кодексі України [4].

Вищенаведені факти свідчать про необхідність впровадження заходів щодо покращення системи оподаткування сільськогосподарських виробників, до яких мають бути включені наступні пункти: стабільність податкового законодавства; спрощення процедур адміністрування податку; покращення системи податкового контролю та його ефективності; боротьба з корупцією під час руху податків до бюджету; повернення сільськогосподарським товаровиробникам четвертої групи ПДВ, що залишається у розпорядженні підприємства; спрощення вимог до складання податкових накладних; зведення до єдиних норм і правил податкового та бухгалтерського обліку; застосування прогресивної системи оподаткування; удосконалення спецрежиму справляння ПДВ у сфері сільського господарства; зниження ставки податку на додану вартість [2, с. 145].

Узагальнюючи думки вчених, можна визначити основні напрямки державного впливу на сільгоспвиробників - стимулювання нарощування

* Науковий керівник – асистент кафедри міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін ННІП СумДУ Швагер О.А.

оборотного капіталу, спрощення системи оподаткування та податкової звітності, а також зниження податкового навантаження.

Додатково пропонуємо врахувати наступні пропозиції у вирішенні проблем систем оподаткування: розробити програми розвитку страхових послуг на випадок форс мажорних випадків; створити спрощені податкові умови для підтримки малих сільськогосподарських компаній; запровадити пільгове кредитування; забезпечити стабільність податкового законодавства та проводити реформування податкової системи поєднуючи з реформуванням інших засобів економічного регулювання; розробити методи забезпечення прозорості податкової системи.

Система оподаткування сільгоспвиробників в Україні, її принципи та положення потребують посиленої уваги та змін, які будуть спрямовані на оптимізацію, усунення суперечностей в законодавстві та створення вигідних податкових умов для здійснення діяльності.

Література

1. Давиденко Н. М. Вплив податкової реформи на сільськогосподарські підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2016. №1. С.250-253. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2016_1_45.

2. Лисенко А. М. Проблеми розвитку сільськогосподарського виробництва та перспективні напрями використання аграрного потенціалу регіону. Кіровоградщина – 2025: пріоритети і можливості розвитку: збірник тез доповідей науково-практичної конференції. Кропивницький: «Ексклюзив-Систем». 2017. С. 145-148.

3. Подаков Є.С. Сучасні аспекти оподаткування діяльності аграрних підприємств у 2019 році. К.: Приазовський економічний вісник, 2019. Вип. 2(13). С.75

4. Швець Ю. О. Вплив податкового навантаження на діяльність сільськогосподарських підприємств України. Інвестиції: практика та досвід : Аналіз. Прогнози. Коментар. 2018/1. № 9. С. 72-76 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2018/16.pdf

Поляруш Вікторія

слухачка магістратури II року навчання
Навчально-наукового інституту права
Сумський державний університет (м. Суми)

Вплив принципів податкового контролю на ефективність його здійснення*

Податковий контроль є одним із найважливіших інструментів функціонування державних фінансів, значення якого дедалі зростає. Дієве застосування податкового контролю в управлінні державними фінансовими ресурсами створює необхідні передумови для здійснення в державі ефективної економічної політики. Тому розбудова цілісної системи податкового контролю є важливим кроком у забезпеченні функціонування системи державної влади й викликає особливе зацікавлення як у теоретичному, так і в практичному плані. За таких обставин вивчення сутності та видів принципів податкового контролю дозволить вдосконалити діяльність суб'єктів державного управління та сприятиме їх координації при прийнятті управлінських рішень за результатами проведення податкового контролю.

Питання принципів податкового контролю та їх видів досліджувалося низкою відомих вітчизняних вчених. Серед робіт по зазначеній темі можна відмітити праці таких авторів, як О.Василик, О.Доброскок, М.Кучерявенко, Н.Маринів, О.Шевчук та інші. При цьому в розглянутих працях не проглядається чіткої позиції авторів щодо конкретного поділу принципів податкового контролю.

Принципи податкового контролю, як складової державного фінансового контролю, обумовлюються положеннями фінансового права з притаманною їм специфікою, зокрема, на основі узгодження мети оподаткування (фіскальне наповнення бюджету) та інтересів платників податків (прийнятні умови оподаткування та адміністрування) [2, с. 52].

Принципи податкового контролю в теоретичному та практичному аспектах на сьогодні недостатньо інституціалізовані. В концептуальній інтерпретації принципи податкового контролю становлять базові положення, які є імперативними та загальнообов'язковими і складають основний зміст податкового контролю. Ми підтримуємо думку Л.Товкун, яка справедливо зазначає, що податковому контролю притаманні риси, характерні як для принципів права загалом, так і специфічні [3, с. 749].

При визначенні принципів контролю важливе значення відіграла Лімська декларація керівних принципів контролю, прийнята у 1977 р. [1] на IX конгресі Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю. Однак, цей базовий документ регламентації принципів податкового контролю потребує уточнення.

Проаналізувавши різні точки зору щодо сутності принципів податкового контролю, найбільш переконливою на наш погляд видається думка О.Є.Найденко, згідно з якою принципи податкового контролю мають

* Науковий керівник – асистент кафедри міжнародного, європейського права та цивільно-правових дисциплін ННІП СумДУ Швагер О.А.

поділятися на три групи: загальноправові, загальноуправлінські та спеціальні [10, с. 18]. При цьому, ми вважаємо, що всередині кожної групи перелік принципів має бути конкретизований.

Важливим у принципах податкового контролю є їх закріплення в нормах, що визначається наступним: самі норми виступають основними елементами, що втілюють у життя принципи податкового контролю; податково-правові норми, як результат узагальнення типових суспільних відносин, регулюють поведінку як контролюючих органів, так і платників податків і, будучи абстрактними, організовують надходження податків і зборів до бюджетів і фондів держави; вони сприяють чіткому формулюванню податкового контролю, від чого залежить ефективність правотворчої діяльності; через нормативне закріплення норми права сприяють вирішенню колізій податкового законодавства, обґрунтуванню й розробленню рекомендацій з його удосконалення; виражені в нормі, принципи закріплюють у першу чергу інтереси держави [6, с.749].

Отже, принципи податкового контролю - це загальні і специфічні вимоги до відносин у сфері податкового контролю, а також вихідні керівні засади його здійснення, що виражають сутність податкового контролю та впливають з ідей гармонізації інтересів платників податків і податкових органів, визначають загальну спрямованість та найістотніші риси податкового контролю. Враховуючи, що принципи становлять основу для ефективного функціонування системи податкового контролю, існує нагальна потреба їх законодавчої регламентації, що визначає напрями подальшого вдосконалення чинного податкового законодавства. Що стосується діяльності органів податкового контролю, то, безумовно, вона має базуватись як на загальних принципах управління і контролю так і на властивих тільки податковому контролю. Від їх дотримання та застосування залежить вирішення завдань та результат проведеної перевірки.

Література

1. Аллан Т.Р.С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права І Т.Р.С. Аллан; пер. з англ. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія».2008. 385 с.
2. Мельник М.І., Лещух І.В. Податковий контроль в Україні: проблеми та пріоритети підвищення ефективності: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І.Долішнього НАН України». 2015. 330 с.
3. Ткачик Ф.П. Удосконалення податкового контролю в Україні у контексті протидії ухиленню від оподаткування. Інфраструктура ринку. 2017. № 4.С. 133-137.
4. Найденко О.Є. Податковий контроль : навч. посіб. О.Є. Найденко. Харків: ХНЕУ.2012. 224 с.

5. Лімська декларація керівних принципів контролю Перу; Декларація, Міжнародний документ від 01.01.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/604_001

6. Товкун Л. В. До питання про принципи податкового контролю. Форум права. 2012. № 3. С. 749-752.

Секція 10

Кримінальне право, кримінально-виконавче право

Банкерт Настасія

студентка 3 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Вбивство на замовлення в законодавстві України та зарубіжних країн*

Мета дослідження – визначити основні аспекти вбивства на замовлення в законодавстві України та зарубіжних країн.

У останні роки набув поширення новий, надзвичайно небезпечний різновид умисних вбивств – вбивство на замовлення. За даними МВС України у 1993 р. таких злочинів було зареєстровано 87, у 1995 – 210, що у 2,4 рази більше, у 1996 – понад 100. У Кримінальному Кодексі України в статті 115 ч. 2 п. 11 передбачено вбивство на замовлення. Пленум Верховного Суду України з метою забезпечення правильного й однакового застосування законодавства при розгляді справ про умисні вбивства в пункті 15 постанови від 7 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» роз'яснив кваліфікуючу ознаку, передбачену пунктом 11 ч. 2 ст. 115 КК України 2001 р.: умисне вбивство, вчинене на замовлення, – це умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке доручення може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру або не вчиняти їх.

Інколи без достатніх до того підстав замовлення злочину розглядається як його організація (наприклад, у випадках схилання до вбивства і надання фотокартки жертви). Це зумовлено тим, що значимість ролі замовника вбивства на практиці асоціюється зі значимістю ролі

* Науковий керівник – старший викладач кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України Ковальова С.С.

організатора злочину, а тому й фактично виконання особою замовлення не аналізується і не дістає належної юридичної оцінки. [1]

Замовник умисного вбивства залежно від конкретних обставин справи визнається або підбурювачем, або організатором злочину. Необхідно підкреслити, що в кожному конкретному випадку замовник фактично виконує підбурювальницькі дії, бо схиляє суб'єкта до вчинення вбивства.

І лише за наявності в діянні такого замовника ще й ознак організації злочину його дії підлягають кваліфікації за ч. 3 ст. 27 і п. 11 ч. 2 ст. 115 КК. Якщо ж замовник виконує і роль співвиконавця злочину, його діяння відповідно до згаданої постанови Пленуму Верховного Суду України підлягають кваліфікації за п. 11 і 12 ч. 2 ст. 115 КК як умисне вбивство, вчинене на замовлення за попередньою змовою групою осіб. Така загалом вірна позиція потребує певного уточнення. Кваліфікувати дії замовника, який виконав і роль співвиконавця за п. 11 і 12 ч. 2 ст. 115 КК можливо за умови, коли в особи спочатку виник умисел на замовлення вбивства, а лише потім ця особа як співвиконавець взяла участь у його безпосередньому вчиненні. Якщо ж в особи виник умисел безпосередньо вчинити вбивство і вона „на допомогу” собі запросила іншого співвиконавця (запропонувала разом вчинити злочин), то за таких умов не можна говорити про вбивство на замовлення. Незважаючи на те, що елементи підбурювання в діянні особи присутні, проте замовлення злочину у власному сенсі не відбулося. [1]

Замовниками злочину, як правило, є: особи, які займаються підприємницькою, банківською діяльністю (конкуренти або партнери по бізнесу); представники кримінального середовища (лідери або члени злочинних угруповань, які бажають зайняти їх місце); особи, щодо яких порушені кримінальні справи; політичні діячі; посадовці державних органів; підлеглі, які претендують на посаду начальника; родичі; один із подружжя або коханці; боржники потерпілого; особи, яких шантажують або в яких вимагають майно, гроші; інші особи.

Якщо піддати аналізу іноземне законодавство, то можна визначити, що в більшості країн поняття “вбивство на замовлення” подано більш розширено. Так, наприклад, у Канаді під поняттям “вбивство на замовлення” розуміють вбивство заплановане та умисне, яке здійснюється згідно з домовленістю, відповідно до якого гроші чи інші цінні речі передаються чи планується передати від однієї особи до іншої, яка заподіює або допомагає заподіяти смерть третій особі. А в законодавстві штата Іллінойс, Збірника статутів Іллінойса під поняттям “вбивство на замовлення” розуміють особу, яка вчиняє правопорушення вбивства на замовленням, коли, з наміром вчинення злочину першого ступеня (вбивства), він або вона змушує іншого вчинити цей злочин відповідно до певного договору, угоди, розпорядження чи пропозицією грошей або чимось іншим цінним.

У другій частині цієї статті визначено межі кримінального покарання замовнику вбивства, такі як позбавлення волі не менше ніж 20 та не більше ніж 40 років, за виключенням окремих випадків.

Кримінальне законодавство Іспанії також містить норми про відповідальність за вчинення вбивства на замовлення: ст. 139 передбачено відповідальність особи, що завдала смерть іншій людині за плату, винагороду або за обіцяння. У статті 23 серед обставин, що обтяжують кримінальну відповідальність, іспанський законодавець виділяє злочин, вчинений за плату, винагороду або за обіцяння.

Отже, можемо визначити, що здебільшого поняття “вбивство на замовлення” подано більш розширено в зарубіжних країнах. Умисне вбивство, вчинене на замовлення, – це умисне позбавлення життя потерпілого, здійснене особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке доручення може мати форму наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов’язується позбавити потерпілого життя, а замовник – вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального чи нематеріального характеру або не вчиняти їх.

Література

1. Ус О. В. Деякі питання відповідальності за умисне вбивство, вчинене на замовлення // : : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Ус О. В.; Київ. нац. Академія України ім. Я. Мудрого.-Харків, с.224-227
2. Закон про кримінальний право, правила провадження Верховного Суду, глава С-46 з поправками від 1985 р.
3. Збірник статутів Іллінойса

Василевська Анастасія

студентки 2 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Штучний інтелект та питання відповідальності в кримінальному праві*

Завдання робототехніки минулого століття полягало у створенні приладів, які здатні виконувати за людину тільки певну фізичну працю. А сьогодні є Штучний інтелект цілий розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, що опікується формалізацією проблем та завдань, які подібні до усіх дій, які виконує людина.

Жодна країна або корпорація не може відмовитися від досліджень штучного інтелекту, сподіваючись на певні переваги у вказаних перегонах. Але штучний інтелект (суперінтелект) може виявитися більш небезпечним, ніж будь-яка сучасна зброя. Невдовзі людина розділить повністю

* Науковий керівник – старший викладач кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України Ковальова С.С.

середовище свого існування зі штучним інтелектом. Ознаки цього наявні вже сьогодні. Цілком природно, що останньому буде доручено опікування ризикованою та небезпечною діяльністю, в тому числі, пов'язаною з взаємодією з джерелами підвищеної небезпеки [1].

Проблему ознайомлення з певною тематикою та напрацювання на підставі того, що взагалі, електронні пристрої, якими користується сучасна людина, можуть більш точно та об'єктивно розповісти про неї, ніж вона сама та будь які інші спостереженням поєднаним з обманом (ч.1 ст.157 КК України) або здійсненням передвиборної агітації шляхом надання безплатно певних послуг (ч.3 ст.160 КК України) – питання, які ще потребують свого науково-практичного вивчення з метою перегляду [2].

Але, у будь якому випадку, новації не повинні бути приводом для тих чи інших заборон, хоча може бути підставою підсилення кримінальної відповідальності, в тому числі за рахунок відмежування від бездумного формулювання кваліфікуючих обставин або нових складів злочинів (в той час як певна злочинна поведінка вже може бути описаною, тобто передбаченою, у чинних нормах КК України і, скоріш за все, шляхом використання звичних).

На такому самому роздоріжжі та у подібній розгубленості могли перебувати свого часу власники та користувачі гужового транспорту перед натиском розповсюдження залізниць. Прикладом такої невдалої реакції на зміни у життєвому укладі сучасної людини є доповнення ч.3 ст.190 («Шахрайство») КК України кваліфікуючою ознакою «...шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки» без урахування того факту, що електроннообчислювальна техніка є такою ж загальною притаманністю нашого життя, як і обов'язкова середня освіта (адже колись така освіта могла розглядатися в умовному КК минулих століть як ознака, що полегшує вчинення злочину). Безсистемне «вдосконалення» положень КК України або породжує «законодавчий вірус» або примушує теоретиків та практиків здійснювати «наукове ворожіння» [3].

Виникає питання про те, на якому підґрунті слід будувати відносини між людиною та штучним інтелектом. І якщо на підставі положень ст.ст. 96-3, 96-4, 96-6 КК України щодо юридичної особи вже є можливим застосування таких заходів кримінально-правового характеру як штраф, загальна конфіскація майна, ліквідація, то чи не буде умовне «вимкнення» (ліквідація) штучного інтелекту схожим на смертну кару, відмова від якої закріплена у численних вітчизняних та міжнародних актах. Виникає наступне питання про те, чи є прийнятним до застосування до штучного інтелекту штрафу та конфіскації, якщо останній не наділений і не володіє матеріальними ресурсами [4].

Слід зазначити, що окремі заходи кримінально-правового впливу (штраф, загальна конфіскація майна, ліквідація) та види покарань (штраф, позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, позбавлення права обіймати певні посади або

займатися певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, конфіскація майна, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі) спрямовані на те, щоб обмежити, створити незручності або позбавити правопорушника того, що у нього є (статус, матеріальні блага, звичний уклад життя, особиста свобода, свобода пересування та вільне обрання місця знаходження тощо). Тому доцільно почати пошуки у цьому напрямку щодо штучного інтелекту з з'ясування того, що може бути для нього по-справжньому важливим або критичним (доступ до матеріальних та інформаційних ресурсів, живлення).

Можливо, ефективним залишиться такий різновид впливу на штучний інтелект як позбавлення права займатися певною діяльністю на території відповідної юрисдикції, або виконання певних робіт (досліджень) на користь відповідної громади. Але, зрозуміло, що дослідження питань відповідальності штучного інтелекту має сенс тільки в тому випадку, якщо людство збереже контроль над останнім [5].

Доволі реальною та перспективною вбачається можливість визнання штучного інтелекту суб'єктом правовідносин, наділення його правовим статусом, який є актуальним за своєчасною ініціатива Європейського парламенту щодо розгляду проекту резолюції про правовий статус роботів як «електронної особистості (електронної особи)». Цілком реальною є перспектива застосування до штучного інтелекту заходів кримінально-правового характеру, поява у зв'язку з цим в Особливій частині КК України розділу під умовною назвою XIV-2 “Заходи кримінально-правового характеру щодо електронних осіб”.

Отже, роздуми мають сенс щодо відповідальності штучного інтелекту мають сенс тільки в тому випадку, якщо людство збереже контроль над останнім.

Література

1. Прибиткова І. М. Еволюція міських систем у часі і просторі : український варіант розвитку. Містобудування та територіальне планування. К.: КНУБА, 2011. Вип. 41. С. 368–384.
2. Баррат Дж. Последнее изобретение человечества: искусственный интеллект и конец эры Homo sapiens. Дж. Баррат М.: АльпинаНонфикшн, 2015. 304 стр.
3. Киричко В.М. Законодавчий вірус у системі КК України: визначення і актуалізація проблеми на прикладі ст.368-2 КК «Незаконне збагачення» В.М. Киричко. Проблеми законності : зб. наук. праць відп. ред. В.Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2016. Вип. 133 – 282 с.
4. Радутний О.Е. Нарис стану інформаційно-законодавчої діяльності на прикладі КК України О.Е. Радутний. Інформація і право: науковий журнал редкол.: В.Г. Пилипчук та ін. К.: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2016. № 3 (18). –103 с.

5. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність юридичної особи стане кроком до закріплення віртуальності життєвого простору О.Е. Радутний Електронне наукове фахове видання Національного університету «Юридична Академія України ім. Ярослава Мудрого». № 1/2011 [Електрон. ресурс] Режим доступу: <http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/> .

Євтушенко Олександр

студент 3 курсу юридичного факультету
НУБіП України (Київ)

Кримінальна відповідальність при вчиненні ексцесу*

Ексцес – вчинення виконавцем діяння, яке не охоплювалося умислом інших співучасників. Такі співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, що вчинені виконавцем. Цікавим є той факт, що кримінальний кодекс не дає прямого визначення ексцесу, але ч.5. ст.29. фактично встановлює відповідальність співучасників злочину у випадку скоєння виконавцем ексцесу: «Співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння вчинене виконавцем, якщо воно не охоплюється їхнім умислом.

Особливістю даного поняття є те, що виконавець (співучасник) злочину, який допускає ексцес виходить за межі спільного умислу. Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що ексцес має місце лише при співучасті у злочині, тобто при вчиненні злочину групою осіб, організованою групою або злочинною організацією за попередньою змовою.

Слід зауважити, що поняття “участь у злочині” та “участь у злочинній організації” або “участь у банді” є різними за своїм змістом. При цьому аналіз поняття організованої групи, визначеного у ч.3 ст.28 КК України та застосування цього поняття у статтях Особливої частини КК України дозволяє дійти висновку, що поняття “участь у організованій злочинній групі”, згідно з чинним кримінальним законом, є повністю тотожним поняттю “участь у злочині, вчиненому організованою групою” Крім того, у ч.5 ст.143 КК України передбачена відповідальність за участь у транснаціональних організаціях, які займаються вилученням у людини шляхом примушування або обману її органів або тканин з метою їх трансплантації, чи незаконною торгівлею органами або тканинами людини, а ч.4 ст.258 КК України встановлює кримінальну відповідальність за участь у терористичній організації; ст.392 КК України вказує на участь у злочинній групі у виправно-трудовах установах, ст.260 КК України - на участь у не передбаченому

* Науковий керівник – старший викладач кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України Ковальова С.С.

законами України воєнізованому чи збройному формуванні поряд із вказівкою на участь у нападі у складі такої групи [2, с.82-83].

Зазвичай у теорії кримінального права прийнято вважати, що ексцес має у місце лише у виконавця, тобто вчинення виконавцем злочину діяння, яке не охоплювалось умислом інших членів злочинної групи, але яке окремо передбачено статтею Особливої частини Кримінального кодексу. Але при цьому

Згідно постановою пленуму Верховного суду Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи при ексцесі виконавця, тобто коли один із співучасників вийшов за межі домовленості щодо обсягу злочинних дій і вчинив більш тяжкий або інший злочин (наприклад, при домовленості заповдіяти потерпілому тілесні ушкодження позбавив його життя), за цей злочин повинен відповідати лише його виконавець, а інші особи - за злочини, вчинені ними в межах домовленості.

Останнім часом застосовують також більш широке поняття – ексцес співучасника, маючи на увазі, що “автором” ексцесу може бути не тільки виконавець злочину, але й будь-який інший співучасник. При цьому, однак, упускається з виду, що стосовно до ексцесу (до того злочину, що саме і складає зміст ексцесу) будь-який співучасник виступає виконавцем, оскільки саме він робить дії, що утворюють об'єктивну сторону злочину, що є результатом ексцесу. Поряд з цим, на нашу думку, доцільно вживати поняття “ексцес співвиконавців”, розуміючи під ним те, що два або більше представника злочинної групи спільно вчиняють діяння, яке не охоплювалось умислом інших членів злочинної групи, але яке окремо передбачено статтею Особливої частини Кримінального кодексу [2, с.83].

Згідно ч.5 ст. 29 КК України сказано, що співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, вчинене виконавцем, якщо воно не охоплювалось їхнім умислом, так як в даному випадку відсутній зв'язок, тобто єдність умислу. Отже в національному праві відповідальність співучасники не несуть відповідальність за скоєний злочин, який не охоплювався їхнім умислом. Однак дещо інша практика склалась в країнах центрально Європи. Так, наприклад, у Франції ексцес виконавця інкримінується і співучаснику, який несе усю повноту відповідальності за діяльність, вчинену виконавцем, тобто організатор також несе відповідальність за вчинення злочину виконавцем, який не охоплюється умислом організатора. Виключенням є лише ситуація, в якій виконавець вчинив зовсім інший злочин замість запланованого. У кримінальному праві Німеччині співучасники несуть відповідальність за те діяння, яке охоплювалось їхнім умислом у межах особистої винності. У разі вчинення виконавцем іншого злочину, співучасники несуть відповідальність за готування чи замах на той злочин, який планувався.

Національне право ж звільняє співучасників злочину від відповідальності за вчинення ексцесу, виходячи із принципу самостійного характеру відповідальності. При ексцесі виконавця (як якісному, так і

кількісному) інші співучасники несуть відповідальність лише за той злочин, що охоплювався їхнім умислом (ч. 5 ст. 29 КК України). Крім того, ознаки, що характеризують особу окремого співучасника злочину, навіть якщо інші співучасники знали про їх наявність, можуть бути поставлені за вину лише співучаснику, якого вони стосуються (ч. 3 ст. 29 КК). Обставини, що обтяжують відповідальність і передбачені в статтях Особливої частини КК як ознаки злочину, що впливають на кваліфікацію дій виконавця, ставляться у вину лише співучаснику, який усвідомлював ці обставини. Якщо співучасники не усвідомлювали їх існування, вони за них відповідальності не несуть. Організатор, підбурювач, пособник звільняються від кримінальної відповідальності у зв'язку з наявністю добровільної відмови, коли вони своїми діями (як правило, активними) відвернуть вчинення злочину виконавцем. Відмова пособника може виразитись і в пасивних діях (наприклад, він не надав знаряддя злочину, не вимкнув сигналізацію). Крім того, добровільна відмова співучасників має місце й тоді, коли вони своєчасно повідомлять відповідні органи державної влади (міліції, СБУ, прокуратури та ін.) про те, що готується або вчиняється злочин (ч. 2 ст. 31 КК).

Висновки. Отже, під ексцесом співучасника слід розуміти вчинення ним умисного злочину, який не охоплювався ні прямим, ні непрямим умислом інших учасників. Говорячи про ексцес, необхідно зазначити, що він може бути наявний лише у групових злочинах. Попри деяку думку деяких науковців щодо того, що вчинити ексцес може будь-який співучасник, будь-який співучасник виступає виконавцем, оскільки саме він робить дії, що утворюють об'єктивну сторону злочину, що є результатом ексцесу.

Національне правило встановлює кримінальну відповідальність за вчинення ексцесу лише виконавцю злочину, базуючись на принципі самостійного характеру відповідальності. Згідно з КК України інші співучасники несуть відповідальність лише за той злочин, що охоплювався їхнім умислом.

Література

1. Поняття і значення ексцесу співучасника / Р. С. Орловський // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. - 2015. - Вип. 15(2). - С. 105-108.
2. Відповідальність злочинної групи при ексцесі виконавця / А. М. Мельников // Право і Безпека. - 2004. - Т. 3, № 2. - С. 82-85
3. Підстава кримінальної відповідальності співучасників злочину / О.О. Кваша/ [Електронний ресурс] - http://history.org.ua/JournALL/mgumstud/mgumstud_2014_1_1/4.pdf

Коротич Юлія

студент 2 курсу юридичного факультету

Юридична особа як суб'єкт злочинів кримінального права*

Обрана нами тема є досить актуальною сьогодні, так як останнім часом можна спостерігати помітні загальносвітові тенденції активізації діяльності держав у сфері визнання юридичних осіб суб'єктами злочинів. Сучасна Україна прагне інтеграції до світового співтовариства, тому необхідно забезпечити належне наукове дослідження потенційної проблематики майбутнього.

Дослідженням та аналізом даного питання займались С. Айсін, І. Омельченко, Б. Волженкін, О. Михайлов, О. Шамар, В. Матвійчук, О. Нікіфоров, І. Митрофанов, А. Наумов, С. Лихова, Т. Матяш, О. Михайлов, А. Нерсесяна, Г. Смирнов, Є. Щеглов тощо.

Відповідно до ст. 80 ЦКУ, юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку, тобто об'єднання, що спільно реалізує програму або мету та діє на основі певних правил та процедур. Юридична особа не зможе діяти без індивідів. Тому, незважаючи на той факт, що існування юридичної особи має самостійне значення, проте наявність фізичних осіб є необхідною умовою для досягнення певних цілей. Тобто, можна сказати, що діяльність юридичної особи – це і є діяльність її колективу. Відповідно діяльністю юридичної особи є всякі службові дії її структурних одиниць (працівників) і варто погодитися з тим, що вина працівника – це і є вина юридичної особи.

З одного боку, встановлення кримінальної відповідальності юридичних осіб не відповідає принципам кримінального права, тобто принципам особистої і винної відповідальності. Кримінальне право пов'язує можливість нести відповідальність зі здатністю особи, яка вчинила злочин, усвідомлювати свої дії та керувати ними, якою володіють лише люди.

З іншої сторони, до юридичної особи недоцільно застосовувати традиційне покарання, проте до юридичної особи можуть застосовані такі види заходів кримінально-правового характеру (ст. 96-6 КК України), зокрема такі, як:

- штраф у розмірі від 5 до 75 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (85000 – 1275000 грн.) (ст. 96-7 КК України);
- конфіскація майна юридичної особи (ст. 96-8 КК України);
- ліквідація юридичної особи, яка застосовується судом у разі вчинення її уповноваженою особою будь-якого із злочинів, передбачених ст. ст. 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 258 – 2585, 436, 4361, 437, 438, 442, 444, 447 КК України (ст. 969 КК України).[1]

* Науковий керівник – старший викладач кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України Ковальова С.С.

Проте, якщо звернутись до досвіду зарубіжних країн можна запозичити ще декілька можливих варіантів: припинення деяких прав (Нідерланди, Фінляндія); заборона певної діяльності (Польща, Фінляндія, ЄС); регулювання організації і випуску продукції (Нідерланди); звільнення директора (рекомендації ЄС 1988 р.); конфіскація, призначення контролюючого керівника (Нідерланди, Фінляндія); примусовий продаж компанії (Японія); закриття підприємства або його структурних одиниць (ЄС, США, Нідерланди); припинення діяльності підприємства (ЄС, Польща) [2].

Однак слід звернути увагу, що з огляду на викладені вище законодавчі нововведення можливе подвійне застосування відповідальності за одне й те саме правопорушення. У першому випадку до кримінальної відповідальності може притягатися уповноважена особа, яка діяла в інтересах юридичної особи та яка безпосередньо вчинила таке правопорушення. У другому випадку за вчинене правопорушення уповноваженою особою від імені юридичної особи до юридичної особи може бути застосовано заходи кримінально-правового характеру. Звичайно, таке твердження суперечить нормам ст. 61 Конституції України, яка гарантує індивідуальність при застосуванні відповідальності, однак неоднакове застосування законодавства в Україні може призвести до таких негативних наслідків, як подвійна відповідальність.

Отже, на наш погляд, питання про кримінальну відповідальність юридичних осіб за КК України, не можна признати остаточно вирішеним, з точки зору кримінально-правової політики інтересів держави юридичної теорії та практики.[3] Воно потребує нового усвідомлення, глибокого, комплексного та міждисциплінарного опрацювання із залученням різних фахівців різних сфер сучасної науки, порівняльному аналізі вітчизняного та зарубіжного кримінального законодавства. Встановлена в КК України кримінальна відповідальність юридичних осіб створила непередбачувані труднощі в правозастосовній практиці, плутанину в теорії кримінального права, вимагає кардинальних змін інститутів Загальної частини КК України.

Література

1. Притягнення юридичної особи до кримінальної відповідальності – теорія чи практика. [URL: uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA008571](http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA008571).
2. Стаття 96-6. Види заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб. URL: protocol.ua/ua/kriminalniy_kodeks_ukraini_stattya_96_6.
3. Вина юридичної особи як умова притягнення до юридичної відповідальності. URL: referat-ok.com.ua/pravo/vina-yuridichnoji-osobi-yak-umova-prityagnennya-do-yuridichnoji-vidpovidalnosti.

Підківка Б.І.

здобувач вищої освіти 1 курсу 2 групи юридичного факультету
Львівського державного університету внутрішніх справ (м.Львів)

Кримінальне право в системі національної безпеки України*

Україна вже багато років прямує до європейської спільноти і цей шлях позначився цілою низкою перетворень у громадському житті, економіці та змінами у законодавстві. Тому, на тлі загальної трансформації актуальними залишаються питання права, зокрема й кримінального.

Як його розуміють зарубіжні дослідники? У Німецькій доктрині кримінальне право визначається як специфічна сфера публічного права, яка регулює особливі відносини владного характеру між державою та її громадянами, визначаючи які посягання проти соціального порядку є злочинами, і погрожуючи покаранням як правовим наслідком злочину, передбачаючи також заходи виправлення та безпеки. На думку англійського автора П. Лейленда, кримінальне право-це сукупність правових норм, пов'язаних з діями, за які, на думку держави, слід карати.

Кримінальне право виникло, щоб своїми специфічними засобами захистити особистість, суспільство і державу від злочинних посягань, тому охорона є основним історичним завданням кримінального права. Кримінальне право говорить нам не про права людини, а радше про її обов'язки.

Відповідно до ч.1 ст.3 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Щодо назв відповідних законодавчих актів у зарубіжних державах, то вони отримали їх або від назви злочину (наприклад, Criminal Law Act Австралії), або від назви покарання (наприклад, Kodeks karny Польщі або Strafgesetzbuch Австрії). Своїм завданням Кримінальний кодекс має правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам.

Оскільки злочинність не знає кордонів, а її небезпека набула міжнародного масштабу, українське кримінальне право прагне активно використовувати позитивний досвід закордонних держав і рекомендації міжнародних організацій. Першоосновою для такого підходу слугує Декларація ООН «Про злочинність та суспільну небезпеку», у якій зазначається, що держави-члени цієї організації повинні прагнути захищати

* Науковий керівник – доцент кафедри господарсько-правових дисциплін ЛьвДУВС Гамалюк Б.М.

безпеку та добробут своїх громадян і усіх тих, хто знаходиться під юрисдикцією держави.

Основним методом кримінального права є імперативний метод, за якого регулювання відповідних відносин здійснюється з використанням владних засад. Учасники кримінально-правових відносин на відміну, скажімо, від цивільно-правових є не різними і перебувають у субординаційній залежності.

У теорії кримінального права суб'єктом злочину є фізична осудна особа, що досягла віку, з якого настає кримінальна відповідальність, (в Україні загальний вік кримінальної відповідальності настає з 16 років) винна у вчиненні суспільно-небезпечного діяння, передбаченого кримінальним законодавством як злочин.

Злочин, як і будь-яке інше правопорушення є вчинком людини. Згідно зі ст.11 Кримінального кодексу України злочином є суспільно-небезпечне винне діяння, вчинене суб'єктом злочину.

Злочин має свої ознаки. Такими є: кримінальна протиправність, суспільна небезпека, карність, винність.

Малозначні дії не є злочином. Вони тягнуть за собою застосування заходів адміністративного, дисциплінарного або цивільно-правового впливу. В інших випадках такі дії можуть розглядатися як аморальна провина, що вимагає застосування заходів суспільного впливу.

Злочини класифікують на: злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі, особливо тяжкі.

Тільки сукупність усіх передбачених законом ознак злочину може бути підставою для кримінальної відповідальності.

Принципи кримінального права-це найбільш загальні ідеї, які стосуються кримінального права в цілому.

Наразі у Конституції та Кримінальному кодексі України відображені принципи: законності, ретроактивності кримінального закону, *ne bis in idem*: ніхто не може бути притягнений до відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення, індивідуального характеру юридичної відповідальності, презумпції невинуватості, визнання лише законом і встановлення лише вироком суду будь-яких обмежень в користуванні правами людини і громадянина стосовно засудженого, заборони жорстоких, нелюдських і тих, що принижують гідність, покарань.

Покарання - вид примусових заходів кримінально-правового впливу, що застосовуються судом від імені держави і полягають в примусовому обмеженні прав і свобод особи та покладанні на неї додаткових обов'язків. Змістом покарання є примусове обмеження лише певних прав і свобод особи та покладання на неї певних додаткових обов'язків. Мета покарання прямо визначена в Кримінальному кодексі України (ч.2 ст.50) і передбачає «не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання виникненню нових правопорушень, як засудженими, так і іншими особами».

В теорії зазвичай визначають триєдину мету покарання, яку становлять:

Кара-відплата винному за вчинене ним правопорушення

Виправлення засуджених, що передбачає їхню ресоціалізацію, тобто повторну, після вчинення правопорушення, як виду соціального конфлікту, соціалізацію особи, яка передбачає зміну життєвих установок, цілей, норм і цінностей

Запобігання вчиненню нових правопорушень

Призначення покарання полягає у визначенні певного виду і розміру кримінального покарання, необхідного і достатнього для досягнення цілей покарання у конкретній кримінальній справі та стосовно конкретного засудженого. Обставини, які пом'якшують покарання-встановлені судом різного роду відомості, що свідчать про менший ступінь небезпечності особи винного і вчиненого ним правопорушення і дають підстави для застосування до нього менш суворого виду чи розміру покарання.

Зазначені обставини за своїм змістом характеризують:

Правопорушення (приклад: під впливом погрози примусу)

Особу винного (зокрема вчинення правопорушення неповнолітнім)

Поведінку винного після вчинення правопорушення (з'явлення із зізнанням)

Обтяжуючі обставини свідчать про підвищену небезпечність вчиненого правопорушення й особи винного, і це дає підстави суду призначити йому більш суворе покарання. Ці обставини чітко вказані у Кримінальному кодексі. Для прикладу, одними з таких є:

Вчинення злочину особою повторно та рецидив злочинів

Вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою (частина друга або третя статті 28)

Вчинення злочину на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату або на ґрунті статевої приналежності

Вчинення злочину у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку

Тяжкі наслідки, завдані злочином

Отже, ми можемо зробити висновок про те, що кримінальне право-це важлива галузь права України, норми якої визначають загальні засади кримінальної відповідальності, вичерпний перелік діянь, котрі є злочинами, та покарання, що можуть застосовуватися до осіб, які їх виконують. Джерелами кримінального права є: Конституція України, Кримінальний кодекс України, рішення Конституційного Суду, постанови пленуму Верховного Суду, міжнародні угоди, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, практика Європейського суду з прав людини.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 01.09.2001 р. № 2341-III Дата оновлення: 18.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 17.11.2019).
2. Конституція України від 28.06.1996 р. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 17.11.2019).
3. Кримінальне право: Навчальний посібник/ За заг. ред. М.І. Хавронюка. – К.: Ваіте, 2014. 944 с.
4. Чугуніков І.І. Підстава кримінальної відповідальності та тенденції розвитку кримінального законодавства України 2018. Підприємництво, господарство і право.2018. №9/2018. С. 223-233.
5. Охман О.В. Характеристика суб'єкта злочину за кримінальним законодавством України 2006.
7. Ефективність норм кримінального права у попередженні злочинів: Монографія. К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2014. 168с.

Чинники, що обумовлюють злочинність неповнолітніх*

Сьогодні Україна перебуває на шляху до побудови демократії. Негативні процеси, які супроводжують соціально-економічні, політичні та правові зміни в державі, викликали велике загострення криміногенної ситуації. У зв'язку з цим відбуваються зміни у злочинному середовищі серед неповнолітніх, зростає кількість злочинів, що носять не ситуативний, а умисний характер.

Переважає кількість рецидивістів і представників організованої злочинності розпочинають свою протиправну діяльність у підлітковому віці. Злочинність неповнолітніх розглядається не лише як загроза молодому поколінню, а і як загроза розвитку всього суспільства. Стан підліткової злочинності зумовлює необхідність пошуку нових засобів для її попередження, вжиття додаткових засобів з боку державних органів, які б сприяли поступовому зменшенню злочинних проявів серед неповнолітніх.

Офіційні статистичні дані свідчать про те, що 30 – 36% неповнолітніх скоюють злочини разом з дорослими, 60 – 75% - у складі групи недалеко від місця проживання чи навчання, 10 – 15% вчиняють суспільно небезпечні дії у стані алкогольного сп'яніння.

У співвідношенні до узагальнених показників, кількість виявлених злочинів неповнолітніх наступна:

У 2017 році із загальної кількості засуджених неповнолітніх злочин у віці від 14 до 16 років скоїли 870 неповнолітніх (у 2016 – 1012), 311 дівчат. Звільнено від покарання 2021 неповнолітнього (у 2016 – 2273), у тому числі з випробуванням – в 1639 випадках (у 2016 році – в 1991 випадку), на підставі закону про амністію у 213 випадках (у 2016 році – у 15 випадках).

За умисне вбивство у 2018 році було засуджено 13 неповнолітніх, в тому числі 1 дівчину. Переважна більшість, а саме 8 неповнолітніх вчинили цей злочин у стані алкогольного сп'яніння.

За умисне вбивство у 2018 році було засуджено 19 неповнолітніх, 5 із яких скоїли злочин у стані алкогольного сп'яніння. [1]

Також додамо відомості про кількість виявлених неповнолітніх, які вчинили злочини: за умисне нанесення тяжких тілесних ушкоджень у 2017 році засуджено 43 неповнолітніх, серед них 5 дівчат. У 16 випадках злочин був вчинений у стані алкогольного сп'яніння, у 5 випадках – групою осіб. До скоєння цього злочину 3 неповнолітніх перебували на профілактичному обліку у поліції та 8 уже були раніше засуджені. Із 43 неповнолітніх

* Науковий керівник – старший викладач кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України Ковальова С.С.

покарання на строк позбавлення волі на певний строк застосовано у 12 випадках, одного неповнолітнього звільнено від покарання та 30 звільнено від відбування покарання з випробуванням.

У 2018 році за вчинення цього злочину засуджено 23 неповнолітніх. У стані алкогольного сп'яніння вчинили цей злочин 8 осіб, групою осіб – 6 неповнолітніх.

За звалтування у 2017-2018 році засуджено 5 неповнолітніх, 3 з яких вчинили цей злочин у стані алкогольного сп'яніння. [2, с. 50]

Ці статистичні дані щодо злочинності серед неповнолітніх, свідчать про відносне зниження рівня кримінальної активності дітей в Україні. Однак, беручи до уваги те, що рівень життя значно погіршувався, а чисельність населення зменшувалась, то наведені показники злочинності залишаються досить великими і не зазнають особливих змін. У зв'язку з цим, актуальним залишається питання дослідження сучасного стану злочинності неповнолітніх з метою розробки своєчасних, сучасних та дієвих заходів, спрямованих запобіганню даному виду злочинності. Злочинність неповнолітніх характеризується підвищеною латентністю. За оцінками експертів рівень злочинності серед неповнолітніх у 3-4 рази перевищує офіційно зареєстрований. [3, с. 275]

На латентність злочинності неповнолітніх опосередковано вказує й те, що з-поміж злочинів, вчинених неповнолітніми, майже 51-69% щорічно становили тяжкі й особливо тяжкі злочини. [4, с. 203]

З метою запобігання та профілактики правопорушення КМУ затвердив Концепцію реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень. Ідеться про негативні явища, пов'язані з поширенням дитячої бездоглядності, послабленням функцій сім'ї.

Неповнолітній вік характеризується нерозвиненістю психологічного ті фізіологічного станів, відсутністю досвіду соціального спілкування, нездатністю правильно оцінювати життєві ситуації, зокрема і з точки зору закону. Підлітки через свій особливий психофізіологічний стан, можуть вступати у конфлікт із суспільством, що, як правило, проявляється у вчиненні злочину.

Досить часто в результаті соціалізації, внаслідок конфлікту інтересів із суспільством, з метою самоствердження неповнолітні схильні до різних форм антисоціальної поведінки. Характеризуючи злочин неповнолітніх за місцем їх вчинення, в кримінологічних джерелах тривалий час зазначали, що до 80% злочинів неповнолітні вчиняють поблизу свого місця проживання, навчання чи праці.

Підводячи підсумок, можна сказати, що за умов сьогодення важливе превентивне значення для зниження рівня злочинності неповнолітніх матимуть наступні превентивні заходи: посилити контроль за неблагополучними сім'ями; збільшити зайнятість підлітків у суспільно корисних справах, активне залучення їх до занять спортом, мистецтвом,

пропаганда здорового способу життя; активізувати правове виховання та освіту неповнолітніх.

Література

1. Єдиний звіт за кримінальні правопорушення за 2017-2018 роки // Генеральна прокуратура України: офіц. інтернет-портал. URL: <https://www.gp.gov.ua/statinfo.html>.

2. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства: зб. ст./ відпов. за вип. О.О. Кармазіна. Київ, 2017, 93 с.

3. Кудрявцев В.Н., Эминов В. Е. Криминология: учебник. М.: Юрист, 2013, 332 с.

4. Криминологія. Загальна та Особлива частини: підручник / за заг. ред. С.В. Якимова, Н. Є. Маковецької, О.М. Омельчука. Хмельницьк. ун-т. упр. та права, 2017, 258 с.

Федорович Анна

студентка 2 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м.Київ)

Добровільна відмова при незакінченому злочині*

На сучасному етапі розвитку держави та суспільства одним з головних принципів кримінальної політики України є гуманізація кримінального законодавства відповідно до європейських стандартів. Проте аналіз деяких кримінально-правових норм це не підтверджує. До таких норм належить припис, який передбачає можливість виключення кримінальної відповідальності у випадку добровільної відмови від доведення злочину до кінця.

Розпочавши вчинення злочину й усвідомлюючи можливість довести його до кінця, особа може з різних причин припинити свою злочинну діяльність і тим самим запобігти настанню будь- яких суспільно небезпечних наслідків. [2, с.1-6]

Очевидно, що подібна рішуча зміна в поведінці особи, яка вчинила незакінчений злочин, має бути всіляко заохочена. Це передбачено статтею 17 КК, яка дає такій особі останній шанс уникнути кримінальної відповідальності й покарання. Відмова від доведення злочину до кінця робить дії, вчинені особою до моменту відмови такими, що не мають суспільної небезпеки, а отже, такими, що не містять у собі складу злочину. Тобто добровільна відмова при незакінченому злочині від доведення його

* Науковий керівник – старший викладач кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України Ковальова С.С.

до кінця за певних умов є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності. [1, с.144-146]

Ознаками добровільної відмови від злочину є: а) остаточне припинення особою готування до злочину або замаху на злочин; б) відмова від злочину з волі самої особи; в) наявність у особи усвідомлення можливості довести злочин до кінця.

В частині 1 статті 17 вказується, що не є добровільною відмовою від злочину і відмова від повторення посягання після закінченого замаху на злочин, оскільки винним зроблено все, що він вважав за необхідне для здійснення злочину, але з незалежних від нього причин злочин не був доведений до кінця і, зокрема, не настали суспільно небезпечні наслідки в злочинах з матеріальним складом.

Наприклад, якщо немає добровільної відмови від доведення злочину до кінця при відмові винного від спроби повторного пострілу в потерпілого у зв'язку з осічкою чи промахом, і винний підлягає кримінальній відповідальності за замах на вбивство. Тут уже перший постріл становить закінчений замах на вбивство, тому добровільна відмова повністю виключається.

Відмова від повторення «замаху» може бути врахована лише при призначенні покарання. ВСУ вважає, що коли «... відмова мала місце вже після вчинення дій, які особа вважала за необхідне виконати для доведення злочину до кінця, але його не було закінчено з причин, що не залежали від її волі, діяння належить кваліфікувати відповідно до ч. 2 ст. 15 КК як закінчений замах на злочин, який особа бажала вчинити» [3, с.178]

У ч. 2 ст. 17 КК формулюються наслідки добровільної відмови: "Особа, яка добровільно відмовилася від доведення злочину до кінця, підлягає кримінальній відповідальності лише в тому разі, якщо фактично вчинене нею діяння містить склад іншого злочину".

Отже, обов'язковими ознаками добровільної відмови є: 1) добровільність; 2) усвідомлення можливості доведення злочину до кінця; 3) остаточність.

Добровільність відмови означає, що особа за власним бажанням відмовилась від доведення злочину до кінця. Це не виключає впливу інших осіб – родичів, друзів, працівників правоохоронних органів. Але рішення залишається за особою, яка має можливість зробити остаточний вибір. Якщо такої можливості немає, не можна казати про добровільність відмови. Скажімо, в хаті зачинили на замок особу, яка мала намір піти і вбити коханця своєї дружини.

Усвідомлення можливості доведення злочину до кінця означає, що особа розуміє відсутність непереборних перешкод на шляху до досягнення злочинної мети і все ж таки відмовляється від подальшого вчинення злочину.

Якщо ж злочин не доведено до кінця з причин, які не залежали від волі особи (вилучення приготовленої для злочину зброї, неможливість відкрити

сейф тощо), немає підстав говорити про добровільну відмову, і має наставати відповідальність за готування до злочину чи замах на нього. [1, с.144-146]

У статті проводиться аналіз інституту добровільної відмови при незакінченому злочині з позиції гуманізації кримінально-правових норм. Добровільна відмова є мірою заохочення, яка використовується з метою запобігання доведенню злочину до кінця. Проте щодо меж застосування цієї міри в кримінально-правовій літературі немає єдиної точки зору. Обумовлено це перш за все недосконалістю редакції ст. 17 КК України та неузгодженістю її з іншими нормами кримінального права.

Керуючись правилами системного тлумачення кримінально-правових норм, на підставі аналізу юридичної літератури було запропоновано нову редакцію ч. 1 ст. 17 КК України. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на вдосконалення механізму реалізації цієї норми. [2, с.1-6]

Література

1. Александров Ю. В.. Кримінальне право України: Заг. частина: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. В. Александров, В. А. Клименко. К.: МАУП, 2004. С.144-145

2. Коломієць, Ю. "Можливість добровільної відмови при незакінченому злочині." Актуальні проблеми держави і права (2008): С.1-6

3. Постанова, Пленуму Верховного Суду України. "Про судову практику в справах про злочини проти життя і здоров'я особи»: від 07.02. 2003 р., № 2. абз. 2 п. 4. С.178

Червонна Вікторія

студентка 3 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Мотив та мета злочинів у сфері обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, вчинені із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх*

Суб'єктивними ознаками будь-якого злочину вважають ознаки, що характеризують суб'єкта та суб'єктивну сторону злочину. Правильне визначення суб'єктивних ознак злочину є важливим при притягненні тієї чи іншої особи до кримінальної відповідальності. При визначенні кримінально-правового змісту і значення мотиву злочину найчастіше підкреслюється, що мотив є факультативною ознакою суб'єктивної сторони злочину.

* Науковий керівник – старший викладач кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України Ковальова С.С.

Мотив злочину, як спонукальна причина злочинного діяння й ознака суб'єктивної сторони, найчастіше носить відбиток емоційних процесів, які відбуваються в психіці особи, що вчиняє злочин. У кримінальному праві мотивом злочину прийнято вважати усвідомлене спонукування, яке викликає рішучість особи скоїти злочин [1, с. 50]. За моментом виникнення мотив завжди передує скоєнню злочину, він виступає як його підстава і служить виправданням його вчинення в очах самого суб'єкта. Причому «без мотивів не буває вчинків», тобто кожне діяння певним чином мотивоване.

Як і інші, злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, вчинені із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх, також скоюються з певних мотивів. Так, в ході вивчення кримінальних проваджень ми намагалися з'ясувати найбільш розповсюджені мотиви вчинення наркозлочинів із залученням неповнолітніх або щодо неповнолітніх. Зокрема у 57,1 % досліджених кримінальних проваджень, злочини вчинено із корисливих мотивів, у 35,7 % – через потяг до наркотичних речовин, у 7,2 % – інші мотиви. Як бачимо, найбільш розповсюдженим мотивом вчинення злочинних дій, які проявляються при вчиненні розглядуваних злочинів, є корисливий. Основною причиною цьому є висока вартість наркотичних і психотропних речовин на «чорному ринку», тому торгівля ними є дуже вигідною. Враховуючи це, винний, збуваючи наркозалежному потерпілому такі речовини, бажає одержати у зв'язку з цим «легкі» матеріальні блага для себе або інших осіб (отримати гроші, заволодіти майном, коштовностями та ін.).

Слід зазначити, що наявність у винного корисливого мотиву є кваліфікуючою ознакою злочину, передбаченого ч. 2 ст. 317 КК України [2]. Тобто, мотив є обов'язковою ознакою складу цього злочину. В даному випадку корисливість полягає в одержанні матеріальної вимоги при утриманні місця для вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

У деяких дослідженнях науковці відзначають випадки вчинення злочинів, які пов'язані з наркотичною залежністю, і з інших мотивів, наприклад почуття солідарності, співчуття до хворого на наркоманію (виготовлення, придбання, зберігання наркотичних засобів або психотропних речовин), прагнення виглядати дорослим (у неповнолітніх) [3, с.53]. Безумовно, наявність вказаних мотивів в будь-якому разі потребує з'ясування для правильної кваліфікації злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, вчинених із залученням неповнолітніх та щодо неповнолітніх, та призначення відповідного покарання.

Мотиви людської діяльності тісно взаємопов'язані з її метою. Мета, як ознака суб'єктивної сторони досліджуваних злочинів, є тим результатом (наслідком), якого прагне досягти особа, вчиняючи їх.[4, с. 127 –128].

Зауважимо, що мета – ознака тільки злочинів з прямим умислом. При цьому, мета є обов'язковою ознакою складу злочину, передбаченого ст. 307 КК України. Так, незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів вчиняється з метою збуту. Певну мету переслідує злочинець при вчиненні діянь, передбачених ст.ст. 314, 315 КК України. В даному випадку мета може бути вужчою – викликати в особи інтерес до наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, тобто зацікавити, і ширшою – викликати у потерпілого бажання, потребу вживати ці засоби постійно. З метою одурманювання можуть вчинятися організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК України).

Безпомилкове встановлення мети вчинення злочину в будь-якому разі сприяє правильній кваліфікації діяння. Так, незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, в залежності від мети вчинення вказаних діянь може кваліфікуватися або за ст. 307 КК України або за ст. 309 КК України.

Література

1. Савченко А. В. Кримінальне право України. Загальна частина (у схематичних діаграмах) : посібник [Савченко А. В., Шуляк Ю. Л.] / За заг. ред. к.ю.н., доц. В. В. Чернея. – К. : Видавництво ТОВ “НВП“Інтерсервіс”, 2013. – 160 с.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 № 2341-II // Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Музика А. А. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання : монографія / А. А. Музика, Є. В. Лашук. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2011. – 192 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : підруч. [Ю. А. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – К. : Юридична думка, 2014. – 328 с.

Шейко Олександра

студентка 3 курсу юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Історія розвитку кримінального законодавства в Україні з часів Київської Русі до радянського періоду*

Актуальність роботи. В зв'язку з євроінтеграцією перед Україною постає проблема узгодження кримінального законодавства з законодавством, характерним для країн Європейського Союзу. Настала потреба визначати найбільш історично доцільні та універсальні визначення базових правових понять та категорій, щоб виробити єдині підходи до їх розуміння та застосування, враховуючи історичний досвід їх існування в нашій країні. Метою роботи є дослідження історичного становлення кримінального закону в Україні, виявлення найбільш характерних особливостей та аналіз змін, що відбувалися протягом наведених історичних періодів. Об'єктом дослідження є кримінальне законодавство України. Предметом дослідження виступають загальні та специфічні закономірності розвитку кримінального закону на території України.

Ще до об'єднання Русі у місцевих племенах існувало поняття «злочину і покарання». До найдавніших норм звичаєвого права східних слов'ян, зокрема, належали норми, що регулювали порядок здійснення кровної помсти та проведення деяких процесуальних дій (присяга, ордалії, оцінки показань свідків).[1] Першим реальним джерелом кримінального права того часу можна назвати «Руську Правду» Ярослава Мудрого. Ієрархія засобів покарання формувалася в праві з урахуванням соціального становища як потерпілого, так і злочинця. Об'єктами злочинного діяння виступали влада князя, особистість (передусім феодала), майно, звичаї. Об'єктивний бік злочину ще недостатньо виражений, відомими були лише дві стадії вчинення злочину: замах на злочин і закінчений злочин. Руській Правді відома співучасть (ст. 40, 42, 43). Руська правда ставила питання і про суб'єктивну сторону злочину: намір та необережність (ст. 19,20) (ст. 6, 7). Треба підкреслити, що в Руській правді була відсутня смертна кара. За часів феодальної роздробленості Русі, джерелом кримінального права стала Псковська Судна грамота, яка діяла одночасно з Руською Правдою. Псковська судна грамота вже передбачала смертну кару – за державну зраду, підпал, крадіжку, вчинену втретє. За всі інші злочини – «продажа», тобто грошовий штраф. Литовсько-руське кримінальне право розрізняло умисел, необережність, рецидив. У другій половині XVI ст. поширилося покарання тюремним ув'язненням. Важливою рисою кримінального права Гетьманщини був його приватноправовий характер. Вбивство кваліфікували

* Науковий керівник – старший викладач кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України Ковальова С.С.

як навмисне й ненавмисне, вчинене відкрито чи таємно, відверто чи підступно. Важливими при кваліфікації вбивства була мотивація й обставини учиненого злочину. На судочинство в XVIII ст. вплинули петрівські укази з питань кримінального права, посилюються репресії щодо злочинів проти держави, знижується вік кримінальної відповідальності, посилюються елементи жорстокості. Злочинні дії поділялися на тяжкі злочини, злочини і проступки, за вчинення яких передбачалося 35 видів покарання – від осуду до смертної кари. Перелічувалися підстави, які звільняли, пом'якшували кримінальну відповідальність. З початку XX століття діяло Кримінальне уложення (1903), яке поділяло злочинні діяння на три групи: тяжкі злочини (за них призначалася смертна кара, каторга або заслання), злочини (каралися ув'язненням) та проступки (арешт або грошовий штраф). Суб'єктом злочину вважалася особа, яка досягла 10-ти річного віку. У галузі кримінального права в Україні доби Центральної ради майже у повному обсязі діяло Кримінальне уложення (1903). З власних нормативних актів кримінально-правового характеру найважливішими в УНР доби Центральної ради були: III Універсал, що декларував відміну смертної кари; Закон про амністію (1917 р.), що став правовою основою звільнення усіх засуджених за політичні злочини; Закон про покарання учасників воєн і 40 повстань проти Української держави (1918 р.), що позбавляв громадянства УНР і вислав за межі України усіх причетних до зазначених у назві закону протиправних діянь.[2] У кримінальному законодавстві України доби Гетьманату увага законодавців була спрямована на злочини проти держави та охорони громадського. Кримінально-правові відносини у УНР доби Директорії за умов майже повної відсутності власних відповідних нормативних актів застосовувалися норми дореволюційного кримінального законодавства. Серед нормативних актів, що мали протистояти злочинам проти держави, насамперед вирізняється постанова "Про тимчасові правила щодо засобів боротьби з діяльністю окремих осіб, яка загрожує республіканському ладу, спокою і внутрішньому порядку УНР" (1919 р.), яка передбачала арешт осіб, запідозрених у діяльності, що загрожує республіканському ладу і внутрішньому порядку. Ревoluційна правотворчість на думку тодішніх теоретиків радянського права (Д.Курський) мала на меті введення «своєрідного права», тобто обмеження й підпорядкування права інтересам диктатури пролетаріату. Найповніше у документі було розроблено інститут покарання, що опосередковано свідчить про обґрунтування кримінальної репресії як основи радянської каральної політики.

У висновках можемо відзначити, що через вплив іноземних держав українське кримінальне законодавство набувало все більшої різноманітності, та й навіть увага законодавців в різні часи була спрямована на посилення відповідальності за різні види злочинів. Щоб досягти максимальної доцільності та обсягу кримінальної відповідальності законодавець має бути відсторонений від зовнішнього тиску, однак

невід'ємною частиною правотворчого процесу є врахування сучасного світового досвіду у формуванні норм кримінального законодавства.

Література

1. Шапов Я. Я. Княжеские уставы и церковь в Древней Руси XI–XIV вв. – М. - 1972.– С. 308–309.
2. Терлюк І.Я. Історія держави і права України (Навчальний посібник з історії держави і права України) - Львів -2003. - Держава і право в Україні доби Української Центральної Ради [Електронний ресурс. Режим доступу: <https://westudents.com.ua/glavy/61215-derjava-pravo-v-ukran-dobi-ukransko-tsentralno-radi.html>]
3. Руська Правда. Розширена редакція за Троїцьким списком. [Електронний ресурс. Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/864/17/>]
4. Нагорний, В. В. "Уложення про покарання кримінальні та виправні" 1845 року в контексті криміналізації діянь послідовників релігійних течій православного походження [Текст] / В. В. Нагорний // Форум права. – 2016. – № 2. – С. 124-129
5. Іванов В. М. / Історія держави і права: Навч. посіб. - К.: МАУП, 2002. - Ч. 2. - 2003. - 224 с - Бібліогр.: с 218-221.
6. Попова. А.В. История государства и права России [Текст] : курс лекцій : для студентов бакалавриата, обучающихся по направлению «Юриспруденция» - 2012. ISBN 978-5-7942-0823-8

Особливий погляд

Дмитро Грицан

здобувач вищої освіти факультету №3
Донецького юридичного інституту
МВС України (м. Кривий Ріг)

Запровадження ринку землі через призму реалізації власності на природні ресурси*

Відповідно до загальних засад цивільного законодавства, власність за Цивільним кодексом України [1], ґрунтується на неприпустимості її позбавлення. Конституція України [2], як основний Закон, визначила: власність зобов'язує; власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству; держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки; усі суб'єкти права власності рівні перед законом. Окрім того, так як земля, а особливо така її категорія як сільськогосподарського призначення, що на сьогодні стає на шлях вільного обігу, також вважається природним ресурсом чи природним ресурсом, в залежності від свого режиму перебування, можливо визначити: статтю 13 Конституції. Зокрема, земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу; від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією [2]. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону. У зв'язку із таким вживаним формулюванням, а також позицію, що власність складається із тріадної структури, однією із складових яких є користування, виникає питання: закріплена норма розуміє режим користування виключно у межах права власності, чи як окремий вектор реалізації суспільних відносин. Якщо ж розуміння має бути піддане у контексті першої зазначеної позиції, визначеним є заборона щодо позиції – розпорядження, відповідно, жодне відчуження не має бути забезпеченим, а прийняття безпосереднього закону, автоматично визначає порушення конституційних норм. Таку думку, можливо охарактеризувати вектором подальшого роздуму та аналізу. Однак, стаття 14 Конституції України визначає: земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, з чого можливо зазначати, що власність на неї може бути визначена лише за громадянами України, як носіями забезпечення статусу землі –

* Науковий керівник – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України Піддубна Д.С.

національне багатство. Право власності на землю гарантується; набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Згідно того, що питання вільного обігу земель, стосується саме категорії земель – землі сільськогосподарського призначення, відповідно, на сьогодні, запропоновано здійснити ряд дій щодо оформлення земельних ділянок та запровадження зі сторони державного органу контроль визначення необлікованих земельних ділянок. І ось саме у цьому механізмі буде полягати можливість здійснення порушення права власності, чи навіть її втрату, адже досить важливим є не тільки врахування кінцевого запису у територіальних органах юстиції щодо реєстрації речового права на нерухоме майно, що є елементами структурованого механізму реалізації права власності, а моменту безпосереднього виникнення цієї ж самої права власності. На жаль, цей момент виникнення, зі сторони представників державних органів, досить часто нівелюється, а як наслідок – до прикладу – рейдерське захоплення власності.

Додатково, до вище наведеного, можливо констатувати: «до 1 січня 2025 року всі власники незатребуваного земельної ділянки (паю) або їхні прямі спадкоємці повинні оформити право власності на земельну ділянку. Якщо вимогу не буде виконано, вважатиметься, що власники ділянок автоматично відмовилися від землі. Відповідні зміни передбачені в статті 13 Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» №2498-VIII. Раніше, 1 січня 2019 року, набрав чинності Закон «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування в масивах земель с/г призначення, унеможливлення рейдерства і стимулювання зрошення в Україні» [3].

Наступним, підтверджуючим фактом, окресленого вище спрямування, можливо визначити: «Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру починає оприлюднювати інформацію про заплановані заходи державного контролю за використанням та охороною земель і їх результати. Зокрема, у відкритому доступі надається інформація про виданий Головним управлінням Держгеокадастру наказі про здійснення державного контролю за використанням та охороною земель, реєстраційний номер і дата його реєстрації, кадастровий номер земель земельної ділянки, щодо якої планується здійснити захід, статус заходу, дату складання і реєстраційний номер акта перевірки, категорію земель. Оновлення інформації відбувається автоматично, оскільки функціонал синхронізується з даними системи електронного документообігу відомства» [4].

Література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. № 435. Ред. від 28.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran161>. (дата звернення: 30.11.2019).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254. Ред. від 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 29.11.2019).
3. До 1 січня 2025 року всі власники паїв повинні оформити право власності. URL: https://porady.org.ua/do-1-sichnya-2025-roku-vsi-vlasniki-paiv-povinni-oformiti-pravo-vlasnosti?fbclid=IwAR1sfQ0hXC2EJfsVPTdr50CbMwriclIS2RwdllrsNKxmptEYC XUZI_eihrU. (дата звернення: 30.11.2019).
4. Держгеокадастр почав публікувати план перевірок земельних ділянок. URL: <https://agronews.ua/node/150479/?fbclid=IwAR0X36uVN-BgQUj5FZvo5vdvY78sc-tU65MfauldIRlp0EJfApnzVhmMYjk>. (дата звернення: 30.11.2019).

Богдан Крлівецький
здобувач вищої освіти факультету №3
Донецького юридичного інституту
МВС України (м. Кривий Ріг)

Правові аспекти забезпечення захисту житлових прав внутрішньо переміщених осіб*

Ситуація, що виникла на сході країни з 2014 року, зумовила значне переміщення громадян України із Донецької та Луганської областей. Відповідно, перед такими особами виникла особлива потреба у забезпеченні житлом. І мова йде не про реалізацію, виконання, дотримання конституційної норми щодо житла, а перш за все про потребу негайного поселення та знаходження можливості мати місце проживання для себе та сім'ї, своїх близьких. Зазначене, визначає надзвичайну актуальність та доцільність вивчення, як зі сторони теоретичної доктрини, так і практичного життя.

Варто відзначити досить розгалужену нормативно-правову базу щодо регулювання відносин, які виникають у зв'язку із таким суб'єктним складом як внутрішньо переміщені особи. Перш за все можливо визначити Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»[1], який спрямований на встановлення гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб. Безпосередньо внутрішньо переміщеною особою визначено: громадянина України, іноземця або особу без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку

* Науковий керівник – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України Піддубна Д.С.

змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. Факт внутрішнього переміщення підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, що діє безстроково, крім певних, визначених законом випадків. Таким чином, громадянин набуває статусу внутрішньо переміщеної особи на підставі довідки про взяття на облік.

Процедура отримання зазначеного статусу відбувається через певний передбачений механізм послідовних дій. Зокрема, для отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, така особа звертається із заявою до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у місті Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем проживання у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Довідка таким особам повинна бути видана у день подання заяви.

Задля фіксування таких осіб, передбачено створення та дію Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, що реалізується на підставі Постанови Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб [2]. Механізм здійснення обліку внутрішньо переміщених осіб здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про облік внутрішньо переміщених осіб» [3].

З приводу визначення безпосереднього житлового питання, можливо визначити, що на місцеві державні адміністрації забезпечують у межах своєї компенсації надання у тимчасове користування внутрішньо переміщеним особам житлового приміщення або соціального житла, придатного для проживання, за умови оплати зазначеними особами відповідно до законодавства вартості житлово-комунальних послуг. Органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень надають у тимчасове безоплатне користування внутрішньо переміщеним особам з комунальної власності житлові приміщення, придатні для проживання (за умови оплати особою відповідно до законодавства вартості комунальних послуг).

Деякі житлові питання внутрішньо переміщених осіб регламентовано статтею 17 Закону [1]. Так, з метою забезпечення будівництва та інвестування у розвиток житлової інфраструктури міст та населених пунктів відповідні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування разом із державними банківськими установами, а також за наявності можливостей залучення міжнародної гуманітарної або благодійної допомоги формують для внутрішньо переміщених осіб регіональні довгострокові програми з пільгового кредитування (у тому числі - іпотечного) будівництва або придбання житла. У разі виділення адресної цільової благодійної або міжнародної благодійної допомоги для будівництва або придбання житла для внутрішньо переміщених осіб з тимчасово окупованої території чи у районах ведення військових дій чи проведення антитерористичної операції

такі кошти не оподатковуються прибутковим податком та податком на додану вартість. Такі позиції є певною підтримкою, а з іншої сторони – житло та його поява, характеризуються певним часовим проміжком свого створення. Аналіз зазначеної норми із використанням методу аналізу, формує підстави до сумніву – настільки передбачена норма спрямована на реалізацію права на житло для внутрішньо переміщених осіб. Також, певні аспекти визначені як деталізуючі, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України [4].

Література

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014. № 1706. Ред. від 27.03.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>. (дата звернення: 29.11.2019).

2. Про затвердження Порядку створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2016. №646. Ред. від 08.09.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/646-2016-%D0%BF#n8>. (дата звернення: 29.11.2019).

3. Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014. № 509. Ред. від 24.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/509-2014-%D0%BF#n9>. (дата звернення: 29.11.2019).

4. Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2018. № 280. Ред. від 22.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/280-2018-%D0%BF>. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/280-2018-%D0%BF> (дата звернення: 30.11.2019).

Дар'я Мазанко

здобувач вищої освіти факультету №3
Донецького юридичного інституту
МВС України (м. Кривий Ріг)

Правові питання здійснення медіації у цивільному судочинстві*

Медіація – чи новий, чи змінений напрям вирішення існуючого спору за участю певної кваліфікованої особи, але без судового засідання. Таким чином, певний аналог – досудового врегулювання спору.

Час існування саме у контексті «медіація» не є тривалим для України, а тому і напрацювання наукового пошуку – мають своє висвітлення, але не за усіма напрямками чи не в такій поглибленості доктринального характеру.

* Науковий керівник – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України Піддубна Д.С.

На сьогодні, досить потужною науковою працею став підручник за редакцією Наталі Крестовської та Луїзи Романадзе, підготовленого у межах проекту Української академії медіації «Підтримка юридичних вищих навчальних закладів шляхом розроблення навчально-методичного забезпечення викладання дисциплін з медіації задля поліпшення якості юридичної освіти та сприяння ширшому застосуванню альтернативних механізмів вирішення спорів» [1]. На сторінках підготовленої праці, медіація визначається як «структурована добровільна та конфіденційна процедура позасудового врегулювання спору (конфлікту), в якій медіатор (посередник) допомагає сторонам у розумінні їхніх інтересів та пошуку ефективних шляхів досягнення взаємоприйняттого рішення» [2].

У науковій праці Мамицького В.Ю., Белей О.В., Дулепа В.П. визначено розгляд медіації як: «медіація (від лат. *mediatio*) – це процес переговорів, який здійснюється за допомогою незалежного нейтрального кваліфікованого посередника – медіатора» [3].

Досить специфічною та разом з тим позитивною є позиція науковця Цувіна Т.А. щодо розподілу медіації на присудову (судову) та досудову. Зокрема, «присудова медіація (*court-related mediation, court-annexed mediation*) – один із видів медіації, що проводиться після звернення особи до суду та інтегрована у цивільне судочинство, на відміну від досудової медіації, що проводиться без звернення до суду. На сьогодні аналіз закордонної літератури дозволяє говорити про декілька моделей присудової медіації, що склалися у світі, залежно від того, хто виконує функції медіатора при проведенні присудової медіаційної процедури. Зокрема, можна виділити такі моделі: 1) зовнішня присудова медіація (*external court-annexed mediation*) (або «зближена» медіація чи приватна медіація в рамках судового процесу) – різновид присудової медіації, за якої суддя передає справу на розгляд медіатору, що обраний сторонами та не є суддею або іншим працівником суду, а займається наданням медіаційних послуг приватно та зареєстрований як медіатор; 2) внутрішня присудова медіація (*internal court-annexed mediation*) або інтегрована медіація – різновид присудової медіації, що проводиться ніби «всередині» суду, його працівниками або суддями-медіаторами, яка поділяється на два різновиди в залежності від того, хто виступає медіатором: а) проведення медіації іншим суддею суду, де розглядається справа, який не входить до складу суду, що розглядає зазначену справу; б) проведення медіації працівниками суду, що не є суддями, наприклад, працівниками апарату суду, помічниками суддів тощо, або спеціальними медіаторами, які працюють у центрі медіації, що знаходиться при суді» [3; 4].

Таким чином, керуючись термінологічним розумінням щодо медіації, закордонним досвідом, можливо стверджувати і про запровадження в Україні такого механізму вирішення виникаючих спорів з подальшим визначенням критеріїв такої діяльності, механізм реалізації тощо.

Варто звернути увагу, що законодавець не залишився осторонь цього питання і було розроблено певні законопроекти про медіацію. Проект Закону про медіацію №3665 від 17.12.2015, 28.02. 2019 року було не прийнято [5].

Проект Закону про діяльність в сфері медіації від 05.07.2019. №10425, 29.08.2019 – було відкликано.

Такі позиції визначають відсутність в Україні врегулювання суспільних відносин щодо виникаючих спорів за допомогою інституту «медіація», відповідно – формуються подальші напрями дослідження медіації та її застосування шляхом закріплення у відповідному виді нормативно-правового акту.

Література

1. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.]; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
2. Можайкіна О. С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 5. С. 55.
3. Мамицький В.Ю., Белей О.В., Дулепа В.П. Медіація в цивільному процесі: перспективи запровадження в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції №3. 2019. С. 59-63.
4. Цувіна Т.А. Впровадження інститут присудової медіації як перспективний напрямок реформування цивільного процесуального законодавства України. Збірник наукових праць Україна на шляху до Європи : реформа цивільного процесуального законодавства. 2017. С. 195-200.
5. Проект Закону про медіацію від 17.12.2015. № 3665. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463. (дата звернення: 30.11.2019).
6. Проект Закону про діяльність в сфері медіації від 05.07.2019. №10425. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66139. (дата звернення: 30.11.2019).

Євген Швед

здобувач вищої освіти факультету №3
Донецького юридичного інституту
МВС України (м. Кривий Ріг)

Деякі правові аспекти щодо забезпечення громадян житловим приміщенням у будинках державного та громадського житлового фонду*

Сучасний розвиток відносин продовжує і надалі визначати актуальним питання, щодо забезпечення громадян житловим приміщенням у будинках державного та громадського житлового фонду. Такий стан, пов'язаний перш за все із економічними характеристиками щодо побудови

* Науковий керівник – завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України Піддубна Д.С.

власного житла. Нажаль, лише визначена кількість суб'єктів має можливість до такої самостійної реалізації.

Вірне визначення правових позицій має відбуватися із врахування норм, що закріплені Конституцією України, як основного Закону країни. Так, статтею 47 передбачається, що кожен має право на житло; держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду; громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону; ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду [1]. Житло визначається як соціальний критерій, яким визначається і достатній життєвий рівень громадянина.

Звернення уваги саме на Основний закон країни, обумовлено тим, що на разі і надалі продовжує в Україні діяти, а відповідно і суспільно відносини врегульовуються згідно із Житловим кодексом Української РСР [2]. Відповідно до зазначеного нормативно-правового акту, визначено: високі темпи розвитку державного і громадського фонду на основі державних планів, заходи, яких вживає держава по сприянню кооперативному та індивідуальному житловому будівництву, створюють необхідні умови для забезпечення гарантованого Конституцією СРСР і Конституцією Української РСР права громадян на житло. Як безпосередня назва кодифікованого нормативно-правового акту, так як самі норми визначають неможливість реалізації, адже Української РСР уже стільки часу просто не існує. Однак, зазначений кодекс є чинним, а відповідно на практиці використовують його норми.

Відповідно, необхідно визначити, що наразі визнається, що жилі будинки і жилі приміщення в інших будівлях, що належать державі визначається як державний житловий фонд, а жилі будинки і жилі приміщення в інших будівлях, що належать колгоспам та іншим кооперативним організаціям, їх об'єднанням, профспілковим та іншим громадським організаціям це громадський житловий фонд. Так, як колгоспів тривалий час уже не існує, відповідно до норми, до громадського житлового фонду можливо віднести жилі будинки і жилі приміщення в інших будівлях, що належать кооперативним організаціям, їх об'єднанням, профспілковим та іншим громадським організаціям. При цьому, ця ж стаття надалі визначає, що жилі будинки, що належать житлово-будівельним кооперативам формують фонд житлово-будівельних кооперативів, що породжує питання можливості віднесення житлових будинків чи до громадського фонду чи до фонду житлово-будівельних кооперативів.

Згідно Основ житлового законодавства Союзу РСР і союзних республік [3] визначається правовий режим жилих будинків, що належать державно-колгоспним та іншим державно-кооперативним об'єднанням, підприємствам і організаціям як жилі будинки громадського житлового фонду.

Таким чином, вище наведене, зумовлює потребу у прийнятті нового Житлового кодексу України із врахуванням усіх виникаючих сучасний відносин, що додатково пояснюється існуванням підзаконних актів, які

регулюють питання отримання житла, у тому числі і на пільгових умовах. До прикладу, Постанова Кабінету Міністрів України Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які брали участь в Революції Гідності, а також членів їх сімей від 20 лютого 2019 року № 206 [4], Постанова Кабінету Міністрів України Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які брали участь у бойових діях на території інших держав, а також членів їх сімей від 28 березня 2018 року № 214 [5], Кодекс цивільного захисту України [6], яким визначають питання забезпечення житлом осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та рятувальників та ін.. Зазначений перелік не є виключним, що ще раз підтверджує потребу у єдиному сучасному нормативно-правовому акті з включенням усіх виникаючих відносин з приводу забезпечення конституційного права у сфері житла.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254. Ред. від 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 29.11.2019).
2. Житловий кодекс Української РСР: Закон України від 01.01.1984. № 5464. Ред. від 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>. (дата звернення: 29.11.2019).
3. Основи житлового законодавства Союзу РСР і Союзних Республік: Закон України від 24.06.1981. Ред. від 22.05.1990. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v5150400-81>. (дата звернення: 29.11.2019).
4. Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які брали участь в Революції Гідності, а також членів їх сімей: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.02.2019. №206. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/206-2019-%D0%BF>. (дата звернення: 29.11.2019).
5. Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які брали участь у бойових діях на території інших держав, а також членів їх сімей: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2018. №214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2018-%D0%BF?lang=ru>. (дата звернення: 29.11.2019).
6. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012. №5403. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17/print>. (дата звернення: 29.11.2019).

Гбур Люся

асистент кафедри адміністративного та
фінансового права НУБіП України (м. Київ)

Роль адміністративно-правових заходів у забезпеченні протидії сепартизму в Україні

На сьогоднішній день, однією із найбільших проблем, що становить загрозу не тільки для окремих національних держав, а й для функціонування всього світу є існування сепаратистських рухів, що визначаються різними формами та причинами проявів. Проте правові та політичні оцінки даного явища у певних випадках та залежить від низки чинників, що можуть стосуватися як внутрішньої так і міжнародної кон'юнктури, в тому числі відношення світового населення до держави у якій існують такі сепаратистські рухи тощо. Досить часто сепаратистські рухи користуються опосередкованою чи прямою підтримкою третіх осіб, що є зацікавленими у повній дестабілізації певних держав для того, щоб зміцнити свій вплив на внутрішню політику на окремі території.

Для дослідження адміністративно-правових заходів протидії сепартизму в Україні слід перш за все визначити поняття сепартизму та виділити його основні ознаки, адже чинне законодавством України не передбачено дане визначення. Немає у однозначного підходу до розуміння сепартизму і серед науковців.

Лише чинний Кримінальний кодекс України передбачає кримінальну відповідальність за суспільно-небезпечні діяння, що містять у собі ознаки чи прояви сепартизму. Зміни, що стосуються проявів сепартизму до Кримінального кодексу України були внесені після прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України» від 08.04.2014 р. № 1183-VII. Такі зміни передбачають посилення відповідальності за такі правопорушення, як посягання на територіальну цілісність і недоторканність України: «Умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій»; фінансування дій, учинених із метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України» (стаття 110-2) [2].

Поверхнево згадує про сепартизм і Закон України «Про основи національної безпеки України», в якому наводяться лише реальні та потенційні загрози національній безпеці України у контексті захисту територіальної цілісності та протидії сепартизму [4], та Постанова Верховної Ради України «Про запобігання проявам сепартизму та іншим посяганням на основи національної безпеки України» від 22.02. 2014 р., що

повністю засуджує прояви сепаратизму та будь-яких інших посягань на територіальну цілісність та недоторканість України [3].

Проаналізувавши вказані вище згадування про поняття сепаратизму в нормативно-правових актах можна дійти до висновку, що фактори які спричиняють сепаратистські прояви, не викликають тривоги у законодавців, так як, жоден із згаданих актів не визначає самого поняття сепаратизм. Хоча, від нормативного визначення поняття сепаратизму та його змісту залежить насамперед характеристика прав та обов'язків, якими володіють об'єкти та суб'єкти державного управління, що здійснюють захист національних інтересів та гарантування безпеки особи, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз у всіх сферах життєдіяльності.

Для ефективного застосування адміністративно-правових заходів протидії сепаратизму в Україні необхідно виявляти головні фактори або чинники, що його спричиняють. Так, Вітман К.М. виокремлює такі: 1) нерівномірність економічного, культурного, зокрема мовного, розвитку окремих регіонів, що сприяло активізації прагнення спільнот на самозбереження та поліпшення умов існування або, навпаки, прагнення монополізувати привілейоване становище, щоб з нього не користалися інші спільноти; 2) неоднорідність національного, мовного, соціального складу населення країни; 3) вплив з-за кордону певних держав, міжнародних організацій з метою підпорядкування ресурсів або відокремлених регіонів; 4) помилки, прорахунки, зловживання центральної влади, які погіршують становище окремих спільнот» [1, с. 20].

Водночас науковці досліджують і певні механізми протидії таким сепаратистським рухам на території України (О .Резнікова, І. Кресіна). Щодо законодавця, то окремо можна виділити нереалізований проект Закону України «Про протидію і запобігання сепаратизму та подолання наслідків сепаратистської діяльності на території України», що так і залишився схваленим лише у першому читанні Верховною Радою України 22 липня 2014 року. Даним законопроектом було визначено і поняття сепаратизму, під яким слід було розуміти діяльність, що є спрямованою на відокремлення частини території України з мовних, релігійних, етнічних мотивів задля становлення нової суверенної держави, яка при цьому є наділеною широкими автономними правами та є політично самостійною. Даним законопроектом було визначено основні види юридичної відповідальності (кримінальна, адміністративна, конституційна) за розповсюдження сепаратизму, була пропозиція ведення у правове поле поняття десепаратизації, при цьому визначалися також і заходи спрямовані на десепаратизацію: ліквідаційні, люстраційні, конфіскаційні, освітні та інформаційні [5].

Науковці, що аналізували даний законопроект дійшли до висновку, що даний законопроект на базовому рівні порушує норми Конституції України та принципи права, створюючи при цьому підстави для масових порушень прав людини. До того ж зазначається, що окремі його положення можливо розглядати із точки зору змін законодавства, що стосується люстрації, або

ж змін до кримінального законодавства. Проте, якщо розглядати його в цілому, то даний закон є шкідливим та не може існувати у демократичному суспільстві. У зв'язку із чим даний законопроект так і не був винесений у сесійну залу для другого читання [6].

Отже проаналізувавши та дослідивши певні окремі аспекти адміністративно-правових заходів щодо протидії розповсюдження сепаратистських рухів на території України можливо зробити певні логічні висновки. Передусім необхідно прийняти відповідний нормативно-правовий акт, що буде визначати заходи протидії та запобігання сепаратизму і подолання наслідків сепаратистської діяльності на території України. У даному нормативно-правовому акті необхідно чітко визначити поняття сепаратизму, а також описати ті діяння осіб, що будуть підпадати під регулювання даного акту. До того ж, що стосується адміністративно-правових заходів, удосконалити механізм застосування люстраційних заходів, як одного із різновидів адміністративно-правових заходів. Окрім того, визначити на прикладі міжнародного досвіду боротьби із сепаратизмом, ще одним адміністративно-правовим заходом такий як позбавлення громадянства осіб у діяннях яких є/чи можуть бути ознаки розповсюдження сепаратистських настроїв серед населення України на всій чи окремих її територіях. Можливим є також позбавлення права участі у місцевих виборах, недопущення до перебування на посадах державної служби, військової служби, служби у правоохоронних та інших державних органах.

Література

1. Вітман К.М. Особливості процесу сепаратизації в Україні. *Актуальні проблеми політики*. 2014. Вип. 53. С. 19-28.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, р.131 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341> (дата звернення: 07.11.2019)
3. Про запобігання проявам сепаратизму та іншим посяганням на основи національної безпеки України: Постанова Верховної ради України від 22.02.2014 № 756-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/756-18> (дата звернення: 07.11.2019).
4. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (дата звернення: 07.11.2019)
5. Проект Закону про протидію і запобігання сепаратизму та подолання наслідків сепаратистської діяльності на території України (десепаратизацію) 4300а від 17.07.2014. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4300%D0%B0&skl=8 (дата звернення: 07.11.2019)
6. Яворський В. Аналіз проекту закону «Про протидію і запобігання сепаратизму та подолання наслідків сепаратистської діяльності на території

України (десепаратизацію)». URL: <http://khpg.org/index.php?id=1407877217>
(дата звернення: 07.11.2019)

Данилюк Ольга

магістр 2 року навчання юридичного факультету
НУБіП України (м. Київ)

Принцип добросовісності як правова цінність*

Принцип добросовісності відіграє ключову роль у регулюванні суспільних відносин в багатьох сферах життєдіяльності, посідаючи чільне місце у правових системах більшості держав світу, зокрема, й України.

При формулюванні визначення поняття «принцип добросовісності», на думку І. А. Полонка [4], слід враховувати кілька його рис. По-перше, йдеться про комплексну правову категорію, яка проявляється у кількох вимірах. По-друге, принцип добросовісності має застосовується у низці галузей права. По-третє, мова йде про правові норми, які передбачають повне врахування учасниками правовідносин їхніх взаємних обов'язків. По-четверте, принцип добросовісності має пряму дію та є імперативним, а тому учасники правовідносин не можуть відмовитись від нього навіть за взаємною згодою.

Становлення добросовісності як правового поняття традиційно пов'язується з римським правом, яке на ранньому етапі розвитку було пройняте суворим формалізмом: діяло не те, що було бажане, а те, що було визначене.

З розвитком економіки виникла необхідність коригування цивільного права, внаслідок цього юристи почали посилатися на вимоги людяності та совісті, що давало змогу формально правильні вимоги розглядати як такі, що не заслуговують захисту через явну недобросовісність позивача.

Римські юристи у таких випадках зазначали, що договір тлумачиться на основі доброї совісті (*bona fides*). Звідси самі договори, що допускали таке тлумачення, стали називатися *negotia bonae fidei*, а позови, які випливають з них – *actiones bonae fidei* [4].

В доктринах західної традиції права в оцінках змістовного наповнення поняття добросовісності переважає розширене морально-етичне її тлумачення. Наприклад, Г. Люк (H. Luck) розуміє добросовісність як «справедливість, чесну поведінку, розумний стандарт чесного ведення справ, порядність, розумність, порядну поведінку, загальний етичний сенс, розумність, дух солідарності, громадські стандарти справедливості, і врешті-решт, як фактичну чесність» [1, с.160].

* Науковий керівник – завідувач кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України Качур В.О.

У радянській та пострадянській правовій думці, навпаки, помітна тенденція надто звуженого тлумачення добросовісності як суто психічного ставлення особи до діяння, яке протиставляється вині. Наприклад, В. Ємельянов пропонує розглядати певну особу добросовісною власне у розумінні її невинуватості, а саме в тому випадку, коли вона діє без умислу завдати шкоду іншій особі, а також не допускає легковажності (самовпевненості) та недбалості стосовно можливого заподіяння шкоди [3, с.91].

Останнім часом має місце також інша крайність – гранично широке розуміння добросовісності як такого поняття, якому взагалі неможливо дати легальне визначення, оскільки воно є поняттям оціночним і базується виключно на нормах етики та моралі. Наприклад, на думку В.В. Вітрянського, в жодному законі визначити будь-які підходи, параметри, поняття добросовісності, (як і справедливості та розумності) в принципі неможливо [2].

Тому у вітчизняному правознавстві назріла необхідність підійти до більш виваженого аналізу концепції *bona fides*, що актуалізується у процесі гармонізації національної правової системи України з європейським правом з інших, відповідним чином обґрунтованих світоглядних та методологічних позицій.

До нормативної складової концепції добросовісності мають належати: система категорій і понять – логічно (горизонтально) структуруючі концепти; принцип добросовісності – ціннісно (вертикально) стуктуруючий концепт, який вибудовує ієрархію цих категорій і понять. До експлуативної складової належать: презумпція добросовісності – компенсаторний концепт як певне припущення, що умовно заповнює прогалини у факті; правила добросовісної поведінки – нормуючі концепти, які власне й приводять певні правовідносини у відповідність до приписів нормативної складової концепції і так ліквідують прогалини в праві.

Крім того, слід позначити низку понять, похідних від *bona fides* (субконцептуальних), за допомогою яких ці інститути, власне, структуруються: договори доброї совісті (*contractus bona fides*); правосуддя доброї совісті (*judicium bonae fidei*); позови доброї совісті (*actiones bona fides*); позови з позицій добра і справедливості (*actiones in bona at equum concepta*); добросовісне володіння (*bonae fidei possession*) добросовісний володілець (*bonae fidei possessor*); добросовісний продавець (*bonae fidei emptor*); вільний, якого помилково вважають рабом (*liber homo bona fide serviens*), та багато інших. Потребує окремого з'ясування питання щодо категоріального статусу морально-правового за своєю природою поняття добросовісності (*bona fides*).

Таким чином, принцип добросовісності у праві можна визначити як комплексну ціннісно- правову категорію міжгалузевого характеру, яка являє собою сукупність норм, що передбачають взаємну повагу й врахування учасниками правовідносин їхніх прав, обов'язків та інтересів; ретельне,

повне і точне виконання зобов'язань по відношенню до іншого учасника (учасників) правовідносин, передбачених правовим актом, правовим звичаєм, угодою чи рішенням суду, та спрямовані на досягнення цілей всіх учасників правовідносин.

Література

1. Luck H.K. «Good Faith and Contractual Performance», in P. Finn (ed.), *Essays on Contract*. The Law Book Company Limited. Sydney, 1987. 3.155-182.
2. Брагинский М. И., Витрянский В. В. *Договорное право. Книга 1. Общие положения*. М. : Статут, 2002. 682 с.
3. Емельянов В.И. *Разумность, добросовестность, незлоупотребление гражданскими правами*. М.: Лекс-Книга, 2002. 160 с.
4. Полонка І.А. Неправомірна поведінка як категорія теорії права : доктринальний аналіз поняття та системних ознак. *Держава і право. Сер. Юридичні науки : Зб. науков. праць*. - 2018/1. - № 2(80). - С. 3-16. URL: http://idpnan.org.ua/files/2018/derjava-i-pravo.-yuridichni-nauki.-vipusk-80-2018_.pdf

Качур Віра

завідувач кафедри теорії та історії держави і права
НУБіП України (м. Київ)

Перспективи застосування принципу ізоморфізму при дослідженні правової культури

Виклики часу, зумовлені подіями останніх років в Україні, потребують переосмислення ролі і значення державно-правових явищ у суспільному житті. Це, у свою чергу, вимагає спрямування зусиль держави, освітніх установ та громадських організацій на вироблення у населення поваги до закону та моралі, що засвідчить про високий рівень правової культури, яка будучи частиною загальної культури, включатиме в себе не лише належний рівень правосвідомості та правову орієнтацію, а й враховуватиме світовий досвід. Наразі відсутність цілісної концепції правової культури спричинює відсутність єдиної загальної культурно-правової політики держави. Тому розробка стратегії розвитку правової культури стає першочерговим завданням.

Незважаючи на те, що сьогодні правнича література містить численну кількість наукових розвідок правової культури загалом, однак бракує досліджень, що стосуються єдиної теорії її розуміння та аналізу. З цього приводу, варто погодитися з Л. О. Макаренко, яка вважає, що для дослідження поняття «правова культура» необхідно, по-перше, визначити принципіві положення розуміння поняття «культура», по друге, визначитися з типом праворозуміння та, по-третє, сформулювати методологічний дискурс пізнання цього феномена [3, с. 66]. Однак, поряд з потребою покращення

науково-методологічної роботи у цьому напрямі, ми вбачаємо і нагальну потребу удосконалення і самого методологічного інструментарію, як-от розширення наукових методів, методологічних принципів та підходів до дослідження сутності та головних характеристик культури та правової культури.

Оскільки поняття «правова культура» базується на загальному понятті культури, тому при дослідженні правової культури ми постійно будемо звертатися до цього родового поняття. І саме тут нам стане в нагоді принцип ізоморфізму, який є одним із головних принципів системного підходу [2, с. 20] та посідає щільне місце в методологічному арсеналі сучасного дослідника.

Ізоморфізм – загальнонаукове поняття, що характеризує тотожність структур об'єктів (моделей, систем), які порівнюються [4, с.219]. Цей принцип початково розглядався природничих науках, а згодом був інтегрований і в інші галузі, зокрема у філософію [5]. Сьогодні до нього звертаються при здійсненні наукових розвідок в галузі економічної теорії, кібернетики, психології тощо. Принцип ізоморфізму був використаний нами і при з'ясуванні структури правової культури, коли виокремлені частини культури (об'єктивна – діяльність, суб'єктивна – життєва позиція та нормативна – соціальні регулятори) були перенесені у структуру правової культури як способу організації та розвитку правової життєдіяльності учасників суспільного життя – об'єктивну (правова діяльність), суб'єктивну (правова позиція) та нормативну (правові регулятори) [1].

Крім того, вбачається, що використання принципу ізоморфізму дозволить з'ясувати не лише сутність правової культури різних суб'єктів, як-от правова культура особи, правова культура юриста, правова культура суспільства, а й інших понять, що їх складають, а також при розробці ціннісно-правової стратегії розвитку правової культури особи в Україні.

Література

1. Качур В. До питання про структуру правової культури. Право. Людина. Довкілля: науково-практичний журнал. 2019. 10(2). С. 6–12
2. Кудін А.І., Шевченко В.О. Конспект лекцій з дисципліни "Основи системного аналізу" за напрямом підготовки 6.060101 «Будівництво». URL: <http://files.khadi.kharkov.ua/dorozhno-budivelnij-fakultet/informatyky-i-prykladnoi-matematyky/item/9903-konspekt-lektsii-z-dystrypliny-osnovy-systemnoho-analizu.html> (дата звернення: 31.11.2019)
3. Макаренко Л.О. Теоретико-методологічні аспекти пізнання та формування правової культури : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2019. 423 с.
4. Словник іншомовних слів/ уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наукова думка, 2000. 680 с.
5. Штофф В.А. Моделирование и философия. М.-Л. : Наука, 1966. 302 с.

Ціннісний вимір діяльності профспілок в Україні[†]

Цінності є орієнтирами, що впорядковують реальність, надають їй сенсу і створюють вартості в свідомості людини, визначаючи її поведінку в соціумі. Тому аксіологія як система філософських, наукових, художніх, моральних, правових, політичних, економічних, соціологічних цінностей і знання про світ, соціум, людину лежить у основі формування і розвитку суспільства й особистості.

Аксіологія профспілкового права близька за предметом до трудового. Основоположні цінності профспілкового права багато в чому співпадають із цінностями трудового права. Однак, суспільні відносини, що складають предмет профспілкового права, є комплексними, тому і наголос ціннісних установок в них зміщується в бік цінностей колективного характеру.

До головних цінностей профспілкового права в сучасній Українській державі можна віднести гуманізм, свобода, солідарність, справедливість, народовладдя, рівноправність.

Сучасне право у своїх найкращих європейських зразках концентрується навколо людини, її цінностей і інтересів, забезпечує їх юридичну захищеність, створює умови для реалізації потенціалу людини, хоча і не гарантує цієї реалізації без власних зусиль людини. Так, Конституція України визнає людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку - найвищою соціальною цінністю, права і свободи якої, визначають зміст і спрямованість діяльності держави [5].

Це призвело до того, що гуманізм як ідея про цінність людського буття знайшов своє втілення в профспілковому праві. Значення гуманістичних ідей для профспілкової аксіології не викликає сумніву. Вони лежать в основі суспільних відносин, що регулюються і охороняються правом, впливають на методи правового регулювання, визначають положення учасників правових зв'язків. Це дає підстави вважати гуманізм невід'ємним принципом формування правових цінностей в діяльності професійних рухів.

На думку П. Брандіні, у сучасному розумінні виникнення профспілок розглядається як реакція з позицій гуманізму (іншими словами, реакція прибічників гуманістичних цінностей) на соціальні проблеми [1, с. 94-100].

Гуманізм в діяльності професійних рухів передбачає не лише загальну орієнтацію всієї правотворчої діяльності на реалізацію загальнолюдських цінностей, які відображено в сучасному праві (включаючи відповідні норми міжнародного права), але й її визначальну зумовленість визнанням людини як найвищої соціальної цінності.

[†] Науковий керівник – завідувач кафедри теорії та історії держави і права НУБіП України Качур В.О.

Так, П. М. Рабінович обґрунтував поняття «праволюдінні стандарти» державної діяльності [7, с.115-116]. Подібну позицію займає і О. В. Пушкіна, яка доводить, що, функціонуючи в режимі демократичної, правової, соціальної держави, Українська держава тим самим визнає інститут прав людини та принцип гуманізму як визначальні щодо всіх видів своєї діяльності [6, с.6-7].

Гуманізм в діяльності професійних рухів реалізується в пріоритетності прав та свобод людини. Трудові права людини, як і право в цілому, – це всезагальна форма та міра свободи. Як зазначає Ю. Габермас, «право мусить доводити свою легітимність в аспекті забезпечення свободи» [2, с.361].

Права людини визначають міру, обсяг та кількість свободи учасників професійних спілок, вони забороняють діяти так, щоб поведінка одних індивідів (зокрема, роботодавців) була спрямована на шкоду іншим (працівникам), і цим встановлюють максимальну міру свободи.

Свобода як суспільна необхідність, знаходить найбільш концентрований вираз у праві, у якому вона фактично матеріалізується, об'єктивується, трансформується у конкретні інститути. За характером права його розвиненості, завершеності можна судити про сутність та широту свободи у конкретному суспільстві і державі.

Стаття 43 Конституції України ґарантує можливість кожному заробляти собі на життя працюю, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Відповідно до ст. 2, 21 Кодексу законів про працю [4], реалізувати це право на працю можна шляхом укладення трудового договору про роботу на підприємстві, в установі, організації або з фізичною особою, який представляє собою угоду двох юридично рівних сторін - працівника і роботодавця, що вільно виявляють свою волю на виникнення трудових правовідносин.

Свобода як цінність профспілкового права виражена у тому, що громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів; професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів; громадяни вільно обирають профспілку, до якої вони бажають вступити; ніхто не може бути примушений вступати або не вступати до профспілки.

Свобода діяльності профспілок як цінність охороняються державою. Перешкоджання законній діяльності профспілок передбачає дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Солідарність, згідно з твердженням Ю. Габермаса, є основою єдності людей у моральному дискурсі, комунікативній спільноті, є підґрунтям для формування ідентичності індивіда через визнання. Інтеграційна міць солідарності постає альтернативою системній інтеграції на основі грошей і влади [2, с.251-252].

Солідарність як цінність виражається у взаємодопомозі. Перші профспілки утворювалися у формі кас взаємодопомоги на випадок неможливості працівником виконувати свої функції.

Статус справедливості як цінності в аксіології профспілкового права не викликає жодних сумнівів. Вона є чи не головним рушійним ідеалом, котрий приводить в рух людей, що об'єднуються в профспілки задля боротьби за неї.

Справедливість детермінує гносеологічні процеси у праві, визначає способи, методи, цілі, напрямки формування правових цінностей в діяльності професійних спілок. В 1970-х роках американський дослідник теорії справедливості Дж. Ролз розробив методику для обґрунтування принципів справедливості (вибір в умовах первісної позиції, яка характеризується «запоною незнання»). Автор сформулював два принципи справедливості: 1) кожен індивід повинен володіти рівним правом щодо найбільш загальної системи рівних основних свобод, сумісних з подібними системами свобод для всіх інших людей; 2) соціальні та економічні нерівності повинні бути організовані таким чином, щоб вони одночасно а) вели до найбільшої вигоди найменш успішних відповідно до принципу справедливих заощаджень, і б) робили відкритими для всіх посади і статуси в умовах чесної рівності можливостей. Автор також висловлює припущення: якщо право буде засноване на цих засадах, то розумні та добре інформовані люди погодяться з пріоритетом цього соціального регулятора над будь-якими рішеннями та діями окремих суб'єктів, тобто з визнанням верховенства права. Для гарантування його ефективної дії люди мають погодитись на запровадження принципів правової визначеності, пропорційності і добросовісності [8, с.267].

Через інститут профспілок можлива реалізація принципу народовладдя. Наймані працівники через виборні органи профспілок отримують вплив на економічну і соціальну політику у державі. Це знайшло своє формальне закріплення у праві профспілок на участь в управлінні державним соціальним страхуванням, підприємством, установою, організацією, де працюють її члени через представницькі органи (в галузі освіти - у Вченій раді та стипендіальній комісії вузу), визначення норми праці та відпочинку, складання графіку відпусток тощо. Профспілка має право направляти власнику обов'язкову вимогу про звільнення керівника підприємства. Її виконання може зупиняти лише суд. (ст. 45, 247 КЗпП)

Профспілкове право саме по собі також є цінністю. Як вважає Т.А. Занфірова, «предметна сфера й основна тематика правової аксіології включає в себе проблеми розуміння та трактування права як цінності» [3].

Таким чином, цінності профспілкового права становлять основу принципів сучасного права, спрямованих на утвердження принципів народовладдя, гуманізму, рівності, свободи й справедливості в суспільних відносинах.

Література

1. Брандини П. Мерли. Профсоюзный лидер. *Современная Европа*. 2003. № 1(13). С.94-100.
2. Габермас Ю. Залучення іншого: студії з політичної теорії / наук. ред. Б. Поляру. Львів : Астролябія, 2006. 416 с.

3. Занфірова Т.А. Аксіологічно-нормативні засади філософії трудового права : монографія. Запоріжжя : КПУ, 2012. 300 с.
4. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Дата оновлення: 28.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 30.11.2019).
5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 30.11.2019).
6. Пушкіна О. В. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення. К. : Логос, 2006. 416 с.
7. Рабінович П. М. Десятиріччя «праволюдських» досліджень. *Юридична Україна*. 2006. № 5. С.115-117
8. Ролз Дж. Теорія справедливості. Новосибірськ : Изд-во Новосиб. ун-та, 1995. 534 с.

Поліщук Наталія

асистент кафедри теорії та історії
держави і права НУБіП України (м. Київ)

Ціннісні аспекти договірного регулювання публічних відносин

Першочергову роль у формуванні державно-правової політики відіграє загально визнаний принцип гуманізму. Саме тому відповідні засоби та методи втілення державно-правової політики в адміністративно-правовій галузі дають змогу визначити рівень демократичності та соціальної справедливості в державі. Як сучасна європейська держава, Україна повинна забезпечувати відповідність своєї державно-політичної діяльності визначальним стандартам свободи, рівності громадян, захисту гідності та основних прав людини, підконтрольності та підзвітності органів державної влади та місцевого самоврядування перед населенням, що у своїй сукупності зумовлюють появу правових цінностей громадян. Останні визначаються як пережиті людьми і обумовлені культурою форми позитивного ставлення до правової системи суспільства, які обумовлюють вибір поведінки, відповідний цій системі, а також юридичну оцінку подій [1; с.48].

Завдяки правовим цінностям людина оцінює всю правову реальність та здійснює свій вибір відповідно до позитивної правової відповідальності людини. Основною метою правових цінностей є єдність цілей та інтересів людини з інтересами та цілями держави [4, с.28]. Задля цієї єдності в Україні з перших років проголошення незалежності запроваджувалися реформи різних галузей суспільного життя, які були спрямовані на вдосконалення функцій держави щодо забезпечення прав та інтересів громадян.

Визначальним результатом проведення реформ стала переорієнтація основного механізму міжурядового управління з контролю на

укладання низки планів-контрактів між міністерствами та регіональними органами влади. Адже, Указу Президента України № 810/9822 від 22 липня 1998 року, яким затверджено Концепцію адміністративної реформи в Україні, визначив загальні засади адміністративної реформи, її зміст, мету, завдання, напрями, заходи та етапи проведення [3]. У свою чергу, науковці спрямували свої зусилля на дослідження механізмів реалізації переходу від командно-адміністративного регулювання до публічного адміністрування. Одним із таких правових засобів виступає адміністративний договір.

Науковці у своїх працях наводять різні визначення адміністративного договору, але щоб зрозуміти його сутність необхідно з'ясувати умови, за наявності яких він застосовується. Кодексом адміністративного судочинства України визначено наступні умови використання адміністративного договору: розмежування компетенції чи визначення порядку взаємодії між суб'єктами владних повноважень; делегування публічно-владних управлінських функцій; перерозподіл або об'єднання бюджетних коштів у випадках, визначених законом; замість видання індивідуального акта; врегулювання питань надання адміністративних послуг [2].

Для повного розуміння правової природи адміністративного договору необхідно також розглянути предмет та ознаки, що йому характерні. Отже предметом адміністративного договору є зовнішній вираз реалізації повноваження, тобто конкретна дія. Ця дія може проявлятися як разовий акт або довготривала діяльність. У свою чергу, якщо предметом договору є конкретно визначена діяльність, то, як правило, вона являє собою виконання організаційних, виробничих та інших заходів протягом встановленого строку для досягнення мети договору. Метою укладання адміністративних договорів завжди є забезпечення суспільного інтересу. Предмет адміністративного договору характеризується особливістю цілі, сфери виконання дій, відповідності закону, компетенції сторін, яка і підтверджує правомірність делегування повноважень.

Враховуючи вище викладене, вважаємо, що предмет адміністративного договору становлять виключно управлінські дії, які впливають із передбаченої законом компетенції суб'єкта владних повноважень, спрямовані на забезпечення публічних потреб та інтересів та породжують юридичні наслідки для сторін договору, а в деяких випадках і для третіх осіб.

Проаналізувавши умови, за яких відповідно до законодавства застосовується адміністративний договір, його ознаки та предмет, пропонуємо характеризувати адміністративний договір, як ініційований суб'єктом владних повноважень правовий акт у сфері управління для задоволення публічних інтересів та потреб, що здійснюється на основі домовленості з іншою стороною, якою можуть виступати суб'єкти владних повноважень, фізичні, юридичні особи, фізичні особи-підприємці та інші, шляхом передачі певних управлінських функцій, організації взаємодії чи співробітництва на визначених законом підставах та має різні зовнішні форми прояву.

Таким чином, застосування механізмів договірного регулювання у публічних відносинах, зокрема за участі невіддільних суб'єктів, займає своє важливе місце в системі правових цінностей суспільства.

Література

1. Бабенко А.Н. Правовые ценности и освоение их личностью: Дис. на соиск. учен. степ. д-ра юрид. наук:(12.00.01) ; Акад. упр. МВД России. М., 2002. 395 с.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст.446.
3. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України № 810/9822 від 22 липня 1998 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98>
4. Соломчак Х. Б. Соціальні та правові цінності як детермінанти позитивної правової відповідальності. *Наше право*. 2014. №1. С. 27–34.

Протосавіцька Людмила

доцент кафедри теорії та історії
держави і права НУБіП України (м. Київ)

Правова культура і правова свідомість на сучасному етапі розвитку України

Україна, як визначає її Конституція, розбудовує правову державу. Для формування правової держави важливе значення має правова культура. Правова культура є важливою складовою процесів здійснення суспільно-правової реформи в країні, утвердження верховенства права в усіх сферах соціального буття. Високий рівень правової культури в суспільстві, де функціонують її ефективні механізми, є умовою формування демократичних засад життєдіяльності [1, с.21].

Сьогодні в юридичній літературі є дуже багато наукових визначень щодо поняття правової культури. Правова культура являє собою специфічний спосіб організації та розвитку правової життєдіяльності учасників суспільного життя в конкретних історичних умовах, що визначає правову орієнтацію та правову позицію суб'єкта і проявляється у правових цінностях [2, с. 17].

Рівень правової культури суспільства характеризують такі показники: стан охорони і захисту прав і свобод людини правовими засобами; стан законодавства, ступінь його досконалості за змістом і формою; стан законності в суспільстві; рівень правової активності громадян. Отже правова культура – це складне системне утворення, що охоплює всі правові цінності суспільства.

В Україні на даному етапі розвитку високий рівень правової культури відсутній. Він є досить низьким у пересічних громадян. Крім того часто його

не вистачає навіть законодавцям, політичним лідерам, керівникам суспільних організацій. І справа не в тому, що вони не знають закону, а в тому, що вони не рахуються з ним. А це вже зневаження правом. Низький рівень правової культури, нерозвиненість у населення юридичних традицій, що переходять у відкритий правовий нігілізм, заперечення необхідності і цінності права мають глибокі історичні корені. З покоління в покоління в Україні проявляється зневага до закону та суду, терпимість до свавілля [3, с.234].

Підвищувати рівень правової культури є дуже важливо в умовах незалежної України. Однак не слід розраховувати на швидкі результати росту правової свідомості та правової культури пересічних громадян. Це довготривалий процес, який пов'язаний з відновленням правових та культурних цінностей, що зазнавали утисків протягом багатьох десятиліть радянської влади.

Правова свідомість населення залежить не тільки від їх життєвого рівня, створення умов для реального забезпечення прав і свобод людини на державному рівні, але й у значній мірі від впевненості громадян у тому, що вони в будь-який час зможуть захистити свої права у судовому порядку. А також вірі у те, що реалізація цього захисту є доступною, швидкою і справедливою. Без цього неможливо переконливо вести мову про потребу оволодіння правовою культурою кожній людині.

Сьогодні ще неподоланий такий стереотип у правовій свідомості як ототожнення права і законодавства, що був панівним до проголошення незалежності України. Це викривлення правової свідомості наносить неабияку шкоду у захисті прав і свобод громадян. Ряд заходів потрібно вжити і для оволодіння громадянами основами позитивного права, як складового елементу правової культури.

До процесу правового виховання населення мають долучитися науково-педагогічні працівники, юристи, представники засобів масової інформації, творчої інтелігенції. З цією метою варто було б продумати як і в який спосіб донести знання з теоретичних засад праворозуміння чинного законодавства до населення. Важливим є формування правової культури працюючої частини населення.

Таким чином, зазначимо, що рівень правової культури сучасного українського суспільства є невисоким. Як стверджують соціологічні дослідження, значна частина населення не орієнтується в нормах законодавства. Криза права, сучасної правової свідомості як важливої правової культури зумовлена загальною кризою суспільних відносин, з якої має вийти українське суспільство.

Література

1. Горбунова Л.М. Правова культура як умова ефективного розвитку законодавства. *Право України*. 2007. №3. С. 21-25.
2. Качур. В.О. До визначення поняття «правова культура» у правознавстві. *Науково-практичний журнал «Право. Людина. Довкілля»*, 2019 р., Том 10 (1). С.12-19.

3. Дмитрієнко І. Проблеми та перспективи історичного осмислення української правової культури. *Держава і право : Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. Випуск 38. К.: Ін-т держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2007. С.80-86.

4. Саветчук Н. М. Проблеми формування правової культури в умовах розбудови Української держави URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiFmJritMfmAhXMtYsKHSg2BFMQFjABegQIBBAC&url=http%3A%2F%2F194.44.152.155%2Felib%2Flocal%2F1234.pdf&usg=AOvVaw2Pbru52FTTlz_o4C45_TV (дата звернення: 28.11.2019)

Улютіна Олена

доцент кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України (м. Київ)

Роль правової культури посадових осіб у забезпеченні національної безпеки України

Побудова демократичної, правової держави, проголошеної Конституцією України, обумовлена підвищенням правової свідомості громадян, їх правової культури, неухильним дотриманням ними вимог законодавства, а також послідовну реалізацію основних прав і свобод людини і громадянина.

На сьогодні суспільство потребує підсилення цілеспрямованої діяльності держави щодо передачі юридичного досвіду, систематичного впливу на свідомість і поведінку людини з метою формування відповідних позитивних уявлень, поглядів, ціннісних орієнтацій, установок що забезпечують додержання, виконання і використання юридичних норм [1, с.281].

Найважливішим фактором, що безпосередньо і досить активно впливає на правову культуру людини, є культура правотворчості. Підґрунтям смислової позиції в даному разі є ставлення до вже готового, закріпленого у нормі права варіанта поведінки за співвідношенням «правильно – неправильно», «врегульоване — не врегульоване». Стосовно правової культури це означає, що зміст правової норми визначається правилом, яке вказує на те, що має існувати в дійсності. Тобто, те, що законодавець вводить в норму, те й існує як правова реальність. Насправді людині буває дуже складно самостійно визначити своє ставлення до варіанта поведінки, зафіксованого текстуально вираженою нормою у співвідношенні з реальною дійсністю, оскільки норма права не завжди стає масштабом, завдяки якому дійсність оцінюється як правильна або неправильна, врегульована чи не врегульована. Зазначене формує варіант поведінки спонтанної (подекуди — протиправної) [2, с.395].

Сучасна правова система України настільки заплутана, що навіть досвідченому юристу не просто зорієнтуватись у частоколі безсистемно

існуючих нормативних актів. Реальний стан вітчизняного законодавства — це показник наявності суб'єктивних передумов нестабільності чинних нормативно-правових актів. Сьогодні підвищення рівня правової культури і правосвідомості населення України — це першочергове завдання суспільства і держави. Треба чітко усвідомити, що правова свідомість населення залежить не тільки від їх життєвого рівня, створення умов для реального забезпечення прав і свобод людини на державному рівні, але й у значній мірі від впевненості громадян у тому, що вони будь-який час зможуть захистити свої права у судовому порядку. А також вірі у те, що реалізація цього захисту є доступною, швидкою і справедливою. Без цього неможливо переконливо вести мову про потребу оволодіння правовою культурою кожній людині. Тому-то суди, прокуратури та інші правоохоронні органи повинні налагодити постійний і чіткий зв'язок з населенням щодо інформування його про те, що захист прав і свобод громадян є не тільки теоретично і конституційно визначеним, а є реальним практичним фактом, причому це не поодинокі випадки, а системна і масова судова практика. Без такої інформативної роботи не можна розраховувати на те, що громадяни з повагою ставитимуться до чинного законодавства, вважаючи його важливою цінністю у сфері суспільних відносин, що вони захочуть зрозуміти принципи права, повірити в них [3, с.18].

Треба зазначити, що сучасні наукові підходи щодо панування в суспільстві права ще мало зрозумілі для людей. Тому це теоретичне положення необхідно більш широко пропагувати серед населення, що повинно позитивно вплинути на правове виховання людей, на підвищення їх правової культури.

Ряд заходів потрібно взяти і для оволодіння громадянами основами позитивного права, як складового елементу правової культури. До процесу правового виховання мають долучитися посадові особи, адже досить часто від їх рівня правової культури залежить національна безпека держави.

Від рівня національної безпеки залежить саме існування та розвиток людини, суспільства, держави. Створення ефективної системи забезпечення безпеки України, модернізація її військової політики у відповідності з вимогами часу є складовою державотворчого процесу в Україні. Існування України як суверенної та стабільної держави, її прогресивний розвиток, самозбереження та безпека не можливі без розроблення і впровадження цілеспрямованої системи захисту національних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз. Це, в свою чергу, також стосується тих посадових осіб, які займають ті чи інші державні посади і слідкують та забезпечують національну безпеку в державі. Дані посадові особи повинні мати високий рівень правової культури, адже саме від їх дій залежить рівень національної безпеки України.

Отже, національна безпека України значною мірою залежить від рівня правової культури посадових осіб. Кожна посадова особа, кожен державний службовець, і особливо професійний юрист мають забезпечити дотримання закону та застосування права. Крім того слід в кожному громадянині держави виховувати глибоку пошану до закону, формувати в собі готовність

до безпосередньої активної участі у втіленні положень закону в повсякденне життя. Лише тоді рівень правової культури населення досягне найвищого щабля розвитку, лише тоді кожен громадянин держави відчує власну приналежність до правового життя країни, буде активним учасником правового процесу й матиме змогу самостійно аналізувати чинне законодавство, відзначаючи його здобутки та недоліки, зможе долучитися до забезпечення національної безпеки в Україні.

Література

1. Ганзенко О.О. Правова культура особи в умовах розбудови правової держави Україна. *Вісник запорізького юридичного інституту*. 1999. № 2. С.279-284
2. Скуратівський А. Правова культура: сутність, стан та шляхи розвитку. *Збірник наукових праць Української академії державного управління при Президентові України* / За заг. ред. В.І.Лугового, В.М.Князева. Вип.1. К.:Вид-цтво УАДУ, 2000. С.389-401.
3. Максимов С.І. Українська правова культура: ціннісний вибір. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2007. № 14. С.15-21.